SANCTI AGOBARDI ARCHIEPISCOPI LVGDVNENSIS OPERA.

ITEM

EPISTOLÆ ET OPVSCVLA LEIDRADI ET AMVLONIS Archiepiſcoporum Lugdunenſium.

STEPHANVS BALVZIVS
Tutelenſis in unum collegit, emendavit, Notiſque illuſtravit.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

PARISIIS.
Apud FRANCISCVM MVGVET Regis ac Illuſtriſſ. Archiep. Pariſ. Typogr. via Citharæ, ad Adorationem trium Regum.

M. DC. LXVI.

5

Digitized by Google

6 # 10

Digitized by Google

SANCTISSIMIS

PATRIBVS

OMNIQVE CLERO

ECCLESIÆ

GALLICANÆ.

EDiturus in publicum opera Agobardi Archiepiſcopi Lugdunenſis, à me emendata, Notiſque illuſtrata, non alijs auſpicijs id fieri à me debere arbitratus ſum quàm veſtris, PATRES, *qui Gallicanam Eccleſiam, cujus clariſſimum lumen ævo ſuo fuit Agobardus, veſtris nunc virtutibus illuſtratis, etiam uſque ad vicinarum gentium invidiam. Obſequio præterea illo erga vos defungi me*

ã ij

Digitized by Google

poſtulare videtur etiam ſeculi noſtri felicitas; quandoquidem id efficitis, eorum ſtudia fovendo qui literas amant, ut non deſit hodiernis ingeniis temporum favor, qui (ut ad Porphyrium ſcribebat olim Conſtantinus Magnus) non ſecùs doctrinæ deditas mentes rigare atque alere conſuevit, quàm ſi clivoſi tramitis ſupercilio rivus elicitus ſcaturientibus venis arva arentia temperaverit. Denique præſidentibus vobis in Eccleſia Dei, quod de ſeculo ſuo gloriabatur idem Conſtantinus, ſcribentes dicentéſque haud aliter benignus auditus quàm lenis aura proſequitur. Teſtatum id nuper voluiſtis, PATRES, *in viris clariſſimis, qui libros à ſe editos vobis obtulerunt, quos verò vos & dignis laudibus & mercede operum ampliſſima proſecuti eſtis. Et illos quidem ſua ipſorum ingenia ſuáque facinora attollebant. At mihi magna commendatio accedit, non ex propriis virtutibus, aut ex meritis erga coronam veſtram meis, ſed ex his quos vobis offero libris, & ex nomine magni viri omniúmq; ſeculorum memoria digni* PETRI DE

MARCA *Archiepiſcopi Pariſienſis, tum etiam ex inclinatione veſtrum omnium in perſonam meam. Sanè non venio ad vos incognitus, neque perrumpo vobis invitis; ſed ad vos redeo ex veteri contubernio clariſſimi collegæ veſtri; quo vivente, meum nomen aliqua in gratia apud vos fuiſſe & ego mihimet perſuaſi, neque vos, opinor, negabitis. Non puto autem,* PATRES, *ademptam mihi morte illius benevolentiam veſtram, aut interiſſe apud vos memoriam ingentium hominis virtutum ac meritorum ejus in Eccleſiam Gallicanam, cujus jurium ac libertatis propugnator fuit & ſtudioſiſſimus & fortiſſimus. Quòd ſi iſtarum rerum apud vos memoria ſupereſt, ut certè ſupereſt, dubitare non poſſum de conſtanti ac perpetua veſtrum omnium ac uniuſcujuſque veſtrum erga me propenſione. Nam cùm ille mihi hunc, quo me flagrare videtis, ardorem pro Gallicanæ Eccleſiæ libertate tuenda & inſpiraverit vivens, & moriens tradiderit velut ſupremæ voluntatis tabulis, dum lucubrationum ſuarum editionem mihi com-*

mendavit, putate, PATRES, *ſucceſſiſſe me vicarium his eruditiſſimi viri ſtudiis, longo quamvis intervallo, & ob hoc ipſum mereri ut nihil perire ſinatis ex benevolentia erga me veſtra. Quod eò lubentiùs præſtabitis, poſtquam intellexeritis impoſitam mihi ex hoc illius imperio neceſſitatem omnia ſtudia mea omnéſque conatus meos ad vos, id eſt, ad Eccleſiam Gallicanam, convertendi. Ea etenim de cauſa factum eſt ut ſtatim ferme poſt abitionem ejus in publicum exire ſumma fide ſummáque diligentia fecerim magnum illud & memorabile illius opus De* Concordia Sacerdotij & Imperij, ſeu de Libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ, *ab unoquoque veſtrum ſummo poſtea favore exceptum, & publica omnium ordinum Galliæ gratulatione ita commendatum, ut vix quiſquam ſit eorum qui hæc ſtudia amant, qui librum illum ſeriò non legerit, & porrò non legat hactenus diligenter. Quanquam non intra Galliam ſubſtitit hic ardor. Perrupit etiam clauſtra Oceani, ac maris Mediterranei, montéſque ac flumina ſupera-*

vit. Nam præter Italos, Hiſpanos, Anglos, Belgas, Batavos, Germanos, qui vicini nobis ſunt, quique librum illum ad ſe mitti è Gallia poſtularunt, delatus eſt etiam uſque ad ultimos ferè Pannoniarum fines. Quæ ſanè commendatio, PATRES, *tanta eſt, tantúmque gloriæ hinc redundat in univerſum* Gallicanæ Eccleſiæ *corpus, ut vel hoc unico facinore aſſecutum me putem etiam eorum favorem ac gratiam quibus antea notus non eram, exiſtiméмque præterea approbaſſe me ſtudium & ardorem meum unicuique veſtrum, univerſæque Eccleſiæ Gallicanæ. quæ eſt votorum meorum ſumma. Et hanc quidem editionem feci juxta imperium. Quæ ſequuntur, mea ſunt, ac meo marte patrata, non adeo ſanè illuſtria ut editio libri De Concordia, ſed tamen omnia ſtudio erga Eccleſiam Gallicanam. Ergo, non ita multò pòſt, editionis honore donavi duo clariſſima veteris Gallicanæ Eccleſiæ lumina, Salvianum videlicet Preſbyterum Maſſilienſem, & Vincentium Lirinenſem, quos & multò meliores quàm*

antea erant & emendatiores dediſſe me puto. Salviano & Vincentio ſucceſſit ſequenti tum anno fulgentiſſimum ejuſdem Eccleſiæ ſidus, Lupus Abbas Ferrarienſis; *quem ſic emendatum, ornatum, illuſtratúmque emiſi, ut non arbitrer pœnitendum mihi eſſe operæ in illo conlocatæ. Hoc demum anno, quum de edendo Agobardo cogitarem, viro & ſanctiſſimo & doctiſſimo, eodémque tempore vos regia juſſio congregaſſet in hac civitate Pariſienſi, haud ſpernendam occaſionem ratus, Archiepiſcopum illum Lugdunenſem vobis offerendum eſſe putavi; ut qui totus ſum in edendis in meliorem lucem veteribus* Gallicanæ *Eccleſiæ Patribus, meam operam probari procurem ab eadem Eccleſia, id eſt, à vobis,* Patres, *qui eam divino nutu regitis ac gubernatis, & à ceteris ſanctiſſimi ordinis viris, qui unà vobiſcum huic ſacro interſunt conventui: de quorum nobilitate, pietate, doctrina, eruditione, ac reliquis virtutibus ſi quid heic dicere tentavero, vereor ne infra dignitatem materiæ mea ſubſiſtat oratio; & mode-*

ſtiæ eorum præterea tribuendum puto, ne ſuas laudes ſibi coram ingeri perferre cogantur. Accipite igitur utrique novam hanc editionem Agobardicarum lucubrationum, veſtráque approbatione veſtram ita facite, ut veſtro juſſu facta fuiſſe videatur. Ita fiet ut ceterorum Patrum Gallicanorum novas editiones, quas paro, lubentiore animo aggrediar, ſi intellexero curam meam vobis placere, ſtudiúmque in hoc meum approbari. Hæc ſunt, PATRES, *quæ apud vos habui dicenda. Reliquum eſt ut me precibus veſtris juvetis apud Deum, totius boni auctorem, & ut me benevolentia amoréque veſtro pergatis honeſtare. Opto autem vos,* PATRES, *ſemper in Domino bene valere.*

Lutetiæ Pariſiorum xv. Kal. Februarij, M. DC. LXVI.

STEPH. BALVZIVS.

APPROBATIO DOCTORVM.

NOS infrà ſcripti Sacræ Facultatis Theologiæ Pariſienſis è Domo & Societate Sorbonica Doctores, legimus ſancti Agobardi Archiepiſcopi Lugdunenſis Opera, item Epiſtolas & Opuſcula Leidradi & Amulonis Archiepiſcoporum Lugdunenſium, Librum Flori de Electionibus Epiſcoporum, cum Notis Stephani Baluzij Tutelenſis, in quibus teſtamur nihil nos animadvertiſſe quod ſit Eccleſiæ Catholicæ fidei, moribus, aut diſciplinæ contrarium, quin imò dignas judicavimus quæ in publicum prodirent. Datum in Sorbona die 15. menſis Ianuarij, anno Domini 1666.

COCQVELIN.

N. PETITPIED.

BOILEAV.

CAutum eſt auctoritate viri ſpectabilis Prætoris Pariſienſis, ne quis Agobardi Archiepiſcopi Lugdunenſis opera Stephanive Baluzij Notas edat, præter Franciſcum Muguetum Typographum Regium. Datum Pariſiis die 14. menſis Auguſti, anno Domini M. DC. LXV.

Sic ſignatum, D'AVBRAY.

STEPHANI BALVZII
TVTELENSIS
PRÆFATIO AD LECTOREM.

PROXIMO anno, quum Lupi Abbatis Ferrarienſis opera ederentur, conqueſtus ſum aliquantulùm de indiligentia incuriáque Papirij Maſſoni in edendis veterum ſcriptorum lucubrationibus. Nunc verò in principio hujus præfationis lubet deplorare meam ſortem, quòd iterum de viro clariſſimo conqueri cogor, & id quidem acriùs ac vehementius quàm factum eſt in Præfatione ad Lupum. Nam ſi quis unquam ſcriptor habitus eſt indiligenter, id profectò contigit Agobardo; cùm certum ſit nullam ferme lineam eſſe in editione Maſſoni, qui primus illum edidit, quæ non aliquid diverſum habeat à veteri codice quo Maſſonus utebatur; adeo ut Lupus, alioqui conſpurcatiſſimus, emendatiſſimus fuiſſe videatur in comparatione Agobardi. Itaque cùm magna viri fama ſit, plurimúmque ſe illi debere quotidie profiteantur homines eruditi; plenum aleæ opus ac planè periculoſum mihi ſuſcepiſſe videor, qui negligentiam ejus incuriámque prodere deſtinaverim. Sed tamen illa ſpes me ſolatur, quòd tu ac tui ſimiles, Lector erudite, dabitis lubenter veniam huic meæ audaciæ, húncque laborem meum æqui bonique conſuletis, cùm intellexeritis neceſſariam prorsùs fuiſſe hanc curam meam. id quod facilè

tibi perſuadebis, Lector, poſtquam ex collatione hujus noſtræ editionis cum Maſſoniana agnoveris quàm deformatus antea decoloratúſque fuerit Agobardus, innumeriſque propemodum locis videris emendatum.

Damus igitur tibi novam Agobardi editionem, emendatam ad fidem codicis quo Maſſonus eſt uſus, quem nobis ex Bibliotheca Regia ſubminiſtravit Vir Illuſtriſſimus Nicolaus Colbertus Epiſcopus Lucionenſis. Ac ne quis dubitet quin is ſit ſiremps Maſſoni liber, hæc in fronte codicis ſcripta ſunt manu Illuſtr. V. Iac. Auguſti Thuani. EX LIBRIS PAPIRII MASSONI. Tum manu Ioannis Baptiſtæ Maſſoni, qui librum illum Bibliothecæ Regiæ dono dedit, iſta totidem literis adjecta ſunt. *Hæc Agobardi opera MS. à Papirio Maſſono in lucem edita, ad majorem illius editionis fidem Bibliothecæ Regiæ dodo dedi ego Ioa. Bap. Maſſonus, Regis Elemoſinarius, Papirÿ frater, XVI. Iulÿ, anno ſalutis milleſimo ſexcenteſimo decimo octavo. LE MASSON.* Quod ideo viſum eſt adnotare, ut omnibus conſtet hanc noſtram editionem eſſe procuratam ad fidem ejuſdemmet codicis quo Maſſonus utebatur. Magnam porrò gratiam debemus omnes Maſſono, ob ſervatum Agobardum. Nam cùm is, ut ipſe ſcribit in epiſtola ad Eccleſiam Lugdunenſem, Lugduni in vico Mercium libros quæreret, & apud compactorem librorum verſaretur ejus rei cauſa, compactórque ille Agobardi codicem in membranis perſcriptum veteribus notis dilaniare paratus eſſet, cultrúmque ad eam carnificinam manu teneret, vitam illi redemit Maſſonus; numerato videlicet pretio libri.

Præterea admonendus es, Lector, non adeo ſcrupuloſum fuiſſe me in hac editione, ut non interdum auctorem hunc noſtrum emendaverim ex ingenio, ubi

occaſio tulit; id eſt, ubi turbata videbatur Agobardi ſententia in veteri codice, emendatióque facilis & obvia erat. Quos errores cùm librarij eſſe viderem, non verò Agobardi, optimum factu putavi ſi tollerem. nec puto quemquam, cui mens ſana ſit, ægrè laturum. Quanquam ſi emendatio quæpiam ſic tentata videretur alicujus momenti, non diſſimulavi emendationem eſse meam, ne quem heic deciperet vetuſti codicis auctoritas. Præcipuè verò hanc regulam conſtanter ac ſumma fide ſervavi in libris editis in cauſa diſcidij inter Ludovicum Pium Imperatorem filióſque ejus. quos libros emendavi ad fidem codicis manuſcripti; aut ſi quid ex recepta lectione mutavi proprio marte, non tacui inter Notas. Res enim videbatur eſſe magni momenti.

Exhibet autem hæc editio, præter vulgatas jam olim Agobardi lucubrationes, librum ejus adversùs quatuor libros Amalarij de divinis officiis, hactenus ineditum: qui quonam modo ad me pervenerit, paucis expediam. Fortè vir clariſſimus Antonius Vion Herovallius, ut eſt prono erga hæc ſtudia animo, mecum communicavit ſchedam quandam, in qua continebatur elenchus nonnullarum lucubrationum quorundam veterum ſcriptorum, quæ nondum editæ fuerant, & extare dicebantur penes clariſſimum virum Petrum Franciſcum Chiffletium Preſbyterum è Societate Ieſu, qui nunc Divione commoratur. Et erat ſcriptus elenchus manu Chiffletij. Tum ego plurimùm confidens de humanitate viri, epiſtolam ad eum ſcripſi, eúmque rogavi ut exemplum Agobardicæ illius lucubrationis ad me mitteret, ut cum ceteris clariſſimi ſcriptoris operibus edi poſſet. Fecit lubens, ac ſtatim miſit; ut ex utriuſque noſtrum literis cognoſcere poteris, Lector, quæ poſt hanc præfationem editæ ſunt. Interim ea de re ſcripſi ad clariſſi-

mum virum, quo ego amico gloriabar, Franciſcum Solleiſelum Clapierium Patricium Lugdunenſem, qui nuper è vita exceſſit apud Lugdunum. Is ergo quum intellexiſſet veterem codicem, unde Chiffletius hunc librum deſcripſerat, extare in Bibliotheca Petri Marnæſij Senatoris Gratianopolitani Canonicíque Viennenſis, viri clariſſimi ac nobiliſſimi, ac divini humaníque juris, ut ſcribebat Clapierius, calleniſſimi, eum ad ſe deferri curavit Lugdunum, & hinc Lutetiam ad me ſtatim pro ſua erga me amicitia tranſmiſit, ut mox dicam.

Enimvero putabam hanc editionem poſſe incipi ſtatim poſt Paſcha, ac perfici demum menſe Iunio. Sed ſpes habendi codicis Marnæſiani, quam certam faciebat Clapierius, moram huic negotio attulit. Acceſſit huic incommodo malum multò gravius, ingens oculorum morbus, adeóque gravis, ut etiam timendum mihi fuerit ne oculos perderem, aut ſaltem alterutrum amitterem. Sed Dei providentia factum eſt ut huic quoque malo finis optatus daretur. Itaque poſtquam ex hac ægritudine emerſi, neque enim audeo dicere convaluiſſe me, delatus eſt ad me liber Marnæſij, is ipſe nimirum quem Chiffletius viderat. Nam in eo ſcriptum erat, librum fuiſse ex Bibliotheca monaſterij Bonevallenſis in diœceſi Viennenſi. Prima ergo mihi cura fuit, ut librum Agobardi adverſùs Amalarium conferrem cum apographo Chiffletij; tum, ut librum de privilegio & jure ſacerdotij, qui in eo quoque codice ſcriptus erat, cum editione Maſſoni ſimiliter conferrem. Contuli etiam, ut hoc quoque obiter moneam, epiſtolas Aviti Epiſcopi Viennenſis cum editione Sirmondi, meliori fortean luce aliquando donandas. Et non ita multò pòſt remiſsus eſt liber ad Clapierium, domino ſuo bona fide reddendus.

Digitized by Google

Addidi autem huic editioni, ne quid heic deeſse conqueri poſses, Lector, epiſtolam Papirij Maſsoni ad Eccleſiam Lugdunenſem, itémque præfationem ejus ad Agobardum, & ſynopſim operum Agobardi. Verùm illud te monere velim, permulta eſse in his Maſsoni lucubrationibus, quæ neque conveniunt moribus ſeculi Agobardici, neque congruunt hiſtoriæ illorum temporum. Sed hæc ad vivum excutere noluimus. Si quid tamen illic repereris, quod Notis noſtris contrarium ſit, exiſtimare omnino debes id totùm eſse contrarium veritati.

Agobardo autem adjungere placuit epiſtolas duas Leidradi Archiepiſcopi Lugdunenſis, cui Agobardus ſucceſſit, antea cum Agobardi operibus editas à Maſſono. Sunt autem epiſtolæ illæ valde corruptæ, tum ob imperitiam librariorum, tum etiam ob audaciam monachi cujuſdam Inſulæ Barbaræ nobis incogniti, qui gloſsematis ſuis omnia turbavit. Si quid ergo emendari facilè potuit abſque auctoritate vetuſti codicis, fecimus. Reliqua meliori tempori ſepoſuimus, ſi Deus aliquando nanciſci faciet veterem epiſtolarum Leidradi codicem, qui nævis illis careat.

Poſt Leidradum, ſequuntur epiſtolæ & opuſcula Amulonis Archiepiſcopi Lugdunenſis, qui ſtatim poſt Agobardum in ea cathedra ſedit. Et epiſtolas quidem ad Theodboldum, & ad Gotheſcalcum, Amulonis eſse nemini dubium hactenus fuit. De opuſculis verò non ſatis conſtat an ſint Amulonis. Verùm quia ea Amulonis eſse ſuſpicatus eſt Iacobus Sirmondus, vir eruditiſſimus, ea deſiderari noluimus in hac noſtra collectione. Et edidimus ſuis locis ejuſdem Sirmondi præfationes in opuſcula illa Amulonis.

Demum addidimus librum Flori Diaconi de electionibus Epiſcoporum, à Maſsono pridem editum cum operibus Agobardi, & à nobis emendatum, quantum fieri potuit.

Accedunt Notę noſtrę ad Agobardum ceteróſque ſcriptores quos diximus. Tum, Appendix Actorum veterum, quorum in Notis facta mentio eſt. Et puto res in ea appendice contentas ejus eſſe momenti, ut non malè collocaturus ſis operam quam poſiturus es in legendis veteribus illis monumentis.

Hęc ſunt, Lector, de quibus te monendum eſſe putavi. Vides autem dare me ſedulò operam, ne fallam expectationem tuam. Nam qui proximo anno promiſeram novas editiones nonnullorum veterum ſcriptorum, & in his Agobardi, fidem meam, quam tibi obſtrictam ſciebam, vel hac editione liberare volui. Cumulavi ſanè beneficium, dum Leidradum, Amulonem, & Florum conjunxi. Hi enim promiſſi non fuerant. His utere, Lector; & anno ſequenti Hildebertum Cenomanenſem Arnulphúmque Lexovienſem à nobis expecta. Vale.

Clariſſimo eruditiſſimóque Viro

PETRO FRANCISCO CHIFFLETIO

Preſbytero Soc. IESV

STEPHANVS BALVZIVS TVTELENSIS

S. P. D.

POST edita ſuperiore anno Lupi Abbatis Ferrarienſis opera, cùm intelligerem promiſſas à me eſſe in Præfatione novas editiones nonnullorum veteris ævi ſcriptorum, ac promiſſi fidem eſſe præſtandam, placuit initium facere ab Agobardo Archiepiſcopo Lugdunenſi, qui regnante Ludovico Pio floruit, adeóque Lupi fuit æqualis. In hoc ergo ſum ut Agobardi opera, cum codice MS. quo Pap. Maſſonus uſus eſt collata, emendatiora, atque integriora, quantum in me

ẽ

erit, in publicum exire faciam. Et quia compertum habeo, penes te extare Tractatum ejuſdem Agobardi contra quatuor libros Amalarij Abbatis, hactenus ineditum; communitas noſtrorum ſtudiorum, tuáque nota humanitas efficit, ut, tamenetſi ignotus ſim tibi, Vir clariſſime, nullóque te unquam officio demeruerim, non dubitem tamen à te petere exemplum illius operis Agobardici, ut cum ceteris clariſſimi ſcriptoris operibus edi poſſit. Certè in ea ſum ſententia, adeóque bene ſentio de tua propenſione erga viros quibus literaria iſthæc negotia cordi curæque ſunt, ut nullus dubitem quin me libro illo dones; præſertim cùm id tibi in anteceſſum pollicear, non defuturum me officio meo in hac parte, publicèque profeſſurum editionem illius operis tibi uni deberi. Et omnino celeritate utendum eſt, ſi quid mihi à te, Vir eruditiſſime, expectandum eſt. Nam ſtatim poſt Paſcha, Agobardus tradetur typographo, ſed ei typographo qui diligens eſt, præſertim quoties mea eduntur. Itaque novam iſtam Agobardicarum lucubrationum editionem abſolutam ſpero fore proximis Kalendis Iunijs, aut certè non multò pòſt.

Digitized by Google

Addam verò Notas meas, ad exemplum earum quæ cum Lupi operibus editæ ſunt; prorſùſque efficere conabor ut ij qui hæc ſtudia amant, quíque rectum ſapiunt, intelligant non fruſtra collocatam in hoc fuiſſe operam meam. Interim omni ſtudio à te, mi Chiffleti, (quidni enim te meum appellem?) contendo, ut me in tuorum amicorum numero habere velis, itáque exiſtimes, neminem hodie eſſe qui te magis colat, tibíque ſit amicior, quàm ego ſum. Amo enim te venerórque abſque fuco & fallacijs, more majorum; planèque, dum mihi animo obverſaris, obverſaris autem ſæpiſſime, Sirmondum mihi videre videor, virum & candidiſſimum & eruditiſſimum & beneficentiſſimum, &, ut abſque invidia loquar, dignum cui tu ſuccederes in his ſtudiis. Vale, Vir clariſſime & eruditiſſime, & amantem redama. Lutetiæ XVI. Kal. April. M. DC. LXV.

Reverendo & eruditiſſimo Viro

STEPHANO BALVZIO

PETR. FRANCISCVS CHIFFLETIVS

SALVTEM.

GRATISSIMÆ mihi acciderunt (Vir eruditiſſime) litteræ tuæ, XVI. Kal. Aprilis ad me nuper datæ. Mitto igitur quod à me petis Agobardi opuſculum adversùs Amalarium: quod olim ex codice MS. Bonævallis, Vienneſis pagi, partim manu mea deſcripſi, partim ab alio deſcriptum ipſe cum autographo contuli, ac recenſui. An plura in hoc argumentum Agobardus ſcripſerit, non liquet; plura certè in antiquis non reperi. De auctoris ſtylo ac genio tuum judicium eſto. Ego quidem ejus cenſuram haud iniquam exiſtimaverim, ſi ille ab acrioribus aliquot punctiunculis temperaſſet, & veteri more calamum tinxiſſet in Chriſti ſanguine, Agni immaculati, verè mitis & humilis corde. Vale, & me amare perge. Divione, VIII. Kal. Aprilis, M. DC. LXV.

Opuſculum Agobardi de privilegio & jure ſacerdotij, quod habetur in Bibl. Patrum pag. 1223. in MS. quem vidi codice inſcribitur, *Epiſtola Agobardi Epiſcopi Lugdunenſis, de ſacerdotij dignitate, ad Barnardum Viennenſem Archiepiſcopum. Barnardo Agobardus, &c.* Sic & in Eccleſia Viennenſi, & in Eccleſiis Romanenſi & Ambroniacenſi quas fundavit, conſtanter ſcribitur *Barnardus*, non autem *Bernardus*.

CLARISS. ERVDITISSIMOQVE viro PET. FRANCISCO CHIFFLETIO *Soc.* IESV *Presbytero* STEPHANVS BALVZIVS *Tutelenſis S. P. D.*

ACCEPI his feſtis Paſchalibus ſuaviſſimas & humaniſſimas literas tuas, Vir eruditiſſime, datas Divione VIII. Kal. Aprilis, & in eodem faſciculo, librum Agobardi Archiepiſcopi Lugdunenſis contra quatuor libros Amalarij Abbatis, quem ad me mitti poſtulaveram prioribus meis ad te literis. Itaque nihil mihi reliquum eſt, in hac quidem parte, quàm ut gratias tibi agam pro hoc beneficio tam libenter ac dili-

genter præſtito. Tenes enim illud Senecæ: *Bis dat, qui citò dat.* Ago igitur atque habeo gratias quàm poſſum maximas; ſemperque meminero ſingularis iſtius tuæ humanitatis, donec ſpiritus hos reget artus. In editione autem operum Agobardi, quam paro, publicè profitebor, id quod antea quoque pollicitus ſum, hoc opus Agobardicum tua cura repertum eſſe, ac mecum peramanter communicatum præcipiti quodam ſtudio, ut in publicum edi poſſet. Ceterùm quòd de auctoris ſtilo ac genio meum vis judicium eſſe, ac ſi poſtulares, tu, inquam, qui unus multorum rectiùs de ijs rebus cenſere potes pro tua ſumma eruditione; oſtendis tu quidem virtutem tuam eſſe ſupergreſſam vitium pleriſque cordatis etiam viris commune, ut ob ſcientiam inflentur, juxta obſervationem Apoſtoli; ſed tamen eodem tempore oneras verecundiam meam. Novi enim me; & omnino perſuaſum habeo, neminem hodie eſſe, eorum nimirum qui hæc ſtudia tractant, cui non concedere debeam; multò magis tibi, viro ſine controverſia eruditiſſimo. Amplector itaque lubens judicium ipſe tuum, & pedibus, ut aiunt, in ſententiam tuam

tranſeo. Quòd autem admones, vidiſſe te codicem MS. libri ejuſdem Agobardi de dignitate Sacerdotij, velim ex te ſcire, an variantes lectiones adnotaveris. Et ſi id feciſti; cumulabis ſanè beneficium mihi præſtitum, ſi hanc quoque vigiliarum tuarum partem mecum communicaveris. Nam quòd ais, Archiepiſcopum illum Viennenſem, cui Agobardus inſcripſit librum de dignitate Sacerdotij, non Bernardum, ut nunc vulgò ſcribitur, ſed Barnardum conſtanter nominatum legiſſe te in veteri codice MS. & in veteribus membranis; id mirum forſitan videri poſſet, cùm in codice MS. Papirij Maſſoni conſtanter vocetur Bernardus, niſi conſtaret non tam librariorum vitio id factum, quàm propter affinitatem literarũ A & E in hujuſcemodi nominibus. id quod multis exemplis probari poteſt ex illa antiquitate. De Amalario porrò, adverſùs quem Agobardus ſcripſit librum à te miſſum, velim ſcire, cujuſnam monaſterij Abbas fuerit. Neque enim memini legiſſe me, eum fuiſſe Abbatem, ſed tantùm Diaconum. Verùm cùm ita doceat codex MS. Bonævallenſis, planè neceſſe eſt affirmare Abbatem quoque alicubi fuiſſe; præſer-

tim cùm in codice MS. Bibliothecæ Thuanæ, quem laudat Vir clariſſimus Philippus Labbeus, ita diſertè ſcriptum ſit: *Tomus Amalarij Abbatis de divinis Officiis*. Et ſanè magna erat ejus fama in palatio Ludovici Pij, & Ludovicus eum plurimi faciebat, ut patet ex ipſomet Amalario & ex Ademaro Cabanenſi. Itaque fieri tum facillimè potuit ut ei Ludovicus monaſterium quoddam committeret, pro more illius ſeculi. Si quid ergo hujuſcemodi repereris; oro te, Vir humaniſſime, ut ad me mittas quicquid id erit. Nam editionem hanc Agobardicarum lucubrationum valde cupio eſſe perfectiſſimam, quantum in me erit. Vale, Vir clariſſime & eruditiſſime; & ut tute occœpiſti, ſic amare perge. Lutetiæ Pariſiorum VIII. Idus Aprilis M. DC. LXV.

REVERENDO ET PERQVAM erudito Viro STEPHANO BALVZIO PETR. FRANCISCVS CHIFFLETIVS S.

GAVDEO, Vir eruditiſſime, perveniſſe ad te, ſed & gratum tibi accidiſſe munuſculum meum, Agobardi

inquam opuſculum adversùs Amalarij Abbatis libros de divinis Officijs, olim à me deſcriptum ex codice Bonævallis. Plura vellem tua cauſa, ſi facultas adeſſet. Quo loco mihi occurrerit Agobardi ad Barnardum libellus de privilegio & jure Sacerdotij, nunc non recordor. Ex illo certè variantes lectiones nullas excerpſi. De Barnardi nomine obſtinatiùs nolim contendere. ſcio enim & à nonnullis Bernardum ſcribi. nec eſt magni momenti hæc diverſitas. In excerptis meis ex veteri Martyrologio S. Mauricij Viennenſis lego:

X. Kal. Februarij, Depoſitio ſancti Barnardi Viennenſis Epiſcopi.

In Kalendario S. Petri Viennenſis:

X. Kal. Februarij, S. Barnardi Epiſcopi.

Sic & in Breviario Viennenſi typis edito. Cujus monaſterij Abbas fuerit Amalarius, hactenus nuſquam reperi. Quod reliquum eſt, tuis me precibus ac ſanctis ſacrificiis plurimùm commendo. Divione, XIX. Aprilis, M. DC. LXV.

ELOGIA

DE AGOBARDO.

EX EPISTOLA LVDOVICI & Lotharij AA. præfixa Concilio Pariſ. anni DCCCXXIX.

TERTIO verò apud Lugdunum; ubi AGOBARDVS, Bernardus, Andreas, Benedictus, Agericus, cum ſuffraganeis ſuis, ſimiliter conveniant.

EX PRÆCEPTO HLVDOVVICI & Hlotarij Impp. pro monaſterio Beſuenſi, quod editum eſt à clariß. Viro Domno Lucâ Dacherio in Tomo I. Spicilegij pag. 507.

SED & conſtitutionis Cartulam, quam ipſe (id eſt, Albericus Epiſcopus Lingonenſis) unà per conſenſum Metropolitani ſui AGOBARDI Archiepiſcopi, & ſuffraganeorum ſuorum, necnon & Cleri ſibi ſubjecti, & quorundam laïcorum nobilium confirmaverat, nobis oſtendit &c. --- Actum anno ab

Digitized by Google

Incarnatione Domini octingenteſimo xxx. Indictione VIII. Epacta XV.

EX CARTA ALBERICI EPISCOPI Lingonenſis pro eodem monaſterio, edita ab eodem Dacherio pag. 509.

IDEÓQVE per conſilium Archiepiſcopi noſtri AGOBARDI, & conſentientibus Coëpiſcopis noſtris, necnon & piiſſimis noſtris Principibus, ſeu omni Clero, necnon & omnibus fidelibus Eccleſiæ noſtræ, addidimus de epiſcopatu noſtro villas his nominibus &c. ---- *Infrà:* Actum Lingonis civitate publica. In Chriſti nomine AGOBARDVS Lugdunenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus ſubſcripſi.

EX PRÆCEPTO LVDOVICI Pij Imperatoris pro monaſterio Anianenſi, quod ab eodem Dacherio editum eſt in Notis ad Guibertum Abbatem B. Mariæ de Novigento pag. 623.

PROXIMÉ accidit AGOBARDVM Archiepiſcopum ad noſtram deveniſſe præſentiam, indicans nobis quomodo eo præſente & Nibridio

Archiepiſcopo, ſine mora omnes pari conſenſu Tructeſindum ſuper vos elegiſſetis Abbatem.

Vetus auctor vitæ Ludovici Pij Imperatoris, ad annum DCCCXXXV.

TRANSEGIT ergo Imperator maximam partem hiberni temporis Aquiſgrani; indéque profectus eſt ad Theodoniſvillam ante Natalem Domini; ubi etiam populus, cui præceptum fuerat, advenit. Vbi conſiſtens, contra quoſdam Epiſcopos de ſui dejectione conquerebatur. Sed quum quidam in Italiam confugiſſent, quidam vocati obedire noluiſſent; ſolus Ebo eorum qui impetebantur affuit. Qui quum rationis reddendæ cauſa ſuper talibus urgeretur, cauſabatur ſe ſolum relictis omnibus, in quorum præſentia hæc facta fuerant, urgeri. At verò ceteri Epiſcopi, quum obtenderent neceſſitatem præſentiæ, excuſarent autem voluntatem innocentiæ; idem Ebo tandem moleſtè ferens talibus extædiari, conſilio petito aliquorum Epiſcoporum, ipſe in ſe quandam confeſſionem prædicavit, confirmavítque ſe & indignum ſacerdotio, & irre-

vocabiliter eo abſtinere judicavit. quod & Epiſcopis & per eos Imperatori contradidit. Quo facto, AGOBARDVS Lugdunenſis Archiepiſcopus, qui evocatus ad ſatisfactionem venire diſtulit, quum ter eſſet evocatus, ab Eccleſiæ præſulatu ſemotus eſt, ceteris, ut diximus, in Italiam fugientibus.

Idem auctor ad annum DCCCXXXVI.

PROXIMVM huic Placito Conventum Imperator in pago Lugdunenſi habuit tempore æſtiuo, in loco qui vocatur Stramiacus, cum Pipino & Ludovico filiis. Nam quod Lotharius non affuit, invalentia ægritudinis ſupradictæ obfuit. In quo cauſam Eccleſiarum Lugdunenſis atque Viennenſis vacantium ventilari fecit; eò quòd Epiſcopi dudum illarum, AGOBARDVS quidem juſſus ad rationem non venerit reddendam, Bernardus antem Viennenſis affuerit quidem, ſed rurſus fugam inierit. Sed hæc quidem res imperfecta remanſit, propter abſentiam, ut prædictum eſt, Epiſcoporum.

VVALFRIDI STRABI VERSVS ad Agobardum Epiſcopum Lugdunenſem.

DVM vix ter ſenos habuiſſem tēporis annos,
Ad vos nomen ijt, ô Pater alme, meum.
Perveniſſe ſcio, quando reſcripta recepi,
Quæ magni nobis inſtar amoris erant.
Si meminiſtis enim, quia nam meminiſſe poteſtis,
Gaudeo, & ut memores ſitis ubique rogo.
Ipſe amor ardet adhuc animis, viget ipſa volūtas
Viſendi temet, atque tuo ore frui.
* *f.* colens. Æthiopum ſi regna * calens, ſi rura Sabæa
Liquit Regina, ut Salomona petat;
Cur nos non potiùs, quibus altera regna parātur,
In ſolo auctoris ſemper amore ſumus?
Nam, fateor, ſi certa mihi nunc optio detur
Vt capiam mundi dona vel ingenij;
Otia liberiùs verum ſecura ſciendi
Aurea quàm ſecla, ſed peritura, ſequar.
At de flore novo, qui vos penès ortus odorem
Prodit ubique ſui, hæc loca rumor alit.
Flora venit quondam, dum ſingula quæq; deorū
Sunt affata jugis prata thymumque gerens.
Huic Floro meliùs ſententia Chriſticolarum
Attribuit quidquid dogmate & ore viret.
Nam hic Florus florē ſequitur de germine Ieſſe,
Et tradit quòd amans attulit ille homini.
Quæ tam ſegnis erit, donis ingrata ſupernis,
Quæ ſe hoc non ſponte nectare paſcat apes?
Floreat haud flaccens hic flos, & florea flagrans
Spiramenta ferat ſemper ubique Deo,
Donec in aſtriferas porrecta cacumina ſedes

Erigat, & fructum jam ſine fine habeat.
Cedant ambroſiæ, roſa, lilia, ſpica, crocúſque,
Suavia cuncta ſimul. Hujus amor placeat.
Hoc fruar, hoc utar, fovear, delecter, abundem;
Auditu & viſu hujus alar, docear.
Det quandoque Deus nos mutua dona viciſſim
Impertiri. Aliquid pars utriuſque metet.
Munere divino precor ô ſine fine valete,
Mittentes veſtræ dulcia ſcripta vicis.

Ado Viennenſis in Chronico, ad an. DCCCX.

BERNARDVS Viennenſis Epiſcopus erat, & Leidradus Lugdunenſis, qui initio imperij Ludovici Imperatoris Sueſſionis monaſterij locum petiit; & in loco ejus AGOBARDVS ejuſdem Eccleſiæ Coëpiſcòpus, conſentiente Imperatore & univerſa Gallorum Epiſcoporum ſynodo, Epiſcopus ſubſtitutus eſt. Quod quidam defendere volentes, dixerunt eundem venerabilem Agobardum à tribus Epiſcopis in ſede Lugdunenſi, jubente Leidrado, fuiſſe ordinatum. Sed canonica auctoritas eſt in una civitate duos Epiſcopos non eſſe, nec vivente Epiſcopo ſucceſſorem ſibi debere eligere; ac idcirco ulla quacunque cauſa regulæ Eccleſiæ prætereriri in tanto ordine fixæ non debent.

Digitized by Google

Idem auctor ad an. DCCCXV.

BERNARDVS adhuc & AGOBARDVS Viennenſem Eccleſiam regebant. Qui ambo apud Imperatorem delati, deſertis Eccleſiis in Italiam ad filium Imperatoris Lotharium ſe contulerunt; & poſtmodum, piis Imperatoribus agentibus, Agobardus Lugdunenſem, Bernardus Viennenſem ſedem recipit. Poſt pauculos annos Agobardus apud Sanctonas in expeditione regia poſitus defungitur.

Flodoardus lib. II. *Hiſt. Rem. cap.* XX.

ANNO Incarnationis Dominicæ octingenteſimo triceſimo quarto Lotharius territus conventu fratrum ſuorum ac plurimorum fidelium patris Imperatoris, fuga lapſus, patrem ſuum adhuc ab ingreſſu Eccleſiæ ſequeſtratum dimiſit. Cum quo inter alios etiam quidam Epiſcopi, fautores ipſius in adverſitate patris ſui, relictis contra ſacras regulas ſedibus ſuis, perrexerunt, Ieſſe videlicet Ambianenſis, & Hereboldus Antiſiodorenſis, AGOBARDVS Lugdunenſis, & Bartholomæus Narbonenſis Epiſcopus.

Ex Chronico

Ex Chronico Hugonis Flaviniacenſis.

LEIDRADVS verò in initio imperij Ludovici Imperatoris Sueſſionenſe monaſterium petiit; & in loco ejus AGOBARDVS ſubſtituitur ejuſdem Eccleſiæ Chorepiſcopus, conſentiente Imperatore & omni Gallicanorum Epiſcoporum ſynodo. Quod quidam defendere volentes, dixerunt eum à tribus Epiſcopis in ſede Lugdunenſi jubente Leidrado fuiſſe ordinatum. Hic igitur Agobardus & Bernardus Viennenſis apud Ludovicum accuſati, deſertis Eccleſiis in Italiam ad Lotharium ſe contulerunt. Sed agentibus piis Imperatoribus uterque ſedem ſuam recepit. Et poſt paucos annos Agobardus apud Sanctonas in expeditione regia defungitur.

Ex eodem Chronico, ad annum DCCCXLI.

EODEM anno AGOBARDVS Lugdunenſis Epiſcopus obiit.

Ex Chronico S. Benigni Divionenſis edito à R. P. Phil. Labbeo, ad an. DCCCXL.

HOC anno, ſanctæ memoriæ AGOBARDVS Lugdunenſis Epiſcopus obiit VIII. Idus Iunij.

i

Ex Martyrologio Eccleſiæ Lugdunenſis.

VIII. Idus Iunias.] Lugduni, AGOBARDI Epiſcopi & Confeſſoris, vulgò *S. Agobo.*

Ex Martyrologio MS. Monaſterij ſancti Claudij.

VIII. Idus Iunij. Depoſitio beati AGOBARDI Lugdunenſis Epiſcopi.

DE LEIDRADO.

Theodulfus Aurelianenſis in Paræneſi ad Iudices.

HÆSERAT hac nobis LAIDRADVS ſorte ſodalis,
Cederet ut magnꝰ hoc revelãte labor.
Noricus hunc genuit. Hunc tu Lugdune futurum
Pontificem ſperas relligionis ope.
Arte cluit, ſenſúque viget, virtute redundat.
Cui vita ad ſuperam tranſitus iſta manet.

Ex Præcepto Ludovici Pij Imp. pro Eccleſia Matiſconenſi, apud Severtium in Epiſcopis Matiſconenſibus Num. XVII. §. IV.

Nos interea Miſſum noſtrum venerabilem LEIDRADVM Archiepiſcopum ad hanc rem inveſtigandam & diligenter inquirendam miſimus; & invenit quòd per juſtitiam prædictæ Eccleſiæ, juxta diviſionem quæ dudum facta eſt, eſſe debebat. Qui rediens, nobis renuntiavit hanc rem ita ſe habere ſicut prædictus Epiſcopus aſſerebat.

Alcuinus in epiſtola LXIX. *ad fratres Lugdunenſes.*

Religioſæ in Chriſto converſationis veſtræ per LAIDRADVM electum Pontificem laudabilem audiens ſollicitudinem, magno eſſe me gaudio delibutum fateor.

Idem in Præfatione librorum adversùs Elipantum Toletanum.

Dominis in Chriſti caritate venerabilibus, atque dilectiſſimis, LEIDRADO Epiſcopo Lugdunenſi, & Nefridio Epiſcopo Narbonenſi, & Benedicto Abbati &c. humillimus ſanctæ Eccleſiæ filius Albinus ſalutem.

Ex Confeſſione fidei Felicis Orgellitanæ ſedis Epiſcopi.

Secundùm quod & venerabilis Domnus LAIDRADVS Epiſcopus nobis in Orgello pollicitus eſt.

Ex Teſtamento Karoli Magni Imp. apud Eginhardum.

Epiſcopi, Hildebaldus, Riculfus, Arnulfus, VVlfarius, Bernuinus, LAIDRADVS, Ioannes, Theodulfus, &c.

Ado in Martyrologio, XVIII. *Kal. Octobris.*

Poſt multa verò curricula annorum, glorioſiſſimo Carolo Francis imperante, contigit legationem Francorum ferentes illuſtres ac ſapientia circumſpectos Legatos tranſitum per Africam feciſſe. Hi cùm Carthaginem dirutam, & loca venerabilia ſanctorum martyrum, revertentes à Rege Perſarum Aaron, qui excepta India totum penè tenebat Orientem, vidiſſent, facilè ſibi conciliato Principe, ac favorem in re tali præſtante, pro magno munere rogaverunt ut oſſa B. Cypriani eis ferenda permitteret. Quod ille non magni ducens, poſtulata conceſſit, útque pio Imperatori, cujus gratiam omnium, qui in toto terrarum orbe erant, Regum amicitiæ præpone-

ret, ipſi ea ferrent, libenter aſſenſit. Cùmque venerabiles Legati ingentia dona, martyrum ſcilicet reliquias ferentes, (nam & beati Sperati martyris membra, qui unus fuit ex illis duodecim clariſſimis martyribus Scillitanis, caput etiam martyris glorioſi Pantaleonis, ſecum cum beatis oſſibus Cypriani habebant) reverterentur, proſperis uſi velis, tandem pervenerunt Arelatem; ubi ſacra martyrum membra ſignata interim relinquentes, legationem ſuam Imperatori renuntiare feſtinarunt; & inter alia, de ſanctorum reliquiis ab Africa deportatis ejus animum attollunt. Vnde ille plurimùm lætus, eas tamdiu apud Arelatem digna veneratione ſervare juſſit, donec ipſe magno aliquo opere in regno ſuo templum conderet, ubi tam pretioſum pignus ingenti cultu & ornatu reponeret. Sed emergentibus cauſis, dum opus tardiùs conſtruitur, occaſionem nactus LEIDRADVS venerabilis Lugdunenſis Epiſcopus Imperatorem rogavit ad civitatem ſuam deferre beata oſſa martyrum ei licere. Annuit Imperator. Et dum is ocyus votum ſuum pius perficit, cum honore infra civitatem Lugduni deportata ſunt; ibíque in ma-

jori Eccleſia beati Iohannis Baptiſtæ ac ſancti martyris Stephani ad defenſionem civium, Deo id miſericorditer operante, ſanctus Epiſcopus reliquias glorioſorum martyrum in prædicta Eccleſia poſt venerabile altare decentiſſima ſepultura recondidit, ac poſteris civibus ſuis profuturas honorabiliter commendavit. Sed pòſt, interpoſito tempore, regnante glorioſo Rege Carolo Ludovici Imperatoris filio, iterum reliquiæ beati Cypriani ad monaſterium novum quod idem Rex auguſtus conſtruxit in Compendio Palatio ſuo, eo jubente tranſlatæ ſunt.

Idem in Chronico, ad annum DCCCX.

Bernardus Viennenſis Epiſcopus erat, & LEIDRADVS Lugdunenſis, qui initio imperij Ludovici Imperatoris Sueſſionis monaſterij locum petiit; & in ejus loco Agobardus &c. *Vide ſuprà inter elogia Agobardi.*

Hugo Abbas Flaviniacenſis in Chronico.

Poſt Adonem Hilduinus nepos ejus Lugdunenſem Eccleſiam pauluſùm non Epiſcopus tenuit; & abſcedens, Lirinis monachus factus eſt. Poſt quem Lugdunenſem Eccleſiam LEIDRADVS

ſuſcepit, honori Reipublicæ utilis.

LEIDRADVS verò in initio imperij Ludovici Imperatoris Sueſſionenſe monaſterium petiit, & in loco ejus Agobardus ſubſtituitur.

DE AMVLONE.

Auctor brevioris Chronici S. Benigni Divionenſis.

DCCCXL. Hoc anno ſanctæ memoriæ Agobardus Lugdunenſis Epiſcopus obiit VIII. Idus Iulij. AMOLO præfati Epiſcopi Diaconus ordinatur Epiſcopus Lugdunenſis XVIII. Kalendas Februarias.

Hugo Abbas Flaviniacenſis in Hiſtoriæ ſuæ collectaneis.

Poſt Agobardum AMOLO quoque Lugdunenſium Epiſcopatum ſuſcepit. cujus auctoritas & amor Caroli Regis erga eum multùm valuit ſancto Papæ Leoni, ut ipſe Leo teſtatur in epiſtola ad eum miſſa.

Lupus Abbas Ferrarienſis in epiſtola LXXX. *ad Vſuardum Abbatem.*

Non eſtis obliti quemadmodum vo-

bis, præſentibus majoribus Eccleſiæ ve-ſtræ, conſtitutum ſynodi decretúmque Metropolitani AMVLI oſtenderim ſuper Preſbytero Godelgario &c.

Idem in epiſtola XXCI. *ex parte VVenilonis & Gerardi.*

Reverentiſſimo & clariſſimo Præſuli AMVLO Guenilo Epiſcopus & Gherardus Comes perpetuam ſalutem. MVLTA, & magna juſſu Domini noſtri Regis, &c.

De Epiſcopis Auguſtoduni & Cabillone ordinandis.

Flodoardus libro III. *Hiſtoriæ Remenſis, cap.* XXI. *de Hincmari ad Amolonem epiſtolis.*

AMVLO Lugdunenſi. De placito quod habuerat cum Rege, regníque primoribus, & de Iudæorum in hoc regno ſtatu.

ITEM de Synodo à tribus Regibus condita, & de Ebone præceſſore ipſius, & aliis nonnullis. in qua eum cariſſimum & unanimem ſibi patrem ſe habere ſignificat.

ITEM. De Lothario Rege, & aliis quibuſdam rebus. in qua ſe filium dilectionis ipſius appellat.

ITEM. De Gotheſcalci vita vel converſatione, prædicatione, deprehen-

ſione, atque condemnatione. rei veritatem exponens.

Ioannes Trithemius de Scriptoribus Eccleſiaſticis. inter alia.

HAMVLVS Epiſcopus Lugdunenſis, vir in divinis ſcripturis ſtudioſus, tam Hebraïca quàm Latina lingua clarus, ſcripſit non contemnendæ lectionis opuſcula, de quibus legi opus inſigne ad Carolum contra Iudæos, *Deteſtanda Iudæorum*, &c.

AMOLONIS *præterea mentio fit in Caroli Calvi capitulis cap.* VI. *in villa Sparnaco, & in Ioannis VIII. epiſtola* CLXIII. *& apud alios. ſed nuſquam illuſtrior, quàm apud Lugdunenſes ipſos, qui* SANCTI *eum titulo exornant in Martyrologio, aliiſque monimentis Baſilicæ Irenæanæ.*

DE FLORO.

VVandalbertus in Præfatione ſui Martyrologij.

IN quo opere quia ſolemnium dierum certiſsima comprehenſio non leviter nec facilè pro librorum varietate

Digitized by Google

conſtabat, ope & ſubſidio præcipuè uſus ſum ſancti & nominatiſſimi FLORI Lugdunenſis Eccleſiæ Subdiaconi; qui ut noſtro tempore revera ſingulari ſtudio & aſſiduitate in divinæ Scripturæ ſcientia pollere, ita librorum authenticorum non mediocri copia & veritate cognoſcitur abundare.

Sigebertus in libro de Scriptoribus eccleſiaſticis.

Florus epiſtolas Pauli ex integro expoſuit: qui nihil à ſe dicens, ſed omnes Auguſtini libros revoluens, & capitula epiſtolarum Pauli ab Auguſtino diverſis locis expoſita recolligens, ipſa capitula expoſita reſtituit ordini epiſtolarum; annotans ſingulos Auguſtini libros, in quibus ea capitula expoſita erant. & ſic novo & mirabili ſtudio, de alieno labore magnum ſui operis volumen edidit.

Ioannes Trithemius in libro ſecundo de viris illuſtribus Ordinis S. Benedicti cap. XLIV.

Florus monachus S. Trudonis Leodienſis diœceſis, vir in divinis ſcripturis ſtudioſiſſimus, & ſatis eruditus, librorum ſancti Auguſtini amator præcipuus, de quibus ſententias ſuo congruentes propoſito collegit. Omnes epiſtolas beati Pauli Apoſtoli ita magnificè expoſuit,

ut Auguſtini opus in toto videatur. Nihil enim de ſuo inſeruit. Alia quoque nonnulla edidit, quæ ad notitiam meam non venerunt.

Matthæus Vveſtmonaſterienſis ad annum DCCCLXXXIII. *loquens de Ioanne Scoto.*

Scripſit enim contra eum quidam Florus, qui & ejus ſcripta depravando damnavit.

Iacobus Sirmondus in Notis ad Avitum Viennenſem Epiſcopum.

Hæc porrò FLORI Magiſtri, ſic enim appellatus eſt, expoſitio in epiſtolas S. Pauli ex decem omnino Patribus delibata eſt, Cypriano, Hilario, Ambroſio, Paciano, Hieronymo, Ephrem diacono, Paulino, Leone Papa, Fulgentio, & Avito. Poſt hunc librum, ſequitur in eodem codice Carthuſiæ liber II. Flori ejuſdem, de Miſſa, & de aliis quibuſdam eccleſiaſticis inſtitutionibus. In alio verò ejuſdem Bibliothecæ volumine, operibus Irenæi præfixa eſt Flori Præfatio, cum epiſtola Agobardi. Ejuſdem præterea Flori eſt liber adverſùs Ioannem Scotum, qui Eccleſiæ Lugdunenſis nomine eſt editus, & ſermo de prædeſtinatione, quem integrum recitat Hincmarus in præfatione poſterio-

ris operis contra Gotheſcalcum. De Floro denique, ne cetera perſequar, Vvalafridi Strabi extant verſus ad Agobardum eundem Epiſcopum Lugdunenſem, & inter Agobardi opuſcula, Agobardi ipſius & Flori nomine inſcripta epiſtola ad Bartolomæum Epiſcopum. Erat enim Diaconus Eccleſiæ Lugdunenſis, & Agobardo, ut apparet, familiaris.

Illuſtriſſimus Vir Petrus de Marca Archiepiſcopus Pariſienſis in libro VIII. *De Concordia Sacerdotij & Imperij cap.* XIV.

In quo non ſolis conjecturis agendum, cùm habeamus diſertum Flori Magiſtri teſtimonium. Florebat hac ætate auctor iſte, à Vvalfrido Strabone valde laudatus: qui ſententiam ſuam de electionibus in Fragmento quodam deſcripſit circiter annum DCCCXX. quód edidit Papirius Maſſonus, & ex eo Illuſtriſſimus Baronius.

Vide Clariſſ. Virum Petrum Franciſcum Chiffletium Presbyterum è Soc. IESV *in Notis ad Ferrandum pag.* 272. 273. 322. *& ſeq. & Notas ad Lupum Ferrarienſem pag.* 406. *&* 501.

CLARISSIMI VIRI
PAPIRII MASSONI
PRÆFATIO
AD AGOBARDVM,
EDITA ANNO M. DC. V.

SANCTÆ *& illuſtri Lucdunenſi Eccleſiæ Papirius Maſſonus Iuriſconſultus ſalutem. Sub Antonino Vero Cæſare, Galliæ urbes facilè principes, & quæ præter ceteras præſtare dicebantur, erant Lucdunum & Vienna, ad confluentes Rhodani & Araris notiſſimorum fluminum ſitæ; ubi Claudium Cæſarem Suetonius, & ante eum Seneca, natum prædicant. Et Lucduni quidem nundinæ celebrabantur, quæ propter frequentiam hominum ex omnibus eò gentibus commeantium, magnæ ubique famæ, laudari prædicarique conſueverant. Euſebius Cæſarienſis libro quinto eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſuperiora commemorat: ſimul ait Photinum*

beatiſſimum virum, illius urbis Epiſcopum, anno ætatis nonageſimo & ampliùs, pro Chriſto multa paſſum, in carcere in quem à militibus conjectus eſſet, exceſſiſſe è vita. Nec multò pòſt Deus illi præclarum ſucceſſorem dedit Irenæum, vitæ ſanctitate & ſcientia admirandum, ut opera ejus oſtendunt, idque idem ſcriptor multa de eo & illuſtria referens narrat. Poſt quem magni nominis fuit Veriſſimus, is qui Sardicenſi ſynodo interfuit ſolus ex Epiſcopis Galliarum, & inter ceteros ei ſubſcripſit. Iam venio ad Eucherium, cujus monimenta adhuc ſuperſunt, celebrem Ioanni Caſſiano, qui Leonis Magni Romanæ Eccleſiæ Pontificis temporibus vixit. is enim duobus locis de eo honorificentiſſimè loquitur, ut & Hilarius Arelatenſis in vita Honorati deceſſoris ſui, & multò pòſt Florus Lucdunenſis, vir egregiè doctus, cujus epiſtola & Agobardi extat ad Bartholomæum Narbonenſem Epiſcopum. Sequitur Viventiolus, præſtantiſſimus ſanctiſſimúſque vir. Hic Lucdunenſis Epiſcopus, cujus doctrinæ fuerit non ſolùm ipſa, ſed & aliorum de eo ſcripta teſtantur, inquit Agobardus: quæ cùm perierint, aut adhuc alicubi lateant, de ſucceſſoribus ejus mihi dicendum eſt. Itaque Agobardus, patria Gallus, Leidradi Norici doctique viri

ſucceſſor fuit in Epiſcopatu Lucdunenſi, temporibus Ludovici Pij Cæſaris Regiſque Francorum, ejúſque exauctorationi apud Sueſſiones Belgicæ ſecundæ populos in monaſterio ſancti Medardi præſuit anno, ut ipſe ſcribit, octingenteſimo triceſimo tertio. de qua & Theganes Coëpiſcopus Trevirorum eadem ætate ſcripſit. & curioſi lectores utramque conferre poterunt. De Childeberto autem Rege, de Pipino, agit Agobardus, de Carolo Magno, ut qui in ejus funere epigramma ſcripſerit, de uxoribus Ludovici, Ermingarde, & Iuditha pulcherrima illius temporis femina, etſi eas nominatim non attingit; de filiis ejuſdem Cæſaris Lothario, Ludovico, & Carolo puero; de Regibus Burgundionum Gondebado, & Sigiſmundo, illiúſque iniquiſſimam legem in perniciem mortalium excogitatam rationibus & argumentis firmiſſimis teſtimoniiſque veterum planè convellit. Extant Burgundionum leges, unde illam funeſtiſſimam poſſis eruere. Vixit verò ſub Gregorio quarto Romano Pontifice, cujus partes & Lotharij Cæſaris deſignati nimiùm fortaſſe aut acriùs quàm vel oportuit, vel debuit, tuetur, præſertim adversùs patrem benigniſſimum Regem, & quo nemo unquam melior aut juſtior fuit. Ceterùm qui partes ejus ad-

Digitized by Google

verſùs parentem ſecuti erant, in gratiam tandem reſtituti ſunt, & inter ceteros Agobardus; eôq; uſus eſt in magnis regni negotiis, quibus ille occupatus in Santonibus juxta Oceanum deceſſit. Iudicio quidem magno præditus, & divina ſcientia inſtructiſſimus graviter & acerrimè ſcripſit, ut opera ejus fidem faciunt; relicta, propter ſanctimonium & eruditionem, immortali nominis ſui gloria, præſertim apud Eccleſiæ filios, & alumnos ſuos, quorum mores & diſciplinam penè jacentem atque intermortuam excitavit. Contra Felicem Vrgelitanum Epiſcopum ſcripſit, ut & Paulinus Aquileienſis, & alter incerti nominis, ſed vir doctiſſimus, qui ſeptem contra eundem libros conſcripſit, quos manu ſcriptos nuper legi & admiratus ſum. Epiſcopis præterea Bernardo Vienneni, Nibridio Narbonenſi, & ſucceſſori ejus Bartholomæo, de quo ſuprà diximus, Ebboni quoque Rhemorum epiſtolam ſcripſit, magnificentiſſimum & deſiderantiſſimum Dominum patrem & filium appellans, & Eaori, cujus ſedem propter penuriam auctorum nondum ſcire potui, Hilduino quoque ſacri Palatij antiſtiti, & Vvalæ Abbatibus ſanctiſſimis & beatiſſimis viris, & Adalardo atque Heliſachari reverendiſſimis ſcribit, Abbates illos vocans, quorum ille in

agro

agro Pariſiorum inſigni monaſterio Dionyſij præfuit, & qualis quantúſque eſſet editione librorum notum fieri etiam curavit. Iudaïcæ genti ſibi omnino moleſtæ infeſtæque ſcripſit, perſtringens eos, multáſque inauditas eorum fictiones adversùs Chriſtum Ieſum egregiè refellit. Matfredo præſtantiſſimo atque illuſtriſſimo viro etiam reſcribit; Gerricum, & Fredericum, atque Evrardum perſtringens, & accuſans, quòd illi ſe oſtendiſſent Chriſtianis formidabiles, Iudæis autem mites. Et Matfredi quidem tempus mortis traditur in vita Ludovici. Synodos aliquot in Gallia habitas refert, & queritur duobus locis de Romanis Clericis, & aliis quibuſdam, qui Canones Gallicanos ut inutiles & ſuperfluos afferebant, Legatíſque Romanæ ſedis abſentibus & injuſſu Cæſaris convocatas eaſdem ſynodos jactabant. Græcorum errores de imaginibus & picturis manifeſtiſſimè detegens, negat eas adorari debere. quam ſententiam omnes Catholici probamus, Gregoriique Magni teſtimonium de illis ſequimur. Diviſionem quoque imperij à Ludovico factam perſcribit; quæ apud Vvalafridum Strabum, etſi non eiſdem verbis, exponitur. De tonitru & tempeſtatibus, falſáque inſanientis populi opinione agit, ut ante eum Maximus Tauri-

nenſis in ſermone & homelia fecerat, Theodoſij Iunioris temporibus. In diſputando autem utitur divinorum librorum teſtimoniis, ex veteri ſacrorum tranſlatione, interdum & Hieronymi. quod idcirco monere voluimus, ne quis intempeſtivè turbetur, néve exiſtimet aliquid à me vel additum vel mutatum. quod nefas ſemper exiſtimavi, bonam fidem auctoribus deberi æquiſſimum putans. Teſtimonia patrum ubi opus eſt adducit atque exhibet, divi Cypriani, Hilarij, Hieronymi, Ambroſij, ut ipſe ait, doctrina ſanctitate præcipui, Auguſtini, Leonis, Symmachi, Vigilij, Pelagij ſecundi, Gregorij Magni, & Gregorij ſecundi, Alchimi Aviti Viennenſis Epiſcopi, quem doctorem orthodoxum & facundum dicit fuiſſe, poſtremò Bedæ. hunc gentis Anglorum hominem ſuo tempore non mediocriter doctum prædicat. Ex Græcis, Athanaſij, Cyrilli, Theodoreti, Proculi, Ioannis Chryſoſtomi, Euſebij Cæſarienſis, atque aliorum. Clementem Romanum Pontificem & Silveſtrum, quos citat, præterire nolumus, etſi adhibita hujuſmodi præfatione, licèt iidem libri judicentur apocryphi, pleraque tamen ex his teſtimonia inveniuntur à doctoribus uſurpata. Ex prophanis autem ſcriptoribus nullius teſtimonio utitur, præterquam Priſ-

Digitized by Google

ciani Grammatici. Habeto ergo ſancta & illuſtris Lucdunenſis Eccleſia (quando ita Euſebius te vocat, immo illuſtriſſimam appellat) mihi gratiam, & civica corona ob ſervatum civem me donato. Nam cùm apud vos in vico Mercium libros quærerem, unàque mecum eſſet Stephanus Verdierus, nunc mortuus, & apud compactorem librorum verſaremur ejus rei cauſa, illéque Agobardi codicem in membranis perſcriptum veteribus notis dilaniare paratus eſſet, cultrúmque ad eam carnificinam manu teneret, vitam illi redemimus. quod felix fauſtúmque fuit.

Bene vale. Lutetia Pariſiorum, Cal. Ianuarijs 1605.

PAPIRII MASSONI
DE VITA
AGOBARDI
EIVSQVE DOCTRINA
BREVISSIMÆ SYNOPSEIS.

OBSCVRA fuit iſtius Epiſcopi multis ſeculis vita; obſcura, inquam; non ingenij & acuminis penuria, neque muneris ignobilitate, ſed temporum nebulis. Habet Amandus ſuos teſtes; habent Engilbertus, Ionas, Vvalafridus, ceterique contemporanei ſua lumina; hic verò pauca, immo ferè nulla, niſi ea quæ vel neceſſitas hiſtoriæ interſerit, vel ipſius volumina furtim & quaſi perperam retegunt. Habemus tamen ex Adone primis incrementis initiatum fuiſſe Preſbyterio; & propter ipſius vitæ & doctrinæ integritatem ad Chorepiſcopatus dignitatem evectum; mox Ledrado in Sueſſonicum Monaſterium concedente, ad

Digitized by Google

faſtigia Primatiæ Lugduneæ ſublatum, conſentiente Imperatore , & univerſa Gallorum Epiſcoporum ſynodo , ubi in veſte & ſarcina tantæ ſublimitatis multos annos ſine crimine tranſegit , perpetuis ſcholę & linguę certaminibꝰ aggreſſus Iudæas ſynagogas. Sed labes unica fulgentem multa gloria ſenectam obſcuravit. Cùm enim Clotharius odio & furiis novercæ, nomine Iudith , filiæ Vvelphi Comitis, à clavo imperij univerſi removeretur ; machinatur clam & apertè contra patrem , animóſque utriuſque gentis , laïcæ & eccleſiaſticæ , in excidium ſceptri paterni abripit : inter quos Agobardus à fide Principis avulſus, accendit conſilio juvenilem Clotarij animum. Convocatur Concilium : ubi de eripiendo patri diademate audaciſſimè quiſque contendit. Hac ſpecie invadit Cæſarem , & erepta corona , eundem in monaſticam ſolitudinem conjicit. Galli furiunt , nec patiuntur tantam fieri patri injuriam ; movent arma, reſtituunt Imperatorem ; vocant filios , Pipinum , & Bernardum, quorum ope Clotharius ad orandam & exorandam veniam cogitur. Auctores conſilij quæruntur puniendi. Eccleſiaſtici ejus turbæ fomites depre-

Conrad. Abb. Vſperg. in chron.

Digitized by Google

henduntur; aufugiunt in Italiam. *Ebonem ad Saxonios compulit Imperator. Agcbertum Lugdunenſem nihilo ſecius curiæ Pontificum movet: deponitur. ceteros quoque in Italiam elapſos per omnium ſacerdotum religiones devovet. Poſthæc primo ſolis die quadrageſimæ velut nondum ab injuſta ſacrificulorum excecratione ſolutus, rurſus à ſeptem Archimyſtis ſolenni ritu bene precantibus, lectis de libro ſupplicamentis fauſtis boniſque omnibus, cum maxima omnium qui aderant lætitia, populo acclamante, feliciter expiatur. Quaſi verò in poteſtate hominis ſit, in arcáque ſive vitro, ſicuti genius ater magico ſuſurro clauſa teneatur æterna illa majeſtas, ut nutu noſtro vel claudat vel aperiat cœlos.*

Aventinus l. 4. Annal. Boiorum.

Turbæ ejuſmodi & vitæ pacatæ diſcrimina avertunt animum à ſcribendo, ut deinceps lumini Evangelij, Eccleſiæ reparandæ, muneri obeundo intentus ſit. Quo anno natus, neſcitur. Scitur ipſum natum aurea Caroli Magni ætate, illuſtrium & doctiſſimorum Apollinum alumna; floruiſſe ætate argentea Ludevvici; extinctum verò inter ferrea filiorum Ludevvici certamina apud Sanctonas in expeditione regia, inter quæ omne genus excidij Imperij labentis ruinas

Ado Vienneñſ. ſub an. 815.

convellebat. Præfulſit oratorio dicendi genere, & imprimis Scripturæ memoria. Habuit illuſtres contemporaneos, Philoſophia & Theologia claros, quorum volumina terimus, Hincmarum Archiepiſcopum Rhemenſem, Haimonem Epiſcopum Halberſtati, Rabanum, Vvalafridum Strabum, Claudium Taurinenſem de Adoratione Imaginum, Ionam Aurelianenſem, Halitgarium, & Amalarium, Heliprandum Epiſcopum Toletanum, Engilbertum, &c. & pleroſque alios, quos reticemus. Graves tractavit materias, quarum ſynopſeis ſubjicimus.

SYNOPSIS PRIMI VOLVMINIS adverſùs Dogma Felicis.

IMPERIO Caroli Magni & Ludevvici Cæſarum, è ſummis Pyrenæi apicibus emerſit quidam Epiſcopus Origellæ ab Aragonia, vir alioquin circumſpectus, & ſubtilitatis Hiſpanicæ non indigus: qui Neſtoriæ ſectæ jam diu fulgore Evangelij exſtinctæ ſemina ab inferis excitavit. Objurgatur primò & convincitur ab Heliprando Toletano Epiſcopo. Inde ad Ratiſbonæ compeſcendâ ejus inſolentiâ Concilium trahi-

Digitized by Google

tur ab Imperatore. Tertiò Romam; ubi proſtratus ad limina D. Petri, hęreſim agnoſcit coram Adriano Pontifice. Poſtremò cùm iterum ſua figmenta chartis exaraſſet, convenitur ab Agobardo, vincitur, profitetur errorem. Poſt ejus obitum, fundamenta dogmatis diruit, Patrum & Scripturæ auctoritate. Hæc ſunt Felicis fundamenta.

I. Eſt è Neſtorio: Duæ in Chriſto ſeparatæ perſonæ, quæ duplicem filium ſive Chriſtum conſtituunt. alterum in carne, alterum in verba. Iſtum non fuiſſe crucifixum, ſed eſſe filium Dei, natura, veritate, proprietate, genere, nativitate, ſubſtantia; illum, nempe incarnatum, fuiſſe paſſum, & eſſe filium Dei gratia, electione, voluntate, placito, prædeſtinatione, aſſumptione, adoptione.

II. Vt filium Dei naturalem, eſſe omnia eſſentialiter, æternitatem, ſapientiam, &c. Vt hominem, omnia quæ illi inſunt, eſſe accidentia, puerum, prophetam, &c. quæ ſunt accidentia illi ſecundùm diſpenſationem carnis, non propria ſecundùm poteſtatem divinitatis. in humanitate eſſe ſolùm ſacerdotem, in divinitate vivificatorem.

III. Vnde ſequitur, Virginem eſſe alio

modo genitricem divinæ, alio modo humanæ naturæ. Propriè, humanitatis; gratia verò, divinitatis.

IV. Et quemadmodum Chriſtus & Eccleſia vocantur unum, nec ſunt una perſona, unúmque Suppoſitum; ſic quamvis dicatur Verbum carnem factum eſſe, & eſſe unum, non ſunt tamen unica hypoſtaſis.

Et hæ ſunt fœdæ voces, quibus Hiſpanus ille tenebrio Chriſti lumina auſus obvoluere; quas noſter Gallus egregiis enervat argumentis.

I. In Chriſto duas quidem naturas, ſed in unam hypoſtaſim unámque perſonam ſubſtantialiter unitas. & inde non ſolùm humanitatem ſed totum Chriſtum fuiſſe paſſum, divinitatem clavis confixam ſuo modo impaſſibili, ſine ſenſu, ſine paſſione.

Ideóque non duos filios, ſed unicum in duabus naturis, ſine confuſione hypoſtaticum, filium Dei natura, proprietate, ſubſtantia; non autem gratia, cùm ſit coæternus Patri. Neque Prædeſtinatione, quia Pater non eſt prior ipſo tempore, nec natura, ſed origine. Nec adoptione, quia ſecùs extitiſſet aliquando alienus à Deo. Nec aſſumptione, quia

aſſumens & aſſumptus ſunt idem. Sed unicus naturalis filius Dei. Et quemadmodum quilibet homo, anima & caro, eſt una perſona; ſic Chriſtus una perſona, Verbum & homo.

II. Ex tali unione fieri, ut ea quæ ſunt carnis, fiant divinitatis. Nam ſi caro eſt propria Verbi; cur nomina carnis non erunt propria ei. Ideóque cùm carnem ſumpſit, omnia carnis propria ſibi fecit; ita ut ſecundùm utramque naturam ſit & vivificator, & Pontifex, &c. ſicut ſecundùm utramque animæ & corporis, totus homo dicitur rationalis, dicitur puer, Philoſophus.

III. Et per conſequens, Virginem fuiſſe matrem utriuſque naturæ, divinæ etiam, ſine qua caro nunquam fuit incarnata, totúmque Chriſtum incarnatum genuiſſe.

IV. Quoad unionem Chriſti cum Eccleſia, imparem eſſe cum incarnatione. Nam illa cùm fiat, ſaltem ſpiritu, non corpore, fide non carne, voce non actu, amore non copulatione, ex infinito perſonarum numero cum aliquo capite myſtico, non poteſt dici vera unio, unio, inquam incarnationis, quæ fit ex duabus naturis & ſubſtantiis in unam perſonam.

Et hæc ſunt argumenta, quibus Agobardus vim & nervum dogmatis Feliciani confregit.

II. Volum. De Inſolentia Iudæorum.

IN adverſis nulla Gens abjectior, in proſperis inſolentior Iudæorum. Beneficio Cæſareæ Majeſtatis locus pacis & moræ datus ipſis in Gallia fuerat, Lugduni potiſſimùm. Sed ubi dulcedo pacis paululùm eos laxat ab incommodis fugæ, ſtruunt artes, adulantur aulicis nobiliſſimis, eóſque pecuniis devincunt. & ſic obliquis fraudibus Indicula à clementiſſimo ſurripiunt adversùs Eccleſiæ Lugdunenſis Epiſcopum, qui avertebat populum ab his.

Ne divenderent mancipia Chriſtiana Iudæis.

Ne Mulieres Chriſtianæ cum eis Sabbatizarent.

Ne diebus dominicis operarentur.

Ne quadrageſima cum eis pranderent, & eaſdem carnes ederent.

Ne carnes immolatas ab ipſis emerent, vinúmque eorum biberent.

Inſectantur eum, ſingulóſque Chriſtianos ad ſuas ſynagogas blanditiis & ampullatis Patriarchicæ dignitatis elogiis rapiunt; inſoleſcunt, & contra morem

Chriſtianos ſervos emunt. Agobardus queritur apud Cæſarem, artes retegit, auctores conſilij aperit, petítque medelam tantæ ruinæ; pollicitus ſe Scripturæ teſtimoniis eorum vitam, mores, & ſuperſtitioſum vitæ genus depicturum.

III. Volum. De Iudaïcis ſuperſtitionibus.

Hoc capite lege Ebon, non Ebor.

ABOMINANDÆ Gentis Iudaïcæ pervicaciam ritúſque à veritatis ſemita alienos effeciſſe apud patres antiquos ut canones de cavendo contubernio, convictu, copulatione ipſorum componerentur, fuſiſſimè hîc diſſerit Agobardus, immo tanto odio habuiſſe ut illuſtriſſimus ille Ambroſius mortem citiùs optarit, quàm maceriam templi Iudaïci reædificare.

I. Seniores Clerici, qui convivio Iudaïco interfuerint, excommunicantor per annum. Iuniores ſi præſumpſerint, vapulanto.

II. A Cœna uſque prima Paſcha per plateas ne ambulanto. Secus, à Iudicibus diſtringuntor.

III. Nullus Chriſtianus Iudæo ſervus eſto, ſed dato XII. ſolidorum pretio liberator.

IV. Si quis ad Iudaïcum dogma ſervum Chriſtianum illexerit, plectator

mancipio, & legali damnatione puniator.

V. Ne quis Iudæus ſub tempus Paſchatis Chriſtianos convenito.

Cauſſa iſtiuſmodi ſeveritatis eſt ab eorum rabie, pervicacia, atque corruptione doctrinæ, quam tot nebulis Phariſaïcæ illæ Deuteroſeis obtenderunt, ut nil penè luminis apud ipſos reliquum ſit.

Deum eſſe corporeum, audire, & videre.

Corpus hominis ad imaginem Dei factum.

Ex vanis Dei cogitationibus dæmones creari.

Litteras Alphabeti eſſe ſempiternas.

Legem Moſis ante mundum fuiſſe ſcriptam.

Plures eſſe cœlos, plures terras, plura inferna.

Deum habere ſeptem tubas.

Petrum Apoſtolum propter hebetudinem ſenſus Cepham, id eſt, Petram fuiſſe vocatum.

IESVM CHRISTVM Tyberij judicio furca fuiſſe ſuſpenſum, ſepultum juxta aquæductum, & ab inundatione aquarum ſublatum, à Pilato per XII. Lunas quæſitum.

Digitized by Google

Chriſtianos idolatras vocant, quia ſanctos invocant.

Habent præpoſitos Synagogis, qui ſanguinem virginis menſtruatæ diſcernunt oculis & guſtu, mundum vel immundum.

Poſſunt ambulare duo millia pedum in Sabbatho.

Vnde concluditur, quòd ſi ſeparatio ab hæreticis ſchiſmaticis fuerit præcepta, tantò magis à Iudæis, *à Conciſione*; à qua lux evangelica fuit omnino exſtincta; more Apoſtolorum, qui in liminibus excutiebant pulverem pedum, & diro anathemate ipſos devovebant.

Ad Adalardum, Vualam &c.

AD frequentes querelas de mania turbæ Iudaïcæ Ludovicus Imperator coëgit cœtum Epiſcoporum: ubi cauſſam Chriſtianæ Eccleſiæ egit Agobardus, ſed perperam &c. timore præpeditus. Scribit jam ad nobiles patres, cauſſam inopiæ mentis rejicit in timorem. Deinde carptim conſulit iſtos Epiſcopos, quid agere debeat de mancipiis Iudæis qui ad Chriſtianum Baptiſma amore Chriſti illiciuntur, utrum eos ſuſcipere an rejicere debeat.

Digitized by Google

Epiſtolæ ad Nibridium.

CONNECTIT ſuperiori querelam, & commovet iſtum patrem omnéſque Epiſcopos,ut unanimi conſenſu ſerpentem in dies labem Iudaïcæ communionis extinguant, ne eorum Eccleſia extinguatur.

Ad Imperatorem.

QVIA iſte tractatus eſt ἀκέφαλος, adfigendum putavi hunc titulum.

De impietate duelli contra Gundebadicam legem, quæ vult enſibus non judicio cauſſas dirimi.

CVM omnes unum ſimus in Chriſto, unitate fidei, affectus, religionis, impium eſt pacem unanimem prælio dirimere, & in litibus, gladiis vitam impetere, ubi æquitas judiciorum, teſtium oculi & integritas,poſſunt ſupplere. Adde quòd lex illa non eſt nec Moſaïca, nec evangelica, immo à fœdiſſimo & infenſiſſimo Chriſti hoſte inventa, ut non teſtibus, aut veracium teſtimonio, ſed ferro & igne lites diſcutiantur. Agobardus ergo compellat benigniſſimum Imperatorem, ut è regno tam ſceleſtam conſuetudinem abolendam curet. Vide Hiſt. Burgund.

Papirij Maſſoni

VII. Volum. De Iure Sacerdotij.

CONFABVLATVR cum Coëpiſcopo Bernardo diſertè admodum, è Patribus multa, ſed plura è Scriptura.

I. Sacerdotium eſſe omnium qui fide membra ſunt ſummi ſacerdotis.

II. Et quamvis illa vox latiſſimè pateat, tamen ut eſt vox miniſterij, propriè pertinere ad Sacerdotes deſignatos, cujus initium fuit in Abele, Caïno, Noë, Abrahamo, ceteriſque Leviticæ Tribus Nazaræis, ſine ullo diſcrimine bonorum & malorum.

III. Quia non reſpicitur in ſacerdote meritum, ſed vis miniſterij; non perſona, ſed dignitas perſonæ; non integritas, ſed officium.

IV. Ita ut bonus laïcus non poſſit exſequi quæ malus Epiſcopus, nempe ſacramenta & rem eccleſiaſticam, ſine pernicie animæ, ut Oza.

V. Quæ ſunt Baptiſma, & confectio corporis & ſanguinis Chriſti &c. quæ cùm nec bonorum meritis, nec malorum fraude poſſint nec meliorari, nec deteriorari, ſed Spiritus virtute perficiantur, debent ab omnibus æqualiter honorari, ſive à bonis, ſive à malis percipiant ſacerdotibus.

Quorum

Quorum quatuor ſunt genera. Primum, *amandum*, qui bene & vivunt & docent. Secundum, *tolerandum*, qui bene docent, & non admodum bene vivunt. & iſti ſunt audiendi, non imitandi. Tertium, *contemnendum*, malè viventium, & ignorantium. Quartum, *anathematizandum*, bene vel malè viventium, ſed malè docentium. & illi omnino relinquendi.

De Grandine & Tonitruis.

INVALVERAT in vulgus tetra opinio & ſuperſtitioſa de grandine & procellis, quas magûm incantamentis cieri putabant. Hoc vocabant *Auram Levatitiam*. quod multiplici infirmat ratione argumentíſque, quibus circumvolvit ejuſmodi tenebriones & veneficos. 1. à turpiſſimo hominum mendacio, qui tribuunt homini quod ſolius Dei eſt. 2. à mendacij natura intrinſeca, quo illi innitebantur. 3. à teſtimoniis Scripturæ. Loci Scripturæ motus tempeſtatum Deo tribuunt, non Moſi, non Samueli, &c. non Iamni Mambríque veneficis. Ergo falsò iſti attribuunt vatibus tempeſtatum motus. 4. ab explicatione ejuſdem Scripturæ. Nam licèt Deus effundat procellas, ſive per angelos, ſive per Moſem Eli-

ſeúmque, non ſequitur eos à ſe, ſed per miniſterium, concitaſſe. 6. ab harmonia & teſtimonio totius univerſi. Omne univerſum agnoſcit auctorem & motorem Deum ſolum. Non ergo creaturas. 7. Si boni Iſraëlitæ potuerunt evibraſſe grandines ſuper malos, mali quoque potuiſſent ſuper bonos. quod Reges Chananęi nunquam effecerunt. 8. Si hoc poſſent mali, poſſent infenſos quoſque ſubitis procellis obruere. 9. à natura flagellorum, corporúmque cœleſtium, quorum proprium eſt obtemperare non homini, ſed auctori Naturæ. 10. à natura hominis, qui ignorat ſecreta æteris. 11. à pendula veneficorum fide, qui propterea nil exorant à Deo. Et alia multa conatur è corde populi delere figmenta, jamdiu conſuetudine impreſſa, præſertim illud quod circumferebatur de Grimoaldo Beneventorum Duce, (qui tranſmiſſis per pulverem hominibus effecit ut boves omnes morerentur) ut genuinum Evangelij characterem inſculpat.

Ad Fredegiſum Abbatem.

FREDEGISVS Abbas iſta contra Agobardum aſſerebat dogmata.

I. Chriſtum verè fuiſſe humilem, & quatenus humilem, ſeſe errabundum cognoſſe.

Digitized by Google

II. Omnem Scripturam cum omnibus Interpretibus canonicam, neque eos unquam erraſſe in Grammatica.

III. Sanctum Spiritum inſpiraſſe Prophetis & Apoſtolis tum conceptus internos, & extrinſecus voces ipſas in ore formaſſe, ut aſinæ Balaami.

IV. Alicubi certo loco animas eſſe creatas, indéque ad corpora demigrare.

V. Aliud eſſe Deum, aliud Veritatem.

VI. Omnes antiquos Patriarchas non fuiſſe Chriſtianos; nec Chriſtum fuiſſe in veteri teſtamento.

Reſponſiones Agobardi hæ ſunt.

Ad I. Chriſtum habere quidem naturam corporum noſtrorum, non originem, & inde habere impeccabilitatem; ita ut licèt ſeſe humilem reddiderit, id inclinatione miſerationis, non evacuatione poteſtatis fecerit, abolendo peccata aliena, non confitendo propria.

Ad II. Auctoritatem Scripturæ indubitabilem, ejus nempe quæ canonica eſt. Ex Interpretibus, LXXII. primùm, dein Hieronymum. Aliquos explodendos de Iudæis; Aquilam; Theodotion, Symmachum, Didymum. Expoſitores ita legantur, ut præeant Scripturæ, *non cum judicandi libertate, ſed cum credendi*

neceſſitate ; Expoſitores verò, non cum credendi neceſſitate, ſed cum judicandi libertate. ipſos erraſſe in Grammatica, non malitia, nec imperitia, ſed ratione condeſcenſionis.

Ad III. Exemplo Moſis & Aaron, quorum alter Propheta vocem habuit impeditiorem quàm Aaron qui non erat Propheta: Apoſtolorum qui promulgant Evangelium, non in pompa eloquentiæ, ſed in virtute Spiritus.

Ad IV. Quartum infirmat locis Scripturæ & Philoſophiæ.

Ad V. Quintum à natura Dei, quæ nil habet diviſum, ſed totum eſt id quod eſt.

Ad VI. Chriſtum non fuiſſe manifeſtum, ſed ſub Levitica veſte à Patriarchis cognitum per fidem, Scriptura, Patribus, ratione, ab unitate Eccleſiæ, ab ortu Adami, uſque ad Chriſtum.

Vnde factum eſt ut quamvis eſſent diverſa ſacramenta, tamen eadem fuerit ſacramentorum ſubſtantia.

Et licèt dicatur vetus & novum teſtamentum, non id propterea quòd ſit nuper inventum, ſed manifeſtatum omni mundo, quod delituerat ſub cortice Leviticæ nubis ab origine Legis.

Synopſis Operum Agobardi.
Ad Hilduinum Vvalam Antiſtitem, de Baptiſmo mancipiorum Iudaïcorum.

IVDÆI, tum dolis, tum pecuniis, à Cæſare extorſerant multa paci Eccleſiæ infenſa; inter cetera, ut nullus Iudæorum ſervus abſque placito Iudæi domini baptizaretur. Inde diræ procellæ inter utramq; Gentem. Agobardus rem hac epiſtola depingit apud nobilem aulicum, Antiſtitem, Cæſari gratiſſimum. Queritur de novitate edicti. Non permittendum his argumentis. 1. Propter inſolentiam Iudæorum, qui quoſlibet ſervos à lavacro abſterrebunt. 2. Propter Dei juſſum, qui vult omnes ſalvos, immo mancipia, quibus commune eſt cum omnibus naturæ & originis vinculum, & quamvis corpore mundo ſerviant, vult ipſos ſibi obſtrictos latria mentis contra omnem cogentem violentiam. 3. Quia Chriſtus eſt omnia in omnibus, & per baptiſmum ab omni ſervitutis jugo liberantur. 4. Locis Scripturæ expreſſiſſimis. Tandem rogat eum, ut efficiat apud Imperatorem, aut ut edictum infringatur, aut ſaltem ſine violentia veniendi ad fidem libertas ſervis concedatur.

Hilduinus Abbas Monaſterij S. Dionyſij apud Pariſium, ſacríque Palatij Archicapel. Conrad. Abb. Vſpergenſ.

De illuſione ſignorum.

INGRAVESCEBAT quædam ἐπιληψία, ita ut homines quaſi dæmoniaci caderent. Immo exuſtio quædam puſtulacea & ſtigmata in corporibus apparebant. Vnde fiebat ut plebs territa ejuſmodi plagis, more gentilitio in propitiationem ejuſmodi ulcerum offerrent. Bartholomæus ejus iræ cœlitus demiſſæ cauſam petit. Agobardus reſpondet, hæc fieri Deo volente, & angelo miniſtrante, erudiendis fidelibus, cruciandíſque reprobis; ut olim per veſicas turgentes & hæmorrhoïdes Ægyptios & Philiſtæos profligavit. multáque alia ſubjicit, quæ otio lectoris relinquimus.

Ad Matfredum.

EPISTOLA hæc nil aliud depingit quàm miſerias ſui ſeculi à Iudæis commotas, qui funditus integritatem morum & religionis & harmoniæ publicæ convulſerant; & rogat, ut qui apud Imperatorem plurimum poſſet, ejuſmodi turbis mederetur.

Ad Clerum Lugdunenſem, de modo regiminis eccleſiaſtici.

EXORTÆ inter Clericos Lugdunæos rixæ de adminiſtranda Eccleſia, movent Agobardum de ſcribendo

hoc themate. Et primùm ab unitate Eccleſiæ, tum membrorum, tum capitis, hortatur ſingulos ad invicem ineundam pacem. Ejus hæc ſunt axiomata.

I. Vnicæ ſponſæ unicum eſſe ſponſum: qui cùm ſit eſſentialiter veritas, pax, juſtitia, & omne bonum, debet propter ſe, non propter aliud, diligi.

II. Cujus Eccleſiæ membra non ſunt illi qui viciſſim diſſident, ſed qui mutuò conveniunt, & in amorem cultúmque ipſius ædificant.

III. Vnde fit, ut ex illo mutuo amoris & vinculi nexu, Chriſtus & Eccleſia vocentur agnus unus, ſponſa una.

IV. Adde quòd ex illo interno & æterno connubio agni & agnæ generentur agni & oves; qui efficiunt unicum, inſeparabilem, & æterno indiſſolubilem vinculo agnũ, id eſt, Eccleſiam.

V. Ex illa generatione fit, ut quæ ſponſa Chriſti vocabatur, Chriſti vocetur filia; quia quos ſimul & ſemel ab æterno pro ſponſa duxit, eoſdem ſingulatim & in tempore per Verbum generat. Vocatur frater propter commune naturæ & carnis conſortiũ cum homine.

Vinea, propter multitudinem filiorum. Hortus, propter varietatem & ve-

Digitized by Google

nuſtatem. Fons, propter exhuberantem undiq; lympharum cœleſtium copiam. Fons ſignatus, propter admiranda & occulta myſteria. Regina, propter imperium in Synagogam, dæmones, ſectáſque univerſas. Ancilla, propter obedientiam. Mater, propter generationem filiorum. Quæ diverſitas nominum, nihil diviſum, ſed unum ſponſum ſponſámque unam efficit.

Iſta unitas affectus debet avocare ab omni diſſidio Clerum, ut ſtato muneri navet. quod eſt eſſe adjutor Dei, non Antichriſti.

Eorum qui diſſolvunt unitatem, multiplices ſunt. Corrupti, qui aperto ſcandalo unitatem Eccleſiæ conturbant. Hypocritæ, ſimulata juſtitia. Adulteri, apertè & ſimulatè veritatem corrumpendo. Ambitioſi, honoris cauſſa. Mercenarij, lucelli dulcedine. φιλαύτοι, corda non in ſponſi, ſed in ſui amorem laudémque alliciendo, unitatem Eccleſiæ abſcindunt. At verus paſtor, veræque pacis cuſtos, abjicit à miniſterio ejuſmodi portenta, invigilat gregi, ſine ignavia, ſine imperio, ſine ſimulatione, ſine ſcandalo, paſcítque eum ſecundùm omnes formulas ſibi à Cæſare cœleſti præſcri-

ptas. Vt ſint tales, hortatur omnes Paſtores, Preſbyteros, Abbates, ſi velint eſſe membra unici capitis,& adminiſtrare Eccleſiam ſecundùm mandata divina.

De Imaginibus.

ASSVMPTO Decalogi ſecundo mandato, tractat hîc ex profeſſo Agobardus de cultu imaginum. Stupenda ſuo ſeculo imaginum erat ſuperſtitio, & circa cultum ſimulachrorum horrenda diſſidia. Prima Nicæa præſcripſit adorandas. ſecunda confirmat. Oriuntur rixæ toto Oriente, quæ ſeſe diffundunt in Galliam. Congregatur Francofurti; ubi Nicæa apertis ſententiis damnatur.

I. Vnus Deus adorandus ſine imagine &c.

II. Nullum exemplum alicubi totis teſtamentis patribúſque adorandæ imaginis.

III. Eſſe debere ornamento, delectandis oculis, non inſtruendis populis,&c.

Illa ætate ſcribit Claudius Taurinenſis de adoratione imaginum. Contra ipſum Ionas Aurelianenſis. Plerique concurrunt in eadem materia agitanda. Reges ipſi. Agobardus apertiſſimè; cujus hæc præcipua ſunt capita è D. Auguſtino ceteriſque Patribus.

I. Nulla eſt alia Dei imago, quàm hoc quod eſt ipſe, & ſecundùm quod eſt ipſe, non poteſt pingi, ideo neque adorari in imagine, niſi in illa quam ipſe nobis præſcripſit, nempe Chriſto.

II. Duplici quidem adoratione, externa & interna. Vtraque vocatur religio; qua internè & externè obſtringimur æternùm & ſoli Deo; ad quam pertinent δουλεία, λατρεία, ceterique cultus, quatenus ſunt nomina religionis.

Vbi veró ſunt nomina officij & ſervitutis humanæ, δουλεία poteſt dici de ſervis & ſubditis; εὐσέβεια, de omnibus. Honor de ſanctis & martyribus. Pietas de parentibus. At ſola religio de Deo, quia ſoli omnino Deo debetur.

IV. Vnde patet, neque angelos, neque ſanctos ullo religionis adorandos cultu, præter æternam Dei imaginem, quæ ſe mediam inter homines Deúmque conſtituit.

V. Angelos. 1. quia beati ſunt beatitudine aliena. 2. quia nolunt offerri ſibi ejuſmodi cultus. 3. quia per hoc à dæmonibus diſcernuntur.

VI. Sanctos; quia non ſunt ſancti niſi ſanctitate Spiritus, lumina niſi à ſummo lumine, dij niſi à Deo; agúntque mira-

bilia, non ut cauſſæ, ſed ut media & inſtrumenta. ideóque relictis illis, longiùs ad lumen æternum devolandum.

VII. Quorum nihilominus memorias, veſtigia, ſi qua ſunt, ſive in ſcriptis, ſive in corpore, immo eorum ſepulchra propter reſurrectionem, vitam, imitationem honoramus. Non tamen ipſis templa aut altaria conſtruimus, ſed ſoli Deo.

VIII. Adorationis enim hæc lex eſt, ut nulla creatura, nullum phantaſma à mente de Deo effictum, nullum opus humanum, nec ſol exoriens, nec occidens, nec nubes, nec ignis, nec arbores, nec opera hominum, ut ſunt imagines. Nam ſi opera Dei non ſunt adoranda, quantò minùs hominum, id eſt, imagines Dei, angelorum, ſanctorum.

IX. Neque objicias, non te imaginem, ſed rem imagine effictam. Nam objectum terminat adorationem. Adde quòd fraus eſt Sathanæ, qui ſpecie honoris ſanctorum, ad idola mentem traducit, & à vero æterno ad carnalia nos demergit.

X. Picturæ aſpectandæ, ceu res inanimatæ, oculo externo. Deus internè adorandus. Illæ, cauſſa hiſtoriæ, & me-

moriæ, non religionis. Deus latriæ, douliæ, & ſempiternæ religionis. Illę ſine cura, ſine honore, quia nec malè nec bene poſſunt facere. Deus cum ſpe, cum amore, cum honore, & gaudio ſine fine.

XI. Adde quòd ut abjiciatur omnis ſuperſtitio, nulla imago in parietibus Eccleſiæ depingenda, nullum ſimulachrum erigendum; nec illæ imagines vocandæ ſanctæ, quia nil eſt ſanctum niſi Dei templum. 1, Cor. ut adoretur unus & verus Deus in ſecula ſeculorū. Amen.

De diſpenſatione totius rei eccleſiaſticæ. Præfixus à nobis eſt hic titulus, ex mente auctoris.

CONVOCAVERAT Ludovicus Imperator cœtum ampliſſimum Pontificiæ & Laïcæ, de reformanda Eccleſia. Inter ceteros præluxere ceu faces lucidiſſimæ, Adalardus & Elizaccharus; ille integritate vitæ, & fulgore muneris; hic doctrinæ lumine. Vnanimi anima reparandum Eccleſiæ decus conclamant omnes. Agobardus excipit eorum alacres vultus. orat, & pro Eccleſia agit, convertit ſingulorum animos ad labantem penè Eccleſiæ gloriam. ędificent, erigant, macerias jam ſubruentis Ieroſolymę. Inde inſilit in laïcę fraudis ſacrile-

gium, qui de peculatu eccleſiaſtico convivunt, & rem Dei, rem ſacrilegi efficiunt. Probat à primis naſcentis Eccleſię exordiis, incrementis, accrementis, quibus cœpit ditari, duce ſpiritu, ſtatutos canones, qui direptionem rei eccleſiaſticę vetarent, nullíque citra conſcientię perniciem concederent ab illis canonibus diſcedere. Rogat Cęſarem ut medeatur, cœtum ut deprecetur contra ſacrilegos Gallos. Excipitur ab Helizacchаro & Adalardo ſenibus alacriter oratio Agobardi. Monent de hac re Imperatorem: qui convocato Concilio Politicę & Leviticę Familię, mutuas exſtinxit diſcordias, quę de poſſidenda re eccleſiaſtica laïcos & Epiſcopos conturbaverant. Quia verò quidam erant detractores, qui paſſim de audacia & ignorantia Agobardi rumores circumferebant, ejúſque diſſidij auctorem ipſum promulgabant, Agobardus ejuſmodi labem diluit; rei veritate effigiem expreſſit apud quendam amicum, qui eum de hac re interpellarat. Et inde re nata captat locum ſcribendi de rebus eccleſiaſticis eorúmque miniſterio, ſumptis ex utroque teſtamento teſtimoniis. Ejus ſumma capita hęc ſunt. De Sacerdotibus. De De-

cimis perſolvendis. De pœna ſacrilegij. De honore omni.ævo Epiſcopis impenſo. De non alienandis Eccleſiis.& perpetuas inſerit calumnias contra Simonianos. Hæc omnia, quia nituntur locis, non rationibus, lectori do.

Liber de divinis ſententiis digeſtus.

De divinis ſententiis contra eos qui putant Iudicium Dei aqua vel igne vel armis patefieri.

TITVLVS hujuſce voluminis non mihi videtur ſatis congruus. Quia hic eſt ſenſus. Duplices modi purgandæ fraudis occultæ & ſceleris, Ferri & Ignis. Primus erat Gundebadi, qui controverſias, ubi non erant teſtes, ferro & armis dirimendas præcepit. Secundus, inveteratæ conſuetudinis. Vbi deficiebant teſtes, vulgaris purgatio, nempe aquæ frigidæ, vel candentis ferri, adhibebatur. Agobardus tanquam nefandas impugnat, oſtendens res occultas nunquam patefieri ejuſmodi certaminibus. Hortatur ad pacem, & totam ferè Ethicam Chriſtianam complectitur.

Inſtitut. Iuris Canon. l. 4. tit. 2.

In Hiſtor. Burgund.

Sermo Agobardi.

HÆC Concio eſt lepidiſſima, varia, & divinis figuris circumlucida. Habet pro materia Chriſtum. Sed ab illo

capite in varias ſeſe diffundit & exſpatiatur arenas: De Eccleſia, de ejus meritis, de Antichriſto. Quæ quia ſunt paulò ἀμεθοπικὰ, relinquo.

De Diviſione Imperij.

IMPERII pacis ſedulus, memórque ancipitis vitæ exitus, convocato totius Galliæ conventu Ludovicus Imperator in tria regna diſcerpſit Imperium, ſummámque Lothario contulit; adhibitis omnium juramentis, ut moris eſt, fidelitatis & obedientiæ. Deſciſcit Lotharius, patrem invadit. Favent Eccleſiaſtici huic Imperatori, cujus obſequiis juramento ſollenni fuerant conſtricti. Quibus cùm pater vellet pœnas infligere, Agobardus audacter reſpondet, eum fuiſſe illius tumultus & diſſidij publici cauſſam, eò quòd diviſiſſet Imperium; & quod eſt audacius, profitetur apertè ſe obſequuturum Lothario, propter vinculum juramenti &c.

De comparatione utriuſque regiminis.

DVÆ hîc continentur epiſtolæ ejuſdem argumenti. Prima ad Cæſarem Ludovicum, qua noſter Epiſcopus obtendit cauſſas fugæ & moræ. Propter publicos tumultus. Inde inſilit in faſtigium ſplendoris imperialis, quod probat

ſubeſſe Pontificiæ majeſtati, tum ex au-ctoritate Canonum, tum quibuſdam Latinorum Patrum teſtimoniis. & ideo monet, ut venientem in Galliam Gregorium Pontificem, mediatorem pacis domeſticæ, benignè excipiat, eique humillimè ſeſe ſubjiciat.

Secundæ ſenſus eſt ejuſmodi. Defectio Lotharij abripuerat omnem penè Italiam, Pontificem, multóſque etiam Epiſcopos Gallos, quorum ope patri eriperet Imperium. Veri Galli recalcitrant, citant Agobardum. recuſat. Habent conventum; cujus hæc fuerunt capita adversùm ipſius contumaciam, pro confirmanda Gallicana Libertate.

1. Epiſcopum Romanum, vocandum Papam, Fratrem, non autem Patrem, neque Pontificem.

2. Imperialem majeſtatem plus poſſe in adminiſtranda Eccleſia, quàm Pontificiam.

3. Cæſarem non dehoneſtandum pręſumptuoſa excommunicatione.

4. Poſſe unum aliquem Pontificem abjici ſine injuria Sedis Apoſtolicæ.

5. Epiſcopos in cauſa fidei jusjurandum præſtare ſolitos Imperatori.

6. Agobardum Primatem Aquitaniæ nullam

nullam deinceps habiturum poteſtatem in excommunicando, nullámque juriſdictionem in ceteras parochias, ſi obediret potiùs Pontifici, quàm Cęſari.

7. Privandum Epiſcopum conſortio & honore, qui potiùs Pontifici quàm Eccleſię Gallicanę Concilio obedierit.

Agobardus ex profeſſo reſpondet ſingulis. Confringit quantum poteſt iſta privilegia, propter commune factionis cum Pontifice & Lothario conſortium. Nititur probare Cæſarem & Eccleſias Gallicas pendere à Cathedra. Deinde conjicit omnes turbas & æſtus flagrantes Imperij, tum in inertiam Ludovici, tum in occultas fraudes Reginarum quibus ipſe nupſerat. Audaciſſimè favet conſilio Lotharij, quo erga novercas uſus fuerat. Tandem concitat ejus animum ad pœnitentiam & humilitatem, ut deinceps reſipiſcendo res Imperij ſit ſecurior.

Publica Ludovici Imperatoris pœnitentia.

REBVS pacatis, publico conventu compellitur Ludovicus Imperator, propter vitæ anteactæ luxuriam, inertiam, ignaviam, ad publicam pœnitentiam. Agnoſcit, orat veniam, ad altare proſternitur; térque quatérque

quę confeſſus, fluens lachrymis, depoſitis armis, ſceptróque, ſuſcepit pœnitentiam per manuum epiſcopalium impoſitionem &c.

De Veteri ritu cantandi Pſalmos in Eccleſia, & de Correctione Antiphonarij. Hæc duo capita non erant disjungenda, ſed in unum componenda, quia eandem prorſus materiam tractant.

ERVPIT Lugduni Sectarius quidam, qui miras in ritus eccleſiaſticos calumnias invexit, nævis aſperſit, & hæc ſunt.

1. Eccleſiam Lugdunenſem à germano cantandi ritu deviaſſe.

2. Antiquos patres in carmine ſolitos modulari.

3. Nullam eſſe rationem cur nocturnæ fiant vigiliæ.

4. Multa eſſe alia cantica quæ non habentur Scripturis.

Quibus quoque in ſuo Antiphonario & Reſponſorio haſce adjecit blaſphemias & portenta.

5. Chriſtum de cœlo advexiſſe humanam naturam.

6. Duas naturas commiſceri in unam.

7. Homines ſuſcepiſſe Chriſtum,

quem antea naturali motu cognoverant & deſiderarant.

8. Chriſtum per aurem Virginis in locum partus ſubrepſiſſe.

Agobardus ſingula confutat.

Ad 1. Eccleſiam Lugdunenſem firmiter inhæſiſſe Statutis Leviticæ & Apoſtolicæ Legis, ideóque non poſſe oberrare.

Ad 2. Eccleſiam veterem magnopere reſpuiſſe modum canendi poëticum.

Ad 3. Diurnas & nocturnas vigilias in choro Levitico à Davide conſtitutas.

Ad 4. Scripturam adeo perfectam, ut nil illi adjiciendum, neque detrahendum, ſed in eis quæcunque reperiuntur canenda, reliqua verò non.

Ceteráque ejuſmodi portenta facili via diſcerpit, reſtituto omnimodo & Antiphonario & Reſponſorio in priſtinam lucem.

ET HÆC ſunt capita doctrinæ Agoberticæ, clara ſanè, abſtruſa, & omni venuſtate fulgida. Quibus fruatur lector.

ELENCHVS OPERVM IN DVOBVS voluminibus Agobardi contentorum.

IN TOMO PRIMO.

Liber adverſùm dogma Felicis. Pag. 1.
Liber de inſolentia Iudæorum. 59
Liber de Iudaïcis ſuperſtitionibus. 66
Liber de baptiſmo Iudaïcorum mancipiorum. 98
Epiſtola ad Nibridium Epiſcopum Narbonenſem. 101.
Liber adversùs legem Gundobadi. 107.
Liber de privilegio & jure ſacerdotij. 122.
Liber de grandine & tonitruis. 145.
Liber contra objectiones Fredigiſi Abbatis. 165.
Epiſtola ad Proceres Palatij. 192.
Epiſtola ad Bartholomæũ Epiſcopũ Narbonenſem. 197
Epiſtola ad Matfredum Procerem Palatij. 207.
Epiſt. ad Lugdunẽſes, de modo regim. eccleſiaſtici. 210.
Liber de imaginibus. 221.
Liber de diſpenſatione eccleſiaſticarum rerum. 268.
Liber contra Iudicium Dei. 301.

IN TOMO SECVNDO.

Liber de fidei veritate. Pag. 5.
Agobardi flebilis epiſtola. 42.
Liber de comparatione utriuſque regiminis. 48.
Epiſt. Gregorij IV. ad Epiſcopos Regni Francorum. 53.
Liber Apologeticus pro filiis Ludovici Imperatoris adversùs patrem. 61.
Cartula porrecta Lothario in ſynodo Compẽdienſi. 73.
Epiſtola ad Ebbonem Epiſcopum Remenſem. 76.
Liber de divina pſalmodia. 80.
De Correctione Antiphonarii. 85.
Liber adversùs Amalarium. 101.
Agobardi Carmina. 120.
Epiſtolæ Leidradi Archiepiſcopi Lugdunenſis. 125.
Amulonis Archiepiſcopi Lugdunenſis Epiſtolæ. 135.
Ejuſdem opuſcula.
Sententiæ ſancti Auguſtini, ab Amulone collectæ. 183.
Flori Diaconi Lugdunenſis liber de Electionibus Epiſcoporum. 254.

SANCTI

SANCTI AGOBARDI ARCHIEPISCOPI LVGDVNENSIS LIBER

ADVERSVM DOGMA FELICIS Epiſcopi Vrgellenſis.

Ad Ludovicum Pium Imperatorem.

CHRISTIANORVM religioſiſſimo, benignorum benigniſſimo, manſuetorum tranquilliſſimo, Chriſti amatori, ideóque victori ac triumphatori piiſſimo Auguſto, Domno glorioſiſſimo Hludovvico Imperatori, Agobardus quidam ex ultimis fidelibus ſervulis veſtris, ſubterannexum opuſculum ſinceriſſimo ac ſubtiliſſimo ſacróque acumini prudentiæ veſtræ dijudicandum direxi: quod edidi vel potiùs collegi adversùs novam, immo ex veteri redivivam, hæreſim, propter quoſdam, quibus illud expedire putavi, ſicut ibi latiùs continetur.

Pie igitur rector & domine, caput orbis, decus mundi, catholicorum omnium inſignis gloriatio, qui inluſtratis fidem, propagatis & pacem; obſecro manſuetudinem veſtram, ut in contemplationem filij Dei, qui veſtrum juvat imperium, præfatum opuſculum perluſtrare non dedignemini, ut veſtro acerrimo ingenio probetur, aut improbetur. Quia ſi probatur, illis, quibus profuturum eſt, ad legendum commendatur; ſi autem improbatur, auctor ejus per vos emendatur. Apoſtolica namque doctrina omnes hortatur creſcere in cognitione Domini noſtri IESU CHRISTI, omnes jubet paratos eſſe ad ſatisfaciendum eis qui rationem poſcunt de ea quæ in nobis eſt ſpe. Sacerdotem quoque eſſe vult amplectentem eum qui ſecundùm doctrinam eſt, fidelem ſermonem, ut potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt arguere. Quod ſi ſemper ſectandum fuit; quanto magis nunc, quando jam propinquum eſſe cernimus tempus illud de quo Dominus loquitur: *Veruntamen veniens filius hominis, putas inveniet fidem ſuper terram?*

1. Petr. 3.

Tit. 1.

Luc. 18.

I. POST obitum Felicis illius qui fuerat quondam Epiſcopus in ſede Orgelletana, inventa eſt à nobis quædam ſcedula ab eo edita ſub ſpecie interrogationis & reſponſionis: quam cùm legentes conſideraremus, inſpeximus hominem diligenter & fraudulenter inſtauraſſe, quantum in ſe fuit, omnem pravitatem dogmatis ſui, in qua dudum fuerat detectus & convictus, & propter quam ab honore

Digitized by Google

epiſcopatus depoſitus. qui licèt aliqua verba, quæ priùs imprudenter efferebat, poſtea ſuppreſſerit, aliqua tamen nunc addidit, quæ tunc reticuit. Quam ſcedulam ego, ut potui, juxta veritatem fidei cùm reprehendiſſem, vel reprehendendam publicaſſem, quidam ex fratribus, ut comperi, indignè tulerunt; & non perverſitate animi, ut puto, ſed ſimplicitate ingenij, arbitrati ſunt me non id feciſſe zelo fidei, ſed zelo invidentiæ; ſicut moris eſt eorum qui inanis gloriæ cupidi, idcirco bonis detrectant, ut ſe illis ſuperponere nitantur; & ſi detractionibus obtinuerint ne illi admirentur, iſti admirationis gloriam conſequantur. Et quoniam non deſunt inter nos tales quibus neceſſe ſit & integritatem fidei cognoſcere, per quam valeant malum perfidiæ declinare, & rectis judiciis obtemperare, ut mereantur in dogmate pietatis proficere; opportunum putavi ea quæ prædictus vir malè ſenſit, exaggeranda adſumere, & verbis ejus, in quibus à veritate fidei exceſſit, ſanctorum Patrum ſententias opponere; ut quiſquis dignatus fuerit legere, agnoſcat qua cautela catholicæ veritatis puriſſimum ſenſum ſequatur.

II. Non ego hoc doctis & eloquentibus viris, qui cuncta hæc optimè dijudicando, probanda aut improbanda demonſtrare ſufficiunt, dico, qui forſitan nec dignabuntur legere hoc opus, ruſtica ſimplicitate compoſitum; ſed meis ſimilibus, quibus verè ſcio expedire ut fidem ſuam ſubtiliſſimè corrigant; qui incautè admirantes vitam prædicti Felicis, probanda putant cuncta quæ dixit; neſcientes quia non ex

vita hominis metienda eſt fides, ſed ex fide probanda eſt vita. Quanquam enim multi bene credentes, malè vivendo pereant; nullus tamen malè credens, bene vivendo ſalvatur. Solius enim omnipotentis Dei eſt noſſe occulta hominum, vel quis cum reprehenſibili vita humilem mentem geſtet, aut quis cum laudabili vita ſuperbam. Neuter enim perfectus eſt. Sed quis è duobus magis auctori diſpliceat, illi ſoli ſuppetit noſſe. Scimus namque quia qui infirmitatis ſuæ bene ſibi ſunt conſcij, ſanctos ſe eſſe, etiamſi ab alijs dicantur, non credunt. Qui autem propter bonam converſationem, dum laudantur ab alijs, ſanctos ſe eſſe confidunt, & idoneos ſe putant ad judicandum ceteros, & alios quidem propter vitam carnalem, alios autem propter fatuitatem ſenſus deſpiciunt, omnibus tamen in commune detrahunt, non poſſunt illi placere qui dixit: *Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde.* Qui autem verè placere Deo curat, ſubiciat animam ſuam Deo cum omni humilitate. Fides eſt enim prima quæ ſubjugat animam Deo, deinde præcepta vivendi; quibus cuſtoditis, ſpes noſtra firmatur, & nutritur caritas. Cùm ergo cognitio & actio beatum hominem faciant; ſicut in cognitione vitandus eſt error, ita in actione cavenda eſt nequitia.

Matth. 11.

III. Quamobrem obſecro dilectionem veſtram, quibus hoc opus neceſſarium eſſe dico, non vobis iniciant faſtidium verba ſimplicia; ſed potiùs delectet vos puritas fidei. Quoniam in verbis differentium, ut quidam Patrum ait, veritas amanda eſt, non verba. *Quid enim pro-*

deſt clavis aurea, ſi aperire quod volumus non poteſt? Aut quid obeſt lignea, ſi hoc poteſt, quando nihil quærimus, niſi patere quod clauſum eſt? *Auguſt. de Doctr. Chriſtian. l. 4. c. 11.* Qui autem omnino dedignatur legere noſtra, habet hic ſufficienter ſanctorum Patrum ſententias adnexas, quibus conferat ſenſum Felicis. Tantùm non negligat ad earum regulam fidem ſuam purificare: quia, ut beatus Athanaſius ait, *fidem catholicam niſi quis integram inviolatámque ſervaverit, abſque dubio in æternum peribit.* Et ut alius Doctor dicit, *ſicut virginitas carnis, corpus intactum eſt; ita virginitas animæ, fides incorrupta.* *Auguſt. in Pſal. 147.* Ait etiam: *Sic eſt veritas Chriſtus, ut totum verum accipiatur in Chriſto, verum Verbum Dei, Deus æqualis patri, vera anima, vera caro, verus homo, verus Deus, vera nativitas, vera paſſio. Si aliquid hîc dixeris falſum, intrat putredo, de veneno ſerpentis naſcuntur vermes mendaciorum, & nihil integrum remanebit. Quia ubi fuerit falſi alicujus corruptio, ibi veritatis integritas non erit.* *Idem Tractatu 8. in Evan. Ioan.* Valent autem multùm ad perpendendam ſubtilitatem veritatis, quæ dicturus ſum in hoc loco; ſi tamen competenter valuiſſem explicare quæ dico.

IV. Neſtorius hæreticus ſic duas naturas in unico filio Dei Domino noſtro IESV CHRISTO dividit ac ſeparat, ut in diſputatione dogmatis ſui ſic de uno quaſi de duobus loquatur, quaſi alium ſuſpicans Deum Verbum, alium Emmanuel, licèt plerunque unam horum fateatur perſonam. E contrario autem Eutyches in dogmate ſuo ſic de unici filij Dei loquitur ſingulari perſona, quaſi de una ſubſtantia. Et quanquam ſempiternam divinitatis ejus nativitatem

confiteatur, temporalem quoque humanitatis non neget; ita tamen utramque ſubſtantiam permiſcet atque confundit, ut unam tantummodo prædicare intelligatur. Cùm ergo utrumque, id eſt, Neſtorium, & Eutychem, veritas fidei abiciat, quæ medium inter eos tenet locum; beatus Cyrillus, ejuſdem veritatis defenſor, Alexandrinus Antiſtes, dum vellet corrigere pravitatem Neſtorij, propter obſcuritatem verborum, utpote ſubtiliſſimæ rei, offendit beatum Iohannem præſulem Antiochenæ Eccleſiæ, & eos qui cum illo erant; factáque eſt diviſio inter Antiochenam & Alexandrinam Eccleſiam. Rogatus eſt autem ab Antiochenis Theodoretus Cyrri Epiſcopus, ut ageret adverſùm beatum Cyrillum. Et mirum in modum, dum utrique eſſent catholici, id eſt, & Antiocheni, & Alexandrini, beatus Cyrillus dum putatur eſſe hæreticus, quod non erat, inventus eſt à Theodoreto inter Neſtorium hæreticum & Cyrillum catholicum medius locus unde idem Theodoretus pugnans pro veritate, ageret contra veritatem; qui dum iſtis catholicis placeret, illis diſpliceret. quod tamen, Deo auxiliante, Iohannis & Cyrilli induſtria correctum eſt.

V. Hæc itaque idcirco ad medium deduxi, ut quàm ſubtiliter, quàm humiliter, quàm veraciter, quàm timidè fidei veritas inquirenda ſit, ſollicitè perpendamus. Igitur antequam de eis quæ prædictus Felix ſcripta reliquit diſputemus, præmittendum video, quomodo proprijs verbis quibuſdam, adhuc vivens, aliqua improbanda perſuadere conatus eſt. Cœpit aliquando,

ut dixi, quoſdam docere, ut crederent Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, ſecundùm carnem veraciter neſciſſe ſepulchrum Lazari, cum diceret ſororibus ejus, *Vbi poſuiſtis eum*, & veraciter ignorare diem Iudicij, veraciter etiam ignoraſſe quid conferretur à duobus diſcipulis ambulantibus in via de his quæ facta fuerant in Hieruſalem, veraciter quoque ignoraſſe utrum plus diligeretur à Petro, quàm ab alijs diſcipulis, cùm diceret, *Simon Petre, amas me plus his*? Hoc ut cognovi, acceſſi ad eum coram ipſis quibus iſta ſuadebat, & interrogavi eum, utrum ita prorsùs ſentiret. Quod cùm confirmare tentaret, objurgavi eum, & deteſtatus ſum pravos ſermones ejus; oſtendíque, ut potui, ceteris qua cuſtodia iſta repudiarent, & quo ſenſu loca illa Scripturarum intelligere deberent; ipſíque Felici ſumptas ſanctorum Patrum ſententias, quæ blaſphemiis ejus contraïrent, legendas direxi. Quibus lectis, promiſit ſe omnis emendationis diligentiam ſibimet adhibiturum. Propter quam rem ſilenter eum dimittens, non putavi neceſſarium eſſe eaſdem blaſphemias ejus in exteros publicandas, quia nec ad me pertinebat.

Ioan. 11. *Luc. 24.* *Ioan. 21.*

VI. Poſt mortem verò ejus, cognovi per quoſdam fideles fratres, qui ab illo audierant, quòd dixerit Deum Dei Patris filium nullatenus dici debere paſſum, aut crucifixum, ſed ab eo hominem aſſumptum; confirmare hoc nitens exemplo Iſaac, qui à patre ductus ad immolandum, non ipſe ſed aries pro eo eſt immolatus; tanquam in Iſaac figuratus ſit filius Dei, & in ariete filius hominis. Hæc autem faciebat

Geneſ. 22.

ſæpedictus Felix, quia nullatenus adquieſcebat ſentire, nec ſuadere ſibimet ita valebat, ut crederet in uno Domino noſtro Iesv Christo duarum naturarum unitionem ſubſtantialiter factam, & Deum Verbum ſecundùm ſubſiſtentiam carni unitum; ſicut liquidò in conſequentibus ex verbis illius apparebit. Contra quæ & nos obviantia ſibi teſtimonia ſanctorum Patrum, Deo auxiliante, poſituri ſumus. Timens enim permixtionem Eutychetis incurrere, corruit in diviſionem Neſtorij. Sed quia eum, de quo ſermo eſt, corruiſſe diximus in Neſtorij peſſimam diviſionem, opportunum puto eſſe in hoc loco ponere ſententias Neſtorij, antequam ad hujus dicta diſcutienda veniamus; ut prudens lector cognoſcere valeat quàm conſona Felix Neſtorio ſenſerit, & ubicunque malè utramque in uno Domino dividit ſubſtantiam, & confugit iterum quaſi ad unitatem perſonæ dicendo, *Unus tamen in utroque, non duo*, quantum & in hoc eundem Neſtorium imitetur.

VII. Neſtorius dicit Dominum, [Spiritus ſancti virtute in virginis vulva formatum, factum ex muliere, & factum ſub lege, ut omnes nos à ſervitute legis redimeret; antè jam prædeſtinatum, adoptionem accipientem, inenarrabiliter ſibimet vivens, mori quidem eum ſecundùm legem humanam faciens, ſuſcitans verò ex mortuis, & perducens in cælum, & conſedere faciens ad dexteram Dei, unde ſuper omnes conſtitutus principatus, & poteſtates, & virtutes, & dominationes, & omne nomen quod nominatur, non ſolùm in hoc ſeculo, verùm

etiam & in futuro, ab omni creatura accepit adorationem, ſicut inſeparabilem à divina natura habens copulationem, relatione Dei & intelligentia omni creatura adorationem exhibente. Et neque duos filios dicimus, neque duos Dominos; quoniam unus filius Patris ſecundùm Verbum Deus unigenitus filius Patris, ſicut iſte conjunctus & particeps conſtitutus filio communicat nomine & honore, Dominus ſecundùm eſſentiam, Deus Verbum, cui iſte conjunctus honore communicat. Et ideo neque duos filios hos dicimus, neque duos Dominos; quia manifeſto conſtituto ſecundùm ſubſtantiam Domino & Filio, inſeparabilem tenet ad eum copulationem, qui cauſâ noſtræ ſalutis adſumptus confertur nomine & honore filio & Domino; non ſicut unuſquiſque ſecundùm ſeipſum conſtitutus eſt filius, unde & multi ſecundùm beatum Paulum dicimur filij; ſed ſolus præcipuum habens hoc quod ad Dei Verbi copulationem, adoptionem, & dominationem participans, auferens quidem omnem ſuſpicionem dualitatis filiorum & Dominorum, præſtato verò nobis in copulatione ad Deum Verbum omnem haberet ipſius fidem & intelligentiam & theoriam, pro quibus & adorationem pro relatione Dei ab omni ſuſcepit creatura. Vnum igitur filium dicimus & Dominum IESVM CHRISTVM, per quem omnia facta ſunt, principaliter quidem Deum Verbum intelligentes ſubſtantialiter filium Dei.] Iterum idem Neſtorius: *Si quis eum qui eſt Emmanuel, Deum verum eſſe dixerit, & non potiùs Nobiſcum Deus, hoc eſt, inhabitaſſe eam quæ ſecundùm nos*

eſt naturam, per id quod unitus eſt noſtra quam de Maria virgine ſuſcepit, & poſt aliqua ſubjecit, *anathema ſit.* Item ipſe: *Si quis unum eſſe poſt adſumptionem hominis, naturaliter Dei filium audet dicere, cùm ſit Emmanuel, anathema ſit.* Item ipſe: *Si quis poſt incarnationem Deum Verbum alterum quempiam præter Chriſtum nominaverit*, & poſt pauca ſubjunxit, *anathema ſit.* Et item: *Si quis hominem qui in virgine creatus eſt, hunc eſſe unigenitum dixerit*, & poſt pauca ſubjunxit, *anathema ſit.* Ecce habes ſententias Neſtorij: quas ſi & in conjunctione perſonæ, & in diviſione naturarum, verbis Felicis conferas, invenies eos uno ſenſu incedere.

VIII. Videtur mihi etiam veſtra caritas commonenda de hoc quod Felix frequenter gaudet dicere *hominem adſumptum*, vel *formam ſervi.* Quanquam enim & piè dici poſſit, ſicut & frequentiſſimè dictum à ſanctis Patribus invenitur; tamen conſiderandum eſt quòd etiam impiè dici poſſit, ſecundùm quod in Neſtorio hæc verba noſtris diſplicuerunt. Ad quod B. Cyrillus ita reſpondit: *Nos quæ meliora & veriora ſunt ſapere conſueti, & ſubtiliores contingentes intellectus ad explanationem ſacramenti, ſcientiámque perfectam, & ſecundùm ſacrarum placitum litterarum, & manſuetudines ſanctorum Patrum, non hominem adſumptum dicimus à Deo Verbo, & copulatum ei ſecundùm habitum extrinſecus, ſed potiùs hominem factum eſſe decernimus. Hac itaque gratia à pietate dogmatum dicimus exceſſiſſe eos qui præſumunt dicere adſumptum hominem, & adfirmant oportere eum ſicut alterum alteri coadorari filio Dei.* Item ipſe: *Factus eſt igi-*

Cyrillus in defenſione XII. Anathem. adverſùs Theodoretum, cap. 8.

tur homo, non adſumpſit hominem, ſicut Neſtorio placet. Et ut crederetur quia factus eſt homo, manens quod erat, videlicet Deus, juxta naturam; idcirco & eſurire dicitur, & ex itineris labore laſſeſſere, & cetera.

IX. Dixit itaque Felix in ſupraſcripta ſua ſcedula, poſt aliqua quæ præmiſerat, quaſi interrogans : *Deus pater omnipotens, voluntate genuit filium, an neceſſitate*? & reſpondit: *Quantum ad divinitatis ejus eſſentiam pertinet, neque voluntate, neque neceſſitate, ſed natura. In vero quippe filio de ſubſtantia patris genito, voluntas nativitatem praire non poteſt, ubi natura precedit. Sed neque neceßitate, qua in Deo utique non eſt. Quantum verò ad humanitatis ejus ſubſtantiam convenit, eundem filium ſuum, quia non ex ſemetipſo genuit, ſed de ſubſtantia matris virginis creauit, & naſci voluit, ob hoc, voluntate propter redemptiònem noſtram, non qualibet neceßitate ejus filius creditur.*

X. In hac ſententia Felix primùm ex interrogatione ſuperflua & vana, qua interrogat utrum voluntate an neceſſitate genuerit Pater filium, occaſionem ſibi parat perveniendi ad id quod malè ſentit, & loquendo explicare non audet. Dicendo namque, *In vero quippe filio de ſubſtantia patris genito*, ita dividit divinitatem ab humanitate in Domino, ut eam in ſola divinitate dicat verum filium, in qua & de patris ſubſtantia eſt genitus; juxta humanitatem autem, in qua & dicit illum de ſubſtantia matris virginis creatum, ſentiat eum non verum, licèt loquendo explicare non audeat. Apparet enim hæc fraus in eo quòd ſic de ſubſtantia divinitatis

loquitur, quaſi de alia perſona præter humanitatem. Dicens namque de ſola divinitatis ſubſtantia, *In vero quippe filio*, vult demonſtrare non eum eſſe in utraque ſubſtantia verum filium. Quod autem interponit dicens, *Voluntas nativitatem præire non poteſt ubi natura præcedit*, apertiſſimum mendacium profitetur. In omnipotente enim & ſempiterno Deo omnia ſempiterna ſunt; neque ei qui fecit tempora, aliquid acceſſit ex tempore. Naturæ enim quæ initio caret & incremento non indiget, quod eſt habere, hoc eſſe; & quod eſt eſſe, perpetuum eſt; & ſicut nullum finem, ita nullam recipit mutabilitatem. Non ergo in illo natura præcedit voluntatem, neque voluntas conſilium, neque conſilium verbum; quia ſicut nunquam fuit ſine verbo, ita nunquam fuit ſine ſapientia, ſine conſilio, ſine voluntate, vel quicquid de Deo veraciter dici poteſt.

XI. Nos autem Dominum noſtrum, unicum filium Dei, ſicut verum Deum confitemur, ita & verum filium credimus; quia non eſt alter ex patre, & alter ex matre; licèt aliud ſit divinitas, & aliud humanitas; ſed idem ex utroque unus & verus, beato Cyrillo nos ita docente: *Unus ergo filius, unus Dominus Ieſus Chriſtus, & ante incarnationem, & poſt incarnationem. Non enim alter eſt filius Verbum Dei Patris, & alter iterum qui de ſancta Virgine natus eſt; ſed idem ipſe qui eſt ante ſecula Deus, etiam ſecundùm carnem ex muliere creditur editus. non quòd ex ea initium deïtas ejus acceperit ut ſit, aut ſubſiſtendi principium de ſancta Virgine ſumpſerit; ſed potiùs, ut dixi, quòd Verbum ſubſiſtens ante*

ſecula, ſecundùm carnem dicitur ex ea progenitum. Propria enim facta eſt ejus caro, ſicut & ſingulis nobis eſt proprium corpus.

XII. Quòd autem totus verus Deus credatur, ita ipſe beatus Cyrillus docet: *Si quis non confitetur Deum eſſe ſecundùm veritatem Emmanuel, & propterea Dei genitricem ſanctam Virginem genuiſſe eum carnaliter, carnem factum ex Deo Verbum, anathema ſit.* Et iterum: *Dicimus autem carni animam habenti rationalem unitum Verbum, ſed ultra mentem, & ineffabiliter, & ſicut ſolus ipſe novit. Ergo permanſit Deus & in adſumptione carnis, & eſt unus filius Dei & Patris Dominus noſter Ieſus Chriſtus; idem ipſe & ante omne ſeculum & tempus, ſecundùm quod intelligitur Verbum & ſplendor ſubſtantiæ ejus, & in noviſſimis temporibus diſpenſativè homo popter nos.* Item ipſe: *Factus eſt caro ex Deo Patre Verbum, non per tranſitionem aut converſionem ſuæ naturæ, ſed propriam faciens carnem ex ſancta Virgine ſumptam, unúſque & idem appellatus filius, ante humanationem quidem ſine carne adhuc Verbum, poſt inhumanationem verò idem incorporatus.* Item ipſe: *Neſtorio igitur ubique perimente Dei verbi ſecundùm carnem nativitatem, & ſolarum nobis dignitatum unitatem introducentem, hominémque Deo copulatum dicentem filiationis homonymiâ, hoc eſt, univocatione honoratum; neceſſariò nos dictis illius repugnantes ſecundùm ſubſiſtentiam unitatem dicimus factam; hoc ſecundùm ſubſiſtentiam, nihil aliud declarantes; niſi quòd ſola Verbi natura ſive ſubſiſtentia, quòd ipſum Verbum humanæ naturæ ſecundùm veritatem unitum, ſine*

Cyrillus Anath. 1.

Idem in Declar. XII. Anathem.

Idem in Def. XII. Anath. adverſus Theodor. cap. 2.

ulla converſione atque confuſione, ſicuti ſæpe diximus, unus intelligitur, & eſt Chriſtus, idem Deus & homo. Item ipſe: *Unum atque eundem adorantes; quia non alienum corpus à Verbo, ſed ei magis eſt proprium, cum quo conſedet Patri; non ſicut duobus filijs conſedentibus, ſed ſicut uno cum carne propter unitatem. Si verò ſubſiſtentialem unitatem recuſamus, irruimus ut duos filios prædicemus. Neceſſe eſt enim cuncta dividere, & dicere hominem quidem ſpecialiter filij prædicari, & rurſus ſpecialiter Deum Verbum filij nomen atque appellationem naturaliter habere. Non ergo in duos filios unus Dominus Ieſus-Chriſtus dividendus eſt. Nullo modo enim oportet rationem rectæ fidei ſic habere, ſed nec perſonarum unitatem, ſicut aliqui opinantur.* Item: *Proceſſit homo ex muliere, Deus eſſe non deſinens, & ex Deo patre eſſe progenitus, ſed in adſumptione carnis, quod fuerat perſeverans. Iſtud adlegat ubique ſubtilis fidei ratio.* Item ipſe: *Cùm ſcriptura divinitus inſpirata unum dicat filium, atque Dominum. Quocirca poſt ineffabilem unitatem, ſi Deum nomines Emmanuel, incarnatum & hominem factum intelligimus nos ex Deo Patre Verbum. Sive hominem dicas, nihilominus illum ipſum in menſuris humanitatis participatum diſpenſativè cognoſcimus. Factum verò dicimus palpabilem qui impalpabilis eſt, viſibilem qui inviſibilis eſt. Non enim fuit extraneum ei unitum ipſi corpus, quod etiam dicimus eſſe palpabile & viſibile. Qui autem ita non credunt, diſtinguunt autem, ſicut dixi, ſubſiſtentias poſt unitatem, & puram eis copulationem ſubintelligunt ſecundùm ſolam dignitatem ſive auctoritatem, alienat eos ab his qui rectè*

ſapere conſueverunt præſens anathematiſmus.

XIII. Interrogat Felix, *Vtrum Maria Virgo Deum & hominem, ſicut pariter, ita & ſimiliter genuit; an aliter genitrix deïtatis, & aliter humanitatis eſſe credatur.* Reſpondétq; ſibimetipſi dicens: *Licèt eadem glorioſa Virgo Dei & hominis genitrix fideliter credatur; aliter tamen Dei genitrix, & aliter hominis rectè profitetur.*

XIV. Ad hæc verba nos reſpondemus, quòd non ſolùm ſint blaſphema, & omni odio digna, verùm etiam nova & inaudita. Quomodo enim aliter Dei genitrix, & aliter hominis eſſe potuit? Certè Deum genuit incarnatum, cui uni uno eſt modo genitrix, non duobus; eo ſcilicet quo Deus in illa & ex illa factus & natus eſt homo. Nec eſt uſus catholicus, hominis eam genitricem nominare, ſed ſemper Dei genitricem. Si Deus homo factus, ex illa natus eſt, duobus utique modis non eſt natus. Nam ſi duobus modis naſceretur, duabus & vicibus naſceretur. quod dici nefas eſt. Immo ſi aliter Deus ex ea, & aliter homo natus eſt; duo ſunt, alter Deus, & alter homo, id eſt, non idem Deus qui homo, nec idem homo qui Deus. Neſtorius hæreticus, qui ita ſenſit, non dixit Deum ex Maria natum, ſed hominem ex ſemine David. Iſte autem, ſi catholicus eſſet, unum eundémque eſſe & Deum & hominem, & unum uno modo, & ſemel tantùm natum crederet. Si autem eſſet Neſtorianus, aut Paulianiſta, ſive Photinianus, ſolum hominem crederet ex ea natum, & ſemel tantùm. Nunc autem quia dicit ſanctam Virginem aliter Deì eſſe genitricem, & aliter hominis, ego puto quia ſicut nec uſitato more loqui-

tur, ita nec catholico. Certè catholici prædicant Dominum nec in divinitate habere matrem, nec in humanitate patrem. Iſte autem qua ratione ſequeſtrando ab humanitate divinitatem, aliter eam Dei, & aliter hominis genitricem eſſe credit, & hîc ex parte aperit dicendo, *Natura quippe humanitatis adſumptæ propriam eam eſſe genitricem, Dei verò matrem gratia & dignatione divinitatis factam*, & in ſubſequentibus & peius & evidentiùs patefaciet, ubi & nos oportuniùs ad iſta reſponſuri ſumus.

XV. Nunc autem quia aliter Dei & aliter hominis eam genitricem dicit eſſe, cùm nunquam fuerit uſus in ratione fidei hominis eam genitricem nominari, quippe cùm nec mirabile ſit, cùm certè omnium hominum matres hominum genitrices ſint, illa qualiter hominis facti, id eſt, Verbi caro facti genitrix prædicetur, ex ſanctorum Patrum ſententiis audiamus. Ait namque præcipuus ille expugnator Neſtorianæ impietatis doctiſſimus & beatiſſimus Cyrillus: *Affirmamus igitur ex Deo Patre Verbum in adſumptione factum, ſancta & animata carni unitum, ſecundùm veritatem inconfuſè ex vulva ipſa proceſſiſſe hominem, permanſiſſe autem etiam ſecundùm Verbum. Ideòque & Dei genitrix eſt ſancta Virgo. Superfluum autem arbitror oportere exiſtimandum, & hominis genitricem eam dici. Siquidem eſſent aliqui ex multa nimis væſania, qui dicerent Dei Verbi naturam, fontem veluti quendam & propriæ eſſentiæ principium habuiſſe carnem. Fortè fuiſſet aliquando non abſurda & contemnenda ratio volentibus eam etiam hominis nominari oportere genitricem. Quia verò abominabilis*

tabilis & odioſa quidem apud omnes eſt hujuſnodi ſententia, intelligitúrque non aliter Dei genitrix ſancta Virgo, niſi primò ſuſceperit quiſnam fidem, hoc eſt, quia factus eſt caro, hoc eſt, homo Verbum ex Deo Patre. Non enim quodammodo divinitatem nudam, ſicuti dixi, peperit Virgo. Quæ hujus inſtantiæ videtur utilitas dicentium oportere nominari eam & hominis genitricem? Sed, ſicut apparet, inventa quadam ab eis eſt contra Chriſtum hæc machinatio. Non enim patiuntur ſapere, vel dicere ipſum qui ex Deo Patre eſt ante ſecula filius, in noviſſimis ſeculi temporibus inconfusè, inconvertibiliter ex vulva genitum carni animam habenti rationalem, ſicque factum noſtrum ſecundùm hominem.

XVI. Iterum poſt aliqua interrogando Felix quærit, Vtrum Chriſtus Dominus in utraque natura ſimiliter ſit filius Dei, an diſſimiliter. & ſubjungit reſpondendo, non ſimiliter, ſed diſſimiliter. Quærit deinde, quo ôrdine id fiat. & reſpondendo affirmat dicens: *Quia ſicut ſe continet duas naturas, id eſt, divinitatis ſuæ, & humanitatis noſtræ, ita duobus modis unus editur Dei filius.* In quo loco obſecro & admoneo lectorem, ſi tamen fuerit qui legere dignetur, ut penſet attentè quod dicitur. Suprà dixit ſanctam Virginem aliter Dei eſſe, & aliter hominis genitricem. Nunc dicit duobus modis eſſe filium Dei Dominum noſtrum, & in ipſis diſſimiliter. Ecce quatuor modi, & inter ſe diſſimiles, quibus dicit Dominum eſſe filium Dei patris, & hominis matris. Forſitan qui pluſquàm ego legit, invenit aliquid huic rei ſimile. Ego tamen neque in catholico neque in

hæretico dogmate hujuſcemodi rem legiſſe me novi. Sed inſpiciamus & ſequentia, utrúmne ad iſtos quatuor modos & alios plures augeat.

XVII. Interrogat itaque Felix dicens, *Proſequere quibus ſubauditur modis.* & reſpondendo ſubjungit: *Secundùm divinitatis eſſentiam, natura, veritate, proprietate, genere, nativitate, atque ſubſtantia: juxta humanitatem verò non natura*, ait, *ſed gratia, electione, voluntate, placito, prædeſtinatione, aſſumptione, & cetera*, inquit, *his ſimilia.* Ecce dum quatuor prædicaret modos nativitatis dominicæ, duos ex matre virgine, duos ex patre Deo, inventi jam ſunt duodecim, ſex videlicet ex patre, & ſex ex matre. Qua autem faciat intentione, bene conſiderantibus perſpicuum eſt, videlicet quia cuncta quæ nativitati divinitatis tribuit, humanitati adimit. Quod ſi propterea feciſſet, ut oſtenderet aliud eſſe humanitatem, aliud divinitatem, haberet profectò faciliorem & uſitatiorem loquendi paternum modum, quo id oſtendere potuiſſet. quem ſi ſecutus fuiſſet; nec nova diceret, nec mendacium incurreret. Dicendo namque ſecundùm divinitatis eſſentiam veritate eſſe filium, & proprietate, & ceteris quæ ibi conjungit; vult eum eſſe ſecundùm humanitatem nec verum, nec proprium, ſed è contrario omnia.

XVIII. Sed quia hæc in ſubſequentibus manifeſtiùs aperit, intueamur nunc quare eum vult juxta humanitatem eſſe filium Patris, non natura, non nativitate, non genere, non veritate; ſed gratia, electione, voluntate, placito, prædeſtinatione, aſſumptione. Quicunque igitur antiquos illius errores cognovit, quid &

nunc utique velit cognoſcit. Dixerat namque Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM ſecundùm humanitatem adoptivum eſſe filium Patri. Et quia licèt & alia adhuc peiora diceret & ſentiret, neſcio qua exiſtente cauſa de ſolo adoptionis nomine diſcuſſus eſt, quod & compulſus eſt negare convictus, & non ſolùm ter aut quater, ſed multoties de hoc convictus, coactus eſt ad negandum hoc quod pravè auſus fuerat docere. Sed quia id ex intimo cordis ſui ſenſu & prompta voluntate non fecit, arbitratus eſt apud ſemetipſum bene ſe priùs ſenſiſſe, & poſtea malè negaſſe. Ac per hoc quia illic trepidavit timore, ubi non erat timor, idcirco in his ſuis litteris nunc elaborat, ut oſtendat Dominum ſecundùm humanitatem, nec verum Deum eſſe, nec verum filium Dei, nec proprium. Sed quia contra hæc omnia ſententias ſanctorum Patrum, Deo adjuvante, oppoſituri ſumus, per quas dinoſci valeat in quantum à catholica veritate diſceſſerit; nunc ſequentia ejus verba ponamus, ut tota illius pravitas detegatur, & poſtea veris ſenſibus mendacia illius expugnentur. *Pſal. 13.*

XIX. Interrogat iterum Felix: *Chriſtus Dominus ac Redemptor noſter, ſicut in divinitate creditur verus & proprius filius Dei, ita & in humanitate, an aliter?* & reſpondendo ſubjungit: *Verus & proprius filius ille veraciter creditur, qui de ſubſtantia patris eſt genitus, non aliunde aſſumptus, cui generatio dat nomen filij, non electio, vel gratia, ſive adoptio, aut voluntas.* Ecce jam patefecit omnem errorem, quam occultam corde geſtabat. Dicendo namque, *Verus & proprius filius ille veraciter creditur, qui de ſubſtan-*

tia Patris eſt genitus, non aliunde aſſumptus, duos ſe filios credere prodit, unum genitum, alterum aſſumptum, unum cui generatio dat nomen filij, alterum cui electio, vel gratia, ſive adoptio. Fortè dicat aliquis favens partibus illius: Non ſenſit Felix duos filios, ut tu dicis, qui ſtatim ſubjunxit, *Vnus tamen in utroque, non duo.* Cui ego reſpondeo, non eſſe morem dicendi unquam *ille,* & *qui,* aut *cui*, ſicut in hoc loco Felix ſcripſit, niſi cùm agitur de perſonis; & quem ita diviſum in corde tenebat, bene unire verbis ſupervacuis non poterat. Iam enim ſuperiùs oſtendimus ex verbis Neſtorij, ita & illi eſſe morem loquendi, *idem unum eſse in utroque, non duos.* Sed certè beatus Cyrillus, & ceteri qui idonei extiterunt ad detegendam fraudem illius, & expugnandam veſaniam, non illi crediderunt unum Dominum poſſe tenere in fide, de quo ita apertè loquebatur, ſicut de duobus.

XX. Sed eſto, conſentiamus ei qui conatur aſſerere unum filium, Felicem ſapuiſſe, non duos. Quid ergo eſt quòd unum eundémque dicit verum & non verum, proprium & non proprium, nativitate & adoptione, genere & electione, ſubſtantia & aſſumptione? Certè talis unitas non eſt unitas, ſed dualitas; ſic conjungere, dividere eſt; ita copulare, ſeparare eſt. Rogo, ubi unquam legiſti in divinis litteris, vel in dogmatibus catholicorum Patrum, quòd Dominus noſter ſecundùm humanitatem ſuam, aſſumptione, electione, vel gratia dicatur eſſe filius Dei Patris? Certè ego nunquam legi. Et

Pſal. 64. ſi dicit Scriptura, *Beatus quem elegiſti & aſ-*

ſumpſiſti. aut, *Exaltavi electum de plebe mea*; numquid talem ſenſum introducit, ut nos eum dicere & confiteri debeamus electivum vel aſſumptivum filium Dei Patris? Et ſi Evangeliſta dicit eum plenum gratiæ & veritatis; numquid docet ut Deo Patri gratia eſſe filium ſecundùm humanitatem eum confiteri debeamus? Ergo & quia Apoſtolus dicit de illo, *ſemetipſum exinanivit, formam ſervi accipiens*, acceptivum filium Deo Patri eſſe eum dicemus ſecundùm humanitatem. Penſet diligenter quis, & quid, aut quare aſſumpſit, ſuſcepit, accepit. Suſcepit certè Verbum Dei coæternum Patri ſubſtantiam noſtram; ſed non ideo ut ipſe ſibi filius eſſet; non ideo ut Deo Patri alio modo inciperet eſſe filius, quàm erat ante incarnationem; non ideo ut filiationis modos & nomina multiplicaret: quia nec ſe ipſum dualitatis copulatione duplicavit. Non enim alter eſt ſuſcipiens, & alter ſuſceptus: non eſt alter pro nobis pauper factus, niſi qui erat dives & ante ſuſceptionem paupertatis: non eſt alter pro nobis peccatum factus, niſi qui erat antea neſciens peccatum: ut, ſicut Apoſtolus exponit, cœleſtis medicus ex nobis acciperet per quod contraria medicamenta nobis adhiberet, ſcilicet ut ſalva impaſſibilitatę ſua, immortalitate, & incommutabilitate, ſua nos morte vivificaret, ſua paupertate ditaret, ſuis contumeliis honoraret, ſuis vulneribus ſanaret, & cetera hujuſmodi. Sic & in quodam loco beatus ſcribit Hieronymus: *Quæ autem poteſt major eſſe dementia, quàm ut filius Dei, hominis filius naſceretur, decem menſium faſtidia ſuſtineret, partus expectaret adventum, in-*

Pſal. 88.

Ioan. 1.

Philip. 2.

volveretur pannis, ſubiceretur parentibus, per ſingulas adoleret ætates, & poſt contumelias vocum, alapas, & flagella, crucis quoque pro nobis fieret maledictum, ut nos à maledicto legis abſolveret, Patri factus obediens uſque ad mortem? Sed quia cuncta ſuprà ſcripta Felicis malè ſenſa verbis Patrum deſtruere debemus, legat cui placet jam adnexas Patrum ſententias. Interim tamen, quia memini me ſuprà dixiſſe nullo modo Felicem ſibimet ſuadere potuiſſe ut in uno Domino duarum naturarum conjunctionem naturaliter ac ſubſtantialiter factam crederet, & verbis beati Cyrilli oſtendimus quomodo naturaliter facta credatur, habet lector de eadem re beati Hieronymi ſatis politam & enucleatam ſententiam, cùm de illo divinæ ſcripturæ loco
Geneſ. 3. ageret, ubi dictum eſt, *Ponam inimicitias inter te & inter mulierem, & inter ſemen tuum & ſemen mulieris. Ipſa tuum calcabit caput, & tu inſidiaberis calcaneo ejus. Nónne*, inquit, *conſpicis, nónne conſideras, quòd jam tunc illi minabatur in Chriſto? Alium enim ſemen mulieris, nullum prorsùs accipio, niſi illum quem Apoſto-*
Galat. 4. Luc. 3. *lus ait factum ex muliere, factum in carne, illum, qui, ut Evangeliſta refert, Ioſeph filius putabatur eſse, ſed non erat, illum utique qui Verbum caro factum eſt. Nam ſi generandi publicam iſtam & naturalem circumſpicimus rationem, ſemina non habent mulieres. Denique nulla concipit ſine viro. Ac per hoc, quoniam jam tunc in Adam ſemen humanæ generationis eſſet tranſgreßione vitiatum, ſemen cœleſte promitti-*
Galat. 3. Ioan. 1. *tur, ut Apoſtolus ſentit, non ex corruptione viri, ſed ex Deo, quod tamen caro fieret in muliere, &*
Digitized by Google

ementa prima illa corporea ſubſtantia, id eſt, umoris & ſanguinis, in ipſo ſibi vaſculo, in quo ſa elementa ſita ſunt, naturaliter aptaret. Beatus quoque Auguſtinus: *Illa enim natura, inquit, quæ ſemper genita manet ex Patre, noſtram aturam ſine peccato ſuſcepit, ut naſceretur ex Virgine. Neque enim natura æterna atque divia temporaliter concipi & temporaliter naſci ex atura humana ullatenus poſſet, niſi ſecundùm ſceptionem veritatis humanæ veram temporater conceptionem atque nativitatem ineffabilis ſe divinitas accepiſſet. Sic eſt Deus æternus ac erus, veraciter ſecundùm tempus conceptus, & atus ex Virgine. Dum enim venit plenitudo temoris, miſit Deus filium ſuum factum ex muliee, factum ſub lege, ut eos qui ſub lege erant, reimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus; illo cilicet Deo facto naturaliter filio hominis, qui nicus eſt naturaliter filius unigenitus Dei Patris.*

Auguſt. ſive Fulgentius in lib. de fide ad Petrum c. 2.

Gal. 4.

XXI. Contra illud verò quod Felix dicit, luobus modis Deo Patri unum eſſe filium, & luobus modis matri. quæ dicendo, illuc tendit, it oſtendat eum ſecundùm divinitatem quidem ſſe verum, ſecundùm humanitatem autem non erum. quod quàm falſum ſit, jam ſuprà poſiis ſententiis beati Cyrilli oſtenſum eſt; & nunc juſdem & aliorum ponenda ſunt teſtimonia, er quæ oſtendendum eſt, & unicum Dominum oſtrum totum eſſe Deum, & Dei filium, honinem quoque & hominis filium, ſalva tamen roprietate utriuſque ſubſtantiæ, totúmque eſſe erum quod eſt; ut quicunque diverſos modos iliationis Dei in fide nobis introducere voluerit, videat an locum inveniat. Beatus Cyrillus:

Libet, ait, *eum percontari utrum unitatem Verbi ad humanitatem Verbi, ſive ad ſanctum corpus animatum intelligibiliter factam, dicat ſecundùm veritatem, an potiùs cum aliis ſimul, & ipſe ſecundùm copulationem, quæ per habitudinem eſt ſermo docibilis & inexiſtentis forma ad inexiſtentem & divinam formam. Vnum namque unitas demonſtravit, & in duos dividere refutamus. Nam licèt factum eſt caro Verbum ſecundùm Scripturas; attamen eſt etiam ſic filius unigenitus ſecundùm unitatem veram, quæ ultra mentem & rationem eſt. Ipſe igitur unus & verus Chriſtus Ieſus, tanquam per inſtrumentum proprij corporis operatus eſt ſigna divina, & non operatum in eo.* Item Cyrillus: *Dominus noſter Ieſus Chriſtus unus*, inquit, *& ſolus verè filius exiſtens Dei Patris, caro factus, & principat omnium ſimul cum* Apocal. 5. *proprio genitore, flectitúrque ei omne genu cæleſtium, terreſtrium, & infernorum, & confitetur* Philip. 2. *omnis lingua, quia Dominus Ieſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris. Eſt igitur ipſe Dominus quidem omnium, ſecundùm quod intelligitur & eſt Deus, licèt non ſine carne poſt inhumanationem. Ipſe verò rurſus nec Deus nec Dominus. Eſt enim abſurdiſſimum, magis autem omni impietate verè completum, ita ſapere vel dicere.* Item ipſe: *Diſpenſationis unigeniti cum carne ſacramentum, à nobis jam factis, nunc nihilominus copulare ſermonibus dignum eſt, & eos non ſine decenti ratione monſtrare.* Et poſt pauca: *Cùm Neſtorius igitur ita ſcripſerit de Chriſto, Ergo qui paſſus eſt Pontifex miſericors, nam vivificator ejus qui paſſus eſt Deus, & Deum Chriſti Deum Verbum nominaverit, adjeceritque his, Erat autem ipſe*

Digitized by Google

& infans, & infantis Dominus, non affirmamus, quia non decentior natu, magis autem impiè nimis ejus verba prolata ſunt. Si enim Deus eſt Chriſti ex Deo Patre Verbum, duo modis omnibus erunt, & indubitanter. Quomodo autem intelligitur & infans ipſe, & Dominus infantis? Non ergo dicitur & Deus ſuimet ipſius, & dominus Emmanuel, ſi eſt idem Deus ſimul & homo, tanquam inhumanatum & incarnatum Dei Verbum.

XXII. Beatus quoque Auguſtinus: *Ego enim*, inquit, *Salvatorem noſtrum non divido, non confundo, ne aut incorpoream & imaginariam carnem, aut carnalem & mortalem prædicem deitatem. Non ſeparo; ne Dei Patris unam ſecundùm carnem, & alteram ſecundùm majeſtatem introducere videar prolem; quia idem Dei filius & ſine initio proceſſit ex Patre, & ſecundùm tempus naſci eſt dignatus ex Virgine. Impaſſibilis in ſuo, paſſus in noſtro, dum incomprehenſibilem majeſtatem velut quoddam indumentum carnis veſtire eſt dignatus ex utero. Mediatoris una perſona, non una ſubſtantia; una inquam perſona, ne ſit non unus Chriſtus; non una ſubſtantia, ne mediatoris diſpenſatione ſubmota, aut Dei tantùm dicatur aut hominis filius.* Et poſt pauca: *Quibus in unam perſonam incomprehenſibili mediatoris diſpenſatione conjunctis, ſervavit ſingulis propria, ſed conjunxit propriis aliena. Servavit propria, dum non amiſit immenſitatem divinitatis, & infirmitatem non reſpuit carnis. Conjunxit propriis aliena, dum idem atque inſeparabilis Chriſtus, & proprio carnis occiditur, & proprio deitatis apud inferos non tenetur. Proprio carnis*

guſtavit vita mortem, proprio deitatis perpetuam reddidit carnem. Non ergo rectè dicitur, In filio Pater eſt paſſus; quoniam in carne, quæ ei non eſt cum Patre communis, paſſus eſt filius. Itaque glorificata eſt caro majeſtate, dum majeſtas humiliata docetur in carne. Sed utrumque non de duobus Chriſtis, ſicut putas, ſed de uno atque eodem ipſo, quem poſt partum Virginis Deum & hominem novimus, nos certum eſt prædicare. Ecce beatus Auguſtinus aſſerit, quia qui Salvatorem noſtrum confundit, aut incorpoream & imaginariam carnem, aut carnalem & mortalem prædicat deitatem; qui verò ſeparat, unam ſecundùm carnem, & alteram ſecundùm majeſtatem Dei Patris, introducere videtur prolem. Certum eſt ergo ſeparare te Salvatorem noſtrum qui duos modos tenes filiationis, ut aliter ſit filius ſecundùm deitatem, & aliter ſecundùm carnem. Quod ſi unus atque idem eſt inſeparabilis Deus & homo, qui & proprio carnis occiditur, & proprio deitatis inſeparabilis permanet, ubi habebunt locum tui modi?

XXIII. Item beatus Auguſtinus: *Filiorum namque alij*, inquit, *ſunt adoptivi, alij naturales. Hi, quia geniti ab initio, filij ſemper ac proprij. Illi, primò alieni, pòſt filij, cùm per adoptionem in familiam videantur adſciſci. Quibus ergo comparandus eſt filius Dei? Si adoptivis; erit apud Patrem ſimilis nobis. Si proprijs; ex ſubſtantia extitiſſe dicendus eſt genitoris.* Ecce beatus Auguſtinus apertè docet, quia adoptari in filio non poteſt, niſi qui antea extitit alienus; nec poteſt quiſquam per adoptionem accipere patrem, niſi qui habuit proprium. Tu qui duo-

bus modis unicum Dominum prædicas eſſe filium Patri, id eſt, proprietate & adoptione, oſtende ex illa parte qua adoptivus eſt, quem habuit proprium, aut oſtende fuiſſe illum antequam adoptaretur; ſicut beatus Auguſtinus adoptivos diſtinxit à propriis. Item beatus Auguſtinus: *Proinde*, ait, *Chriſtus Ieſus Dei filius, Deus eſt & homo, Deus ante omnia ſecula, homo in noſtro ſeculo; Deus, quia Dei Verbum. Deus enim erat Verbum. Homo autem, quia in unitatem perſonæ acceſſit Verbo anima rationalis, & caro. Quocirca in quantum Deus eſt, ipſe & Pater unum ſunt: in quantum autem homo eſt, Pater major eſt illo. Cùm enim eſſet unicus Dei filius, non gratia, ſed natura, ut eſſet etiam plenus gratia, factus eſt & hominis filius, ipſe idem utrumque ex utroque unus Chriſtus.* Si aliquando beatus Auguſtinus debuiſſet prædicare Dominum noſtrum gratia eſſe filium Patris ſecundùm humanitatem, in hac ſententia haberet præcipuum & congruum locum. Dicens ergo, *Cùm enim eſſet unicus Dei filius, non gratia, ſed natura*, adjungeret ut eſſet etiam filius gratia, *factus eſt & hominis filius*. Non autem dixit ita. Sed ait, *Ut eſſet etiam plenus gratia, factus eſt & hominis filius.* Qua autem ratione dicat eum factum filium hominis, propterea ut eſſe poſſet plenus gratia, in ſubſequenti ſententia diligenter exponit, dicens: *Hic omnino granditer & evidenter Dei gratia commendatur. Quid enim natura humana in homine Chriſto meruit, ut in unitatem perſonæ unici filij Dei ſingulariter eſſet aſſumpta? Quæ bona voluntas, cujus boni propoſiti ſtudium, quæ bona præceſſerunt, quibus me-*

Auguſt. in Enchirid. c. 35.
Ioan. 1.
Ioan. 10.
Ioan. 14.
Ibid. c. 36.

vereretur iſte homo una fieri perſona cum Deo? Numquid antea fuit homo;& hoc ei ſingulare beneficium præſtitum eſt, cùm ſingulariter promereretur Deum? Nempe ex quo homo cœpit eſſe, non aliud cœpit eſſe quàm Dei filius; & hoc unicus, & propter Deum Verbum, quod illo ſuſcepto caro factum eſt, utique Deus; ut quemadmodum eſt una perſona quilibet homo, anima ſcilicet rationalis & caro; ita ſit Chriſtus una perſona, Verbum & homo. Unde natura humana tanta gloria, nullis præcedentibus meritis ſine dubitatione gratuita, niſi quia magna hîc & ſola Dei gratia fideliter ac ſobriè conſiderantibus evidenter oſtenditur; ut intelligant homines per eandem gratiam ſe juſtificari à peccatis, per quam factum eſt ut homo Chriſtus nullum poſſet habere peccatum? Sic ejus matrem Angelus ſalutavit,
Luc. 1. *quando ei futurum nuntiavit hunc partum. Ave, inquit, gratia plena. & paulò pòſt, Inveniſti, inquit, gratiam apud Dominum. Et hæc quidem gratia plena, & inveniſſe apud Deum gratiam dicitur, ut Domini ſui, immo Domini omnium, mater eſſet virginitate ſervata.* Et poſt pauca: *Veritas quippe ipſa, unigenitus Dei filius, non gratia, ſed natura, gratia ſuſcepit hominem tanta unitate perſonæ, ut idem ipſe eſſet etiam hominis filius.* In hoc etiam loco ubi dicit *Dei filius non gratia, ſed natura,* poterat ſubjungere, *gratia etiam factus eſt filius Dei, ſuſcipiendo hominem,* ſi eum gratia filium Dei Patris ſecundùm humanitatem eſſe deberemus credere. Sed non dixit aliquid tale. Immo ait: *Gratia ſuſcepit hominem.* Qui ſuſcepit? utique Filius Dei Verbum Dei. Certè gratia ſuſcepit hominem. Miſeri-

:ordia factus eſt homo; quia miſericordia na-
us, non conditione; miſericordia mortuus,
ıon debito. Numquid hîc aliquid referimus ad
'atrem, ut dicere poſſimus gratia eſſe eum fi-
ium Dei Patris? Nam ſicut credere deberemus
;ratia, adoptione, vel aſſumptione, aut quic-
|uid ſecundùm hæc dici poteſt, filium Dei ſe-
undùm humanitatem, ſuprà fuiſſet beato Au-
;uſtino ad proferendum aptiſſimus locus, ubi
.ixit de homine aſſumpto, *nempe ex quo eſſe*
'omo cœpit, non aliud cœpit eſſe quàm Dei filius,
.t adderet, *gratia, adoptione, electione*, aut ali-
|uid hujuſmodi. Sed non fecit ita. Quod ergo
ddidit, videamus utrum poſſit ad iſta pertine-
e. Ait enim: *Nempe ex quo homo eſſe cœpit, non*
liud cœpit eſſe quàm Dei filius, & hoc unicus, &
ropter Deum Verbum, quod illo ſuſcepto caro
actum eſt, utique Deus. Ecce beatus Auguſtinus
ıominem dicit unam factum perſonam cum
)eo, & eſſe filium Dei unicum, & Deum. Num-
|uid ſignificavit hîc nobis ut credere eum de-
eamus non verum filium Dei, non verum
)eum, ſicut Felix docet? Certè ego puto quia
ùm diceret, *ex quo eſſe cœpit, non aliud cœpit*
ſe quàm Dei filius, propterea addidit, *& hoc*
nicus, ut nos eum verum filium Dei credamus,
: totum verum, & totum proprium, non me-
ium proprium, & medium adoptivum.

XXIV. Si autem in hoc loco inuſitato more
go alicui loqui videor, quia dico totum Domi-
um; audiat, quiſquis ille eſt, ſimilem huic
:ntentiam Symmachi Papæ ad Anaſtaſium
nperatorem: *Chriſtus itaque Deus veraciter*
tus, & totus homo eſt, ſic conceptus, ſic editus.

ſic converſatus in ſeculo, ſic paſſus, ſic apud inferos, ſic reſuſcitatus, ſic cum diſcipulis apparens, ſic elevatus in cælum, ſic exinde dictus eſt eſſe venturus, ſic hodiéque in cæli regione perſiſtit, dicente Apoſtolo, in quo habitat omnis plenitudo Coloſſ. 2. *divinitatis corporaliter. Et certè de eo dicit quod nunc eſt ipſe. Ergo ille eſt minimus qui credit in Chriſto, qui in hujuſmodi Chriſtum credit, qui in integrum Chriſtum credit, non in ſemi-Chriſtum, & ideo non Chriſtum, quia Chriſtus non niſi integer, integer autem non niſi hujuſmodi.* Ecce & beatus Papa Symmachus totum Chriſtum dicit veraciter Deum eſſe, & totum hominem. Si ergo totus veraciter Deus, totus utique verus Deus, & proprius filius Dei; quia tota generatio dedit nomen filio, non medio, ut vult Felix, quanquam nec humanitas ſit de ſubſtantia patris, nec divinitas de ſubſtantia matris. Sed quia Verbum Dei, unius cum patre ſubſtantiæ, in unitate perſonæ ſuæ ſuſcepit noſtram ſubſtantiam, non erit alio modo filius poſt humanitatis aſſumptionem, niſi quo erat & ante incarnationem.

XXV. Item beatus Auguſtinus: *In terra,* inquit, *erat, & in cælo ſe eſſe dicebat, & quod eſt maius, in cælo filius hominis, in cælo filius Dei, ut unam demonſtraret in utraque natura perſonam; & in eo quod Dei filius erat, æqualis Patri, Verbum Dei, in principio Deus apud Deum, & in eo quod filius hominis erat, & aſſumens animam humanam & carnem humanam, & indutus hominem exiens ad homines; quia in hoc utroque non duo Chriſti ſunt, nec duo filij Dei, ſed una perſona, unus Chriſtus filius Dei; idem unus*

Chriſtus, non alius hominis, & alius Dei filius; ſed Dei filius ſecundùm divinitatem, hominis filius ſecundùm carnem. Quis autem noſtrum, qui parum ſentimus, aut parum ſapimus, non potiùs ita vellet diſtinguere: Filius Dei in cœlo, & filius hominis in terra? Sed ne ſic divideremus, & ita dividendo duas perſonas induceremus, non aſcendit in cœlum niſi qui de cœlo deſcendit. Quis? Filius hominis. Filius ergo hominis deſcendit de cœlo. Nónne filius hominis in terra factus eſt? Nónne filius hominis per Mariam factus eſt? Sed ô homo noli, inquit, ſeparare, quem volo copulare. Parum eſt, quia filius hominis deſcendit. Chriſtus enim deſcendit; idémque filius qui filius Dei eſt. Sed eſt in cœlo qui ambulat in terra. In cœlo erat, quia ubique eſt Chriſtus; idémque Chriſtus & filius Dei, & filius hominis. Item beatus Auguſtinus ait: *Prædeſtinatus eſt ergo Ieſus, ut qui futurus erat ſecundùm carnem filius David, eſſet tamen in virtute filius Dei ſecundùm ſpiritum ſanctificationis, quia natus eſt de Spiritu ſancto, & per virginem Mariam illa ipſa ineffabiliter facta hominis à Deo Verbo ſuſceptio ſingularis, ut filius Dei eſſet filius hominis ſimul, & filius hominis propter ſuſceptum hominem, & filius Dei propter ſuſcipientem unigenitum Deum veraciter & propriè dicitur, ne non trinitas, ſed quaternitas crederetur. Prædeſtinata eſt natura iſta humana tanta & tam celſa & ſumma ſubvectio, ut quò adtolleretur altiùs, non haberet; ſicut pro nobis ipſa divinitas quò uſque ſe deponeret, non haberet humilius.* Item beatus Auguſtinus: *Hi ſunt filij Dei quotquot ſpiritu Dei aguntur, ſed gratiæ, non natura. Vnicus enim natura Dei fi-* S. Auguſt. lib. 21. de Civ. Dei c. 15.

lius, propter nos miſericordia factus eſt hominis filius, ut nos natura filij hominis, filij Dei per illum gratia fieremus. Manens quippe ille immutabilis, naturam noſtram, in qua nos ſuſciperet, ſuſcepit à nobis, & tenax divinitatis ſuæ, noſtræ infirmitatis particeps factus eſt; ut nos in melius commutati, quòd peccatores mortaléſque ſumus, ejus immortalitatis & juſtitiæ participatione amittamus; & quod in natura noſtra bonum fecit, impleti ſummo bono in ejus natura bonitate ſervemus. Sicut enim per unum hominem peccantem in hoc tam grave malum devenimus, ita per unum hominem eundémque Deum juſtificantem ad illud bonum tam ſubtile venimus. Item beatus Hieronymus : *Propheta ait : Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt. Virga, mater eſt Domini; ex qua baculus iſte, feſſo jam per ætatem mundo qui eum ſuſtentaret, exiit. Illum ergo in Virginis uterum delapſum, ut totam redemptionis noſtræ hiſtoriam retexamus, partu effuſum hominem ſe exhibuiſſe pro homine, & creaturam ſuam ſe de creatore feciſſe, illum formam ſervi accepiſſe, exinaniſſe ſe poteſtatis voluntate, non natura deitatis, per quam non poterat non eſſe quod fuerat, illum maledicta pro ſalutaribus meruiſſe miraculis, illum ſputa, illum palmas, illum coronam ſpineam, illum poſtremò crucem pro nobis fuiße perpeßum, illum inferna penetraße, illum die tertia reſurrexiße in id corpus quod cruci fuerat adfixum, illum hominem Deum poſt mortem, mortis, cœlum petiiße, victorem, ſedere ad dexteram Dei, venturum ſuo tempore ad judicium faciendum, illum ſpiritum Dei per ſanctorum ſuorum quotidie ora celebrari. Hæc cogitaße, vixiße*

Pſal. 22.

:iſſe eſt; hæc meditatio, partus eſt animæ; in hæc elabi vel recurrere, cum Domino jungi eſt, & um ipſo, per hæc humiliari eſt, cum ipſo pati eſt, um ipſo mori eſt, cum ipſo eſt etiam ſuſcitari.

XXVI. Beatus quoque Vigilius: *Nos unum,* inquit, *Chriſtum eundémque Dei filium, & hominis filium, non duos profitemur, & ita Verbum ntra Virginis uteri ſecreta carnis ſibi initia conſe-iſſe, id eſt, verè incarnatum fuiſſe, ut tamen Verbi natura non mutaretur in carnem; itémque arnis naturam ita per ſuſcipientis commixtionem n Verbi tranſiſſe perſonam, ut non tamen fuerit n Verbo conſumpta. Manet enim utraque, id eſt, Verbi carniſque natura; & ex his duabus hodiéque manentibus unus eſt Chriſtus, utráque perfec-a. Quis enim ſacrilega opinione indutus eò uſque deſipiat, quis in tam abruptum erroris barathrum ſemetipſum iniciat, ut filium Dei ſine ua propria carne, quam in ſacræ Virginis utero neffabili ſocietatis per ſe mixtione ita ſibimet dunavit, ut & Verbum homo, & homo Deus, démque unus, non mutatis generibus naturæ fieet, neget hodie ſedere ad dexteram Patris, venurúmque judicare vivos & mortuos, cùm ipſum Dominum dixiſſe non neſciat, Cùm venerit filius ominis in gloria Patris ſui.* Item ipſe: *Nam ùm Jeſus Chriſtus non Verbi ſed carnis proprium t nomen, & Deus proprium Verbi non carnis con-:et eſſe vocabulum; tamen & Verbum propter arnem ſuam, homo Ieſus Chriſtus; & caro propter Verbum Deum, Deus Verbum eſt.* Item ip-e: *Diverſum eſt initium non habere, & ex ini-o ſubſiſtere; mori, & mori non poſſe. Et tamen cut ipſi Chriſto proprium eſt utrumque, ita*

Vigilius Tapſ. lib. 1. adverſus Eutych. c. 4.

Matth. 16.

non ipſi ſed in ipſo eſt utrumque commune. Si enim dicamus, quia ipſi eſt commune, neceſſe eſt ut exigatur à nobis dare & oſtendere alium, cum quo ſit ei hoc ipſum commune. quæ profeſſionis neceſſitas in Neſtorij vergit impium dogma. Meliùs igitur & catholicè dicimus in ipſo, & non ipſi, eſſe cõmune: & meliùs ipſi, & non in ipſo, dicimus proprium eſſe. Ergo proprium eſt illi mori, qui propter naturam Verbi, mori non poteſt. Item propter ineffabile myſterium unius perſonæ, utrarumque naturarum communis in ipſo fuit mortalitas carnis Verbi natura, quæ mori non potuit, & communis in ipſo eſt immortalitas Verbi naturæ carnis, quæ morti ſuccubuit. Ergo ſicut illi mori & non mori ex utriſque naturis eſt proprium; ita commune eſt in ipſo utriſque naturis, quod illarum eſt proprium.

XXVII. Sanctus Hilarius confeſſor: *Natus ergo*, inquit, *unigenitus Deus ex Virgine homo ſecundùm plenitudinem temporum, in ſemetipſum provecturus in Deum hominem, hunc per omnia evangelici ſermonis modum tenuit, ut ſe Dei filium credi doceret, & hominis filium prædicari ammoneret; locutus & gerens homo univerſa quæ Dei ſunt loquens, deinde & gerens Deus univerſa quæ hominis ſunt: ita tamen ut ipſo illo utriuſque genere ſermonis nunquam niſi cum ſignificatione & hominis locutus & Dei ſit.* Ecce apertè beatus Hilarius dicit Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum docentem in Synagogis & ubique hunc modum ſermonis per omnia tenuiſſe, ut ſe Dei filium credi doceret, & utique verum. quòd ſi verum, & proprium. alioquin, quare ex illo tempore non ſunt inventi

]uatuor modi quibus crederetur, duobus vide-
icet Patri, & duobus matri? Beatus autem Pro-
:ulus Conſtantinopolitanus Epiſcopus, cùm ex-
›oneret verba Apoſtoli, ubi loquitur de Iudæis
licens, *quorum Patres, ex quibus Chriſtus ſe-
undùm carnem, qui eſt ſuper omnia Deus bene-
lictus in ſecula*, ait: *Hæc Pauli verba, quam
ùbreptionem calumniæ eorum qui prava diligunt
'abere mittunt. Dixit enim Chriſtum, ut oſtendat
juoniam ſecundùm veritatem Deus factus eſt
ıomo. Dicit eum ex Iudæis ſecundùm carnem,
ıt inſinuet quia non ex illo tempore quo eſt incar-
'atus exiſtat. Dixit eum qui eſt, ut eum ſine ini-
io declaret. Dixit eum ſuper omnia, ut totius
reaturæ Dominum prædicet. Dixit eum Deum,
'e paſſionibus habitúque traducti intemeratam
jus audeamus negare ſubſtantiam. Dixit bene-
!ictum, ut adoremus eum tanquam omnipoten-
em ſuppliciter, nec ut conſervum calumnijs ap-
etamus. Dixit eum in ſecula, ut demonſtret
uòd is qui nos verbo creavit, pro ſua divini-
ate jugi à nobis honore celebretur. Habentes ita-
ue Chriſtum & exiſtentem, & Deum, & bene-
ictum in ſecula, veneremur eum Deum & Do-
ninum, dicentes aſſertoribus exterorum dogma-
um, ſi quis ſpiritum Chriſti non habet, hic non
ſt ejus.* Rom. 8.

Rom. 9.

XXVIII. Iterum interrogat Felix dicens: *Quid differt inter propria naturaliáque nomina
ivinitatis in uno filio Dei, atque accedentia hu-
nanitatis ejus?* reſpondétque ſubjungens: *Hoc
iffert, quòd in divinitate ſicut verus eſt filius
Dei, ita & verus Deus. In humanitate verò ſi-
ut verus eſt homo, ita verus eſt filius hominis.*

Videtur mihi Felix rem in hoc loco feciſſe ridiculoſam. Differentiis namque nominum interrogavit divinitatis & humanitatis, & reſpondit hoc differre quòd in divinitate verus ſit Deus, & in humanitate verus homo. Hoc non eſt differentia nominum, ſed potiùs ſeparatio ſubſtantiarum. Nam ſi, ut ait, divinitatis nomen eſt Deus, & humanitatis homo, debuit utique dicere quid differat inter utrumque nomen, id eſt, Deus & homo; & ut in ſequentibus ait, *in divinitate unigenitus, in humanitate primogenitus*, debuit certè dicere quid differat inter unigenitum & primogenitum. Sed ponamus ipſius Felicis verba quæ proſequitur, ut ex ipſis lector cognoſcat quomodo ſeparando nomina, dividit ſubſtantias. *In illa*, inquit, *Deus ſuper omnia, in iſta verò homo intra omnia; & ut brevi compendio plurima concludam, in illa, id eſt in eſſentia divinitatis, Deus Dominus, Patris Verbum, Patris veritas, ſapientia, virtus, imago Patris, inviſibilis ſplendor Patris, lumen ex lumine, conſubſtantialis Patri, conſimilis ei, æqualis per omnia, inviſibilis ut Pater, immenſus, incircumſcriptus, omnipotens, creans omnia cum Patre & Spiritu ſancto, factor, vivificans quos vult, ſicut & Pater, eligens cum Patre quos vult, prædeſtinans cum Patre quos præſcit, ſanctificans, deificans, glorificans quos vult, & reliqua his ſimilia plurima. Accedentia verò illi ſunt, homo, infans, puer, adoleſcens, juvenis, miniſter legis, ſervus Patris, minor Patre, ſubjectus frater electorum, particeps eorum, coheres, propinquus illorum, conformis, conſimilis per omnia, excepto peccato, mediator Dei & hominum; Propheta,*

Evangeliſta, Apoſtolus, Sacerdos, Pontifex. Hæc omnia, & his ſimilia accedentia ſunt illi ſecundùm diſpenſationem carnis, non propria ſecundùm poteſtatem Deitatis.

XXIX. Ecce, ut lectio ipſa demonſtrat, Felix apertè teſtatur hæc nomina ſecundùm diſpenſationem carnis, non eſſe propria ſecundùm poteſtatem Deitatis. Si caro ipſa propria dicitur, & eſt Verbi; quare carnis nomina non erunt propria ei cujus eſt caro ipſa propria? Vt mihi videtur, intellexit Felix quòd iſta nomina, id eſt, homo, infans, puer, Apoſtolus, & Pontifex, non eſſent Domini & Salvatoris noſtri, niſi incarnaretur. quod utique verum eſt. Non tamen intellexit quòd poſtquam incarnatus ęſt, propria facta ſint Dei, quia Deus ipſe factus eſt hæc, id eſt, Deus Verbum factus eſt homo, infans, & puer. ipſe factus eſt Apoſtolus, ipſe factus eſt Pontifex. Sed quia, ut dixi, bene potuit dicere Felix quòd ipſa nomina non ſint in Domino ex natura divinitatis, ſed ex humanitatis; non tamen bene dixit quòd non ſint propria; quia propria facta ſunt, propter carnem propriam quam aſſumpſit.

XXX. Nos tamen, quam cautelam ſanæ fidei in hac re tenere debemus, ex verbis Patrum oſtendamus. Beatus itaque Vigilius Epiſcopus in expugnatione Acephalorum hæreticorum ſic dicit: *Sicut illi mori & non mori ex utriſque naturis eſt proprium, ita commune eſt in ipſo utriſque naturis quod illarum eſt proprium. Et ut exempli gratia dixerim, proprium mihi eſt notam livoris cujuſque verberis geſtare in corpore meo per naturam carnis meæ; & proprium mihi* *Vigilius in lib. 5. adversùs Eutych. cap. 8.*

eſt hanc eandem notam non geſtare in ſpiritu mea per naturam animæ meæ. Item proprium mihi eſt plagam verbi, id eſt, ſermonem durum geſtare in mente mea per naturam animæ meæ, & proprium mihi eſt eandem plagam non portare in corpore meo per naturam carnis meæ. Et cùm ſit mihi utrumque proprium; & corpori, & animæ meæ, utrumque alienum; quia nec corpus durum latúmve ſermonem intelligit, nec anima flagelli vulnere liveſcit. Utrumque tamen commune eſt in ſemetipſo, & animæ & corpori meo: quia nec anima extra corpus, à quo ei ſentire proprium fuerat, ſentit; nec corpus citra animæ conſortium plagarum indicia geſtavit. Quod ergo proprium mihi in ſingulis, & alienum eſt ſingulis, id commune eſt in me ipſo ſingulis, quod proprium eſt ſingulis. Et tamen ego ipſe unus ſum in utriſque, in meipſo communibus; & ego ipſe unus ſum in ſingulis mihimetipſi propriis. Quæ cum ita ſint, ſeries nobis divinarum percurrenda eſt litterarum, & plurima teſtimonia congreganda, quibus demonſtretur quàm ſit impium & ſacrilegum, ea quæ ſunt propria carnis Chriſti, ad naturam Verbi proprietate referre, & quæ ſunt propria Verbi proprietate naturæ carnis adſcribere: & quàm ſit nihilominus impium, ea quæ ſunt propria carnis per exceptionem proprietatis alienare à Verbo, & quæ ſunt propria Verbi, eadem exceptionis lege alienare à carne; cùm ſit eis in Chriſto utrumque commune, & Chriſtus ſit utrumque.

XXXI. Felix in ſola humanitate dicit Dominum Apoſtolum & Pontificem fuiſſe. Beatus autem Cyrillus contra hoc ita docet, dicens: *Scriptura namque divinitus inſpirata Deum nobis*

*humanatum prædicant Emmanuel, participa-
mque carne & ſanguine proximè nobis Dei &
atris affirmant Verbum factum, hoc eſt, homi-
m, non per converſionem, ſeu mutationem, ſed
irtute ineffabilis unitatis. Ideóque & unum dici-
us Dominum Ieſum Chriſtum, unámque fidem,
unum ſanctum baptiſma. Qui autem à dogma-
bus ſic rectis recedunt, & contra ſacras litteras
urum atque ſuperbum obiciunt ſenſum, & hoc
lum quod bene ſe habere arbitrantur inſpiciunt,
ominem verò aſſumptum à Deo Verbo dicunt,
cundùm illud puto quod per unum ſanctorum
ictum eſt prophetarum, Non eram Propheta,* Amos 7.
*eque filius Propheta, ſed caupo eram fricans ſica-
ina, & aſſumpſit me ex ovibus, & ſicut ait bea-
us David, ſuſcipiens manſuetos Dominus. Per
abitum quippe & familiaritatem ſpiritalem,
anquam in voluntate & gratia & ſanctificatione,
icut & nos ipſi adhærentes Domino, unus ſpiritus* 1. Corinth. 6.
*umus, ſecundùm quod ſcriptum eſt. Sed non eſt
oc humanari Dominum, ſed neque proximè no-
is carne & ſanguine participare, ſed magis pro-
rium facere hominem, & non ſecundùm alium
nodum quem dici poterit Prophetas & Apoſtolos
alios ſanctos omnes. Putáſne ſanctus Paulus
educebat ſanctificatos per fidem apertiſſimè di-
ens de unigenito, quia cùm eſſet dives, pauper eſt* 2. Corinth. 8.
*actus propter nos? Abſit. Verè namque dicit om-
ino veritatis præco, qui eſt dives. Et quomodo
auper factus eſt? Etiam nunc ſermo hic à nobis
xaminetur. Siquidem, ſicut & ſapere & dicere
pſi præſumunt, homo aſſumptus à Deo eſt, quo-
modo pauper eſt factus qui aſſumptus eſt, & ultra
aturam dignitatibus declaratus. Glorificatus eſt*

enim; aut ſi non eſt hoc verum, derogabitur ab eis aſſumptioni tanquam deportanti ad minorem partem, & inhoneſtiorem menſuram humanitatis. Sed ita ſapere diſſonum eſt. Ergo non eſt pauper factus, qui aſſumptus eſt. Reſtat enim dicere, quia factus eſt in paupertate noſtra, qui dives eſt tanquam Deus. Et iterum: *Reſpicienda itaque ſunt non illorum multiloquia, ſed recta & immaculata fides evangelicæ atque apoſtolicæ ſanctionis. Deus eſt in carne & in ſanguine, humanitatiſque men-*
1. Reg. 22. *ſuram per ea quæ humana ſunt cognoſcimus. Millia*
Daniel. 7. *millium enim angelorum ſanctorum miniſtrant ei, & ſacram ejus ſedem circumſtant Seraphim. Quia verò factus eſt homo, appellatúſque ſummus Sacerdos, non tanquam majori Deo offerens ſacrificium, ſed ſibimet & Patri, fidei noſtræ negotiatus confeſſionem.* Et iterum: *Intuere ſiquidem eum immolantem quidem ſecundùm humanitatem, aſſidentem verò ſicut Deum. Quid enim*
Hebr. 8. & 9. *ait beatus Paulus? Talem Pontificem habemus, qui ſedet in dextera ſedis majeſtatis in excelſis. Scientes igitur quia cùm Deus eſſet, factus eſt homo, eſt autem unus atque idem filius, ipſi omnia tribuimus tanquam uni; & diſpenſationis non ignoravimus modos, ſenſuum virtutem artificiosè atque prudenter in ejus ſemper convertentes obedientiam.*

XXXII. Felix ſoli divinitati tribuit vivificationem, dicens Dominum ſecundùm divinitatem vivificantem quos vult; & non recordans quòd & caro vivificatoris Verbi, vivificatrix credenda eſt, beato Cyrillo docente ita: *Proprium ergo corpus factum dicimus Verbi, & non hominis alicujus ſeorſum, & ſeparatim alterius*

citra eum qui intelligitur Chriſtus & filius. Sicut autem proprium noſtrum uniuſcujuſque dicitur corpus ſeorſum ejus cujus eſt, & in uno Chriſto intelligendum utique exiſtens noſtris corporibus cognatum ſive conſubſtantiale. Factum enim ex muliere proprium ejus, ſic ut dixi intelligitur & dicitur. Quoniam verò ſecundùm naturam eſt ex Deo Patre Verbum, vivificatricem oſtendit ſuam carnem; idcirco facta eſt nobis benedictio. Vivificans denique dicebat Chriſtus: Amen dico vobis. Ego ſum panis vivus qui de cœlo deſcendi, & vitam dedi mundo. & rurſus: Panis autem quem ego dedero, caro mea eſt pro mundi vita. & iterum: Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo. Ioan. 6.
Item beatus Cyrillus: *Vti ne videar ego ſolus Verbi corpus proprium nominare, etiam ſanctorum Patrum volui ponere teſtimonia, ut ſciant adverſarij quia inaniter nos inclamant ſequentes ubique illorum voces. Ait itaque famoſiſſimus noſter pater & Epiſcopus Athanaſius in libro de ſancta Trinitate: Et apparebat quia non erat fantaſia, ſed verè habebat corpus. Decebat enim Chriſtum induentem humanam carnem, hanc cum proprijs paſſionibus ejus indui totam; ut ſicut totam proprium ejus dicimus eſſe corpus, ita & corporis paſſiones propriæ ſolùm ejus dicantur, licèt non contingerent ſecundùm divinitatem ejus.*

XXXIII. Interrogat Felix dicens: *Recurrunt propria nomina ad accedentia, ſeu accidentia ad propria, ánnon?* Reſpondet, *recurrunt*. Interrogat *quo ordine?* Reſpondet: *Propter ſingularitatem perſonæ, in qua divinitas filij Dei cum humanitate ſua communes habent actiones; qua ex*

cauſa aliquando ea quæ divina ſunt referuntur ad humana, & ea quæ humana fiunt, interdum aſcribuntur ad divina, & hoc ordine aliquando Dei filius in hominis filio filius hominis appellari dignatur, & hominis filius in Dei filio filius Dei nuncupatur. Hîc ammoneo lectorem ut iſtum Felicis recurſum nominum conferat cum relatione Neſtorij, & perpendat ne fortè ſimilia ſint. Sicut enim ſuprà poſuimus verba Neſtorij, dicit illle, *ſicut inſeparabilem à divina natura habens copulationem relatione Dei & intelligentia omni creatura adorationem exhibente; & neque duos filios dicimus, neque duos Dominos.* Et poſt aliqua iterum Neſtorius ait: *Sed ſolus præcipuum habens hoc quòd ad Dei Verbi copulationem adoptione & dominatione participans, auferens quidem omnem ſuſpicionem dualitatis filiorum & Dominorum, præſtito verò nobis in copulatione ad Deum Verbum, omnem haberet ipſius fidem & intelligentiam & theoriam, pro quibus & adorationem pro relatione Dei ab omni ſuſcepit creatura.* Ecce Neſtorius dicit Dominum relatione Dei theoriam ſuſcepiſſe, id eſt, Deitatem & adorationem. Felix verò dicit recurrere nomina propter unitatem perſonæ, & propterea appellari Dei filium hominis filium, & hominis filium Dei filium nuncupari. Videtur namque mihi, quia licèt utriuſque, Neſtorij videlicet atque Felicis, nova & inuſitata atque confuſa ſint verba, unus tamen eorum aut ſimilis in hoc loco eſt ſenſus. Deinde diligenter conſiderandum eſt hoc quod Felix dicit, *Aliquando Dei filius in hominis filio filius hominis appellari dignatur.* Quid eſt hoc? Nunquid aliquando, & non

prà cap. 7.

mper? Numquid appellari & non eſſe? Deinde t, *& hominis filius in Dei filio filius Dei nuncuptur.* Numquid nuncupatur tantùm, & non t?

XXXIV. Sed quia ſcio horum verborum uandam ſimilitudinem eſſe in dictis beati Hieonymi, quæ iſte in prima ſua contentione prao ſenſu efferre ſolebat; videamus, ſi ab illo tius ſenſus & verba non diſcrepant. Ait namue beatus Hieronymus: *Hic filius hominis per Dei filium, Dei eſſe filius in Dei filio promeretur.* *Vide integrum locum Hieronymi infrà cap. 19.* Ecce beatus Hieronymus dicit *eſſe promeretur.* Felix dicit *appellatur*, & *nuncupatur*. Certè mulùm differt inter *eſſe promeretur*, & *appellatur*, ut *nuncupatur*. *Filius*, inquit, *hominis in Dei lio filius Dei eſſe promeretur*. Certè ſic cuncta Chriſti Eccleſia catholica credit & confitetur. Qui eſſe promeretur, verè & propriè eſſe cœpit: uia, ut jam ſuprà dictum eſt, *ex quo eſſe cœpit, on aliud cœpit eſſe quàm Dei filius*, & *hoc unis.* Qui autem appellantur & nuncupantur, iritum adoptionis acceperunt, ut filij Dei vorentur: quia ex quo eſſe cœperunt eſſe filij ei, ſed filij Adam; filij iræ, & filij hujus ſeli; & dum iſta eſſent, prævenit eos miſericora Dei antequam illi ulla bona velle aut eligere oſſent; & ſicut eos præſcivit & prædeſtinavit *Epheſ. 1.* nte mundi conſtitutionem, & vocavit tempore nſtituto, ac juſtificavit per adoptionem & re- *Rom. 7.* mptionem animarum, deinde glorificaturus t per adoptionem & redemptionem corpom in ultima reſurrectione. Hæc fiunt in illis i per gratiam adoptionis filij efficiuntur & pellantur Dei, per illum qui ante ſecula na-

turaliter natus,& in ſeculo naturaliter factus eſt unicus filius Dei, qui naſcendo eſt filius Dei, non renaſcendo, cui nomen filij generatio dedit, non regeneratio, qui ex illa ſubſtantia qua eſſe cœpit, ex quo eſſe cœpit, non aliquando nuncupatur filius Dei, ut Felix vult, ſed ſemper eſt, ut catholici credunt. Ita nos, ſicut beatus Hieronymus ait, Deum hominémque jungentes, & filium hominis in Ieſu, & filium Dei tenemus in Chriſto. Hîc ſapientia vertetur, ut
Apoc. 13. Apocalypſis ait. Hîc promiſſæ antidoti aperienda virtus. Hîc Manichæorum virus, terreſtre germen Arrianorum, divino, ſi dici fas eſt, ſemine ſuperandum eſt.

XXXV. Memoratur item Felix dicti Do-
Ioan. 13. minici, quo ait: *Nemo aſcendit in cœlum niſi qui deſcendit de cœlo, filius hominis qui eſt in cœlo.* & ſubjungit dicens: *Certè quando hæc loquebatur, nondum erat filius hominis in cœlo per naturam in ſuſcipiente ſe, hoc eſt, in filio Dei.* Sed quia ego in hæc verba advertere non poſſum quid dicere voluerit, aut quid ſenſerit, iſta indiſcuſſa prætermittenda, & ad alia ejus tranſeundum eſt; maximè quia prædicta Dominica verba expoſita verbis beati Auguſtini ſuprà poſuimus.

XXXVI. Item Felix: *Certè*, ait, *Catholica fides credit quod non proprius Dei filius, qui de ſubſtantia Patris genitus eſt, & per omnia Patri ſimilis, pro nobis traditus ſit, ſed homo aſſumptus ab eo.* Hæc Felix. Nos autem dicimus: Abſit, abſit, ut ita catholica fides credat, quæ ſine intermiſſione decantat, dicens: *Credo in Deum Patrem Omnipotentem, & in Ieſum Chriſtum filium ejus unicum Dominum noſtrum, natum de*

Digitized by Google

Spiritu ſancto & Maria virgine , paſſum ſub Pontio Pilato , crucifixum & ſepultum. Ita enim catholica fides credit, quòd ipſe qui filius Dei Patris Omnipotentis eſt, & natus eſt de Spiritu ſancto & Virgine, ipſe ſit pro nobis traditus, ipſe paſſus, ipſe crucifixus, mortuus, & ſepultus , ipſéque reſurrexerit, aſcenderit ad cœlos, & ſedeat nunc ad dexteram Patris, & inde, hoc eſt, de dextera Patris, venturus ſit ad judicandos vivos & mortuos. Sed quia, ut ſuperiùs verbis beati Hieronymi dictum eſt, hæc cogitaſſe, vixiſſe eſt, hæc meditatio, partus eſt animæ, in hæc relabi vel recurrere, cum Domino jungi eſt, & cum ipſo per hæc humiliari eſt, cum ipſo pati eſt, cum ipſo mori eſt, cum ipſo eſt etiam ſuſcitari, bonum & jocundum eſt de hac re Patrum quoque hîc ſententias ſubnectere. Beatus Auguſtinus de hoc ita dicit: *Cujus & nativitatem futuram ſecundùm carnem, & mortem, & reſurrectionem, atque aſcenſionem in cœlis, Lex & Propheta prænuntiare nunquam deſtiterunt, prout ipſe præcipiebat, obedientes & verbis & factis. Nam & ſacrificiis carnalium victimarum, quæ ſibi ipſa ſancta Trinitas, quæ unus eſt Deus Novi & Veteris Teſtamenti, à Patribus noſtris præcipiebat offerri, illius ſacrificii ſignificabatur gratiſſimum munus, quod pro nobis ſe ipſum ſolus Deus filius ſecundùm carnem eſſet miſericorditer oblaturus. Ipſe enim ſecundùm apoſtolicam doctrinam obtulit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuavitatis. Ipſe verus Deus, & verus Pontifex, qui pro nobis, non in ſanguine taurorum & hircorum, ſed in ſanguine ſuo ſemel introivit in*

Suprà cap. 25.

Auguſt. de Fid. ad Petr. Diac. c. 12.

Epheſ. 15.

Hebr. 9.

ſancta. quod tunc Pontifex ille ſignificabat, qui cum ſanguine in ſancta ſanctorum per annos ſingulos introibat. Iſte igitur eſt qui in ſe uno tantum exhibuit quod eſſe neceſſarium ad redemptionis noſtræ ſciebat effectum. Idem ſacerdos & ſacrificium, idem Deus & homo. ſacerdos, per quem ſumus reconciliati; ſacrificium, quo reconciliati; Templum, in quo reconciliati; Deus, cui reconciliati. Solus tamen ſacerdos, ſacrificium, & templum; quia hæc omnia Deus ſecundùm formam ſervi. Non autem ſolus Deus, quia hoc cum Patre & Spiritu ſancto ſecundùm formam Dei. Reconciliati igitur ſumus per ſolum filium ſecundùm carnem, ſed non ſoli filio ſecundùm divinitatem. Beatus quoque Vigilius: *Ita verbum Dei jure dicimus paſſionis injurias pertuliſſe, non tamen paſſionem ullo modo ſenſiſſe. Dicam adhuc manifeſtiùs. Confixa eſt divinitas clavis; ſed ipſa penetrari non potuit, ſicut caro ejus potuit. Siquidem vulneri locum caro patefacta aperuit. Nam Deitas indiviſibilis atque impenetrabilis manſit. Ita ergo ſuſcipiendo paſſiones, & earum non cedendo effectibus, apparet Dei Verbum impaſſibiliter paſſum. Sed quia caro ejus hæc omnia non ſolùm pertulit, ſed & ſenſit, & ceſſit, jure ac meritò dicimus Deum his omnibus paſſionum conditionibus ſenſibiliter affectum in carne ſua, ſine ſenſu vel mutatione divinitatis ſuæ. Vide ergo: perferre paſſionem, naturæ eſt utriuſque; ſed cedere paſſioni, non eſt utriuſque naturæ, cùm ſit unius ejuſdemque perſonæ.* Beatus quoque Athanaſius ita dicit: *Et oſtenſum eſt omnibus, quia non corpus erat Verbum, ſed corpus erat Verbi; & hoc palpavit Thomas poſtquàm*

Vigilius lib. 1. adverſus Eutych. cap. 9.

eum reſurrexiſſe vidit à mortuis, & vidit in eo fixuras clavorum quas pertulit, ipſum Verbum in ſuo corpore dum crucifigeretur aſpiciens; & cùm poſſet prohibere, non prohibuit, ſed etiam propria ſua faciebat quæ erant propria corporis, tanquam ſua, Verbum incorporale, denique cæſo corpore à miniſtro, ſicut ipſe patiens dicebat: Dorſum meum dedi ad verbera, & faciem meam non averti à confuſione ſputorum. Eſai. 50. *Quæ enim humanitas patiebatur Verbi, hæc inhabitans Verbum ad ſe referebat, ut nos deitatis Verbi participes eſſe poſſemus. Et erat admirabile, quia ipſe erat patiens & non patiens; patiens quidem, quoniam proprium ejus corpus patiebatur; & in ipſo qui patiebatur erat non patiens, propterea quia natura Deus manens Verbum eſt impaſſibile; & ipſe quidem incorporalis erat in corpore paſſibile; corpus autem habebat in ſe Verbum impaſſibile, deſtruens infirmitates ipſius corporis.*

XXXVII. Felix dicit: *Ita divina ſcriptura loquitur, ut ea quæ capitis ſunt, id eſt, Chriſti, referantur ad corpus, id eſt, Eccleſiam, & ea quæ corporis ſunt, adſcribantur capiti.* Hoc ex parte verum eſſe poteſt. Sed veriùs diceret, ſi dixiſſet: Aliquando ex voce corporis loquitur caput, ſicut eſt illud, *Saule Saule, quid me perſequeris?* Actor. 9. &, *Eſurivi, & dediſtis mihi manducare.* Matth. 25. & cetera hujuſmodi. Ceterùm ea quæ propriè excellentiæ capitis ſunt, non ſic referuntur ad corpus, ut iſte dicit: quoniam iſta communio capitis & corporis magis eſt in vocibus ſcripturarum, quàm in actibus & rebus, ſicut eſt illud in Pſalmo: *Longè à ſalute mea verba delictorum meorum.* Pſal. 21. Et: *Deus, tu ſcis inſipien-* Pſal. 68.

tiam meam, & delicta mea à te non ſunt abſcondita. in quibus Dominus pro corpore ſuo ſolam vocem ſuſcepit, non actum, aut rem. Iſte autem, ut mihi videtur, propterea elaborat in tantum conjungere caput & corpus, ut etiam unam hæc perſonam dicat, & ex hoc confirmari videatur ſenſum ejus, quo Dominum ſecundùm humanitatem eiſdem tantummodo modis credat filium Dei Patris, quibus & ceteri ſancti fiunt filij Dei, id eſt, gratia, adoptione, electione, prædeſtinatione, & ceteris, ut ipſe ſuperiùs apertè de Domino dixit. Propter quod apparet in verbis ejus, quòd plus quodammodo conjungat corpus Salvatoris Eccleſiæ, quàm ſanctæ Trinitati. Vnde & his verbis ſubjungit in concluſione operis ſui dicens: *Nihil enim habere poteſt Eccleſia quod ad vitam & pietatem pertineat, niſi quod à capite ſuo, id eſt, Chriſto, acceperit, Apoſtolo teſte, qui in epiſtola ad Epheſios ſcribens ait:* Epheſ. 1. *Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpiritali in cœleſtibus in Chriſto, qui elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, qui prædeſtinavit nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſo.* Verum eſt omnino quòd Chriſtus & Eccleſia caput & corpus dicuntur ab Apoſtolo frequenter. Et ideo una perſona ſunt; quia & corpus, capitis corpus dicitur; & caput, corporis utique caput. Non enim ad ſe dicitur caput, ſed ad corpus. Sed tamen modus & diſcretio tenenda eſt, qualiter dicantur una perſona. Neque enim eodem modo quo in filio Dei Verbum, & carnem, unam credimus omnino eſſe perſonam, non conjunctam ex duabus

duabus perſonis, ſed ex duabus ſubſtantiis; eodem etiam modo creduntur Chriſtus & Eccleſia una eſſe perſona, quæ conjuncta eſt ex multis perſonis. quæ unitas perſonæ, id eſt, Chriſti, atque Eccleſiæ, in ſpiritu utique eſt, non in corpore. Sic enim docet diligenter Apoſtolus, dicens: *Nemo poteſt dicere, Dominus Ieſus, niſi in Spiritu ſancto. Diviſiones verò gratiarum inſunt, idem autem Spiritus. Et diviſiones miniſtrationum ſunt; idem autem Dominus. Et diviſiones operationum ſunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Vnicuique autem datur manifeſtatio Spiritus ad utilitatem. Alij quidem datur per Spiritum ſermo ſapientiæ, alij autem ſermo ſcientiæ ſecundùm eundem Spiritum, alteri fides in eodem Spiritu, alij gratia ſanitatum in uno Spiritu; alij operatio virtutum, alij Prophetia, alij diſcretio ſpirituum, alij genera linguarum; alij interpretatio ſermonum. Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens ſingulis prout vult. Sicut enim corpus unum eſt, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cùm ſint multa, unum corpus ſunt; ita & Chriſtus. Etenim in uno Spiritu omnes nos in unum corpus baptizati ſumus, ſive Iudæi, ſive Gentiles, ſive ſervi, ſive liberi, & omnes uno Spiritu potati ſumus. Nam & corpus non eſt unum membrum, ſed multa.* Ecce Apoſtolus evidenter oſtendit quomodo credantur Chriſtus & Eccleſia una perſona; videlicet, quia uno Spiritu potati, in uno Spiritu baptizati, unum corpus effecti per Spiritum Chriſti ſecundùm eundem, & in eodem in uno Spiritu ſingulis hominibus diverſæ

1. Cor. 12.

D

gratiæ dantur; ita ut unus ex corpore homo, non omnes gratias habeant omnes miniſtrationes, omnes operationes infuſas in corpore per unum caput Chriſtum. Propter quod dicit in alio loco:
Rom. 8. *Si quis autem Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius. Si autem Chriſtus in vobis eſt, corpus quidem mortuum eſt propter peccatum, ſpiritus verò vivit propter juſtificationem.* Ecce per Spiritum Chriſti efficimur ejus membra. Effecti autem membra ejus, Chriſtus in nobis eſt, & hoc modo caput eſt noſtrum, id eſt, Eccleſiæ, qui operatur omnia non in ſingulis, ſed in omnibus. In ſingulis ergo non omnia, ſed aliqua; ſicut in omnibus non aliqua, ſed omnia. Dividit Spiritus gratias, dividit Dominus miniſtrationes, dividit Deus operationes. Sancta Trinitas, unus videlicet Deus, qui & nunc operatur omnia in omnibus, & in futuro erit omnia in
1. Cor. 15. omnibus, & in ſingulis. Sed quia omnia per mediatorem Dei & hominum fiunt, qui eſt utique Deus & homo; ideo dicitur & eſt ipſe mediator Chriſtus, caput Eccleſiæ. *Omnis viri ca-*
1. Cor. 11. *put Chriſtus eſt*, ait Apoſtolus, (omnis ſcilicet viri ex quibus conſtat omnis Eccleſia) *caput verò Chriſti Deus.* Hoc itaque modo nos Chriſtum & Eccleſiam unam fateamur eſſe perſonam. Felix autem, quia quadam indecenti ratione referri dicit ad corpus ea quæ capitis ſunt, confirmare nititur quòd ea quæ à Chriſto accipit Eccleſia, illa ſint quæ Chriſti eſſe aſtruit, id eſt, gratia, adoptio, electio, & cetera. Propter quod & teſtimonio apoſtolico confirmat &
Epheſ. 1. concludit dicens: *Qui elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, qui prædeſtinavit nos in*

adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſo. Quaſi Apoſtolus diceret: Deus in Chriſto nos elegit, quando illum elegit; in ipſo nos per ipſum prædeſtinavit in adoptionem filiorum, quando & illum prædeſtinavit in adoptionem filij, ut eſſet ſecundùm humanitatem adoptivus filius. Talis omnino fuit ſenſus Felicis; & propterea de unitate Chriſti & Eccleſiæ loquens, ea quæ capitis ſunt referri dixit ad corpus; de quibus jam ſuprà ſufficienter diximus, congrua adjungentes Patrum teſtimonia, quæ oſtenderent mutuò aliter intelligendum, ubicunque Gratia, Electio, Prædeſtinatio, Aſſumptio, vel Adoptio ſonat in dictis ſanctorum Patrum.

XXXVIII. Quod ut faciliùs nunc iterum oſtendamus, dicamus exempli cauſa. Legit Felix in B. Auguſtino, *Verbum Dei Gratia ſuſcepit hominem*; ſed non bene novit diſcernere cujus ſit iſta gratia, à quo, aut cui largitur. Largitur utiq; à Deo à Verbo Dei naturæ humanæ, ut ſuſcipiatur in filio, ut ſit cum filio unus filius, & habeamus nos in illo primitias ſubſtantiæ noſtræ, qui eſt verus filius, & proprius filius. Non enim merito humanitatis illius ſuſceptæ ſunt in perſona Verbi ipſæ noſtræ primitiæ, ſed miſericordia & gratia ejus pro noſtra redemptione. Et hæc eſt gratia illa quam commendat catholicus Doctor. Felix autem non ita intellexit; ſed putavit è contrario hanc gratiam à Patre filio largitam, ut dignaretur eum ex humanitatis ſuſceptione gratia ſibi adoptare in filium. Et hic error neceſſariò exigebat ab illo ut unum è duobus malis incurreret, id eſt, ut aut duos filios crederet, unum hominem, & alterum Deum;

aut cùm unum filium diceret, duobus eum modis eſſe filium Patris confiteretur, verum ſcilicet & non verum, proprium & adoptivum, natura & gratia. quæ duo mala advertuntur in litteris ejus. quæ utique non adverterentur, niſi illa aliquando ad iſtum, aliquando ad illum cor inclinaret, occultiſſimo Dei judicio permittente. Et quia error terminum habere neſcit, ad hoc devolutus eſt, ut ſicut eum dixit Patri duobus modis filium eſſe, ita diceret & ſanctam Dei genitricem aliter genuiſſe Deum, & aliter hominem, quaſi extra Deum hominem genuerit.

XXXIX. Legit etiam Felix in ſanctorum Patrum Hieronymi, Auguſtini, Ambroſij, Hilarij, & Aviti libris, cùm de incarnatione Salvatoris tractaret, intromiſſum nomen adoptionis, ſed juxta modum aſſumptionis vel ſuſceptionis ab eis poſitum. quod ille alio & è contrario hauſit ſenſu. De qua re ut ea quæ ſentimus, congruentiùs proferamus; ponamus aliquam ex illis ſententiam tam plenariam, ut ubi adoptio dicitur, qualiter accipienda ſit, ex præcedenti & ſubſequenti ſenſibus colligatur. Ait itaque beatus Hieronymus in ſuo brevi & elegantiſſimo tractatu de ſimilitudine carnis peccati contra Manichæos: *Denique hoc confirmat propoſita ipſa ſententia, quæ primum Adam in animam viventem factum eſſe teſtatur, noviſſimum in ſpiritu vivificantem. Ecce quur tam poſt innumeros annos & incomprehenſa curricula ſeculorum ab omnibus mortalibus, à quibus ut qui ſecundùm carnem natus eſt ſeparatur, quòd ille primus vivens, hoc noviſſimus vivificans; ille ſibi data vix poſſidens, hic poſſidenda condonans.*

Quod & Pſalmiſta duobus verſiculis explanavit, dicens: Quid eſt homo quòd memor es ejus, aut filius hominis, quoniam viſitas eum? Homo, Adam accipiendus eſt; filius hominis, Dominus intelligendus eſt: qui in memoriam veteris viſitatur, & in defuncti recordatione ſpiritu ſalutationis impletur. quod ipſa verba exprimunt. ut rem planam videre non mirum ſit, dum & homini memoria conjungitur, & filio hominis viſitatio copulatur. Illi mortali quid aliud poterat ſupereſſe? huic vivificanti quid aliud oportebat infundi? Nam defuncti memoria debetur, viſitatio viventibus exhibetur. quod utrumque in Domino per incarnationem conſtat impletum, cùm ob primi commemorationem noviſſimus viſitatur, & per noviſſimi viſitationem ſalvatur & primus. Huic ſenſui germana eſt illa ſententia: Primus homo de terra terrenus, ſecundus è cœlo cœleſtis. Quis eſt iſte cœleſtis? Sine dubio ille qui eum quem geſtabat in baptiſmate fecit audire quod ante ipſum nullus audierat: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Et qualiter dicitur hodie, ſi in principio Verbum, & Verbum apud Deum, & Deus erat Verbum. quia non eſt iſtud Verbum quod ſemper in Patre, & apud Patrem, & cum Patre fuiſſe eſſe credendum eſt; ſed homo, quem in gratiam ſalutis Deus Verbum ſuſceperat, audivit. Hic filius hominis per Dei filium, Dei eſſe filius in Dei filio promeretur. nec adoptio à natura ſejungitur, ſed natura cum adoptione conjungitur. quoniam cùm Verbum caro factum eſt, non per aſſumptam decrevit aſſumptor, ſed in aſſumente crevit aſſumptio. Creaturæ enim poterat per creatorem infirmitatis ſubſtan-

Pſal. 8. Hebr. 2. 1. Cor. 15. Matth. 3. Hebr. 1. Ioan. 1.

tia commutari, creatoris autem in creaturam non poterat æternitatis natura converti. Et ideo cùm dicitur; Prior homo de terra terrenus, ſe-
1. Cor. 15. *cundus è cœlo cœleſtis; non corporis materia ſeparatur, ſed forma vitalis; nec caro tollitur, ſed carnis ſuſceptor oſtenditur, ille, inquam, qui in Evangelio ait, Vos de inferioribus eſtis, ego de*
Ioan. 8. *ſuperioribus ſum. De ſuperioribus ait, non utique ſiderea carne, ſed virtute divina.* Ecce beatus Hieronymus, poſtquam dixit, ***nec adoptio ſejungitur à natura, ſed natura cum adoptione conjungitur***, ut oſtenderet quæ eſſet hæc adoptio, adjunxit: *Quoniam cùm Verbum caro factum eſt, non per aſſumptam decrevit aſſumptor, ſed in aſſumente crevit aſſumptio.* Quod ſuprà dixit ***adoptio***, hoc inferiùs ſubjecit ***aſſumptio***; & quam ſuprà dixerat ***naturam***, explanavit ſubdendo ***aſſumptorem*** & ***aſſumentem***. Nihil ergo aliud hîc ſignificat adoptio quàm quod aſſumptio; & nihil omnino aliquid tale hîc demonſtrat tota beati Hieronymi ſententia, per quod ſuſpicari poſſimus ita eum ſenſiſſe, ut Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ſecundùm humanitatem Dei Patris adoptivum filium credendum doceret. Quia cùm dicit ***adoptio***, & ***natura aſſumens***, & ***aſſumptio***, ***aſſumpta***, & ***aſſumptor***; nihil horum ad Patrem referri videtur, ſed de duabus tantùm ſubſtantiis, ex quibus conſtat una perſona unici & veri filij Dei, tractari cognoſcitur. Et ut pleniùs dicamus quod ſentimus, adoptata eſt natura humana, id eſt, ſuſcepta vel aſſumpta in perſona filij à filio; ut cùm ipſe eſſet filius, non alio, ſed eo modo quo erat & antè filius. & hoc eſt quod dicitur, ***non per aſſum-***

ptam decrevit aſſumptor, ſed in aſſumente crevit aſſumptio.

XL. Iuxta igitur hunc modum & ceteros Doctores dixiſſe & ſenſiſſe, ubicunque nomen & verbum adoptionis in fide dogmatibus inſeruerunt, credimus. Dicit itaque beatus Hilarius: *Parit virgo, partus à Deo eſt. Infans vagit, laudantes Angeli audiuntur. Panni ſordent, Deus adoratur. Ita poteſtatis dignitas non amittitur, dum carnis humilitas adoptatur.* Sed ſtatim poſt paululum ſubjungit dicens eum in carnis aſſumptione hominem, Deum verò in geſtis rebus exiſtere. Paulò namque ſuperiùs dixit: *Poſtremò unà cum Iudæis iraſcantur iidem hæretici, quòd Chriſtus ſibi proprium Patrem confitens, Deum æqualem ſe fecerit Deo; & unà cum his audiant, Vel operibus credite meis, quia ego in Patre, & Pater in me eſt. Vnum igitur eſt hoc immobile fundamentum, una hæc felix fidei petra, Petri voce confeſſa, Tu es Filius Dei vivi.* Ecce admirandus Doctor dicit quòd Chriſtus proprium ſibi Patrem confiteatur Deum. Nempe ſi proprius Pater, non adoptans, ſed generans, proprius filius, non adoptatus, ſed natus.

Hilarius l. 2. de Trinit. ſub finem. *Ioan. 14.* *Matth. 16.*

XLI. Beatus quoque Avitus, Photinianorum hæreticorum validiſſimus expugnator, ſcripſit dicens: *Certè circumfrementibus Iudæis & in Dominum noſtrum exerta blaſphemiorum tela vibrantibus, quem reſpondiſſe credimus, Amen dico vobis, ante Abraham ego ſum, niſi quia per concordiam genitoris & generis ipſe per traducem maternorum parentum deſcendit ex Abrahæ ſemine, qui ſine annorum numero Abraham præivit æternitate? Qui maximus Patriar-*

Avitus ep. 2. *Ioan. 8.*

charum, cùm videret illum diem, in quo ſine fine permanet Deus, concupivit tamen illum videre quo homo unitus eſt Deo. Vidit, inquit, & gaviſus eſt. quia ſicut cernebat illum in quo erat genuina majeſtas, ita & iſtum deſiderio conceperat, in quo adoptata illuſtrabatur humilitas. Sed quia hæc dicens, nec credidit nec docuit Dominum noſtrum adoptivum eſſe filium juxta humanitatem, apparet ex eo quod ibidem præmiſit dicens: *Apoſtolus autem dicit, Poſtquàm verò venit plenitudo temporum, miſit Deus filium ſuum. Enimvero qui mittitur, erat antequam mitteretur. Quia ſi ante Mariam non fuiſſet, hunc ſimilem ceteris adoptio faceret Dei filium, non natura. Nec in Evangeliis ipſe dixiſſet: Tantum dilexit Deus mundum, ut filium ſuum unicum daret. Non electum ergo ab ipſa ineffabili paternitate, ſed genitum; cui tam Deo quàm homini vero, in utraque natura fideliter proprio, in divinitate emanaſſe de Patre, in corpore cœpiſſe de matre.* Ecce catholicus Doctor veridicè contra Felicem teſtatur, quòd Dominus noſter nec adoptione nec electione ſit filius Patris, ſed genere & proprietate.

Avitus ep. 28. Galat. 4. Ioan. 3.

XLII. Beatus etiam Papa Gregorius cùm exponeret verba Heliu, ubi dicit, *Ecce Deus excelſus in fortitudine ſua, & nullus ei ſimilis in legiſlatoribus*, dixit: *Legiſlatores cunctos dicere poſſumus, quos ex lege admonuiſſe recta populum ſcimus. Sed huic mediatori in legiſlatoribus ſimilis nullus eſt. Quia iſti gratuitò vocati, ex peccatis ad innocentiam redeunt; & ab his quæ in ſemetipſis experti ſunt prædicando alios reducunt. Redemptor autem noſter, homo ſine peccato*

S. Gregor. lib. 27 Mor. in Iob cap. 1.

eſt, filius ſine adoptione. Ecce eximius Doctor dicit Dominum noſtrum filium ſine adoptione: qui profectò ſi ſciret duobus modis eum eſſe filium Patris, id eſt, ſecundùm humanitatem adoptione, ſecundùm divinitatem natura, nunquam illum diceret filium ſine adoptione.

XLIII. Fidentius verò quidam catholicus Doctor cùm ſimiliter doceret proprium & verum eſſe filium Dei Dominum noſtrum, exponens locum illum Evangelij, ubi transfigurato Domino in monte, facta eſt vox Patris ad Apoſtolos dicens, *Hic eſt Filius meus dilectus*; dicit: *Ideo, elevantes oculos Apoſtoli, neminem viderunt niſi ſolum Ieſum, ne & ipſe filius hominis, ſicut Moyſes & Helias, vel ceteri ſancti, putaretur homo Dei, & aquaretur cum adoptivis Dominus majeſtatis.* Ecce & hic pietatis Doctor eum quem dicit non æquandum adoptivis, filium hominis nominat: quem utique ſi ſciret adoptivum ſecundùm carnem, nominans eum filium hominis, non ſic diſcerneret ab adoptivis ut Dominum majeſtatis.

XLIV. Beatus quoque Auguſtinus, cùm exponeret epiſtolam beati Pauli Apoſtoli ad Galatas, & perveniſſet ad locum ubi dicitur, *At ubi venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege, ut eos qui ſub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus*, poſt aliqua quæ ad expoſitionem horum verborum pertinebant, ſubjunxit dicens: *Nec dixit idem Apoſtolus, ut adoptionem filiorum acciperemus, ſed reciperemus; ut ſignificaret hoc nos amiſiſſe in Adam, ex quo mortales ſumus. Hic enim adoptionem reci-*

pimus. quod ille unicus non dedignatus eſt participatione naturæ noſtræ, factus ex muliere. Sed ſi prædictus Doctor in his verbis ita nos ſapere voluiſſet, ut unicum filium Dei Dominum noſtrum duobus modis Deo Patri filium confiteremur, id eſt, natura, & adoptione, nunquam iterum taliter doceret, ut in expoſitione Pſalmi octogeſimi octavi docuit, dicens: *Quis in nubibus æquabitur Domino? Et quis ſimilis erit Domino in filiis Dei? Ergo nemo in filiis Dei ſimilis erit filio Dei. Et ipſe prædictus eſt filius Dei, & nos dicti ſumus filij Dei. Sed quis ſimilis erit Domino in filiis Dei? Ille unicus, nos multi; ille unus, nos in illo unum; ille natus, nos adoptati; ille ab æterno filius genitus per naturam, nos à tempore facti per gratiam; ille ſine ullo peccato, nos per illum liberati à peccato. Quis ergo in nubibus æquabitur Domino, aut quis ſimilis erit Domino inter filios Dei?* Ecce illuſtris Doctor prædicat Dominum noſtrum nativitate eſſe filium, non adoptione, dicens; *Ille natus, nos adoptati; ille ab æterno filius genitus per naturam, nos à tempore facti per gratiam.* Quia proculdubio qui naſcitur, non adoptatur ei de quo natus eſt; & qui adoptatur, non de illo naſcitur à quo adoptatus eſt; ſed niſi natus, adoptari non poteſt. Natus enim de altero, adoptatur ab altero. Dominus autem noſter, quia non eſt natus de altero patre, non adoptatur à Deo Patre. Quia verò naſcitur ex Deo Patre, nec cùm homo ſit, adoptatur à Patre; quia in aſſumptione carnis non fit alter; ſed is qui erat Deus, efficitur homo, Deus natus ſine initio propter ſe, homo natus à certo initio propter nos, unus &

unicus, proprius & verus. Nec propterea, quia particeps fieri dignatus eſt ſubſtantiæ & mortalitatis noſtræ, particeps etiam factus credendus eſt & conditionis; cùm nos, ut ſuprà jam dictum eſt, conditione naſcamur, ille miſericordia; nos debito moriamur, ille poteſtate; nos illius poteſtate de filiis iræ efficiamur filij Dei, ille nunquam talibus obnoxius, nihil aliud eſſe poſſit niſi filius proprius & verus æterna nativitate. Propter quod etiam cum ipſa aſſumpta humanitate unus eſt verus Deus cum Patre, non poſterior, non minor Patre, aut Spiritu ſancto, non differens majeſtate, non impar poteſtate, non diſcrepans operatione. Sancta enim hæc Trinitas, diſcreta perſonis, non ſeparabilis, unum ſunt. Vnus eſt, non in una eſſentia, ſed una eſſentia, una ſubſtantia, uno nomine, una natura, vivens & regnans, ſine recordatione præteritorum, ſine expectatione futurorum, per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

AD EVNDEM IMPERATOREM,

DE INSOLENTIA IVDÆORVM.

CHRISTIANISSIMO, & verè piiſſimo, & in Chriſto victori ac triumphatori Hludovvico Imperatori feliciſſimo, ſemper Auguſto, Agobardus abjectiſſimus omnium ſervorum veſtrorum. Cùm Deus omnipotens, qui vos ante tempora præſcivit & prælordinavit rectorem pium futurum temporibus valde neceſſariis, ſublimaverit prudentiam veſtram & ſtu-

dium religionis ſupra ceteros veſtri temporis mortales; dubium non eſt præparatum vos ad remedium temporibus periculoſis, de quibus
1. Tim. 3. Apoſtolus loquitur: *In noviſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa, & erunt homines ſe ipſos amantes, cupidi, elati*, & cetera, *& habentes quidem ſpeciem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes*; de quibus nihil eſt exſpectandum quod jam non videatur, niſi ſolutio Satanæ, & publica calcatio ſanctæ civitatis menſi-
Apoc. 11. bus quadraginta duobus, quæ futura eſt per caput omnium iniquorum Antichriſtum. Cùm hæc igitur ita ſe habeant, obſecro tranquilliſſimam longanimitatem veſtram, ut præbeatis patientiſſimam aurem veſtram verbis quibus ego infimus ſervorum veſtrorum nimis neceſſarium puto admonendam ſanctiſſimam ſollicitudinem veſtram de re tam neceſſaria, quæ aut ſola, aut præcipua eſt, cui præ ceteris ſuccurrere debeat gubernatio veſtra; cujus narrationem ſi proſequi potuiſſem tacitis nominibus auctorum, vellem omnino. Sed quia fieri non poteſt, committo me bonitati & patientiæ veſtræ, dando me periculis, & innoteſcens vobis quæ tacere perniciosum eſt. Venerunt Gerricus & Fredericus, quos præcurrit Eurardus, Miſſi quidem veſtri, non tamen per omnia veſtra agentes, ſed ex parte alterius; & oſtenderunt ſe Chriſtianis terribiles, & Iudæis mites, maximè Lugduni, ubi partem perſecutionis adversùs Eccleſiam depinxerunt, quam multis gemitibus, ſuſpiriis, & lacrymis ſtimulaverunt. Quæ perſecutio, quia præcipuè adversùm me acta eſt, tota à me prodenda non eſt; niſi fortè clementiſſima ſolli-

citudo veſtra ſcire voluerit. Tamen in quantum Eccleſiæ Chriſti noxia eſt, ſi veſtra patitur manſuetudo, breviter intimare exordiar. Venientes itaque primùm Iudæi, dederunt mihi Indiculum ex nomine veſtro, & alterum ei qui pagum Lugdunenſem vice Comitis regit, præcipientem illi, ut auxilium ferret Iudæis adversùm me. Quos Indiculos, licèt ex ſacro nomine veſtro recitarentur, & veſtro anulo eſſent ſignati, nullatenus tamen credidimus ex judicio veſtro tales prodiſſe. Cœperunt autem efferri quadam odibili inſolentia Iudæi, comminantes omnibus injuriis nos afficiendos per Miſſos quos adepti fuerant ad ex ſolvendam vindictam de Chriſtianis. Poſt eos venit Evrardus, eadem iterans, & dicens majeſtatem veſtram commotam eſſe valde adversùm me propter Iudæos. Deinde venerunt & prædicti Miſſi, habentes in manibus tractoriam ſtipendialem, & capitularia ſanctionum, quæ non putamus veſtra juſſione exiſtere talia. His cauſis lætificati ſunt Iudæi ultra modum, & contriſtati Chriſtiani, non ſolùm illi qui fugerunt, aut qui abſconditi ſunt, vel qui diſtricti, ſed & ceteri qui viderunt, vel audierunt; maximè ideo, quia ſententia Iudæorum ita confirmata eſt, ut auderent irreverenter prædicare Chriſtianis quid potiùs credendum eſſet ac tenendum; blaſphemantes coram eis Dominum Deum ac Salvatorem noſtrum Ieſum Chriſtum. Roboratur quoque hæc perverſitas ex verbis Miſſorum, quibus ſuſurrabant quorundam auribus, dicentes quòd Iudæi non abhominabiles, ut plerique putant, ſed cari eſſent in oculis veſtris, & hominibus eorum di-

centibus ex parte meliores eos habitos quàm Chriſtianos. Et ego quidem indignus ſervus veſter non eram Lugduni; ſed aberam longè, causà Nantuadenſium monachorum, qui quadam diſſimultate inter ſe laborabant. Tamen direxi Miſſos noſtros, & litterulas ad illos, ut præciperent quicquid vellent, aut eis injunctum eſſet, & nos obediremus. Sed nihil veniæ adepti ſumus; ita ut etiam aliqui ex ſacerdotibus noſtris, quibus nominatim minabantur, non auderent præſentiam ſuam eis exhibere. Hæc paſſi ſumus à fautoribus Iudæorum, non ob aliud, niſi quia prædicavimus Chriſtianis, ut mancipia eis Chriſtiana non venderent, ut ipſos Iudæos Chriſtianos vendere ad Hiſpanias non permitterent, nec mercenarios domeſticos habere, ne feminæ Chriſtianæ cum eis ſabbatizarent, & ne diebus Dominicis operarentur, ne diebus Quadrageſimæ cum eis pranderent, & mercenarij eorum iiſdem diebus carnes manducarent, ne quilibet Chriſtianus carnes à Iudæis immolatas & deglubatas emeret, & aliis Chriſtianis venderet, ne vinum illorum biberent, & alia hujuſmodi. Eſt enim Iudæorum uſus, ut quando quodlibet pecus ad eſum mactant, ut ſubactum idem pecus tribus inciſionibus non fuerit jugulatum; ſi apertis interaneis jecur læſum apparuerit, ſi pulmo lateri adhæſerit, vel eum inſufflatio penetraverit; ſi fel inventum non fuerit, & alia hujuſmodi; hæc tanquam immunda à Iudæis repudiata, Chriſtianis venduntur, & inſultario vocabulo Chriſtiana pecora appellantur. De vino verò, quod & ipſi immundum fatentur, & non eo utuntur niſi ad vendendum

Chriſtianis, ſi contigerit ut in terram defluat quolibet loco licèt ſordido, feſtinantes hauriunt iterum de terra, & ad conſervandum in vaſa remittunt. Qualiter verò & alia improbanda circa illud agant, non ſolùm de Chriſtianis, ſed & de Iudæis multi ſunt teſtes. Quòd autem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum & Chriſtianos in omnibus orationibus ſuis ſub Nazarenorum nomine cotidie maledicant, non ſolùm beatus Hieronymus, qui ſe ſcribit noviſſe illos intrinſecus & in cute, teſtis eſt, ſed & de ipſis Iudæis plerique teſtantur. In hac re ſumens exempli gratiam, dixi Chriſtianis hoc modo: Si aliquis homo ſeniori ſuo vel domino fidelis & amator exiſtat, & quempiam hominum ſenſerit illi eſſe inimicum, detractorem, convitiatorem, & comminatorem, non vult ei eſſe amicus, nec ſocius menſæ, nec particeps ciborum. Quòd ſi fuerit, & hoc ſenior ipſius vel dominus deprehenderit, nec fidelem ſibi eum eſſe exiſtimat. Et ideo cùm proculdubio noverimus blaſphematores &, ut ita dicam, maledictores eſſe Iudæos Domini Dei Chriſti & fidelium ejus Chriſtianorum, non debemus eis conjungi participatione ciborum & potuum, juxta modum duntaxat à ſanctis Patribus & exemplis datum & verbis præceptum. Ceterùm, quia inter nos vivunt, & maligni eis eſſe non debemus, nec vitæ aut ſanitati vel divitiis eorum contrarij; obſervemus modum ab Eccleſia ordinatum, non utique obſcurum, ſed manifeſtè expoſitum, qualiter erga eos cauti vel humani eſſe debeamus. Hæc, piiſſime Domine, de multis pauca dixi de perfidia Iudæorum, de ammonitione noſtra,

Digitized by Google

de læſione Chriſtianitatis, quæ fit per fautores Iudæorum, neſciens utrum pervenire poſſit ad veſtram notitiam. Tamen ſummopere neceſſe eſt ut ſciat piiſſima ſollicitudo veſtra, quomodo nocetur fides Chriſtiana à Iudæis in aliquibus. Dum enim gloriantur, mentientes ſimplicibus Chriſtianis, quòd cari ſint vobis propter Patriarchas; quòd honorabiliter ingrediantur in conſpectu veſtro, & egrediantur; quòd excellentiſſimæ perſonæ cupiant eorum orationes & benedictiones, & fateantur talem ſe legis auctorem habere velle, qualem ipſi habent; dum dicunt conſiliatores veſtros commotos adverſùm nos eorum cauſa, eò quòd prohibeamus Chriſtianos vinum eorum bibere; dum hoc adfirmare nitentes, plurimas argenti libras ob emptionem vini ſe ab eis accepiſſe jactant; & recurſis canonibus non inveniri quare Chriſtiani debeant abſtinere à cibis eorum & potibus; dum oſtendunt Præcepta ex nomine veſtro, aureis ſigillis ſignata, & continentia verba, ut putamus, non vera; dum oſtendunt veſtes muliebres, quaſi à conſanguineis veſtris vel matronis Palatinorum uxoribus eorum directas; dum exponunt gloriam parentum ſuorum; dum eis contra legem permittitur novas Synagogas extruere; ad hoc pervenitur, ut dicant imperiti Chriſtiani, meliùs eis prædicare Iudæos quàm Preſbyteros noſtros; maximè cùm & ſupradicti Miſſi, ne Sabbatiſmus eorum impediretur, mercata, quæ in Sabbatis ſolebant fieri, tranſmutari præceperint, & quibus diebus deinceps frequentari debeant, in illorum optione poſuerint, dicentes hoc Chriſtianorum utilitati propter

pter diei Dominici vacationem congruere; cùm Iudæis magis probetur inutile: quia & hi qui propè ſunt, Sabbato ementes victus neceſſaria, liberiùs die Dominico Miſſarum ſolemnitatibus & prædicationibus vacant; & ſi qui de longè veniunt, ex occaſione mercati tam veſpertinis quàm matutinis occurrentes officiis, Miſſarum ſolemnitate peracta, cum ædificatione revertuntur ad propria. Nunc igitur, ſi placet benigniſſimæ manſuetudini veſtræ audire, dicamus quid Eccleſiæ Galliarum, & rectores earum, tam Reges, quàm Epiſcopi, de diſcretione utriuſque religionis, Eccleſiaſticæ videlicet, & Iudaïcæ, tenuerint, tenendúmque tradiderint, & ſcriptum poſteris reliquerint, & quomodo conſonum ſit auctoritati vel actibus apoſtolicis, & à veteri teſtamento originem trahens. Ex quibus demonſtratur quàm deteſtabiles habendi ſint inimici veritatis, & quomodo peiores ſint omnibus incredulis, Scripturis divinis hoc docentibus, & quàm indigniora omnibus infidelibus de Deo ſentiant, & rebus cœleſtibus. Quæ omnia cum confratribus contulimus, & ampliſſimæ Excellentiæ veſtræ præſentanda direximus.

Et cùm præcedens ſcedula dictata fuiſſet, ſupervenit quidam homo fugiens ab Hiſpaniis de Cordoba, qui ſe dicebat furatum fuiſſe à quodam Iudæo Lugduno ante annos viginti quatuor, parvum adhuc puerum, & venditum, fugiſſe autem anno præſenti cum alio qui ſimiliter furatus fuerat Arelate ab alio Iudæo ante annos ſex. Cúmque hujus, qui Lugdunenſis fuerat, notos quæreremus, & inveniremus, dictum eſt

à quibuſdam & alios ab eodem Iudæo furatos; alios verò emptos, ac venditos; ab alio quoque Iudæo anno præſenti alium puerum furatum & venditum. qua hora inventum eſt plures Chriſtianos à Chriſtianis vendi, & comparari à Iudæis, perpetraríque ab eis multa infanda quæ turpia ſunt ad ſcribendum.

EPISTOLA AGOBARDI, Bernardi, & Eaof Epiſcoporum, ad eundem Imperatorem, de Iudaïcis ſuperſtitionibus.

I. Christianissimo & glorioſiſſimo Domino noſtro Hludovvico Imperatori Perpetuo Auguſto, Agobardus, Bernardus, & Eaor, indigni Epiſcopi, ſupplices ſervuli veſtri. Sicut in præmiſſa ſcedula in breui ſignificatum eſt, inſolentia & importunitate Iudæorum in quorundam ſimplicium Chriſtianorum pectoribus tranquillitas fidei propulſata compulit nos manſuetiſſimæ ac prudentiſſimæ ſollicitudini veſtræ ſcribere de cautela Chriſtianorum, qualis eſſe debeat erga Iudaïcam perfidiam, & ſuperſtitiones, atque innumerabiles errores, in quantum extremitas noſtra invenire potuit ex uſu & inſtitutione priorum Gallicanarum Eccleſiarum rectorum. Et quidem ſi, ſicut nunc multa neceſſitas poſcit, auſi eſſemus aut valuiſſemus auribus veſtris ingerere damna animarum, quæ per vaſa diaboli, mentes videlicet Iudæorum, fidelibus inferuntur, adhiberi omnino juberet pietas veſtra remedium. Nunc au-

tem (quia periculoſiſſimum nobis eſt dicere & innoteſcere quòd ſicut tempore paſſionis ſuæ Dominus noſter Ieſus Chriſtus pacificaturus omnia per ſanguinem crucis ſuæ, venditus eſt à falſo diſcipulo, & comparatus à veris perſecutoribus ad illudendum & crucifigendum, ita nunc comparetur ab impiis Iudæis quodam modo ad vituperandum licentiùs & blaſphemandum) ſcribimus tantùm pauca de exemplis & ſtatutis Patrum, ac deinde de actis apoſtolicis, ſive de Evangeliis & veteris teſtamenti Scripturis, ad confirmandam piam gubernationis vigilantiam bonorum Paſtorum.

II. Beatus Confeſſor Hilarius (de quo ſanctus Hieronymus ita loquitur in epiſtola ad Lætam de inſtructione dicens: *Cypriani opuſcula ſemper in manu teneat. Athanaſij epiſtolas & Hilarij libros inoffenſo currat pede. Illorum tractatibus, illorum delectetur ingenijs, in quorum libris pietas fidei non vacillat. Ceteros ſic legat, ut magis judicet, quàm ſequatur.*) qua cautela Iudæorum ſemper & hæreticorum devitaverit profana conſortia, vita ejus ſcripta fatetur; quòd ita ſcilicet hujuſmodi hoſtes Eccleſiæ fuerit execratus, ut non ſolùm convivium, ſed ne ſalutatio quidem ei extiterit cum his prætereunti communis. De ſancto quoque Ambroſio vitæ ejus ſacra narrat hiſtoria, quod & hîc inſerere dignum eſt, & Chriſtianis mentibus ſcire religioſum: *In partibus*, inquit, *Orientis, in quodam caſtello à Chriſtianis viris Synagoga Iudaeorum & Lucus Valentinianorum incendio concremata ſunt, propterea quòd Iudai vel Valentiniani inſultarent monachis Chriſtianis. Valentinia-*

norum enim hereſes triginta deos colunt. Sed de hujuſmodi facto Comes Orientis ad Imperatorem relationem direxit, quia Imperator præceperat ut Synagoga ab Epiſcopo ædificaretur. Sed hujus præcepti tenor cùm ad aures perveniſſet venerabilis viri Ambroſij Epiſcopi, direxit ad Imperatorem epiſtolam, (quia ipſe in tempore excurrere non poterat) qua illum commonet, ut id quod ab eodem ſtatutum fuerat revocaretur, ſervarique ſibi deberi ab eo audientiam: qui ſi dignus non eſſet qui ab eo audiretur, dignus etiam non eſſet qui pro illo audiretur, vel cui preces ſuas aut cui ſua vota committeret. Paratum etiam ſe eſſe pro tali negotio mortem ſubire, ne diſſimulatione ſui prævaricatorem faceret Imperatorem, qui tam injuſta contra Eccleſiam præcepiſſet. Poſtea verò cùm Mediolanum revertitur, poſito Imperatore in Eccleſia, de eadem cauſa tractavit in populo. in quo Tractatu introduxit Domini perſonam loquentis, Ego te ex ultimo Imperatorem feci, ego tibi exercitum inimici tui tradidi, ego copias quas ille adverſùm te exercitui ſuo præparaverat dedi, ego inimicum tuum in poteſtatem tuam redegi, ego de ſemine tuo ſupra ſolium regni conſtitui, ego te triumphare ſine labore feci; & tu de me inimicis meis donas triumphos. Cui deſcendenti exedra Imperator ait: Contra nos propoſuiſti hodie, Epiſcope. At ille reſpondens, ait, non ſe contra ipſum, ſed pro ipſo fuiſſe locutum. Tunc Imperator: Revera, inquit, dura præceperam contra Epiſcopum de Synagoga reparanda. In monachos verò vindicandum eſſe à Comitibus, qui in tempore aderant, dicebatur. Quibus Epiſcopus: Ego quidem cum Imperatore nunc ago. Vobiſcum verò mihi aliter

Sozom. Hiſtor. Tripart. l. 7. c. 8. & l. 9. c. 30.

agendum eſt. Atque ita obtinuit, ut illa quæ ſtatuta fuerant, revocarentur. Nec priùs ad altare accedere voluit, niſi fide ſua Imperator illum agere debere teſtaretur. Cui Epiſcopus: Ergo ago fide tua. Reſpondit Imperator: Age fide mea. Qua ſponſione iterata, jam ſecurus peregit ſacerdos divina myſteria. Ecce duæ maximæ Eccleſiarum Dei columnæ, Hilarius videlicet, & Ambroſius. Alter ex his ſuo nos docet exemplo non à cibis ſolummodo, verùm etiam à ſalutatione Iudæorum, quæ ab omnibus in invicem communiter exhibetur, diligentiùs abſtinere debere. Alter verò, pro eo quòd exuſta à Chriſtianis Synagoga Iudæorum, labore Epiſcopi ab Imperatore juſſa fuerat reſtaurari, morti ſe offerre non dubitat, & (quod leve forſitan putaretur, ſi hodie contingeret) vir ſanctus in tantum exhorruit, & abominatus eſt, ut mortem pro tali negotio ſuſceptam martyrij loco non dubitaret ſibi eſſe ceſſuram. Prævaricatorem etiam indicavit tam injuſta contra Eccleſiam præcipientem; & niſi ſibi locum audientię reſervaſſet, ſolitam pro eo interceſſionem ſe intermiſſurum teſtatus eſt. Quid hîc igitur vir Dei credendus eſt fuiſſe facturus, ſi vidiſſet ſuo tempore Iudęorum infidelium cauſa canonica ſtatuta convelli?

III. Nec ſanctiſſimus Cyprianus, & homo Dei Athanaſius, minore illos odio abominantur. Quin potiùs, ſicut eorum litteræ teſtes ſunt, infidelitatis eorum obſtinatiſſimam impietatem ſupra omnem Gentilium execrantur errorem. Quorum religioſiſſimam fidem, & Chriſto deditam devotionem, omnes Eccleſiarum Galli-

canarum reverentiſſimi gubernatores ſecuti, totam Judæorum ex integro pollutiſſimam ſocietatem fugiendam penitùs Chriſtianis omnibus eſſe ſanxerunt: quorum nos de hac re ſententias ponere, & ex his quàm ſit exſecrabile ipſorum conſortium decrevimus è veſtigio demonſtrare.

IV. Alchimus Avitus Eccleſiæ Viennenſis Epiſcopus, quàm eximius Doctor orthodoxus & facundus extiterit, penè tota novit Eccleſia Chriſti. Sanctus Apollinaris Epiſcopus Eccleſiæ Valentinæ, quantus fuerit & ſit, non ſolùm geſta de eo ſcripta, ſed & crebra ejus miracula uſque hodie ſublimiter teſtantur. Sanctus Gregorius Lingonicæ Eccleſiæ Epiſcopus, quantæ ſanctitatis & veritatis fuerit, vita ejus ſcripta, & finis vitæ atque honor ei ab Eccleſia delatus, uſque hodie teſtes ſunt. Viventiolus Eccleſiæ Lugdunenſis Epiſcopus, cujus doctrinæ fuerit, non ſolùm ipſa, ſed & aliorum de eo ſcripta teſtantur. Hi ergo cum aliis viginti reverentiſſimis Epiſcopis in nomine Domini congregati pro defenſione & ſtatu Eccleſiæ, de re ſuperiùs memorata ita inter cetera ſtatuerunt: *Si ſuperioris loci Clericus hæretici cujuſcunque convivio interfuerit, anni ſpacio pacem non habeat. quod juniores Clerici ſi præſumpſerint, vapulabunt. A Judæorum verò conviviis etiam laïcos conſtitutio noſtra prohibuit; nec cum ullo Clerico noſtro panem comedet, quiſquis Judæorum convivio fuerit inquinatus.* Et in concluſione ſtatutorum ſuorum, confiſi de præſentia Domini, ſicut ipſe ait, *Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi ſum ego in medio eorum,* ita ſanxerunt: *Quocirca hæc quæ ſuperna inſpiratione communi con-*

Synodus Epaon. c. 15.

Matth. 18.

ſenſu placuerunt, ſi quis ſanctorum Antiſtitum, qui ſtatuta præſentia ſubſcriptionibus propriis firmaverunt, necnon & quos eorum Deus eſſe voluerit ſucceſſores, relecta integritate obſervationis exceſſerit, reum ſe divinitatis pariter & fraternitatis judicio futurum eſſe cognoſcat.

V. Sanctus Cæſarius Eccleſiæ Arelatenſis Epiſcopus, cujus meriti & doctrinæ fuerit, multa ejus præclara monimenta deſignant. Hic cum triginta quinque Epiſcopis & vicariis Epiſcoporum congregatis in unum in nomine Domini, pro defenſione & confirmatione catholicæ veritatis, inter cetera ſtatuit ita: *Omnes deinceps Clerici, ſive laïci, Judæorum convivia evitent, & nec eos ad convivium quis excipiat: quia cùm apud Chriſtianos cibis communibus non utantur, indignum eſt atque ſacrilegum eorum cibos à Chriſtianis ſumi, cùm ea quæ Apoſtolo permittente nos ſumimus, ab illis judicentur immunda, ac ſic inferiores incipiant eſſe Catholici, quàm Iudæi, ſi nos his quæ ab illis apponuntur utamur, illi verò à nobis oblata contemnant.* *Concil. Agath. c. 40.*

VI. Priſcus Eccleſiæ Lugdunenſis Epiſcopus, Artemius Senonicæ, Remedius Beturicæ, & ſanctus Siagrius Æduorum Epiſcopus, cum ceteris pluribus, ſtatuta eccleſiaſtica renovantes, ita definierunt: *Ne Iudæi Chriſtianis populis judices deputentur, aut Telonarij eſſe permittantur, per quod illis (quod Deus avertat) Chriſtiani videantur eſſe ſubjecti. Vt Iudæis à Cæna Domini uſque prima Paſcha, ſecundùm Edictum bonæ recordationis Domni Childeberti Regis, per plateas aut forum quaſi inſultationis cauſa deambulandi licentia denegetur, & ut reverentiam cun-* *Concil. 1. Matiſc. c. 13. & ſ. 14.*

ctis ſacerdotibus Domini vel clericis impendant, nec ante ſacerdotes conſeſſum niſi ordinati habere præſumant. Quod ſi facere fortaſſe præſumpſerint; à judicibus locorum, prout perſona fuerit, diſtringantur. Et ut nullus Chriſtianus Iudæorum conviviis participare præſumat. Quod ſi facere quicunque, quod nefas eſt dici, clericus aut ſecularis præſumpſerit, ab omnium Chriſtianorum conſortio ſe noverit coërcendum, quiſquis eorum impietatibus fuerit inquinatus. Et licèt quid de Chriſtianis qui aut captivitatis incurſu, aut quibuſcunque fraudibus, Iudæorum ſervitio implicantur, debeat obſervari, non ſolùm canonicis, ſed & legum beneficijs jampridem fuerit conſtitutum: Tamen quia nunc ita quorundam querela exorta eſt, quoſdam Iudæos per civitates aut municipia conſiſtentes in tantam inſolentiam & proterviam prorupiſſe, ut nec reclamantes Chriſtianos liceat ad precium de eorum poſſe ſervitute abſolvi; idcirco præſenti Concilio, Deo auctore, ſancimus ut nullus Chriſtianus Iudæo deinceps debeat deſervire; ſed datis pro quolibet bono mancipio XII. *ſolidis, ipſum mancipium quicunque Chriſtianus, ſeu ad ingenuitatem, ſeu ad ſervitium, licentiam habeat redimendi. Quia nefas eſt, ut quos Chriſtus Dominus ſanguinis ſui effuſione redemit, perſecutorum vinculis permaneant irretiti. Quòd ſi adquieſcere his quæ ſtatuimus quicunque Iudæus noluerit; quandiu ad pecuniam conſtitutam venire diſtulerit, liceat mancipio ipſi cum Chriſtianis ubicunque voluerit habitare. Illud etiam ſpecialiter ſancientes, quòd ſi quis Iudæus Chriſtianum mancipium ad errorem Iudaïcum convictus fuerit perſuaſiſſe, & ipſo mancipio*

careat, & legali damnatione plectatur.

VII. Sanctus Lupus cum aliis viginti & quatuor Epiſcopis, vel Vicariis Epiſcoporum, ſimiliter in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti congregatis pro cauſis corporis ejus, quod eſt Eccleſia, inter multa hæc etiam ſtatuit: *Quia Deo propicio ſub catholicorum Regum dominatione conſiſtimus, à die Cœnæ Domini uſque in ſecunda Sabbathi in Paſcha, hoc eſt, ipſo quatriduo, procedere inter Chriſtianos, neque catholicis populis ſe ullo loco, vel quacunque occaſione, miſcere præſumant.* *Concil. III. Aurelian. c. 30.*

VIII. In Concilio Laodiceno ſtatutum eſt, *quòd non oporteat à Iudæis, vel hæreticis, ea quæ mittuntur munera feſtiva ſuſcipere, nec cum eis feſta celebrare, & quòd non oporteat azymam à Iudæis accipere, & communicare impietatibus eorum.* Et in alio Concilio: *Ut ſi quis Iudaïcæ pravitati jugali ſocietate conjungitur, id eſt, ſive Chriſtiano Iudæa, ſive Iudæo Chriſtiana mulier carnali conſortio miſceatur; quicunque horum tantum nefas admiſiſſe noſcuntur, à Chriſtiano cœtu atque convivio & à communione Eccleſiæ protinus ſegregentur.* *Concil. Laodicen. c. 37. 38.* *Concil. I. Aurel an. c. 19. & Arvern. I. c. 6.*

IX. Et quia eccleſiaſtica ſtatuta per apoſtolica acta firmanda ſunt, & nova per vetera; videamus quid de beato Iohanne, quem diligebat Ieſus plurimùm, Apoſtolo, & Evangeliſta, antiquiſſimus & apoſtolicus Doctor ac Martyr Chriſti & Eccleſiæ Lugdunenſis Epiſcopus Irenæus dicat. Ait ergo: *Et Polycarpus verò, non ſolum Apoſtolorum in condiſcipulatu eruditus, & converſatus cum multis qui Dominum viderunt, ſed & ab Apoſtolis* *Apud Euſeb. lib. 4. c. 14. Hiſt. Eccleſ. Vide Baronium ad an. 74.*

collocatus Aſiæ apud Smyrnenſium Eccleſiam Epiſcopus, quem & nos vidimus in prima noſtra ætate, (Diù etenim manſit, & valde ſenectute præ ceteris longævus glorioſè & luculenter teſtatus obiit vita) hæc docuit ſemper quæ ab Apoſtolis didicit, quæ & Eccleſia tradidit, quæ & ſola ſunt vera; & ſunt qui audierint eum quòd Iohannes Domini diſcipulus ad Epheſum dum pergeret lavatum, ut vidit intus Cerinthum, exilivit à balneo non lotus, dicens quia timeret ne balneum corrueret, poſito intus Cerintho veritatis inimico. Et ipſe verò Polycarpus Marcioni quondam in faciem ipſi venienti, & dicenti, Cognoſce nos, ei reſpondit, Cognoſco, cognoſco primitivum Satanæ. Tantam Apoſtoli & diſcipuli eorum habuere reverentiam, ut ne verbo quidem communicarent cuiquam incaraxanti veritatem. Ad hæc ſi fortè aliquis dicit Cerinthum hæreticum fuiſſe, non Iudæum; noverit temporibus Apoſtolorum non fuiſſe hæreticos, niſi ex Iudæis & Samaritanis. Sicut fuerunt Simon & Menander, Hebion & Nicolaus. Sed ex erroribus ſupradicti Cerinthi cognoſcat, quòd omnia ſint Iudaïca quæ aſtruebat. Prędicabat Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum purum fuiſſe hominem, nec reſurrexiſſe, & circumcidi oportere. Poſt reſurrectionem dicebat terrenum futurum eſſe regnum Chriſti in Hieruſalem, & homines in carne iterum concupiſcentiis & vitiis ſubjectam converſationem habituros ad legales feſtivitates rursũ celebrandas, & hoſtias carnales iterum jugulandas. Sed & ex ſupraſcriptis ſtatutis advertat multò deteſtabiliùs execranda & vitanda conſortia Iudæorum, quàm ceterorum hæreticorum. Quia ſi

Vide Epipha. l. 1. to. 2. Hæreſ. 28. & Iren. l. 1. c. 25.

Digitized by Google

omnes propterea deteſtandi ſunt, quoniam inimici veritatis exiſtunt; multò illi magis, qui majores exercent inimicitias. Re etenim vera proprium eſt hæreticorum in aliquibus communiter ſentire cum Eccleſia, in aliquibus diſſentire ab ea, hoc eſt, ex parte blaſphemare, ex parte veritati conſonare; Iudæorum autem ex toto mentiri, ex toto blaſphemare Dominũ & Deum noſtrum Ieſum Chriſtum & Eccleſiam ejus, & nihil de eo verum credere niſi mortem. quanquam nec in eo verum credant, eò quòd mortem ejus ceterorum hominum mortibus ſimilem dicant, hoc eſt, ex neceſſitate naturæ, non ex voluntate miſericordiæ. Propter hoc maledicere eos Dominum & corpus ejus in omnibus orationibus ſuis; ſicut & antè prophetatum eſt voce Domini dicentis ad Patrem: *Maledicent illi, & tu benedices.* Si ergo hoſtes catholicæ fidei propterea execrandi ſunt & cavendi, quia inimici ſunt veritatis; ſuper omnes infideles, incredulos, vel hæreticos, deteſtandi ſunt Iudæi, quia nullum genus hominum invenitur cui ita libeat maledicere Dominum. Quod nobis non minimè notum eſt, qui cotidie penè cum eis loquentes, myſteria erroris ipſorum audimus.

Aug. in Matt. l. 1. c. 11.

Luc. 23.

X. Dicunt denique Deum ſuum eſſe corporeum, & corporeis liniamentis per membra diſtinctum, & alia quidem parte illum audire ut nos, alia videre, alia verò loqui, vel aliud quid agere; ac per hoc humanum corpus ad imaginem Dei factum, excepto quòd ille digitos manuum habeat inflexibiles ac rigentes, utpote qui nil manibus operetur. Sedere autem more terreni alicujus Regis in ſolio, quod à quatuor

circumferatur beſtiis, & magno quamvis palatio contineri. Cogitare etiam illum multa ſuperflua & vana; quæ quia ad effectum cuncta venire nequeant, vertantur in dæmones. Sed & innumera infanda de Deo, ut diximus, ſuo prædicant, ac tale colunt ſimulachrum, quod ipſi ſibi in cordium ſuorum ſimulachra finxerunt & ſtatuerunt, non verum, inconvertibilem, atque immutabilem Deum, quem penitùs ignorant. Litteras quoque Alphabeti ſui credunt exiſtere ſempiternas, & ante mundi principium impetraſſe diverſa miniſteria, quibus eas oporteat in ſeculo pręſidere. Legem verò Moſaycam multis annorum curriculis ante mundum fuiſſe ſcriptam. Necnon adfirmant plures eſſe terras, plura inferna, pluréſque cœlos: quorum unum, quod ipſi vocant Racha, id eſt, Firmamentum, molas Dei ſuſtentare aſſerunt, quibus Manna ſumendum angelis molatur in eſcam. Alterum verò appellant Araboth, in quo Dominum aſtruunt reſidere, & hoc eſſe in Pſalmo ſecundùm illos, *Iter facite ei qui caballicat ſuper Araboth.* Habere Deum propterea ſeptem tubas, quarum una mille ei cubitis metiatur. Et quid plura? Nulla Veteris Teſtamenti pagina, nulla ſententia eſt, de qua vel à majoribus ſuis non habeant conficta & conſcripta mendacia, vel ipſi uſque hodie nova ſemper ſuperſtitione confingant, & interrogati reſpondere præſumant. Nam & in doctrinis majorum ſuorum legunt, Ieſum juvenem quendam fuiſſe apud eos honorabilem, & magiſterio Baptiſtę Iohannis eruditum, quamplures habuiſſe diſcipulos, quorum uni propter duritiam & hebitudinem ſenſus,

Pſal. 67.

Kephæ id eſt Petræ nomen impoſuerit. Et cùm expectaretur à populo ad diem feſtum, quoſdam ei de ſchola ſua pueros occurriſſe, qui illi ex honore & reverentia magiſtri cantaverint, *Oſanna filio David*. Ad extremum verò, propter plura mendacia accuſatum, Tyberij judicio in carcerem retruſum, eò quòd filia ipſius (cui, ſine viro, maſculi partum promiſerat) lapidis conceptum intulerit. Inde etiam, veluti magum deteſtabilem, furca ſuſpenſum; ubi & petra in capite percuſſum; atque hoc modo occiſum, juxta quendam aquæductum ſepultum, & Iudæo cuidam ad cuſtodiam commendatum; noctu verò ſubita aquæductus inundatione ſublatum, Pilati juſſu per duodecim Lunas quæſitum, nec uſque inventum. Tunc Pilatum hujuſmodi ad eos promulgaſſe legem. *Manifeſtum eſt*, inquit, *reſurrexiſſe illum ſicut promiſerat, qui & à vobis per invidiam peremptus eſt, & neque in tumulo, neque in ullo alio invenitur loco. Et ob hanc cauſam præcipio ut adoretis eum. Quod qui facere noluerit, partem ſuam in inferno futuram eſſe cognoſcat.* Hæc autem omnia ideo & ſeniores eorum confinxerunt, & ipſi ſtulta obſtinatione lectitant, ut talibus commentis tota & virtutis & paſſionis Chriſti veritas evacuetur, & ut adoratio non ei ut Deo veraciter exhiberi debeat, ſed Pilati tantùm lege illi delata ſit. Sed & Petrum nequaquam per angelum, ſecundùm fidem noſtram, de carcere eductum, ſed Herodis miſericordiâ, apud quem plurimùm ejus ſapientia fuerit conlaudata. Denique & Chriſtianos idola aſſerunt adorare, & virtutes quæ apud nos ſanctorum interceſſionibus obtinentur, à

Ioan. 11.

diabolo fieri dicere non exhorreſcunt. Pro quibus omnibus ſummo eos odio digniſſimos eſſe quis ambigat; ſicuti & odiendos illos demonſtrat Scriptura, quæ dicit juxta Hebraïcam videlicet veritatem: *Qui contradicunt tibi, ſcelerate elati ſunt fruſtra adverſarij tui. Nonne & odientes te, Domine, odivi? Et contra adverſarios tuos diſtabui? Perfecto odio oderam illos, inimici facti ſunt mihi.* Quo zelo Dei fervens beatus Hieronymus in quodam loco ſic de ipſis ait: *Si expedit odiſſe homines & gentem aliquam deteſtari, miro odio averſor Conciſionem. Vſque hodie enim perſequuntur Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum in Synagogis Satanæ.* Itémque alibi: *Quantæ*, inquit, *traditiones Phariſæorum, quas hodie deuteroſis vocant; & quàm aniles ſint fabulæ, revolvere nequeo. Pleraque tam turpia ſunt, ut erubeſcam dicere. Dicam autem unum in ignominiam gentis inimicæ. Præpoſitos habent Synagogis ſapientiſſimos, quóſque fœdo operi delegatos, ut ſanguinem virginis ſive menſtruatæ, mundum vel immundum, ſi oculis diſcernere non potuerint, guſtu probent. Præterea, quibus juſſum eſt ut diebus Sabbatorum ſedeat unuſquiſque in domo ſua, & non egrediatur, nec ambulet de loco in quo habitat; ſi quando eos juxta litteram cœperimus arctare ut non ambulent, non jaceant, non ſtent, ſed tantùm ſedeant, ſi velint præcepta ſervare; ſolent reſpondere & dicere, Rab Achibas & Simeon & Hillel magiſtri noſtri tradiderunt nobis ut duo millia pedes ambulemus in Sabbato, & cetera hujuſmodi, doctrinas hominum præferentes doctrinæ Dei.*

Pſal. 82. Pſal. 138. Hieron. epiſt. 151. q. 10.

XI. Cùm igitur tot tantíſque immundiciis &

ſenſuum & operum polluantur, impletur prorſùs in eis ſermo Aggæi Prophetæ, quo præcipiente ſibi Domino ita interrogat Sacerdotes: *Si tetigerit pollutus in anima ex omnibus his*, panem videlicet, aut pulmentum, aut vinum, aut oleum, aut omnem cibum, *nunquid contaminabitur? Et reſponderunt Sacerdotes, & dixerunt. Contaminabitur. & reſpondit Aggeus & dixit: Sic populus iſte, & ſic gens iſta ante faciem meam, dicit Dominus, & ſic omne opus manuum eorum.* Aggæi 2.
Quòd autem horum omnium cauſa inter carnales Iſraëlitas & ſpiritales Iudæos neceſſariò diviſionem fieri oportet, myſticè Dominus per Zachariam Prophetam deſignat dicens: *Et præcidi virgam meam ſecundam, quæ appellatur funiculus, ut diſſolverem germanitatem inter Iudam & Iſraël.* Nam, juxta Apoſtolum, quæ pars fideli cum infidele? quæ ſocietas luci ad tenebras? quæ conventio Chriſti ad Belial? In quo advertendum eſt, quia ſicut infideles ſponte ſequeſtrantur ab eccleſiaſtica communione, ut in nullis velint myſteriis participare fidelibus; ita & fideles devotè ſeparare ſe debent & convictu & ſocietate infidelium; & ſi locis necdum valent, donec tempore ut & locis ſegregentur, ſicut idem fideles, quod eſt Eccleſia, ad Deum clamant dicentes: *Iudica me Deus, & diſcerne cauſam meam de gente non ſancta.* quod tùnc perfectè implebitur, quando fiet illud quod Iohannes Baptiſta Dominum prædicit eſſe facturum, ſic loquens: *Cujus ventilabrum in manu ſua, & permundabit aream ſuam, & congregabit triticum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* Ante paſſionem enim ſuam Domi-

Zachar. 11. 2. Corint. 6. Pſal. 26. Matth. 3. Luc. 3.

nus nolens adhuc ſumere panem filiorum de menſa, & mittere canibus, aiebat diſcipulis: *Non ſum miſſus, niſi ad oves quæ perierant domus Iſraël.* Et mulieri Chananeæ loquebatur:

Matth. 15. *Sine priùs ſaturari filios.* Ac ſi diceret. Offeratur

Luc. 7. primùm panis, qui de cœlo deſcendit, filiis qui nutriendi ſunt ad vitam; illiſque aſſumptis, ceteri qui remanſerint faſtidioſi, cùm dixerint,

Ioan. 6. *Durus eſt hic ſermo. Quis poteſt eum audire? Quomodo poteſt hic dare nobis carnem ſuam ad manducandum?* tranſeant miniſtri menſæ dominicæ ad canes eſurientes, id eſt, Apoſtoli ad Gentes, ſicut beata Maria Dei genitrix repleta

Luc. 1. Spiritu ſancto prædixerat: *Eſurientes implevit bonis, & divites dimiſit inanes.* Et multò antè

1. Samuel. 2. Anna genitrix Samuëlis: *Repleti priùs, pro panibus ſe locaverunt, & famelici ſaturati ſunt.* Et

Eſai. 3. inter has medius Propheta Iſaïas ait: *Ecce Dominator Dominus exercituum auferet ab Hieruſalem, & ab Iuda, omne robur panis.*

XII. Quod tali ordine cœpit impleri. Dixit

Matth. 10. primùm Dominus prædicatoribus ſuis: *In vias gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis.* Aſcenſurus verò ad cœlos,

Marc. 16. ait: *Euntes in mundum univerſum, prædicate*

Matth. 28. *Evangelium omni creaturæ.* Vt ſcilicet priùs à Iudæa Apoſtolorum repulſa prædicatio, tunc nobis in adjutorium fieret, cùm hanc illa ad damnationis ſuæ teſtimonium ſuperba repuliſſet. Cùmque hoc impleri cœpiſſet, & jam tempus adveniſſet ut implerentur prophetiæ de aſſumptione Gentium & repulſione Iudæorum, prædicantibus Paulo & Barnaba, & concurrentibus audire verbum Domini, ſicut ſcriptum eſt

in Actibus Apoſtolorum: *Videntes turbas Iudæi, repleti ſunt zelo, & contradicebant his quæ à Paulo dicebantur, blaſphemantes. Tunc conſtanter Paulus & Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei. Sed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes. Sic enim præcepit nobis Dominus: Poſui te in lumen gentibus, ut ſis in ſalutem uſque ad extremum terræ. Audientes autem Gentes, gaviſæ ſunt, & glorificabant verbum Domini; & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam. Diſſeminabatur autem verbum Domini per univerſam regionem. Iudæi autem concitaverunt mulieres religioſas & honeſtas, & primos civitatis, & excitaverunt perſecutionem in Paulum & Barnabam, & ejecerunt eos de finibus ſuis. At illi excuſſo pulvere pedum in eos, venerunt Iconium. Diſcipuli quoque replebantur gaudio & Spiritu ſancto.* Item in eodem libro: *Inſtabat*, inquit, *verbo Paulus, teſtificans Iudæis eſſe Chriſtum Ieſum. Contradicentibus autem eis & blaſphemantibus, excutiens veſtimenta ſua dixit ad eos: Sanguis veſter ſuper caput veſtrum, mundus ego, ex hoc ad Gentes vadam. Et migrans inde, intravit in domum cujuſdam nomine Titi Iuſti.* Item ibi: *Ingreſſus autem Synagogam Paulus, cum fiducia loquebatur per tres menſes diſputans, & ſuadens de regno Dei. Cùm autem quidam indurarentur, & non crederent, maledicentes viam Domini coram multitudine, diſcedens ab eis, ſegregavit diſcipulos.* In quibus verbis ſubtiliſſimè penſandum eſt, quia ſicut paulatim creſcebat numerus fidelium ex gentibus, & duriores fiebant Iudæi

Actor. 13. *Matth. 10.* *Eſai. 49.* *Actor. 18.* *Actor. 19.*

adverſùs verbum Domini, deſinebántque credere, ſic paulatim oſtenſa eſt & ſegregatio prædicatorum ab eis. Nam & veſtimenta ſua & pedum pulverem excuſſerunt in eos; adimplentes præceptum Domini, qui diſcipulos ad prædi-
Matth. 10. candum mittens, ait: *Et quicunque non receperit vos, nec audierit ſermones veſtros; exeuntes foras de domo vel civitate, excutite pulverem de pedibus veſtris. Amen dico vobis, tolerabilius erit terra Sodomorum, & Gomorrhaorum in die Iudicij, quàm illi civitati.* Pulverem verò de pedibus jubentur excutere in teſtimonium laboris ſui, quòd ingreſſi ſint civitatem, & prædicatio apoſtolica ad illos uſque pervenerit. Sive excutitur pulvis ut nihil ab eis accipiant, ne ad victum quidem neceſſarium, qui Evangelium ſpreverint. Sic enim à Doctoribus exponitur excuſſio pulveris, non ſolùm in Evangelio, ubi præcipitur, ſed & in Actibus Apoſtolorum, ubi perficitur.

XIII. Et inde eſt quòd in primis quidem, quando ſegregati ſunt in opus Paulus & Barnabas, per ſingulas civitates leguntur intraſſe Synagogas Iudæorum, & Sabbatis diſputaſſe de regno Dei, id eſt, quando collectæ fiebant Iudæorum. In ſecunda autem circumciſione per ſingula iterum loca Paulus & Silas leguntur ſuſcepti eſſe à fratribus, & manſiſſe apud fratres. Vnde & aſcendentibus Paulo & ſociis ejus
Act. 21. Hieruſalem, ierunt cum eis aliqui ex diſcipulis à Cæſarea, deducentes ſecum, ut hoſpitarentur, Mnaſonem quendam Cyprium antiquum diſcipulum. Et cùm veniſſent Hieroſolymam, exceperunt eos fratres.

XIV. Atque iſtius regulæ diſtrictionem ſervat ubique Vas electionis,& magiſter Gentium Paulus. quod diligenti cuique lectori, vel auditori, facile eſt ex ipſis geſtis ejus agnoſcere. Denique & in Philippis cùm prædicaret; nec in domum Lydiæ purpurariæ,licet colentis Deum, introïſſe legitur, aut manſiſſe, priùs quàm cum omni domo ſua in Chriſtum credens baptizaretur. nec in illius ſimiliter domum qui cuſtos erat carceris ingreſſus eſt, aut humanitatis ejus obſequiis uſus eſt, donec etiam ipſe credens Domino, cum omni domo ſua baptizatus, dignus fieret tantum Apoſtolum habere convivam. Sed & cùm veniſſet Tyrum, non niſi cum diſcipulis ſeptem ſcribitur manſiſſe diebus. Similiter autem & apud Cæſaream in domo Philippi Evangeliſtæ, cui quatuor erant filiæ virgines prophetantes, hoſpitio functus eſſe memoratur, ubi & per aliquantum temporis, cùm cuſtodia detineretur, ſui illi tantummodo leguntur miniſtraſſe. Apud Sidonem quoque humanè tractatus à Iulio Centurione, ad amicos tantummodo refertur iſſe, qui erant utique fideles, & ſui curam egiſſe. Itémque cùm veniſſet Puteolis; diebus ſeptem apud fratres manſiſse perhibetur. In ipſa autem Roma biennio in ſuo habitaſse conductu. Sed & ſemper tam ipſi, quàm his qui ſecum erant, neceſsaria quæque ſuis ſe fatetur manibus miniſtrare. Et cùm apud alios prima verbi Dei jaceret fundamenta, ab Eccleſiis fidelium invenitur accepiſse ſtipendia. Neceſsaria verò, quæ ipſi & ſuis à patre Publij ceteriſque Mitilenenſis inſulæ cultoribus impoſita narrantur, quis non videat nequaquam ab

Actor. 16.

Actor. 21.

Actor. 27.

Actor. 28.

Actor. 20.

1. Cor. 4.

Actor. 28.

infidelibus, ſed à fidelibus fuiſſe ſuſcepta? Nam & patrem Publij ſalvavit; & tantas apud eandem inſulam infirmitatum curationes exercuit, ut dubium non ſit plurimos ex loci illius incolis Chriſti fidei ſubjugatos, ac ſalutis ſuæ nuntium innumeris honoribus proſecutos. Et hæc quidem ab Apoſtolo Paulo ita conſtat eſſe ſervata.

XV. Si quis verò & principis Apoſtolorum Petri geſta conſideret, videbit etiam ingreſſum ipſum aliquando ad Cornelium, & eos qui cum ipſo aderant, non priùs apud illos manſiſſe aut accepiſſe cibum, quàm ſancto Spiritu repleti, & in Chriſti nomine baptizati, fidelium digni fierent convictu & ſocietate. Sed & apud Ioppen, in domo fidelis cujuſdam Simonis coriarij hoſpitatum, eſurientem guſtare voluiſſe, ubi & vas linteum plenum diverſis animantibus cœlitus delapſum vidit, facta ad ſe voce: *Quod Deus mundavit, tu ne commune dixeris.* Hoc autem per ter factum eſſe narratur, ut per fidem ſanctæ Trinitatis, cunctarum Gentium futura mundatio præſignaretur, ſicuti jampridem Apoſtolis à Domino præceptum fuerat, ut euntes docerent omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Tales ergo jam erant & Gentiles illi, id eſt, credentes, baptizati, & mundati; cum quibus, ne ſcandalizarentur hi qui ex circũciſione crediderant, illis abſentibus edebat, præſentibus edere diſſimulabat. Vbi & illud fideliter conſiderandum eſt, quòd ſi talis ac tantus Apoſtolus, ne Iudæos fideles ſcandalizaret, qui adhuc carnalibus legis obſervationibus utebantur, à Gentilium fidelium ſe convivio ſubtrahebat, ne contra morem, ſcilicet

Actor. 10. *Marc. 16.* *Gal. 2.*

Digitized by Google

Iudæorum, videretur agere, cum Gentibus convivando; quo ſtudio Chriſtiani nunc à convictu ſe debent ſubtrahere infidelium Iudæorum, ne exemplo hujus inlicitæ communionis ſcandalizent ſocios & participes Chriſtianæ religionis, talíque facto vel Iudaïcis videantur ſuperſtitionibus favere, vel eccleſiaſtica convincantur ſtatuta diſſolvere.

XVI. Sed & in libris Clementis Eccleſiæ Romanæ Pontificis inveniuntur aliqua à ſupramemorato Apoſtolo de hujus rei obſervatione dicta, quæ in his inſerere non incongruum exiſtimavimus. Nam licèt iidem libri judicentur apocryphi, pleraque tamen ex his teſtimonia inveniuntur à Doctoribus uſurpata. Introducit ergo Clemens, cùm necdum eſſet Baptiſmi gratia purificatus, & ob hoc à menſa Petri cum ceteris ſimilibus ſequeſtratus, eundem Apoſtolum loquentem ſibi his verbis: *Non pro ſuperbia, ô Clemens, convivium non ago cum his qui nondum purificati ſunt. Sed vereor, ne fortè mihi quidem noceam, ipſis autem nihil proſim.* Et paulò pòſt: *Nemo ergo veſtrum contriſtetur*, ait, *à convivio noſtro ſeparatus. Parvo enim tempore ſequeſtratur qui citò voluerit baptizari, multo autem qui tardiùs. Et ideo in vobis eſt quando velitis ad noſtram convenire menſam, & non in nobis, quibus permiſſum non eſt ſumere cum aliquo cibum, niſi priùs fuerit baptizatus.* Hæc de ſcriptis Clementis neceſſariò à nobis prolata ſint, volentibus evidenter oſtendere ab Apoſtolis traditam hujus rei antiquiſſimam obſervationem. Vera enim & iſta ducenda ſunt, & eò maximè quò ab apoſtolicis actibus in nullo videntur diſcrepare.

Clemens in fine libri 2. Recognitionum.

XVII. An putandi ſunt electi Chriſti Apoſtoli cum Iudæis infidelibus communem habere voluiſſe menſam, aut potuiſſe cum eis gratum convivium ducere, de quibus magiſter Gentium
1. Theſſal. 2. Paulus Theſſalonicenſibus ita loquitur: *Vos enim imitatores facti eſtis, fratres, Eccleſiarum Dei quæ ſunt in Iudæa in Chriſto Ieſu; quia eadem paſſi eſtis & vos à contribulibus veſtris, ſicut & ipſi à Iudæis, qui & Dominum occiderunt Ieſum, & Prophetas, & nos perſecuti ſunt, & Deo non placent, & omnibus hominibus adverſantur, prohibentes nos Gentibus loqui ne ſalvæ fiant, ut impleant peccata ſua ſemper, pervenit autem ira Dei ſuper illos uſque in finem.* Cum talibus ergo (quos occiſores Ieſu & Prophetarum, perſecutores Apoſtolorum, Deo non placentes, omnibus hominibus adverſantes, peccata ſua ſemper implentes, & ſub ira Dei uſque in finem ſeculi gementes, Vas electionis appellat) vel Apoſtoli credendi ſunt commune habuiſſe convivium, vel fidelium quiſque illud debet retinere conſortium?

XVIII. Verùm quoniam Eccleſiarum quæ in Iudæa erant in Chriſto, id eſt, eorum qui ex Iudæis crediderant, fecit Apoſtolus mentionem; videndum etiam de illis, utrum & ipſi hæc inter ſuos poſiti contribules obſervarent. Et facilè hoc ex verbis ſancti Lucæ poſſumus agnoſcere;
Actor. 2. quibus ait: *Multitudinis autem credentium erat cor & anima una, nec quiſquam horum aliquid ſuum dicebat, ſed erant illis omnia communia.* Et paulò pòſt: *Quotquot*, inquit, *poſſeſſores domorum aut agrorum, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apo-*

ſtolorum. Dividebatur autem ſingulis, prout cuique opus erat. Et poſt aliqua rurſum ait: *Et erant omnes unanimiter in porticu Salomonis. Ceterorum autem nemo audebat ſe conjungere illis, ſed magnificabat eos populus.* Neque igitur communem cum eis ducebant victum, cum quibus non habebant ne commune quidem habitationis conſortium. Omnia verò quæ ipſis erant communia, non undecunque quæſita, ſed ex ſola fidelium fuerant conlatione & oblatione ſuſcepta. Sed & in maxima neceſſitate famis quæ ſub Claudio facta eſſe memoratur, à Iudæis quidem incredulis, inter quos morabantur, nec expetiſſe aliquid nec accepiſse referuntur; ab his verò qui ex Gentibus ad fidem Chriſti venerant, ne eos miniſtri, oblationes fidelium pertulerunt. Iam enim tempus inſtabat ut diceretur fidelibus omnibus, de omnibus inimicis fidei Chriſtianæ: *Si quis venit ad vos & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, & Ave illi nolite dicere. Qui enim dicit illi Ave, communicat operibus ejus malignis.* Secundùm quam ſententiam, ſi is qui Ave illi dicit qui à doctrina apoſtolica exiſtit alienus, communicat ab operibus ejus malignis; quanto ampliùs Iudaïcæ communicat malignitati, qui cum his commune etiam convivium celebrat?

Actor. 11.

2. Ioan.

XIX. Et adhuc, ut ab inquinationibus hæreticorum vel Iudæorum Chriſtiani fierent cautiores, dicebatur immo & ſemper dicitur eis: *Cariſſimi, nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex Deo ſint; quoniam multi Pſeudoprophetæ exierunt in mundum. In hoc cognoſcitur Spiritus Dei. Omnis ſpiritus qui confitetur*

1. Ioan. 4.

Digitized by Google

Jeſum Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo eſt; & omnis ſpiritus qui ſoluit Jeſum ex Deo non eſt; &
1. Ioan. 2. *hic eſt Antichriſtus.* Itémque ibi: *Quis enim eſt mendax, niſi is qui negat quoniam Jeſus non eſt Chriſtus? Hic eſt Antichriſtus, qui negat Patrem & Filium. Omnis qui negat Filium, nec Patrem habet; qui confitetur Filium, & Patrem habet.* Ex quibus verbis evidentiſſimè declaratur non ſolùm mendaces ſed & Antichriſtos eſse Iudæos, qui cùm negent Filium, fruſtrà confitentur Patrem; non autem confitentes Filium, nec Patrem habere merentur; ſuper omnia verò Ieſum, qui ex Maria Virgine ortus eſt, Chriſtum eſse negantes, Antichriſti ſibi & nomen pariter & eloquium vindicarunt. Nam quid aliud Anti-
1. Ioan. 2. chriſtus dicturus eſt, niſi Ieſum quidem non fuiſse Chriſtum, ſe autem eſse quod ille, veluti falsò creditus fuerit. In hoc ergo ſolo blaſphemiam Iudæorum ſuperat Antichriſtus, quòd ſe præſumit nuncupare Chriſtum. In hoc autem Iudæi nequitiam æquiparant Antichriſti, quod Ieſum negare audent fuiſse Chriſtum. In tantum igitur Antichriſti, in quantum blaſphemiæ ipſorum blaſphemiis conſonant Antichriſti. Quis autem cum Antichriſto menſam habeat communem, & Chriſto ſe aſserat ſervare fidem? Aut quis non libenter eorum fugiat neceſſitatem, quos ſuum videat blaſphemare Salvatorem? & quibus ipſum terribiliter audiat de-
Matth. 11. nuntiantem: *Væ tibi Corozaïm, Væ tibi Bethſaïda; quia ſi in Tyro & Sidone factæ eſſent virtutes quæ factæ ſunt in vobis, olim in cinere & in cilicio pœnitentiam egiſſent. Veruntamen dico vobis, Tyro & Sidoni remiſſius erit quàm vobis in die*

judicij. Et tu Capharnaum, numquid uſque in cœlum exaltaberis? uſque in infernum deſcendes. Quia ſi in Sodomis facta fuiſſent virtutes quæ facta ſunt in te, fortè manſiſſent uſque ad hanc diem. Veruntamen dico vobis, quia terra Sodomorum remiſſius erit in die judicij, quàm tibi.

XX. Corozaim namque, & Bethſaida, & Capharnaum, urbes Galilææ, idcirco à Salvatore planguntur, quòd poſt tanta ſigna, atque virtutes, non egerint pœnitentiam. Præferuntur autem eis Tyrus & Sidon, quòd naturalem tantùm legem calcaverint, iſtæ verò poſt tranſgreſſionem naturalis legis urbes idolatriæ & vitiis deditæ. Et præferuntur ideo, quòd Tyrus & Sidon & ſcriptæ etiam ſigna quæ apud eas facta ſunt, parvi duxerunt. Et quia & revera, licèt & non audire veritatem & auditam contemnere perniciosum ſit, multò tamen & incomparabiliter peius eſt auditam & cognitam contemnere, & contemptam perſequi inſuper, & blaſphemare. Quod apertiſſimè beatus Petrus oſtendit, de talibus dicens: *Melius fuerat illis non cognoſcere viam juſtitiæ, quàm poſt cognitionem retrorſum reflecti.* Hoc autem multò adhuc evidentiùs demonſtratur verbis Domini per parabolam ſic loquentis: *Cùm immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, & non invenit. Tunc dicit. Revertar in domum meam, unde exivi. Et veniens invenit vacantem, ſcopis mundatam, & ornatam. Tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus nequiores ſe, & intrantes habitant ibi, & fiunt noviſſima hominis illius peiora prioribus. ſic erit & generationi huic peſſimæ.* Ex quo perſpi-

2. Petri 2.

Matth. 12.

cuum eſt immundum idolatriæ ſpiritum de corde quondam populi Iudaïci, cùm ei lex data eſt, receſſiſſe, & ambulaſſe eum diù per loca arida, corda videlicet Gentilium infructuoſa, atque in his ſecuram ſibi voluiſſe facere manſionem. Sed & inde in Adventu Chriſti, cunctis in eum credentibus nationibus, expulſum, ad priſtinam domum reverſum, quam invenit Deo quidem vacuam, carnalibus verò legis obſervationibus ornatam, à Phariſaïcis traditionibus veluti mundatam. Et quia vidit eam ſui habitatione digniſſimam, ſeptem alios nequiores ſe ſpiritus aſſumpſit; & cum his intima ipſius penetrans, noviſſima ejus peiora fecit prioribus. Majori quippe nunc domus illa plebis Iudaicæ dæmonum numero poſſidetur, blaſphemans in Synagogis ſuis Chriſtum, quàm in Ægypto poſſeſſa fuerat ante legis notitiam.

XXI. Fruſtra igitur fautores Iudæorum, nos contriſtantes, & illos lætificantes, Patriarcharum cauſa honorandos eos putant, & Chriſtianis dicere audent meliores; cùm legamus etiam Agarenos, qui nunc corrupto vocabulo Sarraceni vocantur, Amalachitas quoque, & Madianitas, atque Afros, ex Abraham genus ducere, ideóque nec eos quiſquam vel honorandos vel meliores Chriſtianis debeat exiſtimare. Non ſolùm autem Iudæi meliores nobis eſſe nequeunt, ſed & his, quàs ſuprà enumeravimus, nationibus peiores inveniuntur: quia illæ quidem nec legem acceperunt, iſti verò poſt datam ſibi legem, poſt miſſos ad ſe Prophetas, etiam Dei filium occiderunt. Si verò, juxta Apoſtolum, *non qui filij carnis, hi filij ſunt Dei, ſed* Rom. 9.

qui filij Promiſſionis, hi æſtimantur in ſemine; Ergo Iudæi, quantum à promiſſo Abrahæ ſemine, id eſt, Chriſto, exiſtunt alieni, tantum & filiorum Dei gloria probantur indigni; nec Hieruſalem cæleſtem matrem ſortiti ſunt, ſed Hieruſalem terreſtris & Agar ancillæ, quæ in ſervitutem generat, filij remanſerunt.

XXII. Sed quid dicit Scriptura? *Ejice ancillam, & filium ejus. Non enim heres erit filius ancillæ cum filio liberæ.* Expulſus ergo eſt de paterna domo Iudaïcus populus, atque ab hereditate filiorum Eccleſiæ, quæ per Chriſtum libera effecta eſt, ſegregatus. Nam, ſicut Dominus ait, *ſervus non manet in domo in æternum, filius manet in æternum. Omnis autem qui facit peccatum, ſervus eſt peccati*; nec poteſt à jugo ſervitutis iſtius abſolvi, niſi per Dei filium meruerit liberari. Iudæi igitur (qui, dicente Domino, *Si Filius vos liberaverit, verè liberi eritis*, ipſi quidem non credunt, ſe autem ſemen Abrahæ eſſe & nemini unquam ſerviſſe gloriantur) non ſolùm à libertate ſpiritus efficiuntur extranei, ſed & carnalis ſervitutis inveniuntur obnoxij. Neque hoc ſolùm; ſed & filij perſeverant diaboli; ſicut & Dominus oſtendit, dicens eis: *Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere.* Annon patris ſui deſideriis cotidie ſatisfaciunt, contemnentes Legem, ſpernentes Prophetas, perſequentes Eccleſiam, atque ipſum Dei filium blaſphemantes? Cùm hæc ergo ita ſe habeant, qua ratione ſervis Dei ſervi peccati, filiis liberæ filij ancillæ, heredibus exheredati, Dei filiis filij diaboli præferentur? quos Dominus per Eſaïam Prophetam tanta à

Gal. 4.
Geneſ. 21.
Ioan. 8.
Ioan. 8.

ſervis ſuis diviſione ſejungit, ut & nomen priſtinum eos amiſiſſe, & inter mortuos oſtendat
Eſai. 65. jam deputatos eſſe, his verbis: *Ecce ſervi mei comedent, & vos eſurietis. Ecce ſervi mei bibent, & vos ſitietis. Ecce ſervi mei lætabuntur, & vos confundemini. Ecce ſervi mei clamabunt præ exultatione cordis, & vos ululabitis præ dolore cordis, & præ contritione ſpiritus ululabitis, & dimittetis nomen veſtrum in juramentum electis meis; & interficiet te Dominus Deus tuus, & ſervos ſuos vocabit nomine alio; in quo qui benedictus eſt ſuper terram, benedicetur in Deo, Amen; & qui jurat in terra, jurabit in Domino, Amen.* Nomine itaque priſtino populus Iudaïcus ſpoliatus, & incredulitatis ſuæ gladio peremptus, electis Dei nomine alio vocatis, & Chriſtiano vocabulo benedictis, atque in Chriſti ſacramenta juratis, nec exæquari poteſt, nec corporali ſaltem victu ſociari debet, quibus ne ipſa quidem ſervitutis appellatione meruit copulari.

XXII. Si verò & hoc conſideremus, quibus virtutibus tabernaculi Dei habitatio, & ſancti montis ejus aſcenſio valeat comparari; non minimum inter eas virtus illa obtinet locum, qua
Pſal. 14. vir juſtus ita dignus eſt conlaudari: *Ad nihilum deductus eſt in conſpectu ejus malignus, timentes autem glorificat.* Fideles itaque & timentes Deum glorificandi ſunt in omnibus atque ho-
1. Ioan. 5. norandi. Populus autem ille qui totus eſt poſitus in maligno, quíque Dei virtutem & Dei ſapientiam non cognovit; ac per hoc in malignitatis & erroris vetuſtate remanſit, pro nihilo in conſpectu omnium credentium eſt habendus;

nec pecuniæ aut divitiarum ſuarum cauſa cuiquam honorandus; ſed ob earum potiùs cupiditatem lepra Naaman aſperſus, ab omni fidelium populo per verum Eliſeum aquis baptiſmatis expiato, ut verè ſordidiſſimus atque immundiſſimus execrandus; inſuper verò & anathema ei ſemper & ubique dicendum voce Apoſtoli, qui ait: *Si quis non amat Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ſit anathema maranatha.* Nam ſi is qui non amat Dei filium, anathema eſt; ergo qui odit, qui perſequitur, qui blaſphemat, multò adhuc deteſtabiliùs anathematizandus eſt. Si quis porrò amicitijs libenter ipſius indulget, nec ferre illi impiæ ſocietatis auxilium erubeſcit, meritò & ipſe audiet quod Ioſaphat Rex per Prophetam Domini increpatus audivit: *Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum amicitia jungeris, & idcirco iram Domini mereris.* Et quidem Rex ille in ceteris omnibus juſtitiæ teſtimonium accepit; ſed in hoc ſolummodo offendit, Deíque iram promeruit, quòd impiis & Deum odientibus auxilium præbere & amicitias non exhorruerit copulare. quos utique non eſſe alios, quàm eos, qui à domo David ſe ipſos exciderant, evidenter Scriptura deſignat; ſicut & hi impij, & inimici ſemper Dei filio Iudæi, à veri David domo, quæ eſt Eccleſia, ſe ipſos ſegregant, & à regno Chriſti abſciſi, regnum expectant ac deſiderant Antichriſti, quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet inluſtratione adventus ſui. Non ſolùm autem ipſum, ſed & iſtos qui voluerunt regnare ſuper ſe, ſecundùm Evangelij parabolam, accepto cælorum regno, regre-

1. Cor. 17.
2. Par. 19.
2. Theſſal. 2.

diens jubebit interfici ſe præſente.

XXIV. Erepti igitur de poteſtate tenebrarum Chriſtiani, & tranſlati in regnum filij caritatis Dei, nullatenus debemus eorum convictu & ſocietate pollui, à quorum erroribus omni genere probamur abſoluti. Meminiſſe etenim nos oportet quomodo & Propheta ille, qui de Iuda miſſus fuerat in Bethel, ubi ab Ieroboam Rege Samariæ vitulus aureus colebatur, à Deo prohibitus ne illic comederet vel biberet, etiam
1. Paralip. 13. invitanti ſe Regi reſponderit: *Si dederis mihi me-*
3. Reg. 13. *diam partem domus tuæ, non manducabo panem neque bibam aquam in loco iſto.* Inſuper & munera oblata ſibi ab eodem Rege ſuſcipere recuſavit. Verùm quia poſtea ſeductus à Pſeudopropheta quodam, contra præceptum Domini in eodem loco comedit & bibit, Dei judicio leoni traditus, & ab eo interemptus occubuit. Nam quòd in veteri teſtamento religioſi Iudæi diligenter abſtinuerunt à cibo & potu infidelium, ubi illis præceptum ſit à Domino non facilè advertitur; documenta tamen extant de exemplis
Daniel. 1. ſanctorum, ſicut de Daniele ſcriptum eſt: *Propoſuit autem Daniel in corde ſuo ne pollueretur de menſa Regis, neque de vino potus ejus; & rogavit Eunuchorum præpoſitum, ne contaminaretur.* Conceſſúmque eſt Danieli, Ananiæ, Azariæ, & Miſaheli, cùm ceteri pueri Iſraëlitæ veſcerentur cibo regio. Quæ obſervantia in tantum inolevit apud Iudæos, ut tempore Adventus Domini generalis eſſet omnium; ita ut dicerent
Matth. 9. impij Iudæi Diſcipulis Domini: *Quare cum publicanis & peccatoribus manducatis & bibitis?* Et non ſolùm hi, ſed etiam infideles diſcepta-

rent adversùs Petrum, qui erant ex circumciſione, dicentes: *Quare introïſti ad viros præputium habentes, & manducaſti cum illis?* Quibus reddita ratione ſubjunxit reſpondiſſe ſibi vocem de cœlo ſecundò: *Quæ Deus mundavit, tu ne commune dixeris.* Ex quo tempore cœpit declarari quod beatus Paulus ſcripſit, *omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil mundum.* Quo teſtimonio licèt plerique in contrarium utantur, id eſt, ut propter hoc putent ſibi licitum infidelium ſumere cibos, tamen noſtram omnino confirmat obſervantiam, ut immundorum immundas noverimus eſſe menſas, quia inquinatæ ſunt eorum & mens & conſcientia. Quomodo autem immundæ non erunt menſæ, quorum maledicta ſunt horrea & apothecæ?

Actor. 11.

Tit. 1.

X X V. Sed quia ad maledictiones infidelibus Iudæis à Deo impoſitas ſcribendo pervenimus, pauló diligentiùs à ſuperioribus eas repetamus. Ait itaque Moyſes omni populo Iſraëlitico trans Iordanem in ſolitudine campeſtri: *En propono in conſpectu veſtro hodie benedictionem & maledictionem; benedictionem, ſi obedieritis mandatis Domini; maledictionem, ſi non audieritis mandata Dei veſtri. Cùm introduxerit te Dominus Deus tuus in terram ad quam pergis habitandam, pones benedictionem ſuper montem Garizim, maledictionem ſuper montem Hebal, qui ſunt trans Iordanem.* Quæ verba cùm permagnificis ſenſibus plena ſint, non antè potuerunt impleri, niſi Iordane tranſito, id eſt, Baptiſmi Sacramento corpore Chriſti tactis aquis Iordanicis dedicato. Garizim namque, qui

Deuter. c. 11.

interpretatur diviſio, ſignificat apoſtolicam plebem diviſam ab infidelium ſynagoga, ſicut Paulus de ſe ipſo ait: *Cùm autem complacuit ei qui me ſegregavit de utero matris meæ, ut revelaret filium ſuum in me, non adquievi carni & ſanguini.* Hebal autem, qui interpretatur vorago vetus, ſignificat carnalem & infidelem Synagogam, quæ non adquievit tranſire ad novitatem ſpiritus vivificantis, ſed maluit remanere in vetuſtate litteræ occidentis. Ibique eis perſeverantibus, ſupervenit immenſus fluvius maledictionum, juxta quod ſcriptum eſt: *Facti ſunt principes Juda, quaſi adſumentes terminum. Super eos effundam, quaſi aquam, iram meam.* Et ſicut omnes omnino promiſſiones & benedictiones requieverunt ſuper apoſtolicam plebem; ſic omnes comminationes & maledictiones confirmatæ ſunt ſuper Synagogam Satanæ, ipſo ordine rei quo Moyſes prædixerat verbis dicens: *Maledictus eris in civitate,* id eſt, Hieruſalem; *maledictus in agro* mundi diſperſus; *maledictum horreum tuum.* Quod alia tranſlatio ſic dicit: *Maledicta apotheca tua, & omnes reliquiæ tuæ, maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ. Maledictus eris ingrediens,* naſcendo in hanc vitam; *& maledictus egrediens,* moriendo videlicet, de hac vita. Et poſt multa: *Advena,* inquit, *qui tecum verſatur in terra,* id eſt, populus Gentium, *aſcendet ſuper te, eritque ſublimior,* effectus videlicet filius Patriarcharum, & ſocius radicis olivæ & pinguedinis factus. *Tu autem deſcendes, & eris inferior,* abſciſus ab olea, & ſiccus in terra jacens, igni deſtinatus. *Ipſe erit in caput, & tu eris in caudam.* Et

Galat. 1. — Oſ. 5. — Deuter. 28.

Et nunc veniunt quidam per ſe eos conantes levare in caput unde ceciderunt, quaſi non debeant eſſe in caudam. quod utique ſemper erunt, donec plenitudo Gentium introëat,& ſic omnis Iſraël ſalvus fiat, omnis videlicet ſalvandus. Nam iſtorum qui nunc ſunt infidelium augebit Dominus plagas, *plagas magnas & perſeverantes, infirmitates peſſimas & perpetuas.* quod alia tranſlatio dicit, *plagas veriſſimas, & infirmitates veras.* Item ibi: *Et convertet in te omnes afflictiones Ægypti quas timuiſti, & adhærebunt tibi. Inſuper & univerſos langores, & plagas, quæ non ſunt ſcripta in volumine legis hujus, inducet Dominus ſuper te, donec te conterat.* Hoc profectò eſt quod ſuprà de Evangelio poſuimus: *Erunt noviſſima hominis illius*, id eſt, ad quem ſpiritus immundus cum aliis ſeptem ſe ipſo nequioribus ingreſſus fuerit, *peiora prioribus.*

Rom. 11. *Deuter. 28.* *Matth. 12.*

XXVI. Et hæc quidem breviter diximus, ac de multis pauca libavimus; ſtrictim ſcilicet volentes oſtendere quantis benedictionum muneribus dignam præparaverit Deus apoſtolicam plebem, quantíſque è contrario maledictionibus ſuis meritis repletam infidelem repulerit Synagogam; quatinus & in electis impleretur quod prædictum fuerat. Etenim benedictiones dabit qui legem dedit, benedicens eos videlicet juxta Apoſtolum *in omni benedictione ſpiritali in cæleſtibus in Chriſto.* Et illis qui nec Moyſi litteris, nec verbis Chriſti crediderunt, ac per hoc juſto Dei judicio reprobati ſunt, illa maledictio ſuperveniret, quæ ab ipſo Moyſe ita fuerat prænuntiata: *Maledictus omnis qui non permanſerit in verbis legis hujus*, ut faciat ea, nolens au-

Pſal. 83. *Epheſ. 1.* *Deuter. 27.*

dire quod in ea ſcriptum eſt: *Juxta te eſt verbum*
Deuter. 30. *valde in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illud.* quod Apoſtolus ſic exponit: *Hoc eſt verbum fi-*
Rom. 10. *dei quod prædicamus. Quoniam ſi confeſſus fueris in ore tuo Dominum Ieſum, & credideris in corde tuo quòd Deus eum ſuſcitavit à mortuis, ſalvus eris. Corde enim creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.*

XXVII. Breviter ergo iſta à nobis perſtricta ſint. Nam & cedendum eſt majoribus, ſubtilioribus, ac facundioribus, quibus perfacile eſt altiora & occultiora hujus rei pandere. quod jam jámque fieri oportet, frigeſcente multorum
Matth. 24. caritate, abundante ubique iniquitate, incredulorum convaleſcente improbitate, Antichriſti fallacia adpropinquante. Atque utinam juberet religioſiſſimi Imperatoris induſtria alicui de ſuis ut colligeret omnia quæ à Magiſtris Eccleſiarum in Scripturis ſanctis de Antichriſto intelligenda, vel expoſita, vel ſignata ſunt. Valeret profectò ad cautelam fidei, ad erectionem ſpei, ad roborandam & commendandam dulcedinem dilectionis Chriſti. Amen.

CONSVLTATIO ET SVPPLICATIO Agobardi Epiſcopi ad Proceres Palatij, De baptiſmo Iudaïcorum mancipiorum.

REVERENDISSIMIS ac beatiſſimis Domnis & Dominis & Patribus ſanctis, Adalardo, Vvalæ, & Heliſacharo. Nuper

cùm à Palatio tempus redeundi nobis jam fuiſſet indultum, ſuaviſſima dilectio veſtra ſedit, & audivit me muſſitantem potiùs quàm loquentem contra eos qui querelas Iudæorum aſtruebant. Cùmque audita fuiſſent à vobis & modificata quæ dicebantur altrinſecus, ſurrexiſtis, & ego poſt vos. Vos ingreſſi eſtis in conſpectu Principis. ego ſteti ante oſtium. Poſt paululum feciſtis ut ingrederer. Sed nihil audivi, niſi abſolutionem diſcedendi. Quid tamen vos dixeritis clementiſſimo Principi præfata de cauſa, qualitérque acceperit, quídve reſponderit, non audivi. Ad vos poſtea non acceſſi, præpediente pudore ignavo, & moleſtia fatigante me: quæ mihi utique acceſſit, non tam ex involutione rerum, quàm ex ignobilitate mentis. Quamobrem receſſi turbatus, arripui iter incertus, perveni domum confuſus, reſedi afflictus. Cauſas verò hujus afflictionis ſcriberem. Sed timeo manſuetudini veſtræ laborem ingerere. Portitor tamen harum litterarum poteſt vobis edicere, ſi patitur longanimitas veſtra. Aliqua ſanè, quæ ſilenda non puto, propter quæ mihi & ad fidiſſimam paternitatem veſtram dirigo, innoteſco prudentiæ veſtræ. Primùm, quod ſummopere mihi neceſſe eſt ſcire, &, ut exiſtimo, etiam omnibus, ut dare dignemini conſilium, quod divino congruat operi, quid faciendum ſit de mancipiis Iudæorum Ethnicis, quæ illi comparaverunt, & nutriti apud illos, inter nos diſcunt linguam noſtram. Audiunt de fide, vident celebrationes ſolemnitatum; & per hæc compunguntur ad amorem Chriſtianitatis, & deſiderant fieri in corpore Eccleſiæ, membra Chriſti; &

confugiunt ad Eccleſiam, baptiſmum poſtulantes: Vtrum videlicet debeamus illis hoc abnegare, an præbere, ubi poſſumus. De qua re ego quidem talem teneo rationem. Omnem profectò hominem creaturam Dei eſſe, & in unoquoque homine, quamvis ſervo, majorem portionem habere Dominum Deum, qui in utero creavit, ad lucem hujus vitæ produxit, conceſſam vitam cuſtodivit, ſanitatem ſervavit, quàm illum qui viginti aut triginta ſolidis datis, fruitur corporis ejus ſervitio. Nec eſt qui dubitet quòd unuſquiſque ſervus, membrorum corporis opera carnali domino debens, mentis religionem ſoli debeat creatori. Propter quod omnes ſancti prædicatores, ſocij Apoſtolorum, docentes omnes Gentes & baptizantes, non expectaverunt dominorum carnalium licentiam, ut ſervos baptizarent, quaſi non eos oporteret baptizari, niſi eis permittentibus; ſed ſcientes,
Coloſſ. 4. & prædicantes, quòd ſervi & domini unum habeant Dominum Deum in cœlis, omnes baptizaverunt, omnes in uno corpore redegerunt, omnéſque fratres & filios Dei eſſe docuerunt;
1. Cor. ut. 7. ita tamen ut unuſquiſque in quo vocatus eſt, in hoc permaneret, non ſtudio, ſed neceſſitate, ſed & ſi qui poſſent liberi fieri magis uterentur. In promptu eſt etiam ratione colligere, ſi qui Ethnicorum ad Chriſtum fugiunt, & non recolligimus, ſed repudiamus propter carnales dominos, eſſe impium & crudele, cùm humanæ animæ nullus eſſe poſſit dominus, niſi conditor. Sed & illud putamus eſſe conſiderandum, quia ſi religioſus Imperator adverſùs Gentes, quæ à Chriſti nomine alienæ ſunt, arma movet, &

victor effectus, ſubicit eos Chriſto & ſociat religioni, opus eſt pietatis & laude dignum; quomodo negligendum eſt, ſi inter ſubjectos tales exiſtant qui deſiderent baptiſmum. Neque hoc dicimus ut Iudæi perdant pretia quæ in talibus dederunt; ſed quia offerimus pretia ſecundùm ſtatuta priorum; & illi non recipiunt, putantes ſibi favere magiſtratus Palatij, & melius illis cupere quàm ceteris qui ſupradicta afferunt. Hæc ſunt de quibus precamur veſtrum conſilium aut juſſionem per vos Domini Imperatoris. Quod utique neceſſe non eſſet, ſi ille qui magiſter eſt Iudæorum ita attenderet ut vos ei faciendum dixiſtis. Nam ſi ſecundùm veſtram juſſionem ille conſideraret fideliter miniſterium noſtrum, ſicut nos ei honorem exhibere volumus in miniſterio ſuo, nulla eſſet neceſſitas injuriam facere interrogando, niſi propter augmentum doctrinæ. Ceterùm de cauſis Iudæorum non eſſet ulla contentio, aut diſcordia, ſi ille rationabiliter agere voluiſſet. Nunc autem facite nobiſcum ſecundùm caritatem quam diffudit Spiritus ſanctus in cordibus veſtris, & adhibete conſolationem ſervo veſtro; quia ſub magno timore diverſis anxietatibus torqueor. Si enim petentibus baptiſmum Iudæis aut ſervis eorum negamus, timeo damnationem divinam; ſi damus, timeo offenſionem humanam, & tam infeſtas læſiones domus noſtræ. De quibus læſionibus & diſcordiis, quia in his litterulis ſcribere indignum duxi, parvum breviculum pietati veſtræ direxi, per quem cognoſcere valeatis quæ ſint. Neque dignetur felix manſuetudo veſtra mihi iraſci; quia importunus vobis exiſto

talia flagitando; ſed conſiderate quia cauſa eſt Eccleſiæ, ratio fidei, & opus divinum. Inſuper & mihi omnis fiducia in veſtra ſanctitate. Et idcirco aſſumite ſanctum laborem propter æternam retributionem, & adjuvate Eccleſiam noſtram, opem ferendo, & inſtruendo, quoniam debitores eſtis propter multitudinem fiduciæ quam habet in vobis.

EPISTOLA EIVSDEM exhortatoria ad Nibridium Epiſcopum Narbonenſem, de cavendo convictu & ſocietate Iudaïca.

BEATISSIMO Patri Nibridio Agobardus in Deo Patre & Domino Ieſu ſempiternam ſalutem. Si locorum vicinitas & rerum tranquillitas ſineret, vellem quidem frequentiùs cùm paternitate veſtra os ad os loqui, & ſive in privatis ſeu in publicis neceſſitatibus, conſilio ſemper veſtræ ſanctitatis inſtitui. Sed quoniam prohibent interjacentium ſpatia longinqua terrarum, quod verbis nequeo, litteris molior adimplere; meam vobis immo Eccleſiæ Dei non minimam neceſſitatem in notitiam perferens, & in quibus ipſe parum fortis invenior, virtutis veſtræ præſidio, quaſi ſcuto validiſſimo & muro inexpugnabili, deſiderans communiri. Sciat itaque paternitatis veſtræ reverenda canicies me anno præſenti, dum parœchiæ noſtræ populos debita ſollicitudine circumirem, & ſi qua in his depravata videbantur, pro viribus

quas Dei gratia largiebatur, veritatis ratione corrigerem, denuntiaſſe omnibus & pręcepiſſe ſecundùm legem Dei & ſanctorum canonum inſtituta, ut ſe, tanquam veri cultores Chriſtianę fidei, omni obſervantia ab infidelium conſortio ſegregarent, non utique Gentilium, qui inter nos minimè commorantur, ſed Iudęorum, qui in noſtra hac & in nonnullis aliis vicinis urbibus videntur eſſe diffuſi. Quia & ſatis indignum ac fidei noſtrę inconveniens eſſe videbatur, filios lucis tenebrarum ſocietate fuſcari, & Eccleſiam Chriſti, quam decet ſine macula & ruga ſponſi cęleſtis amplexibus pręparari, maculoſę, rugoſę, ac repudiatę Synagogę contubernio decolorari. Et verè abſurdum eſt virginem caſtam, uni viro Chriſto deſponſatam, meretricis dapes expetere, & per communionem cibi ac potus non ſolùm in diverſa flagitia corruere, verùm etiam fidei periculum ſuſtinere; dum ex familiaritate nimia, & aſſidua cohabitatione, aliqui de grege Chriſtiano Sabbatum quidem cum Iudæis colunt, diem verò Dominicam inlicita operatione violant; nec & jejunia ſtatuta diſſolvunt; pleræque mulierculæ, ancillarum jure, aliæ ab ipſis velut mercenariæ detinentur; nonnullæ etiam corrumpuntur; omnes verò hujuſmodi vel dominationi, vel libidini, vel deceptioni eorum in commune proſtituuntur; adnitentibus in hoc ipſum diaboli filijs, odio ſubdolo, & fallacibus blandimentis; dum ſe Patriarcharum progeniem, juſtorum genus, Prophetarum ſobolem ſuperbo ore proloquuntur; ignorantibus miſeris, qui hæc audiunt, quòd ipſi eorum Prophetę gentem peccatricem,

Eſai. 1. populum gravem iniquitate, ſemen nequam,
Ezech. 16. filios ſceleratos, patrem ipſorum Amorrhæum, matrem Cetheam, Sodomorum principes, & Gomorrhæ populum ſoleant appellare. Sed & illud pariter neſcientibus, quòd præcurſor Do-
Matth. 4. mini Iohannes genimina eos dixerit viperarum, & ipſe Dominus frequenter illos nunc ſerpen-
Matth. 12. tes, nunc generationem malam, pravam, perverſam, atque adulteram vocitarit. Vnde & in tantum erroris pelagus nonnulli ex vulgaribus ac ruſticis abducuntur, ut hunc ſolum Dei eſſe populum, apud hos piæ religionis obſervantiam, ac multò certiorem, quàm noſtra ſit, fidem, & ſeducto ſuſpicentur animo, & ore impio inter pares & conſimiles fateantur. Quod malum cùm in plebe nobis commiſſa videremus excreſcere, atque in dies ſingulos ipſa jam conſuetudine propagari, ſtuduimus pro viribus lapſis manum porrigere, & errantes animos ad veritatis lineam revocare; æquum credentes, ut quomodo ipſis quondam lex Dei præcipiebat ne cum Gentibus matrimonium copularent, néve cum eis commune convivium celebrarent, ne videlicet per conſortia nuptiarum & communionem ciborum à divino quidem cultu deficerent, idolatriæ autem jugo libertatem animi inclinarent; ita nunc & noſter populus inhibeatur, ne cum Iudæis infidelibus veſcendi participium, conſortium bibendi, habitandi contubernium habere præſumant; ne ſub prætextu ſocietatis hujus à ſimplicitate quidem Chriſtianæ fidei exorbitent, Iudaïcis verò fabulis adtendentes, inextricabilibus errorum laqueis implicentur; cúmque nos neminem illorum hu-

manitate tanta & benignitate, qua erga eos utimur, ad ſpiritalem fidei noſtræ virtutem valeamus adducere, pars aliqua ex noſtris, dum libenter carnalibus eorum victibus communicat, ſpiritalibus epulis capiatur. Hanc etenim divinę legis providentiam patres noſtri inſtitutis canonicis videntur eſſe ſecuti. quorum nos præceptis, in quantum potuimus, devotis animis obſequuti ſumus; periculum ſcilicet animarum quæ nobis commiſſæ ſunt pertimeſcentes, & earum ſanguinem de noſtris manibus in divino exquirendum judicio formidantes. Tentaverunt porrò quidam Miſſi, & Evrardus maximè, qui Iudæorum nunc magiſter eſt, religioſum hoc opus noſtrum deſtruere, ac ſub obtentu Edictorum imperialium labefactare. Quibus nos neque ad horam ceſſimus, ut divinæ legis veritas, & ſanctorum Patrum conſtitutio veneranda, immobili apud nos atque inconvulſa obſervatione perduret. Nec verò tam feralibus juſſis auſi ſumus adquieſcere, aut religioſiſſimum ac Deo dignum Principem quippiam divinæ legi contrarium, ſacris canonibus adverſum, ſaluti Eccleſiæ periculoſum, credere potuimus præcepiſſe; cujus ad hoc ſemper invigilat fidelis induſtria & pietas admiranda, ut lex Dei ubique ſervetur, ut canonica inſtituta perpetua vigeant firmitate, ut ſalus ac virtus Eccleſię toto terrarum orbe glorioſiùs in dies ſingulos convaleſcat. Vnde & tu, Pater beatiſſime, qui columna nunc in omnibus & firmamentum domus Dei crederis, ſta ſuper petram eccleſiaſticæ obſervationis, immobilis, intrepidus, inconcuſſus, floccipendens adverſarię tempeſtatis ventos, im-

bres, ac flumina; quæ fundamento quidem domus Dei inlidi poſſunt, ipſam verò ſubruere non
Math. 16. poſſunt: quia nec portæ inferi adverſùs eam prævalere queunt. Scientes itaque, pater vene-
Galat. 3. rabilis, omnes qui ſub lege ſunt, ſub maledicto eſſe, & indutos maledictione, ſicut veſtimento, quæ intravit ſicut aqua in interiora eorum, & ſicut oleum in oſſa eorum, maledictos quoque in civitate, & maledictos in agro, maledictos in ingreſſu, & maledictos in egreſſu, maledictum fructum ventris & terræ & pecorum eorum, maledicta eorum cellaria, horrea, apothecas, cibos, & ipſorum ciborum reliquias, nec poſſe quempiam eorum ab hoc tam immani támque
Galat. 3. horribili maledicto legis eripi, niſi per eum qui pro nobis factus eſt maledictum. Sciens etiam in eos qui prædicationem apoſtolicam nolunt recipere, non ſolùm nullo eorum utendum, ſed & pulverem civitatis domus eorum de pedibus excutiendum, remiſſiúſque in die judicij Sodomæ & Gomorrhæ futurum quàm illis, permane & tu in divinæ legis obſervantia, perſiſte in canonicis inſtitutis, tene quos potes, terre quos potes, noli dicere, nec ſinatis quemquam fidelium tantis maledictionibus támque horrendis damnationibus per maledictorum & condemnatorum prophana conſortia communicare. Quin potiùs & ad vicinos coëpiſcopos ac fratres cohortationum tuarum munimenta tranſmitte, ut pari omnium conſenſu & labore communi tantum hoc malum de Chriſti Eccleſiis auferatur. Impleamus Matris Eccleſiæ gaudium, unum omnes dicentes, unum ſapientes, unum ſentientes, id eſt, certamen habentes,

quia & hoc benigniſſimi Redemptoris noſtri deſiderium eſſe cognoſcimus; ſecundùm quod pro nobis Patrem ipſe precatur, dicens: *Non pro his autem rogo tantùm, ſed & pro omnibus qui credituri ſunt per verbum eorum in me, ut omnes unum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipſi in nobis unum ſint.* Tanta verò nobis eſt de parte veſtra fiducia, ut credamus opus hoc vel conatu veſtro ſtaturum, vel veſtra, quod abſit, remiſſione lapſurum. Deus autem patientiæ & ſolatij det nobis idipſum ſapere in alterutrum, ſecundùm Ieſum Chriſtum, ut unanimes uno ore honorificemus Deum & Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti. Amen. *Ioan.* 17.

LIBER EIVSDEM AD præfatum Imperatorem, adversùs legem Gundobadi, & impia certamina quæ per eam geruntur.

I. OBSECRO imperturbabilem manſuetudinem veſtram, & tranquilliſſimam prudentiam, Domine Imperator benigniſſime, ut has quas offero paginulas infatigabiliter legere non dedignemini, in contemplationem ſummæ & incommutabilis illius Veritatis, quæ eſt Chriſtus Dominus noſter; de cujus dictis & legibus hæc ſumpta ſunt; quique amanter & vigilanter veſtrum protegit & juvat Imperium. Neque prædicandam tranquillitatem veſtram offendat, quòd minimus omnium, excellentiori hominum hæc legenda præſentat. Neque enim

eſt aliud niſi quod vos optimè & ſublimiùs noſtis.

II. Deus, Dei filius, homo propter homines factus, viam ſalutis demonſtrans, & electis diſcipulis magiſterium vitæ commendans, aſcenſurus ad cœlos, ait illis: *Euntes in mundum univerſum, prædicate Evangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit.* Et iterum: *Ite, docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, docentes eos ſervare omnia quæcunque mandavi vobis.* Illi autem profecti, prædicaverunt ubique Domino cooperante; annuntiatáque eſt ab eis omni creaturæ, id eſt, cunctis nationibus mundi, una fides indita per Deum, una ſpes diffuſa per Spiritum ſanctum in cordibus credentium, una caritas nata in omnibus, una voluntas, accenſum unum deſiderium, tradita una oratio; ut omnes omnino ex diverſis gentibus, diverſis conditionibus, diverſo ſexu, nobilitate, honeſtate, ſervitute diverſa, ſimul dicant uni Deo & Patri omnium: *Pater noſter qui es in cœlis, ſanctificetur nomen tuum;* ſicut unum patrem invocantes, ita unam ſanctificationem quærentes, unum regnum poſtulantes, unam adimpletionem voluntatis ejus, ſicut fit in cœlo, optantes; unum ſibi panem quotidianum dari precantes, & omnibus dimitti debita. Neque enim quemquam docere potuerunt magiſtri mundi, lux mundi, ſancti Apoſtoli, *Dimitte mihi debita mea*, aut, *& ne me inducas in tentationem, ſed libera me à malo*; ſed unum pro omnibus, & omnes pro ſingulis clamare. O cęleſtis fraternitas, ô ſempiterna concordia, ô inſeca-

Matth. 28.

Marc. 16.

Matth. 6.

bilis unitas, ab uno auctore derivata, ad unum rerum omnium relata, per quam lætantur cœli, exultat terra, movetur mare, & plenitudo ejus, gaudent campi, & omnia quæ in eis ſunt, omnes gentes plaudunt manibus, jubilant Deo in voce exultationis. *Pſal. 95.* *Pſal. 46.*

III. Et quàm decenter, quoniam omnes fratres effecti, unum Patrem Deum invocant, ſervus & dominus, pauper & dives, indoctus & eruditus, infirmus & fortis, humilis operator & ſublimis Imperator. Iam nemo alium dedignatur, nemo ſub alio ſe deſpicit, nemo ſuper alium extollitur. Quoniam unus panis, unum corpus Chriſti, immo unus Chriſtus ſecundùm Apoſtolum ſumus; expoliantes nos veterem hominem cum actibus ejus, & induentes novum eum qui renovatur in agnitionem ſecundùm imaginem ejus qui creavit eum; ubi non eſt Gentilis & Iudæus, circumciſio & præputium, Barbarus & Scytha, Aquitanus & Langobardus, Burgundio & Alamannus, ſervus & liber; ſed omnia & in omnibus Chriſtus. Omnia enim illorum ſunt, ſive Paulus, ſive Apollo, ſive Cephas, ſive mundus, ſive vita, ſive mors, ſive præſentia, ſive futura. *Omnia enim*, dicitur illis, *veſtra ſunt, vos autem Chriſti, Chriſtus autem Dei.* Et iterum: *Sicut enim corpus unum eſt, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cùm ſint multa, unum corpus ſunt; ita & Chriſtus. Etenim in uno ſpiritu omnes nos in unum corpus baptizati ſumus, ſive Iudæi, ſive Gentiles, ſive ſervi, ſive liberi, & uno ſpiritu omnes potati ſumus.* Et ne infideliter aliquis cum perpauciſſimis ſe putaret uno ſpiritu potatum dicit: *Et* *1. Cor. 10.* *Coloſ. 3.* *1. Cor. 3.* *1. Cor. 12.*

nemo poteſt dicere, Dominus Ieſus, niſi in Spiritu ſancto. Diviſiones verò gratiarum ſunt, atque operationum. Idem autem Dominus, & idem Deus, qui operatur omnia in omnibus; atque idem Spiritus, dividens ſingulis prout vult. Nullus ergo horum eſt hoſpes & advena;
Epheſ. 2. ſed ſunt *cives ſanctorum & domeſtici Dei, ſuperædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu, in quo omnis ædificatio conſtructa creſcit in templum ſanctum in Domino*; & qui erant
Epheſ. c. 2. longè, facti ſunt propè in ſanguine Chriſti. *Ipſe eſt enim pax noſtra, qui fecit utraque unum.* Et veraciter dicere poſſumus, *qui fecit omnia unum, & medium parietem maceriæ ſolvens inimicitiam in carne ſua, legem mandatorum in decretis evacuans, ut duos condat in ſemetipſum in unum novum hominem, faciens pacem, & reconciliet ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitiam in ſemetipſo; & veniens evangelizavit pacem his qui longè fuerunt, & pacem his qui propè: quoniam per ipſum habent acceſſum ambo in uno Spiritu ad Patrem.*

IV. Si ergo Dominus propterea paſſus eſt, ut in ſanguine ſuo faceret propè eos qui longè erant, & paries diviſionis jam ſolutus, & interfecta eſt inimicitia in illo, & omnes reconciliati ſunt in uno corpore Deo, & in tantum unum corpus effecti in uno ſpiritu, ut Chriſtus potiùs quàm Chriſtiani dicantur, ſicut ſupraſcripta apoſtolica ſententia declarat dicens: *Omnia autem membra corporis cùm ſint multa, unum corpus ſunt; ita & Chriſtus*; (Non enim ait, *Ita & Chriſtiani*, ſed *Chriſtus*) cupio per pietatem

veſtram noſſe, ſi non huic tantæ divinæ operationis unitati aliquid obſiſtat tanta diverſitas legum, quanta non ſolùm in ſingulis regionibus aut civitatibus, ſed etiam in multis domibus habetur. Nam plerunque contingit ut ſimul eant aut ſedeant quinque homines, & nullus eorum communem legem cum altero habeat exteriùs in rebus tranſitoriis, cùm interiùs in rebus perennibus una Chriſti lege teneantur. Et cùm fortè contingit ut omnes ſint veraciter Chriſtiani, fidei veritatem amantes, & invicem ſibi, ut cariſſimi fratres, credant, & nemo alterius teſtimonium ſpernat, cùm ſe bonis locutionibus ædificant; ſi ſubitò contigerit alicui ex ipſis diſceptatio in judiciis, nullum poterit habere teſtem de ſuis cariſſimis ſociis, cum quibus ſimul gradiebatur, eò quòd non recipiatur teſtimonium alicujus ſuper Gundobadum, & cetera ſimilia.

V. Hìc mihi ſuccurrat, obſecro, benigniſſime & ſacer Imperator, patientia veſtra; neque indignetur magnanimitas veſtra, quòd indignus digna loquor, & puſillus grandia; quia per iſta forſitan inemendabilia ſunt volo pervenire ad ea quæ neceſſaria & eleemoſynæ veſtræ magnopere apta ſunt. Si autem incongrua ſunt quæ dico, corripiat me juſtus in miſericordia, id eſt, bonitas veſtra, & corripientem non prodat. Mihi tamen ſervo veſtro, licèt ultimo, tamen fideli, incongruum videtur, ut Chriſtianus de Chriſtiano, ac per hoc frater de fratre teſtimonium perhibere non poſſit. Sicut enim ſuprà dictum eſt, omnes unum patrem habentes Deum, fratres ſunt, & filij Dei. Hoc etiam Evangelium

apertè loquitur. Hinc namque fit, cùm vir juſtus ſuper injuſtum teſtificari non permittitur, eò quòd alterius legis ſint ſecundùm ſeculum, qui unius legis eſſe deberent ſecundùm Deum. Credo etiam quòd nullatenus hæc agantur ſine damno illius unitatis & concorporationis quæ ſuprà demonſtrata eſt ſententiis apoſtolicis. Nam ſi de teſtimonio repellendus eſt aliquis, ille repellatur potiùs qui alterius fidei vel ſectæ eſt, ſed & ille cum quo Apoſtolus nec cibum
1. Cor. 5. ſumere docet dicens: *Si is qui frater nominatur, eſt fornicator, aut avarus, aut idolis ſerviens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum ejuſ-*
2. Theſſ. 3. *modi nec cibum ſumere.* Et iterum: *Quòd ſi quis non obedit verbo noſtro per epiſtolam, hunc notate, neque commiſceamini*, utique ad menſam. Qui omnes, niſi per ſatisfactionem pœnitentiæ regreſſi fuerint in corpus Chriſti, ſine dubio in corpore remanebunt diaboli, ac per hoc erunt in ejus regno & civitate.

VI. Hîc profectò debet eſſe diſcretio & diviſio inter regnum & regnum, id eſt, Chriſti & diaboli, inter civitatem Dei & civitatem diaboli, quæ faciunt duas plebes. Nam civitas Dei continet populum adquiſitionis, civitas diaboli populum perditionis. Quòd ſi hominibus impoſſibile eſt omnes diſcernere qui ſint de civitate Dei, qui verò de civitate diaboli; ſaltem quos evidentiſſimè ex fructibus propriis cognoſcunt, & litteræ apoſtolicæ à corpore Chriſti ſeparatos docent, reiciant de teſtimonio. Quos autem una corporis Chriſti compago tenet, & plerunque non ſolùm unius corporis membrum, verùm etiam unius membri ſunt membra, cur de

mutuo

mutuo repelluntur teſtimonio? Quæ utilitas eſt, ut propter legem quam dicunt Gundobadam, cujus auctor extitit homo hæreticus, & fidei catholicæ vehementer inimicus, (cujus legis homines ſunt perpauci) non poſſit ſuper illum teſtificari alter etiam bonus Chriſtianus? Ex qua re oritur res valde abſurda, ut ſi aliquis eorum in cœtu populi aut etiam in mercato publico commiſerit aliquam pravitatem, non coarguatur teſtibus, ſed ſinatur perjurare, tanquam non fuerint per quos veritas poſſet agnoſci. Hîc manifeſtè apparet damnoſam eſſe damnabilem legem.

VII. Si autem placeret Domino Noſtro ſapientiſſimo Imperatori, ut eos transferret ad legem Francorum; & ipſi nobiliores efficerentur, & hæc regio ab ſqualoribus miſeriarum quantulumcunque ſublevaretur. Horum enim cauſa accidit ut frequenter non ſolùm valentes viribus, ſed etiam infirmi & ſenes laceſſantur ad certamen & pugnam, etiam pro viliſſimis rebus. quibus feralibus certaminibus contingunt homicidia injuſta, & crudeles ac perverſi eventus judiciorum, non ſine amiſſione fidei & caritatis, ac pietatis, dum putant Deum illi adeſſe qui potuerit fratrem ſuum ſuperare, & in profundum miſeriarum deicere. Hic eſt peſſimus error, & ordo confuſus, ut pro talibus perverſitatibus & ſcriptura veritatis contemnatur, & concordia Chriſtiana diſpereat, & de Deo, qui natura bonus eſt, tam indigna ſentiatur, ut faveat rapacibus, & adverſetur miſeris.

VIII. Doctrina Chriſti docet: *Qui vult tecum judicium contendere, & tunicam tuam tolle-* *Matth. 5.*

1. Cor. 6. *re, remitte ei & pallium.* Et iterum: *Jam quidem omnino delictum eſt, quòd judicia habetis. Quare non magis injuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini?* Iſti è contrario dicunt: Pugna ſecurus; quia illum qui tua repetit, aut contendit, abſque dubio ſuperabis: & divinum eis promittunt adjutorium, qui tam contrarij exiſtunt evangelicæ pietati. Hinc jam ad certamen audaciter proceditur; ubi duo cominus veniunt parati, ut ſe invicem crebris ictibus cædant pro talibus rebus, quas multò minùs amare debuerant, quàm ſe ipſos adinvicem. Nam eum quem occidere aut ſuperare cupit, juſſus eſt ut diligat ſicut ſe ipſum, reiculas illas pro quibus contendit arbitrari ut ſtercora, ut Chriſtum lucrifaceret. Vbi tunc eſt caritas, ſine qua perfectus interpres omnium linguarum angelorum & hominum, efficitur velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens; ſine qua perfectus Propheta, & eruditiſſimus Doctor, & ex fide miraculis coruſcans, nihil eſt; ſine qua largitas eleemoſynarum, & acerbitas martyrij nihil prodeſt? Milites Chriſti, qui hanc veraciter habuerunt, ſubdiderunt in fide mundum Chriſto, ſed moriendo, non occidendo.

Philipp. 1.

1. Cor. 13.

IX. Quando erat publica contentio de veritate religionis, cùm alij putarent colendam pro Deo creaturam quamlibet, alij docerent ſolum creatorem colendum; illi fuerunt victores qui occiſi ſunt, non qui occiderunt; veritas moriendo declarata eſt, non occidendo; teſtes veritatis moriendo creverunt, adſertores autem iniquitatis occidendo perierunt. Nam ſi in hac vita ſemper innocentes eſſent victores, & noxij vin-

terentur; non Pharao occidiſſet Ioſiam, ſed Ioſias Pharaonem; non Iohannem Herodes, ſed Herodem Iohannes. Nec ſancta illa civitas Hieruſalem temporibus gratiæ, innumerabilibus turbis monachorum, Clericorum, & ceterorum fidelium inluſtris, Sarracenis ſubiceretur, ſicut & aliæ civitates & regiones; nec Roma Gotthis, paganis & hæreticis ſimul; nec Italia Langobardis; & multa hujuſmodi. Non hæc idcirco dicimus ut negemus providentiam Dei aliquando abſolvere innocentes, & damnare noxios; ſed quia nullatenus ſtatutum eſt à Deo ut hæc in omnibus fiat, niſi extremo judicio. Et quia talia certamina vehementer contraria ſunt ſimplicitati & pietati Chriſtianæ, & doctrinæ evangelicæ nimis adverſa; abſit à mente Chriſtiana, ut adverſa hujus mundi conflictibus quærat evadere, & gaudia ejus certaminibus adipiſci. Cùm è contrario intra ſacra Miſſarum ſolemnia frequenter deprecemur Dominum, ut tribuat nobis pro amore ſuo proſpera mundi deſpicere, & nulla ejus adverſa formidare; decet omnino mentem Chriſtianam cum timore & tremore, ſecundùm Apoſtolum, ſuam ſalutem operari, & mente ad futura tranſire, nec in præſentibus rebus ſenſum figere; quoniam occultiſſima Dei diſpenſatione varij ſunt in præſenti tempore rerum eventus, ſicut & ſacra Scriptura teſtatur: *Sunt juſti quibus multa proveniunt, quaſi opera egerint impiorum; & ſunt impij qui ita ſecuri ſunt quaſi juſtorum facta habeant.* Et iterum: *Etenim quia non profertur citò contra malos ſententia, abſque ullo timore filij hominum perpetrant mala.* Et iterum: *Sunt juſti atque ſapien-*

Philipp. 2.

Eccle. 8.

Ibid. 9.

tes, & opera eorum in manu Dei: & tamen neſcit homo, utrum amore an odio dignus ſit; ſed omnia in futuro ſervantur incerta, eo quòd univerſa æquè veniant juſto & impio, bono & malo, mundo & immundo, immolanti victimas, & ſacrificia contemnenti. Sicut bonus, ſic & peccator; ut perjurus, ita & ille qui verum deierat. Hoc eſt peſſimum inter omnia quæ ſub ſole fiunt, quia eadem cunctis eveniunt. Unde & corda filiorum hominum implentur malitia & contemptu in vita ſua, & poſt hæc ad inferos deducuntur. Et iterum: *Verti me ad aliud; vidique nec velocium eſſe curſum, nec fortium bellum, nec ſapientium panem, nec doctorum divitias, nec artificum gratiam, ſed tempus caſúmque in omnibus. Neſcit homo finem ſuum. Sed ſicut piſces capiuntur hamo, & ſicut aves comprehenduntur laqueo; ſic capiuntur homines tempore malo, cùm eis extemplo ſupervenerit.* Non enim eſt in præſenti meritorum retributio, ſed in futuro. Non oportet mentem fidelem ſuſpicari quòd omnipotens Deus occulta hominum in præſenti vita per aquam calidam aut ferrum revelari velit. quanto minùs per crudelia certamina? Propter quod Apoſtolus præcipit de occultis rebus non judicandum, *quoaduſque veniat Dominus, qui & inluminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium.* Concedit tamen judicare inter fratres, ut contentiones ſopiantur.

1. Cor. 4.

X. Sed utilitas judiciorum conſtat in diſcuſſione cauſarum, & ſubtilitate inveſtigationum, ſicuti & Salomon feciſſe legitur in contentione duarum meretricum: cujus & petitio propterea placuit Deo; quia non petivit divitias aut

2. Paral. 1.

dies multos, ſed ſapientiam ad diſcernendum judicium. Sic & Daniel adhuc puer, ſuſcitante Deo ſpiritum ejus, judicavit duos iniquos judices prudenti ſubtilitate, per quam liberata eſt & beata Suſanna de injuſta damnatione. Nam ſi hæc duo judicia temporibus noſtris pervenirent, quid judices dicerent, facile eſt advertere, ante quos maximè perjuria aut munera finem rebus imponunt. Quanta autem neceſſaria ſit integritas judiciorum Regnis & Gentibus, Scriptura teſtatur, dicens: *Regnum à Gente in Gentem transfertur propter injuſtitias, & injurias, & contumelias, & diverſos dolos.* quæ omnia pluſquam in ceteris Gentibus abundant inter Gundobados, apud quorum legem non licet diſcuſſione aut veracium teſtimonio cauſas terminare; eò quòd libuerit, armis comminari liceat, ne infirmior ſua retinere aut repoſcere audeat, tanquam veritas armis manifeſtari egeat. quod nulla auctoritas, nulla ratio credere ſinit.

Dan. 13.

Eccli. 10.

* XI. Valet etiam ad hanc rem ſubtiliter conſiderandam illud quod in libro Iudicum refertur. Cùm enim quidam in Gabaa civitate, de tribu Benjamin, commiſiſſent immane flagitium ſuper muliere cujuſdam Levitis, & congregarentur univerſæ tribus Iſraël ad hoc facinus puniendum, collecta eſt etiam tota tribus Benjamin in prædicta civitate Gabaa ad defendendum peccatum illorum. Filij ergo Iſraël conſuluerunt imprimis Dominum in Silo, & interrogaverunt quis eſſe deberet princeps certaminis. Quibus reſpondit Dominus: *Iudas ſit dux veſter.* Statímque ut cœperunt urbem ex-

Iudic. 19. & 20.

Iudic. 20.

pugnare, occiſa ſunt ex eis viginti duo millia virorum. Deinde fleverunt coram Domino uſque ad noctem; & interrogaverunt eum, utrum deberent procedere ad dimicandum contra filios Benjamin, an non? Quibus reſpondit Dominus: *Aſcendite ad eos, & inite certamen.* Quo inito, proſtrata ex eis decem & octo millia. Quamobrem venerunt iterum in domum Dei, & ſedentes flebant coram Domino, ieiunaverúntque uſque ad veſperam, & obtulerunt ſacrificia; & iterum procedentes ad certamen, interfecerunt omnem tribum Benjamin, præter illos ſexcentos viros. Quis in tali facto non obſtupeſcat? Quis non vehementer expaveſcat iudicium Dei frequenter occultum, nunquam iniuſtum? Certè filij Iſraël mandatum legis habebant, ut ſcelera punirent, facinora vindicarent; & non ſolo mandato legis confiſi ſunt, ſed etiam orantes Dominum interrogaverunt; & eo præcipiente, ad certamen proceſſerunt: & tamen multò plures ex eis occiſi ſunt antea, & poſtea punierunt flagitioſos; ſi tamen ipſi inter ſexcentos non remanſerunt. Cùm hæc omnia ita ſint; quis eſt tam temerarius ut credat, ſi duo pro uno aſino molino, aut quicquid ſit etiam vilius, contendant, non poſſit alter cadere, cuius illud eſſe debere putatur, cùm fortè aut multa aut maiora exiſtant peccata eius quàm alterius, pro quibus puniendus ſit. Verè hoc non eſt lex, ſed nex: quæ maximè propterea contemnenda eſt, quia ab illis excogitata eſt qui non ſolùm non orabant, ſed etiam blaſphemabant ſapientiam Dei.

XII. Huc accedit aliud quod pia conſidera-

tione dignum videtur, de Canonibus ſcilicet Gallicanis, qui quaſi ſuperflui aut inutiles à quibuſdam reſpuuntur; eò quòd neoterici Romani eos non commendaverint, cùm antiqui religioſè eos venerati ſint; quoniam venerandi & ſancti viri eos ediderunt, quorum vitam & ſanctitatem crebra miracula commendarunt. Nemo unquam fuit qui tanta ſanctorum per Gallias Epiſcoporum audire potuerit, quanta per ſingula loca litteris mandata & relatu poſteris relicta reperta ſunt. Et revera, ſi ſecundùm dictum Dominicum, ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine eius, ibi eſt & Dominus in medio eorum; quantò magis ubi viginti, aut triginta, aut multò ampliùs, congregati fuerint, non ſolùm in nomine Domini, ſed inſuper etiam fide præditi, ſapientia inluſtres, vita clari, ſanctitate reverendi, ſignis & prodigiis formidandi? Neque hoc idcirco dicitur, ut paſſim omnium epiſcopalium conventuum ſanctiones æquali auctoritate recipiendæ credantur, ut Nicæni, Chalcedonenſis, & ceterorum generalium ex totius mundi conſenſu congregatorum & receptorum. Sed quia congrua veneratione pro cauſis neceſſariis, quarum definitiones in illis generalibus non inveniuntur, fides ſit eis adhibenda religione debita; & melius ſit unicuique eorum ſequi auctoritatem, quàm proprium ſenſum; & ſine aliquo dolore tranſiri non poſſit, cùm definitiones multorum & ſanctorum atque catholicorum prætermittantur, & unius Gundobadi Regis hæretici lex attentè, quaſi à Deo data, tenetur.

Matth. 18.

XIII. Temporibus prædicti Gundobadi

Regis Burgundionum, fuit in urbe Vienna ſanctus Epiſcopus, Avitus nomine, fide catholicus, eloquentia facundiſſimus, ingenio acerrimus, ſacrarum Scripturarum expoſitor ſuaviſſimus, litterarum etiam ſecularium doctiſſimus, & in metris facillimus, ſicut & ejus opera teſtantur: qui cum eodem Gundobado frequenter de fide altercans, & dialogos in præſenti conficiens, & epiſtolis abſenti reſpondens, plura & clara ingenij ſui & virtutis opera reliquit: qui ipſo Gundobado in ſua perfidia perdito, ſucceſſorem ejus Sigiſmundum Regem ad fidem catholicam convertit; in cujus converſione recitavit homiliam in populo ſenſuum ſuavitate pleniſſimam, & verborum compoſitione dulciſsimam. Quid iſte venerandus & ſanctus vir ſæpedicto Gundobado de ſupradictis certaminibus reſponderit, audiat, ſi placet, benignitas veſtra. Cùm de his inter utrumque ſermo eſſet, & beatus Avitus talia certamina reprehenderet, reſpondit ei Gundobadus: *Quid eſt quòd inter Regna & Gentes, vel etiam inter perſonas ſæpe ſingulas, dirimendæ prœliis cauſæ divino judicio committuntur; & ei maximè parti cui juſtitia competit, victoria ſuccedit?* Ad quod beatus Avitus intulit dicens: *Si divinum, inquam, judicium Regna vel Gentes expeterent, illud priùs quod ſcribitur formidarent, dicente*
Pſalm. 67. *Pſalmiſta, Diſſipa gentes quæ bella volunt, &*
Rom. 12. *illud diligerent quod perinde dicitur: Mihi vindictam, ego retribuam, dicit Dominus. An fortè ſine telis & gladiis cauſarum motus æquitas ſuperna non judicat? cùm ſæpe, ut cernimus, pars aut juſtè tenens, aut juſta depoſcens,*

laboret in præliis, & prævaleat iniquæ partis vel ſuperior fortitudo, vel furtiva ſubreptio.

XIV. Non autem ita ſic dixerim, quaſi non eventus belli varios ſuperni nutu ſententia moveretur. Sed contingit nonnunquam, ut cùm ad conflictum ſub invocatione divini judicij convenitur, negotij de quo agitur ſorte dilatata in partem victam, illa magis peccata quæ non recolit vindicentur, & pereat ei præſentis cauſæ meritum pro debito peccatorum. Quid cùm armatum latronem ſimplex viator incurrit, & ſine ullius declaratione judicij aut cedens nudatur, aut punitur reſiſtens, donec & prædo ipſe in alio conflictu, in quo bonam ſibi cauſam judicari optat, pro iſta magis judicatus intereat? Quid jam de illa ſingularium certaminum ambiguitate dicamus, quam frequenter inter Gentes quietas furor perſonalis exequitur, cùm ſuper quacunque repetitione bellantes ambo nonnunquam animas juſtè ponunt, quibus humanis atque precioſis viliſsima lucra præponunt, & Dei judicium iracundia invocat, dum impatientia non expectat? Hîc autem interrogo, utrum cauſa utrique mala fuerit, pro qua bellator uterque occumbit? Atque utinam placeret omnipotenti Deo, ut ſub uno piiſsimo Rege una omnes regerentur lege, ea ipſa ad quam & ipſe vivit, & proximi ejus reſpondent. Valeret profectò multùm ad concordiam civitatis Dei, & æquitatem populorum. Sed quia hoc grande eſt, & forſitan homini impoſsibile; ſaltem una hæc, de qua ſermo eſt, non ſolùm ut inutilis, ſed etiam ut noxia, de medio auferretur.

AD BERNARDUM EPISCOPUM, de Privilegio & jure Sacerdotij.

I. VENERABILI in Chriſto fratri & coëpiſcopo Bernardo Agobardus in Domino perpetuam ſalutem. Nuper dum in unum poſiti conloqueremur, maximè de preſſuris, odiis, & deſpectione Eccleſiarum, atque Clericorum, quæ nunc infetveſcere cœperunt ſeculis inaudito & inuſitato modo, præcipere mihi dignata eſt ſanctitas veſtra, ut aliqua de Scripturis ſacris, vel ſanctorum Patrum dictis excerperem, quæ materiem nobis præberent ad inquirenda, conſideranda, & deploranda mala temporis noſtri, quæ ignoraverunt anteceſſores & patres noſtri; licèt Spiritus ſanctus loquens in Prophetis non tacuerit, qui dixit: *Oſea 4.* *Et erit ſicut populus, ſic & Sacerdos.* & multa hujuſmodi. Viſum itaque mihi eſt pariturо ſanctæ devotioni tuæ, ut prætermiſsis dextra læváque his quæ de remuneratione bonorum, & damnatione malorum Sacerdotum, à Patribus ſollicitè ac multipliciter ſcripta ſunt, aliquid medium quod utriuſque commune eſt, de Privilegio ſcilicet & Iure Sacerdotij, conarer ſcibendo non explicare, ſed conſiderando diligentiùs ſtrictim attingere.

II. Præmittendum ſanè videtur breviſsimè, quòd omnes verè fideles membra ſummi Sacerdotis, Dei videlicet ac Domini noſtri Ieſu

Chriſti, mediatoris Dei & hominum, facti ſunt ab eo Patri regnum & Sacerdotes, dicuntúrque genus electum, regale Sacerdotium, & ſunt ſub capite ſummo unus Sacerdos. Propter quod & vitia illa legalia, quæ Sacerdotem eſſe inhibent, à corpore & regno ſummi Sacerdotis excludunt, ſicut probabilium Patrum expoſitio probat. Vnde cùm ſacra lex per Moyſen inciperet dari, ſacer ille agnus, cujus ſanguis in ſuperliminaribus & poſtibus domorum aſperſus, vaſtatorem prohibuit ingredi domos celebrantium Phaſe, non jubetur à Sacerdotibus ſumi, vel à populo Sacerdotibus, aut à Sacerdotibus Deo offerri, ſed ab univerſo cœtu filiorum Iſraël tolli per familias & domos, iuxta numerum animarum quæ ſufficere poſſent ad eſum ejus. Nec excipiuntur quilibet indigni & immundi, ſed omnibus hoc in commune præcipitur; ſolis duntaxat alienigenis ſeiunctis, advenis verò & mercenariis coniunctis. Denique & ipſe agnus, licèt ſine macula eſſe iubeatur, ab ovibus tamen & capris ſecundùm antiquam tranſlationem mandatur aſſumi, & cum amaritudine comedi.

1. Petri 2.

Exod. 12.

III. Vt igitur liquidò pateat eminentia vel dignitas in commune Sacerdotij, conſideremus à principio mundi gradus eius. Primogeniti, ſi tamen dici liceat, primi hominis, primi leguntur ſacerdotale miniſterium peregiſſe, Caïn videlicet & Abel, id eſt, Deo hoſtias obtuliſſe: quorum unus improbatus eſt, & ſacrificia eius non ſunt reſpecta. Et hoc idcirco fieri potuit, quia non populi, ſed propria vota obtulit; licèt cauſa reprobationis alia extiterit. Nam in con-

Geneſ. 4.

ſequentibus nunquam invenies ut oblata pro aliis reprobata ſint, etiamſi is qui obtulit indignus fuerit, ſi tamen fide de domo fuit, aut in domo obtulit, in qua agnus veſcendus eſt; ſicut lex præcipit dicens: *In una domo comedetur, nec efferetis de carnibus illius foras.* Sed magis eorum corda penſantur, qui per Sacerdotes, qualeſcunque illi ſint, offerunt, ſicut multis modis oſtendi poteſt. Vnde & de bonis Sacerdotibus Dominus ait: *Si ſteterint Moyſes & Samuël coram me, non eſt anima mea ad populum iſtum.* Et iterum: *Non eſt mihi voluntas in vobis, & munus non ſuſcipiam de manu veſtra.* E contrario autem, etiam auditu hominum & viſu noſtro didicimus oblata Deo per Sacerdotes reprehenſibilis vitæ, ita accepta, ut etiam infirmitates corporum curarent: qui fortaſsis cum aliis reprobis dicturi ſunt Deo, *Domine, Domine, in nomine tuo dæmonia ejecimus, & virtutes multas fecimus,* & cetera. Tale aliquid etiam in libro Iudicum legitur de Micha, qui habuit ſculptile, atque conflatile, & ædiculam ſeparatam, & fecit Ephod ac Teraphin, & recepit adoleſcentem quendam Levitici generis, ut eſſet ei Sacerdos: qui cùm eſſet utique contra fas ſculptilium ſacerdos, tamen pro filiis Dan conſuluit Dominum, & reſpondit proſpera quæ ventura erant.

Exod. 12. *Ier. 15.* *Malach. 1.* *Matth. 8.* *Judic. 17.*

IV. Pertinet quoque ad hanc rationem confirmandam, qua dicimus ſacerdotalia obſequia pro populorum meritis diſpenſari, quod Ezechieli ſancto Prophetæ Dominus loquitur: *Linguam tuam adhæreſcere faciam palato tuo. & eris mutus, nec quaſi vir objurgans, quia*

Ezech. 3.

Digitized by Google

domus exaſperans eſt. E contrario autem de Caïpha dicitur: *Hoc autem à ſemetipſo non dixit. Sed cùm eſſet Pontifex anni illius, prophetavit quia Ieſus moriturus erat pro gente.* Ioan. 11.
Sed cur hæc in aliis quæramus, cùm etiam de ipſo Domino Evangeliſta dicat: *Et non poterat ibi virtutem ullam facere, niſi paucos infirmos impoſitis manibus curavit, & mirabatur propter incredulitatem eorum.* Marc. 6.
Quam rem alius Evangeliſta apertiùs loquitur, dicens: *Et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem eorum.* Matth. 13.
Et in iſtis quidem incredulitatis meritum fuit, ut nec multæ apud eos virtutes fierent; & ipſi pauci qui ſanati ſunt, non ſola verbi potentia, ſed manuum impoſitione curarentur. Paralyticum verò Centurionis puerum, & mulieris Chananææ filiam, quæ malè à dæmonio vexabatur, ſolo verbo reſtituit incolumitati. Nimirum magnitudine fidei eorum hoc exigente, qua alter dixerat: *Tantùm dic verbo, & ſanabitur puer meus.* Matth. 8.
altera ex micis de menſa dominorum cadentibus catellos poſſe percipere non dubitaverat. Matth. 15.
quámque miris laudibus Salvator extulit, de Centurione quidem dicens, *Non inveni tantam fidem in Iſraël*; Mulieri verò Chananææ: *O mulier, magna eſt fides tua. fiat tibi ſicut vis.* E contrario, inter ceteros veros diſcipulos, etiam Iudæ ficto diſcipulo, & vero proditori, magnam virtutum gratiam contulit, ſicut Evangelium narrat, dicens: *Convocatis Ieſus duodecim diſcipulis ſuis, dedit illis poteſtatem immundorum ſpirituum, ut eicerent eos, & curarent omnem langorem, & omnem infirmitatem.* Matth. 10.
Vbi & additur: *Duode-*

cùm autem Apoſtolorum nomina ſunt hæc. Primus Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater ejus; enumeratiſque omnibus, poſtremus ponitur Iudas Scariotes, qui & tradidit eum. Deinde ſequitur : *Hos duodecim miſit Ieſus.* & poſt paululum : *Euntes autem, prædicate dicentes quia adpropinquavit regnum cœlorum. Infirmos curate, mortuos ſuſcitate, leproſos mundate, dæmones eicite.* Cui rei ſubiungit aliusEvangeliſta: *Et exeuntes prædicabant ut pœnitentiam agerent, & dæmonia multa eiciebant, & ungebant oleo multos ægros, & ſanabant.* De talibus, bonis videlicet ac malis prædicatoribus, loquens Apoſtolus, ait: *Quid enim dum omnimodo ſive per occaſionem, ſive per veritatem Chriſtus annuncietur, & in hoc gaudeo, ſed & gaudebo.*

Marc. 6. *Philip. 1.*

V. Colligitur itaque ex prædictis rebus, quod nec Sacerdotes, cùm exaudiuntur, aut prædicando proſunt, meritis ſuis debent tribuere, ſed eorum pro quibus hæc agunt; nec populus ſacerdotis culpæ deputare, ſed ſuæ, cùm ſacerdos nec orando proficit, nec loquendo, licèt vario contingat modo, ſicut beatus Papa Gregorius affirmat, dicens : *Sæpe enim pro ſua nequitia prædicantium lingua reſtringitur; ſæpe verò ex ſubjectorum culpa agitur ut eis qui præſunt, prædicationis ſermo ſubtrahatur.* Hæc idcirco dicimus, ut oſtendatur & per bonos & per malos bona poſſe adminiſtrari; plerunque autem bonos malis prodeſſe non poſse, & ab utilitate miniſterij prohiberi; ſicut Dominus de infideli vinea loquens, ait : *Et nubibus mandabo ne pluant ſuper eam imbrem.* Sed &

Homil. 17. in Evangelia. *Iſaiæ 5.*

Hieremiam idem Dominus prohibens : *Tu*, inquit, *noli orare pro populo hoc, nec adſumas pro eis laudem & orationem, quia non exaudiam te*. Ceterùm quod ſuprà diximus de Caïn, ſi pro aliis ſacrificium obtuliſset, quod ſine caritate fieri non poteſt, nullatenus diceretur ad Caïn & ad munera eius non reſpexiſse Dominum, in conſequentibus meliùs demonſtrabitur, ſi tamen dare dignatus fuerit Dominus. Interim de excellentia & dignitate ſacerdotij vel ſacerdotum cœpta perſequamur. *Ierem. 1.* *Geneſ. 4.*

VI. Noë, per quem reſtitutum eſt genus humanum, poſt diluvium ædificavit altare Domino, & obtulit holocauſta; odoratúſque eſt Dominus odorem ſuavitatis, & ait ad eum : *Nequaquam ultrà maledicam terræ propter homines*. Melchiſedech Rex Salem, ſacerdos Dei excelſi fuiſse ſcribitur; de quo Apoſtolus : *Intuemini*, ait, *quantus ſit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham Patriarcha*. Patres electi, Abraham ſcilicet, Iſaac, & Iacob, (de quibus Dominus ad David loquitur, *Feci nomen tuum ſicut unius magnorum qui celebrantur in terra*) ædificaſse leguntur altaria. Beatus quoque Iob holocauſta per ſingulos dies ſcribitur obtuliſse; &, ut beatus Hieronymus ait, *antiqua Iudæorum traditio eſt, quòd ante legem omnes primogeniti fuerint ſacerdotes, & Deo victimas immolarint*. In lege autem aſsumitur tribus Levi pro omni primogenito qui aperit vulvam in filiis Iſraël, fiúntque Levitæ Dei; dicitúrque ad Moyſen : *Tolle Levitas pro primogenitis filiorum Iſraël, & pecora Levitarum pro pecoribus eorum, erúntque Levitæ mei. Ego* *Geneſ. 8.* *Geneſ. 14.* *Hebr. 7.* *2. Reg. 7.* *Iob. 1.* *Numer. 3.* *Exod. 13. & Numer. 3.*

ſum Dominus. Externus qui ad miniſtrandum acceſſerit, morietur. Et res mira, & vehementer ſtupenda! Omnes Levitæ quos numeraverunt Moyſes & Aaron iuxta præceptum Domini per familias ſuas in genere maſculino à menſe uno & ſuprà, fuerunt viginti duo millia, ſicut viginti duæ litteræ apud Hebræos, & viginti duo libri divinæ auctoritatis in veteri teſtamento. Vt id ipſum ſit quod in Deuteronomio dicitur: *Scripſit itaque Moyſes hanc legem, & tradidit eam ſacerdotibus filiis Levi, qui portabant arcam fœderis Domini, & cunctis ſenioribus Iſraëlis.*

Num. 3.

Deuteron. 31.

VII. Sed & illud omni admiratione dignum eſt, quòd primogeniti filiorum Iſraël, pro quibus dati ſunt filij Levi, fuerunt maſculi per nomina ſua à menſe uno & ſuprà, viginti duo millia, ducenti ſeptuaginta tres. Nam viginti duo, ut dictum eſt, numero litterarum concinit & librorum, habens ſupra duplicem centenarium, ſeptemplicem denarium, & ſimplicem ternarium, numeros in divinis litteris ſacratiſſimos. Ex hoc iam tempore non oportuit eſſe ſacerdotes quoſcunque primigenitos, ſed tantùm Levitas filios Aaron, qui ſeparati ſunt à populo, ſicut ſcriptum eſt: *Tribum Levi noli numerare, neque ponas ſummam eorum cum filiis Iſraël, ſed conſtitues eos ſuper tabernaculum teſtimonij.* Et poſt paulùlum: *Cùm proficiſcendum fuerit, deponent Levitæ tabernaculum; cùm caſtrametandum, erigent. Quiſquis externorum acceſſerit, occidetur.* Et in tantùm ſequeſtrati ſunt & prælati populo, ut iubeat Dominus Moyſen dicere eis, Aaron ſcilicet & filiis eius: *Sic*

Numer. 1.

Sic benedicetis filiis Iſraël. Et poſt benedictio- *Numer. 6.*
nem, *Invocabunt*, ait, *nomen meum ſuper filios Iſraël, & ego benedicam eis.* Non illi benedicent, ſed ego; illorum eſt invocare, meum eſt benedicere. In quibus verbis non excipit malos, ſed de omnibus in commune loquitur, bonis videlicet & malis. Malos dicimus, ſicut fuerunt Ophni, & Phinees, Somna, & Pha- *1. Reg. c. 2.*
daſſur, & ceteri tales, licèt iſti in præſenti vita receperint vindictam. Nec ſolummodo ſacerdotum fuit orare pro populo, ſed & omnium Levitarum, ſicut ipſe Dominus dicit: *Tuli Le-* *Numer. 3. & 8.*
vitas pro cunctis primogenitis filiorum Iſraël, tradidique eos dono Aaron & filiis eius de medio populi, ut ſerviant mihi pro Iſraël in tabernaculo fœderis, & orent pro eis, ne ſit in populo plaga, ſi auſi fuerint accedere ad Sanctuarium. Vbi notandum videtur, quia ſicut omnes ſacerdotes & Levitæ ſancti & iuſti eſſe non potuerunt, ita nec omnes ceteri Iſraëlitæ iniqui & peccatores: ſed tamen per peccatores ſacerdotes & Levitas completa ſunt ſalutaria populi, quæ per iuſtos populi impleri non potuerunt. Et quanquam æterna vita plus digni ſunt iuſti populares quàm iniuſti ſacerdotes; tamen ſacramenta in quibus ſalus populi conſiſtit agere poſſunt iniuſti ſacerdotes. quod non poſſunt iuſti populares. ſcilicet quia valet in qualicunque miniſtro ipſa vis miniſterij quod non valet iuſtitia in eo cui non conceditur licentia miniſtrandi. Atque hoc etiam atque etiam Moyſes populo inculcat, dicens: *Separavit* *Deut. 10.*
Dominus tribum Levi, ut portaret arcam fœderis Domini, & ſtaret coram eo in mini-

ſterio, ac benediceret in nomine illius.

VIII. In tantum autem ab aliis intentanda ſunt ſacramenta altaris, ut dicat Dominus ad
Numer. 18. Aaron: *Tu & filij tui & domus patris tui tecum, portabitis iniquitatem ſanctuarij, & tu & filij tui ſimul ſuſtinebitis peccata ſacerdotij veſtri.* Et poſt aliqua: *Si quis externus acceſſerit, occidetur.* Quod terribiliter legitur adimpletum in Oza, cùm adduceret David arcam Domini de domo Aminadab, ſicut ſcriptum eſt:
2. Reg. 6. *Et impoſuerunt arcam Domini ſuper plauſtrum novum; tulerúntque arcam de domo Aminadab, qui erat in Gabaa.* Oza autem & Ahio filij Aminadab minabant plauſtrum novum. Et poſt pauca: *Poſtquam autem venerunt ad aream Nachon, extendit manum Oza ad arcam Dei, & tenuit eam, quoniam calcitrabant boves, & declinaverant eam. Iratúſque eſt indignatione Dominus contra Ozam, & percuſſit eum ſuper temeritate. qui mortuus eſt ibi juxta arcam Dei.* Certè Oza injunctum ſibi officium agebat, plauſtrum minabat; & obſequij eius eſſe videbatur, ut arcam Dei, quam recalcitrantes boves inclinaverant, ſuſtentaret. Verùm quia non erat officij ejus ut eam contingeret, quod ille ſibi viſus eſt feciſſe pietate, reputatum illi à Deo eſt terribiliter in temeritatem, & tantam temeritatem quæ ſtatim mortis ſupplicio plecteretur. Quam rem beatus David in tantum expavit, ut ſequatur Scriptura, dicens:
2. Reg. 6. *Extimuit David Dominum in die illa dicens: Quomodo ingredietur ad me arca Domini? Et noluit divertere ad ſe arcam Domini in civitatem David; ſed divertit eam in domo Obede-*

dom Getthæi. Vnde & poſt aliquod temporis, cùm audiſſet quòd benedixiſſet Dominus domui Obededom Getthæi propter arcam Dei, vocatis ad ſe principibus ſacerdotum ac Levitarum, ſic legitur præcepiſſe: *Vos qui eſtis principes familiarum Leviticarum, ſanctificamini cum fratribus veſtris, & afferte arcam Domini Dei Iſraël ad locum qui ei præparatus eſt, ne ut à principio; quia non eratis præſentes, percuſſit nos Dominus; ſic & nunc fiat inlicitum quid nobis agentibus.* E contrario autem Ozias Rex, de quo legitur quòd requiſierit Dominum, & dilexerit eum in omnibus, *cùm roboratus eſſet, elevatum eſt cor ejus in interitum ſuum, & neglexit Dominum Deum ſuum; ingreſſúſque templum Domini, adolere voluit incenſum ſuper altare thymiamatis; ſtatimque ingreſſus eſt poſt eum Azarias ſacerdos, & cum eo ſacerdotes Domini octoginta, viri fortiſſimi, reſtiterunt Regi, atque dixerunt: Non eſt tui officij, Ozia, ut adoleas incenſum Domino, ſeb ſacerdotum, hoc eſt, filiorum Aaron, qui conſecrati ſunt ad hujuſmodi miniſterium. Egredere de ſanctuario, ne contempſeris: quia non reputabitur tibi in gloriam hoc à Domino Deo. Iratúſque eſt Ozias; & tenens in manu thuribulum ut adoleret incenſum, minabatur ſacerdotibus; ſtatimque orta eſt lepra in fronte ejus coram ſacerdotibus in domo Domini ſuper altare thymiamatis. Cùmque reſpexiſſet eum Azarias Pontifex, & omnes reliqui ſacerdotes, viderunt lepram in fronte ejus, & feſtinatò expulerunt eum. Sed & ipſe perterritus acceleravit egredi, eò quòd ſenſiſſet ilico plagam Domini.* Tali itaque contemptores ſacerdotum ultione

1. Par. 15.

2. Par. 26.

feriuntur, talis in ſacerdotibus fortitudo & conſtantia prædicatur. Ob hanc & Azarias iſte ſingulari laude attollitur, ſicut ſcriptum eſt de eo. Azarias ſacerdos de genere Aaron, ipſe eſt qui ſacerdotio functus eſt in domo quam ædificavit Salomon in Hieruſalem.

IX. Tanta igitur ſacerdotibus ſacerdotij dignitate collata, præcipitur populo ut eis in cunctis obediat. Ait denique Moyſes: *Accedent itaque ſacerdotes filij Levi, quos elegerit Dominus Deus tuus ut miniſtrent ei, & benedicant in nomine ejus, & ad verbum eorum omne negotium & quicquid mundum vel immundum eſt judicetur.* Quàm ſit autem pernicioſum non obedire ſacerdotibus, miro modo etiam per Moyſen dicitur. *Obſerva*, inquit, *diligenter ne incurras plagam lepræ; ſed facies quæcunque docuerint te ſacerdotes Levitici generis, juxta id quod præcepi eis, & imple ſollicitè.* Nam cùm lepra infirmitas corporis ſit, quur non potiùs medicis obediendum præcipit, ſed ſacerdotibus? niſi quia humiliter audiendo ſacerdotes declinat quis immunditiam mentis, maximè erroris. ita tamen ſi ſacerdos ea docuerit quæ Dominus præcepit. Hoc eſt enim quod dicit: *Facies quæcunque docuerint te ſacerdotes, juxta id quod præcepi eis.* Nam ſi ſacerdos aliud docuerit quàm quod Dominus juſſit, quiſquis ei auſcultaverit, leproſus leproſum ſequitur, & cæcus cæcum; & conſequenter ambo de caſtris expellentur, ambóque in foveam cadent. Non ergo aliud doceat ſacerdos, niſi quod Dominus præcipit, ut ſalubriter audiatur. Sic & Ezechieli Dominus loquitur: *Audies ergo ex ore meo ſermo-*

Deut. 21.
Deut. 24.
Ezech. 3.

nem, & annuntiabis eis ex me. Audies, inquit, non aliunde, ſed *ex ore meo, & annuntiabis ex me,* non ex te: quia qui loquitur mendacium, de ſuo loquitur. E contrario autem, *omne datum optimum, & omne donum perfectum, deſurſum eſt; & lux veritatis à patre luminum eſt*; nec eſt ullum bonum aut verum, niſi ab eo qui ſolus verè natura eſt bonus.

Ioan. 8.
Iacob. 1.

X. Sed videamus utrum apoſtolicæ quoque litteræ conſonanter legi de his doceant. Beatus Paulus Apoſtolus ad Hebræos ſcribens: *Obedite*, ait, *Prapoſitis veſtris, & ſubjacete eis. Ipſi enim pervigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri; ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes.* Ad Timotheũ etiam ſcribens, ait: *Qui bene præſunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina. Dicit enim Scriptura, Non infrenabis os bovi trituranti. Et: Dignus eſt operarius mercede ſua. Qua in re*, ut ait beatus Papa Gregorius, *conſiderandum eſt, quòd uni eorum operi duæ mercedes debentur, una in via, altera in patria, una quæ nos in labore ſuſtentat, altera quæ nos in reſurrectione remunerat.* Item ad Corinthios, inter multa ad hæc pertinentia, dicit: *Quis paſcit gregem, & de lacte gregis non manducat? Numquid ſecundùm hominem hæc dico? An & lex hæc non dicit? Scriptum eſt enim in lege Moyſi: Non alligabis os bovi trituranti. Numquid de bobus cura eſt Deo? An propter nos utique dicit? Nam propter nos ſcripta ſunt: quoniam debet in ſpe qui arat arare, & qui triturat, in ſpe fructus percipiendi. Si nos vobis ſpiritalia ſeminavimus, magnum eſt ſi veſtra carnalia metamus.* Et poſt

Hebr. 13.
1. Tim. 5.
Homil. 17. in Evangelia.
1. Cor. 9.

pauca : *Neſcitis quoniam qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt, edunt; qui altaria deſerviunt, cum altario participantur? Ita & Dominus ordinavit his qui Evangelium annunciant, de Evangelio vivere.* Itémque ibi : *Ob-*
1. Cor. ult. 16. *ſecro autem vos fratres, noſtis domum Stephanæ & Fortunati, quoniam ſunt primitiæ Achaiæ, & in miniſterio ſanctorum ordinaverunt ſeipſos; ut & vos ſubditi ſitis ejuſmodi, & omni cooperanti & laboranti. Gaudeo autem in præſentia Stephanæ & Fortunati & Achaici, quoniam id quod vobis deerat, ipſi ſuppleverunt. Refecerunt etenim meum ſpiritum & veſtrum. Cognoſcite ergo qui ejuſmodi ſunt.* Item ad Theſſalonicenſes:
1. Theſſal. 5. *Rogamus autem vos fratres ut noveritis eos qui laborant inter vos, & præſunt vobis in Domino, & monent vos, ut habeatis illos abundantiùs in caritate propter opus illorum. pacem habete cum eis.*

XI. Hæc pauca veteris ac novi teſtamenti collegimus teſtimonia, in quibus quaſi in ſpeculo contueri valeamus fœditatem noſtri temporis, omni lacrymarum fonte plorandam; quandò increbuit conſuetudo impia, ut penè nullus inveniatur anhelans & quantulumcunque proficiens ad honores & gloriam temporalem, qui non domeſticum habeat ſacerdotem, non cui obediat, ſed à quo inceſſanter exigat licitam ſimul atque inlicitam obedientiam, non ſolùm in divinis officiis, verùm etiam in humanis; ita ut plerique inveniantur, qui aut ad menſas miniſtrent, aut ſaccata vina miſceant, aut canes ducant, aut caballos, quibus feminæ ſedent, regant, aut agellos provideant. Et quia

tales, de quibus hæc dicimus, bonos ſacerdotes in domibus ſuis habere non poſſunt, (nam quis eſſet bonus clericus qui cum talibus hominibus dehoneſtari nomen & vitam ſuam ferret?) non curant omnino quales clerici illi ſint, quanta ignorantia cœci, quantis criminibus involuti; tantùm ut habeant presbyteros proprios, quorum occaſione deſerant Eccleſias, ſeniores, & officia publica. Quòd autem non habeant eos propter religionis honorem, apparet ex hoc, quòd non habent eos in honore. Vnde & contumelioſè eos nominantes, quando volunt illos ordinari preſbyteros, rogant nos aut jubent, dicentes: Habeo unum clericionem, quem mihi nutrivi de ſervis meis propriis, aut beneficialibus, ſive pagenſibus; aut obtinui ab illo vel illo homine, ſive de illo vel illo pago. Volo ut ordines eum mihi preſbyterum.] Cùmque factum fuerit, putant ex hoc quòd majoris ordinis ſacerdotes non eis ſint neceſſarij, & derelinquunt frequenter publica officia & prædicamenta; impletúmque eſt etiam in nobis quod ait Propheta: *Populus tuus ſicut hi qui contradicunt ſacerdoti. Et corrues hodie, & corruet etiam Propheta tecum.* Et poſt paululum: *Gloriam eorum in ignominiam commutabo. Peccata populi mei comedent, & ad iniquitatem eorum ſublevabunt animas eorum. Et erit ſicut populus, ſic ſacerdos. & viſitabo ſuper eum vias ejus, & cogitationes ejus reddam ei.* Vel illud quod Scriptura alia loquitur, dicens: *Poſt hac verba non eſt reverſus Hieroboam de via ſua peſſima; ſed è contrario fecit de noviſſimis populi ſacerdotes excelſorum. Quicunque volebat, implebat ma-*

Oſee 4.

3. Reg. 13.

num ſuam, & fiebat ſacerdos excelſorum. Et propter hanc cauſam peccavit domus Hieroboam, & everſa eſt & deleta de ſuperficie terra.

XII. Forſitan in his duabus ſententiis reſiſtat aliquis, dicens: Hæc dicta ſunt de decem tribubus Iſraël, quæ per Hieroboam receſſerunt à domo David, & civitate ſancta, ac templo & altari, ſive miniſterio electorum ſacerdotum; & propterea debent de hæreticis intelligi, qui recedunt à veri domo Dauid, id eſt, Chriſti, & à communione vel doctrina ſacerdotum catholicorum. Nos ab Eccleſia non recedimus, nec ſpernimus nutrices Eccleſias; ſed habemus ſacerdotes quales poſſumus. Conſideret qui hęc dicit quantis modis receditur à domo & corpore David, & inveniet proculdubio valde congruere in hac re omnibus improbandis factis, ſicut & Doctores noſtri ſenſerunt. Quanquam ſunt aliæ divinæ auctoritatis multæ ſententiæ, in quibus ſine contradictione temeratio tantæ ſanctitatis arguitur. ſicut eſt illud Malachiæ
Malach. 1. Prophetæ: *Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum eſt? & ſi offeratis claudum & languidum, nonne malum eſt?* Quæ ſententia poteſt quidem & de hoſtiis carnalibus vel ſpiritalibus ſpecialiter accipi, intelligitur tamen probabiliter etiam de offerentibus. Verùm quia de his, quales eſſe vel non eſſe debeant, Patrum dicta ſunt plurima, nobis neceſſe eſt cum omni cordis contritione tractare, qui in his peſſimis temporibus ordinandi & regendi Eccleſias miniſterium ſortiti ſumus; ut ſi ex toto cavere non poſſumus, ſaltem quantulumcunque nobis ipſis ſuccurrere ſtudeamus, ne peccatis alienis

communicemus, quia noſtra ſuperabundant, & cùm iniquitates noſtræ ſupergreſſæ ſint capita noſtra, & ſicut onus grave gravatæ ſint ſuper nos, non contemnamus piè monentem Apoſtolum ac dicentem: *Manus citò nemini impoſueris, neque communicaveris peccatis alienis.* *Pſalm. 37.* *1. Timoth. 5.*

XIII. Nempe ex quo fides Chriſti mundo annunciata eſt & recepta, non fuerunt rectores Eccleſiarum tam periculis & tam gravibus atque inevitabilibus circumſepti. Quia, ſicut jam dictum eſſe meminimus, mundus in annis prioribus, velut in juventute viguit. At nunc ipſa ſua ſenectute deprimitur, & quaſi ad vicinam mortem moleſtiis creſcentibus urgetur. Quod nos abſque ambiguo de Eccleſia dicere poſſumus, quæ in annis prioribus ad tolerantiam paſſionum robuſta, in perfectione veritatis erecta, ad oſtenſionem ſignorum valida, ſtudio mirandæ continentiæ & abſtinentiæ accincta, contra rabiem luporum ſollicita, ad reſiſtendum improbis libera. At nunc omnibus infirmitatibus mentis ita eſt languida, ut ad dicendum quidem nec tutum ſit, nec poſſibile; ad cavendum verò, nec promptum, nec facile. Atque utinam vel dolere dignè poſſemus annos iſtos famis & ſterilitatis, quos per ſomnium Pharao vidit, Ioſeph vir ſanctus intellexit & expoſuit. *Geneſ. 40.* Quippe fluvius ſeculi huius, de quo aſcendere videbantur ſeptem boves pulchræ & craſſæ nimis, quæ paſcebantur in locis paluſtribus, præteritorum temporum ſignificationem gerit, quæ habuere Doctores doctrina ſublimes, ſanctitate fulgidos, in defenſione veritatis rigidos. Nunc autem (quod ſine gravi dolore dici non

poteſt) ex prædicto flumine jam emergunt aliæ boves fœdæ confectæque macie. de qua re ſi iuxta gracilitatem ſermonis noſtri aliquid dicere tentamus, offendimus forſitan ad invicem. Tamen ſi Deo iuvante in unum convenerimus, oportet nos de hoc diligenter & fideliter conloqui: quia & his in quibus ſanitas deficit, & infirmitas roboratur, moris eſt inde cogitare, inde interrogare, ut ad earum rerum perveniant cognitionem.

XIV. Quæramus etiam ne fortè iam propè ſit, & timeamus ne nos in perditionem involvat illud quod terribiliter per Prophetam dicitur:
Is. 22. *In die illo, dicit Dominus exercituum, auferetur paxillus qui fixus fuerat in loco fideli, & frangetur, & cadet, & peribit quod pependerat in eo, quia Dominus locutus eſt.* Ita ut conſe-
Luc. 18. quenter impleatur quod Veritas dicit: *Veruntamen filius hominis veniens, putas inveniet fidem ſuper terram?* Tamen quia Veritas ipſa di-
Matth. 28. cit iterum, *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſeculi,* proculdubio erunt ſemper in Eccleſia, cum quibus ille ſit, erúntque fortiſſimi ac robuſtiſſimi pugnatores Dei, adversùm quos ille qui nunc ligatus eſt in abyſſo, ſolutus, totis viribus permittetur belligerare, quos divina gratia idoneos reddet adversùm tam immanem beſtiam dimicare, &
Hebr. 10. victores de ea exiſtere. Adhortemur itaque noſmetipſos per ſingulos dies, non deſerentes collectionem noſtram. Audiamus Dominum per
Malach. 3. Prophetam monentem: *Congregate triticum in horreum meum, & ſit cibus in domo mea.* Triticum utique illud evangelicum, de quo dicitur:

Digitized by Google

Quis putas eſt fidelis diſpenſator & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam, ut det illis in tempore tritici menſuram? Beatus enim ille ſervus, quem, cùm venerit Dominus, invenerit ita facientem. At ſi hoc ſemper neceſſarium fuit, quanto magis nunc, quando jam propius eſt tempus illud, de quo Dominus ait: *Ecce dies venient, & mittam famem in terram, non famem panis, neque ſitim aquæ, ſed audiendi verbum Dei, & deficient virgines bonæ.* Interim tamen, ſicut alius Propheta loquitur, *Quid bonum ejus, aut quid pulchrum ejus, niſi frumentum electorum, & vinum germinans virgines?* In quibus verbis magnopere neceſſe eſt unicuique noſtrum ſubire contra ſemetipſum judicij diſtrictionem, & exigere à ſemetipſo veritatis confeſſionem, utrum ſollicitior ſit ad congregandum vinum in quo eſt luxuria, an vinum germinans virgines. Luc. 12. Amos 8. Zachar. 9.

XV. Hæc breviſſimè de nobis dicta ſint, quæ pertinent ad officium & miniſterium noſtrum. Dein dicamus fidelibus laïcis, qua fide & ſpe venerari ſtudeant ſacramenta divina in omnibus communiter ſacerdotibus; ſive ſint diligentes, ſive negligentes, ſive ſint providi, ſive torpentes. Sacramenta etenim divina, baptiſma ſcilicet, & confectio corporis ac ſanguinis Domini, ceteráque in quibus ſalus & vita fidelium conſiſtit, tam magna & ſancta ſunt, ut nec bonorum meritis meliorari, nec malorum perverſitate poſſint deteriorari; cùm ad invocationem ſummi Sacerdotis, non humana virtute, ſed S. Spiritus perficiantur ineffabiliter majeſtate. Nullo modo igitur, ſicut beatus Augu-

ſtinus docet, *ſacramentum Chriſti in bonis miniſtris approbandum eſt, in malis reſpuendum, quaſi aut hujus aut hujus ſit, cùm in utroque idem ſit, & non niſi Dei ſit. Et quamvis in peſſimis bonum ſit, etſi hominum qui hoc agunt alius eſt alio deterior, non ideo illud quod agunt deterius eſt in illo quàm in iſto: quia nec in duobus catholicis malis, ſi unus ſit alio deterior, deteriorem baptiſmum gerit: nec ſi unus eorum ſit bonus, alius malus, in malo malus eſt baptiſmus, & in bono bonus, ſed in utroque bonus. ſicut lumen ſolis, vel etiam lucernæ, non utique deterius eſt in oculis deterioribus, quàm in melioribus; ſed idem in utriſque, quamvis eos diverſè pro illorum diverſitate vel lætificet vel excruciet.*

XVI. Similiter autem & beatus Papa Gregorius de non contemnendis divinis ſacramentis in qualibuſcunque miniſtris Dei ſub quodam congruo exemplo admonet, dicens: *Sæpe, fratres mei, ſolet evenire quod dico, ut perſona potens famulum habeat deſpectum; cùmque per eum ſuis fortè vel extraneis reſponſum aliquod mandat, non deſpicitur perſona loquentis ſervi, quia ſervatur in corde reverentia mittentis domini; nec penſant qui audiunt, per quem, ſed quid, vel à quo audiant. Ita ergo, fratres, ita vos agite. Etſi forſitan nos dignè deſpicitis, in mente tamen veſtra vocantis Domini reverentiam ſerv*[...]

Idem etiam Pater de eiſdem rebus in quad[...] Epiſcoporum exhortatione ſic loquitur: *Et per nos quidem fideles ad ſanctum baptiſma veniunt,* (Homil. 17. in Evangelia.) *noſtris precibus benedicuntur, per impoſitionem manuum noſtrarum à Deo Spiritum ſanctum percipiunt, atque ipſi ad regnum cœleſte pertingunt.*

Et ecce nos per negligentiam noſtram deorſum tendimus. Ingrediuntur electi, ſacerdotum manibus expiati, cœleſtem patriam, & ſacerdotes ipſi per vitam reprobam ad inferni ſupplicia feſtinant. Cui ergo rei, cui ſimiles dixerim ſacerdotes malos, niſi aquæ baptiſmatis, quæ peccata baptizatorum diluens, illos ad regnum cœleſte mittit, & ipſa in cloacas deſcendit? Timeamus hæc, fratres. Conveniat actionem noſtram ipſum miniſterium noſtrum. De peccatorum noſtrorum cotidie relaxatione cogitemus; ne noſtra vita peccato obligata remaneat, per quam omnipotens Deus cotidie alios ſolvit.

XVII. Conſonanter quoque & beatus Papa Anaſtaſius de his docet, dicens: *Nam & baptiſmum, quòd procul ſit ab Eccleſia, ſive ab adultero vel à fure fuerit datum, ad percipientem munus pervenit inlibatum, quia vox illa quæ ſonuit per columbam, omnem maculam humanæ pollutionis excludit, qua declaratur ac dicitur: Hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto. Nempe & Iudas, cùm fuerit ſacrilegus atque fur, quicquid egit inter Apoſtolos pro dignitate commiſſa, beneficia per indignum data, nulla ex hoc detrimenta ſenſerunt. Quicquid ergo ad hominum provectum quilibet in Eccleſia miniſter pro officio ſuo videtur operari, hoc totum contineri implendum divinitatis effectu, ita ille per quem Chriſtus loquitur, Paulus affirmat: Ego plantavi, Apollo rigavit, ſed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus. A Deo autem non quæritur, quis vel qualis prædicet, ſed quem prædicet, ut invidos etiam bene*

Decreta Anaſtaſij cap. 7. 8.

1. Corinth. 3.

Chriſtum prædicare confirmet. Mali itaque boni miniſtrando, ſibi tantummodo nocent, nec Eccleſiæ myſteria commaculant. Ac per hoc nullatenus debent metuere qui vel in conſecrationibus vel in baptiſmate myſteria tradita ſuſcipiunt; ne irrita beneficia divina videantur: quia virtutem ſuam obtinentibus myſteriis, in hoc aliis rea ſibi perſona non nocet.

XVIII. Hæc igitur ſenſa Patrum & definitiones poſuimus, ut noverint fideles populi, nihil ſe lædi criminibus ſacerdotum in acceptione ſacramentorum; ſi tamen juxta regulam à Domino poſitam, vel ſecundùm traditionem eccleſiaſticam, celebrentur. Ceterùm ſummopere neceſſe eſt præcaveri, ut in ordinandis offerendíſve miniſtris non communicemus, ut ſuprà dictum eſt, peccatis alienis, criminoſos videlicet ad ſacerdotium promovendo, aut, quod adhuc multò deterius eſt, ignorantia cœcos, qui vel ſecundùm tenorem eccleſiaſticum neſciant peragere ipſa myſteria, quod omnino eſt improbandum, & nullo modo admittendum, vel cœcis ducatum præbeant ad foveam æternæ damnationis. Quod & Dominus terribiliter ſe reprobare demonſtrat, dicens per Prophetam:
Oſeæ 4. *Quia tu ſcientiam repuliſti, repellam te & ego ne ſacerdotio fungaris mihi.* Et iterum: *Sacerdotes*
Ezech. 22. *contempſerunt legem meam, & polluerunt ſanctuaria mea, inter ſanctum & prophanum non habuerunt diſtantiam, & inter pollutum & mundum non intellexerũt.* Cùm è contrario ſecundùm
1. Petr. 3. præcepta apoſtolica debeamus eſſe parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti nos ratio-
Tit. 1. nem de ea quæ in nobis eſt ſpe, & oporteat præ-

Digitized by Google

dicatorem eſſe amplectentem eum qui ſecundùm doctrinam eſt fidelem ſermonem, ut potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt arguere. Quanquam enim ſacerdos & vita & doctrina inreprehenſibilis eſſe debeat, quò rite & audiatur & imitetur; tamen ſi unum horum defuerit, tolerabilius eſt illi obedire qui bene docet & reprehenſibiliter vivit, quàm illi qui & nequiter vivit, & quid doceat neſcit. Illi namque erant ſimiles de quibus Dominus jubebat, dicens: *Quæ dicunt facite; quæ autem faciunt, facere nolite.* Scilicet quia hæc obſervantes, ſine ſui periculo tales poterant ſuſtinere rectores. De iſto autem, cùm ſit totus inutilis & totus noxius, & ſine periculo nec audiri poſſit nec imitari, rectè à quibuſdam dictum intelligitur in Evangelio: *Si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebroſum erit.* Rurſúmque in Proverbiis: *Non decent ſtultum deliciæ, nec ſervum dominari principibus.* Itémque ibi: *Labia juſti erudiunt plurimos. Qui autem indocti ſunt, in cordis egeſtate morientur.* Et iterum: *Sicut qui mittit lapidem in acervum Mercurij, ſic qui tribuit inſipienti honorem.* licèt hæc ſententia præcipuè illos tangat qui tales ordinare præſumunt.

Matth. 2[3].
Matth. 6.
Prov. 19.
Prov. 10.
Prov. 26.

XIX. Et quoniam nobis nunc de dignitate ſacerdotij ſermo eſt, ſed & ſacerdotum, ſi tamen concordent moribus miniſterio; in fine opuſculi ſciendum ſollicitè eſt quatuor eorum eſſe genera, unum amandum, alterum tolerandum, tertium contemnendum, quartum anathematizandum. Amandum itaque genus rectorum eſt bene viventium, & bene docentium.

Tolerandum autem bene quidem docentium, ſed reprehenſibiliter viventium; aut bene viventium, & propter ſimplicitatem ſenſus docere alios non valentium. Hujus generis priores audiendi ſunt, non imitandi, ſicut Dominus de talibus loquens, ait: *Quæ dicunt facite; quæ*
Matth. 23. *autem faciunt, facere nolite.* Sequentes, ſi eorum vita pietati ſubdita eſt, pietatiſque docto-
1. Timoth. 1. ribus adhærens, tendunt proculdubio ad finem præcepti, quod eſt caritas, de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. Poteſt quidem & eorum vita aliquibus eſſe doctrina. Attamen tales inter perfectos prædicatores deputari non poſſunt, quia non habent unde proferant nova & vetera. & ſicut Patres dixerunt: *Latratu canum, & baculo paſtoris, luporum rabies deterrenda eſt.* Contemnendum verò, ſicut ſuprà diximus, genus eſt reprehenſibiliter viventium, & quid doceant ignorantium. Poſtremum, quod & anathematizandum diximus, qualitercunque viventium, id eſt, vel bene vel malè, ſed tamen malè docentium. Sunt enim hæretici, etiamſi bene vivant.

XX. Deprehenſi igitur inter tantas ac tales anguſtias, de quibus viribus noſtris evadere non poſſumus, ſummopere neceſſarium eſt ut ei qui omnia facere potens eſt ſuprà quàm petimus aut intelligimus, ex toto corde ſupplicemus, quatenus per abundantiam miſericordiæ ſuæ tenens manum dexteram noſtram, in voluntatem ſuam dirigat nos, & cum gloria aſſumat nos; ipſe regat regentes, ipſe dirigat dirigentes; ut poſſimus paſcere gregem ejus cum diſciplina, & non in vaſis paſtoris imperiti; ipſe

præſtet

præſtet virtutem & fortitudinem populo, & exhibeat ipſe ſibi mundum & candidum gregem, atque in omnibus immaculatum ac ſupernis ovibus dignum, ubi eſt habitatio lætantium in ſplendoribus ſanctorum; ut in templo ejus omnes dicamus gloriam, grex ſimul & paſtores, in Chriſto Ieſu Domino noſtro, cui eſt honor & virtus in ſecula ſeculorum. Amen. Opto te, Pater & Frater reverentiſſime, & dilectiſſime in Chriſto, ſemper bene valere, & noſtri meminiſſe.

ITEM LIBER CONTRA inſulſam vulgi opinionem de Grandine & Tonitruis.

I. IN his regionibus penè omnes homines, nobiles & ignobiles, urbani & ruſtici, ſenes & juvenes, putant grandines & tonitrua hominum libitu poſſe fieri. Dicunt enim, mox ut audierint tonitrua, & viderint fulgura, *Aura levatitia eſt.* Interrogati verò quid ſit aura levatitia, alij cum verecundia, parum remordente conſcientia, alij autem confidenter, ut imperitorum moris eſſe ſolet, confirmant incantationibus hominum, qui dicuntur Tempeſtarij, eſſe levatam, & ideo dici levatitiam auram. Quod utrum verum ſit, ut vulgò creditur, ex auctoritate divinarum Scripturarum probetur neceſſe eſt. Sin autem, ut falſum eſt, abſque ambiguo credimus, ſummopere exaggerandum eſt, quanti mendacij reus ſit, qui opus divinum

homini tribuit. Nam per hoc inter duo mortifera maximáque mendacia conſtringitur, dum teſtificatur hominem facere poſſe quod ſolius Dei eſt poſſe, & Deum non facere quæ facit. Si verò in mendaciis minorum rerum veraciter eſt

Sap. 1. tenendum quod ſcriptum eſt; (*Sermo obſcurus in vacuum non ibit; os autem quòd mentitur, oc-*

Proverb. 21. *cidit animam.* Et iterum: *Perdes omnes qui lo-*

Pſal. 5. *quuntur mendacium.* Et: *Teſtis mendax peribit.*

Proverb. 19. Vel: *Teſtis falſus non erit impunitus.* Vel etiam illud quod in Apocalypſi Iohannis Apoſtoli le-

Apocal. 22. gitur: *Beati qui lavant ſtolas ſuas, ut ſit poteſtas eorum in ligno vitæ, & portis intrent in civitatem. Foris autem canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis ſervientes, & omnis qui amat & facit mendacium.*) quanto magis in tam gravi mendacio, ut iſtud oſtendi poteſt, de quo nunc loquendum ſuſcepimus, quod non minus aliquorum hæreticorum mendaciis inve-

1. Corint. 15. nitur. Beatus Paulus Apoſtolus dicit: *Invenimur autem & falſi teſtes Dei, quoniam teſtimonium diximus adversùs Deum, quòd ſuſcitaverit Chriſtum. quem non ſuſcitavit, ſi mortui non reſurgunt. nam ſi mortui non reſurgunt, neque Chriſtus reſurrexit.* Sicut ergo omnes qui Chriſtum Dominum reſuſcitatum à Patre prædicant, falſi teſtes Dei invenirentur, ſi mortui non reſurgêrent; ſic etiam iſte, qui admirabile & valde terribile opus Dei Deo aufert ut homini tribuat, falſus eſt ſine dubio teſtis Dei.

II. Pleroſque autem vidimus & audivimus tanta dementia obrutos, tanta ſtultitia alienatos, ut credant & dicant quandam eſſe regionem, quæ dicatur Magonia, ex qua naves ve-

niant in nubibus, in quibus fruges, quæ grandinibus decidunt, & tempeſtatibus pereunt, vehantur in eandem regionem, ipſis videlicet nautis aëreis dantibus pretia Tempeſtariis, & accipientibus frumenta vel ceteras fruges. Ex his item tam profunda ſtultitia excœcatis, ut hæc poſſe fieri credant, vidimus plures in quodam conventu hominum exhibere vinctos quattuor homines, tres viros, & unam feminam, quaſi qui de ipſis navibus ceciderint: quos ſcilicet per aliquot dies in vinculis detentos, tandem collecto conventu hominum exhibuerunt, ut dixi, in noſtra præſentia, tanquam lapidandos. Sed tamen vincente veritate, poſt multam ratiocinationem, ipſi qui eos exhibuerant, ſecundùm propheticum illud confuſi ſunt, ſicut *Hier. 2.* confunditur fur quando deprehenditur.

III. Verùm quia hic error, qui tam generaliter in hac regione penè omnium mentes poſſidet, ab omnibus ratione præditis dijudicandus eſt; proferamus teſtimonia Scripturarum, per quæ dijudicari poſſit: quibus inſpectis, non nos ipſi, ſed ipſa veritas expugnet ſtultiſſimum errorem, & omnes qui cum veritate ſentiunt, arguant vaſa erroris, dicentes cum Apoſtolo: *Omne mendacium ex veritate* *1. Ioan. 2.* *non eſt*. Quod autem ex veritate non eſt, ex Deo utique non eſt; & quod ex Deo non eſt, verba ejus non audit; ſicut ipſa per ſe Veritas dicit: *Qui eſt ex Deo, verba Dei audit. Propterea vos* *Ioan. 8.* *non auditis, quia ex Deo non eſtis*. quod in alio quoque loco aliis etiam verbis dicit: *Oves meæ* *Ioan. 10.* *vocem meam audiunt. Propterea vos non auditis, quia non eſtis ex ovibus meis*. itémque alibi: *Om-* *Ioan. 18.*

nis quis eſt ex veritate, audit vocem meam. Omnis itaque qui mendacium credit, aut loquitur, aut aſtruit quod non eſt, & tenendo quidlibet quod non eſt, quò niſi ad non eſſe tendit? quia item ad non eſſe tendit, proculdubio ab eo qui
Exod. 3. eſt recedit, qui dixit Moyſi: *Sic dices filiis Iſraël: Qui eſt, miſit me ad vos.* & de quo beatus Iob
Iob. 38. loquitur: *Ipſe enim ſolus eſt.* atque ut apertiùs loquamur, veritas eſſentiam habet, vel potiùs eſſentia eſt in propria ſubſiſtentia, quia ſubſiſtit; mendacium verò, quia nullam habet eſſentiam, nihil enim eſt, non ſubſiſtit. Solus ergo Deus eſt, quia ſolus verum eſſe habet, qui non accepit ut eſſet. Omnes autem res ab eo creatæ, & quidem ſunt; ſed verum & ſummum illud eſſe non habent, quia acceperunt ut eſſent. Porrò mendacia, quia non acceperunt ut eſſent, nullum eſſe habent. Ac per hoc, is qui mendacio adhæret, ei rei adhæret quæ non eſt. quanquam nec res dicendum ſit. Qui autem ei adhæret quod non eſt, non ſolùm ab eo recedit qui fecit eum, ſed etiam ab eo ipſo quod factus eſt; quoniam non amplius quàm duo eſſe ſunt; unum ſummum, quod ſuum eſſe non accepit ab alio; alterum magnum, quod ſuum eſſe à Deo accepit; id eſt, creator, & creatura. Mendacium igitur, quia non eſt creator, non eſt ſummum eſſe; quia non eſt creatura, non eſt magnum eſſe; quia nullam habet eſſentiam, non eſt ullum eſſe. Qui ergo vult perſiſtere in eo quod eſt, non recedat ab eo qui ei dedit eſſe. Qui autem non vult recedere ab eo qui verè eſt, fugiat quod omnino non eſt, id eſt, mendacium.

IV. Quoniam ergo omnis mendax, falſitatis

Digitized by Google

aſſertor eſt, & omnis aſſertor falſitatis, falſus teſtis eſt, agens contra veritatem; videamus jam, iſti qui opus divinum auctore homine fieri dicunt, utrum fulciantur aliqua auctoritate. In ſacris igitur Scripturis, ubi primùm grando introducitur, in plagis utique illis, quibus Ægyptus percuſſa eſt, invenitur. Septima denique plaga Ægypti iſta eſt. Dixit autem Dominus: *En pluam hac ipſa hora cras grandinem multam nimis, qualis non fuit in Ægypto à die qua fundata eſt uſque in præſens tempus.* In his itaque verbis Dominus ſe ipſum dicit miſſurum grandinem in craſtina, non aliquem hominem, certè nec Moyſen aut Aaron, qui juſti & Dei homines erant, nec Iamnen & Mambren incantatores Ægyptiorum, qui ſcribuntur magi Pharaonis, quos Apoſtolus dicit reſtitiſſe Moyſi, ſicut & hi reſiſtunt veritati. Iam equidem illi, ſicut ſcriptum eſt, per incantationes Ægyptias & arcana quædam projecerant ſinguli virgas ſuas coram Pharaone, & verſæ fuerant in dracones, licèt virga Aaron devoraverit virgas eorum. Iam aquas verterant in ſanguinem, jam ranas produxerant è fluminibus, licèt eas cohibere non poſſent, ſicut Moyſes in verbo Domini fecit, ut tantùm in flumine remanerent. At cùm ventum eſt ad ſcyniphas, & nihil inde facere potuiſſent, dixerunt digitum Dei ſibi eſſe contrarium, nihîlque ulteriùs tale conati. Certè ſi quilibet homo grandinem potuiſſet immittere, Iamnes & Mambres immiſiſſent, quia aquas converterunt in ſanguinem, & ranas de fluminibus produxerunt. quod iſti facere non poſſunt, qui nunc dicuntur Tempeſtarij.

Exod. 9.
2. *Tim.* 3.
Exod. 7.
Exod. 8.

V. Sequitur autem in eodem loco Scripturæ: Exod. 9. *Extendit Moyſes virgam in cœlum, & Dominus dedit tonitrua & grandinem, ac diſcurrentia fulgura ſuper terram, pluitque Dominus grandinem ſuper terram Ægypti, & grando & ignis mixta pariter ferebantur.* Ecce & hic locus ſolum Dominum oſtendit creatorem & auctorem grandinis, non aliquem hominem. Dicant forſitan iſti qui hominibus hoc tribuunt, Moyſen extendiſſe virgam in cœlum, & ideo per hominem immiſſam fuiſſe tempeſtatem. Certè Moyſes ſervus Domini erat bonus & juſtus. Iſti autem eos, quos dicunt Tempeſtarios, non audent fateri bonos eſſe & juſtos, ſed malos potiùs, & iniquos, & dignos damnatione temporali & æterna, ſed neque ſervos Dei, niſi fortè conditione, non tamen voluntaria ſervitute. Nam ſi ad imitationem Moyſi homines eſſent auctores grandinis, ſervi utique Dei eſſent, non ſervi diaboli. Quanquam præmiſſæ ſententiæ neque illos ejus demonſtrant auctores, ſed ſolum omnipotentem Deum. Siquidem & Pſalmiſta, qui hu-
Pſal. 77. jus & grandinis meminit, de Deo dicit: *Occidit in grandine vineas eorum, & moros eorum in pruina, & tradidit in grandine jumenta eorum, & poſſeſſiones eorum igni.* Sed quoniam in præſenti loco addit Pſalmiſta immiſſionem per angelos malos; ſciendum quòd vindictarum aut probationum flagella per miniſtros malos exerceat Deus, qui voluntatem quidem nocendi de ſuo habeant, poteſtatem autem ab illo accipiant. Sicut enim eorum propria eſt voluntas nocendi, ſic ſolius Domini poteſtas ut poſſint quę volunt. Non eſt certè hominum poteſtas, neque bono-

rum, neque malorum, non eſt contrariarum fortitudinum poteſtas, ſed ſolius Domini, qui earum malæ voluntati tribuit poteſtatem, in quantum vult, & abrogat in quantum non vult ut poſſint. Nam & in alio quoque pſalmo Pſalmiſta ſic de Deo ait: *Poſuit pluvias eorum, grandinem, ignem comburentem in terra ipſorum; & percuſſit vineas eorum, & ficulneas eorum, & contrivit lignum finium eorum.* Percuſſit verè, & verè contrivit; ſed non homo, neque angelus malus, niſi ſolus Deus, ſine quo legio malorum angelorum neque porcos potuit nocere, & in mare præcipitare. Deus planè, de quo dicitur: *Præ fulgore in conſpectu ejus nubes tranſierunt, grando & carbones ignis, & intonuit de cœlo Dominus, & Altiſſimus dedit vocem ſuam, grandinem & carbones ignis.* Et cui cantavimus: *Fulgura coruſcationem, & diſſipabis eos; emitte ſagittas tuas, & conturbabis eos. Qui operit cœlum nubibus, & parat terræ pluviam, qui dat nivem ſicut lanam, mittit cryſtallum ſuum ſicut buccellas, mittet verbum ſuum & liquefaciet ea, flabit ſpiritus ejus, & fluent aquæ.* Quem laudant de terra, non ſolùm dracones abyſſi, *verùm etiam ignis, grando, nix, glacies, ſpiritus procellarum, quæ faciunt verbum ejus*; non verbum hominis, non verbum angeli mali.

Pſal. 104. *Matth.* 8. *Marc.* 5. *Luc.* 8. *Pſalm.* 17. *Pſalm.* 143. *Pſal.* 147. *Pſal.* 148.

VI. Legimus etiam de grandine in libro Ieſu Nave ita: *Congregati igitur aſcenderunt quinque Reges Amorrhæorum, Rex Hieruſalem, Rex Hebron, Rex Hierimot, Rex Lachis, Rex Eglon, ſimul cum exercitibus ſuis, & caſtrametati ſunt contra Gabaon, oppugnantes eam.* Et poſt pauca: *Dixitque Dominus ad Ioſue: Ne timeas eos. in*

Ioſue 10.

manus enim tuas tradidi illos. Et poſt pauca: *Cùmque fugerent filios, & eſſent in deſcenſu Bethhoron, Dominus miſit ſuper eos lapides magnos de cœlo uſque Azecha; & mortui ſunt multò plures lapidibus grandinis, quàm quos gladio percuſſerant filij Iſraël.* Ecce ergo & in hoc loco apparet, ſine ulla imprecatione hominum Dominum miſiſſe grandinem ſuper eos quos tali flagello dignos judicavit. Nam ſi mali homines, ſicut ſunt quos iſti errantes nominant Tempeſtarios, id facere potuiſſent, ſuper filios utique Iſraël fieret grando, non ſuper adverſarios illorum. Sed quia nec mali ſuper bonos, nec boni ſuper malos hoc facere poſſunt, evidentiſſimè in hac ſententia declaratur. quod & liber quoque Sa-
Sapient. 16. pientiæ atteſtatur, dicens Domino: *Tuam manum effugere impoſſibile eſt. Negantes enim noſſe te impij, per fortitudinem brachij tui flagellati ſunt novis aquis, & grandinibus & pluviis perſecutionem paſſi ſunt, & per ignem conſummati. Quod enim mirabile erat, in aqua, quæ omnia extinguit, plus ignis valebat. Vindex eſt enim orbis juſtorum.* Et poſt pauca: *Nix autem & glacies ſuſtinebant vim ignis, & non tabeſcebant; ut ſcirent quoniam fructus inimicorum exterminabat ignis ardens in grandine & pluvia coruſcans.*

VII. Si igitur omnipotens Deus per fortitudinem brachij ſui flagellat inimicos juſtorum novis aquis & grandinibus & pluviis, cujus manum effugere impoſſibile eſt, omnino ignorantiam Dei habent qui hæc homines facere poſſe credunt. Nam ſi homines grandinem immittere poſſent, utique & pluvias poſſent.

Digitized by Google

Nemo enim grandinem ſine pluvia unquam vidit. Poſſent quoque de inimicis ſuis ſe vindicare, non ſolùm ablatione frugum, ſed & vitæ ademptione. Quando enim contingit inimicos tempeſtariorum eſſe in itinere aut in agris, ut eos occiderent, poſſent multiplicatam grandinem ſuper eos in unam congeriem fundere, & obruere illos. Nam & hoc quidam dicunt, noſſe ſe tales tempeſtarios, qui diſperſam grandinem, & latè per regionem decidentem, faciant unum in locum fluminis aut ſylvæ infructuoſæ, aut ſuper unam, ut aiunt, cupam, ſub qua ipſe lateat, defluere. Frequenter certè audivimus à multis dici quòd talia noſſent certis in locis facta; ſed necdum audivimus ut aliquis ſe hæc vidiſſe teſtaretur. Dictum eſt mihi aliquando de aliquo, quòd ſe hæc vidiſſe diceret. Sed ego multa ſollicitudine egi ut viderem illum, ſicuti & feci. Cùm autem loquerer cum illo, & tentaret dicere ſe ita vidiſſe, ego multis precibus & adjurationibus cum divinis etiam comminationibus obſtrinxi illum rogitans ut non diceret illud niſi quod verum eſſet. Tunc ille affirmabat quidem verum eſſe quod dicebat, nominans hominem, tempus, & locum; ſed tamen confeſſus eſt ſe eodem tempore præſentem non fuiſſe. Item in libro Eccleſiaſtici, qui prænotatur Ieſu filij Sirach, ſcriptum eſt: *Sunt ſpiritus qui ad vindictam creati ſunt, & in furore ſuo confirmaverunt tormenta ſua, & in tempore conſummationis effundent virtutem, & furorem ejus, qui fecit illos, confundent. Ignis, grando, fames, & mors, omnia hæc ad vindictam creata ſunt. Beſtiarum dentes, & ſcorpij, & ſerpentes, &* Eccli. 39.

romphaa vindicans in exterminium impios. Si igitur grando creata eſt, ſicut & cetera quæ hîc dicuntur, à Deo utique creata eſt, non ab homine.

Item in prædicto libro ſcriptum legimus: *Vide* Eccli. 43. *arcum, & benedic qui fecit illum. Valde ſpecioſus eſt in ſplendore ſuo. Gyravit cœlum in circuitu gloria ſua, manus Excelſi aperuerunt illum. Imperio ſuo acceleravit nivem, & accelerat coruſcationes emittere judicij ſui. Propterea aperti ſunt theſauri, & evolaverunt nebula, ſicut aves. In magnitudine ſua poſuit nubes, & confracti ſunt grandinis lapides. In conſpectu ejus commovebuntur montes, & in voluntate ejus aſpirabit Nothus. Vox tonitrui ejus verberabit terram, tempeſtas Aquilonis, & congregatio ſpiritus; & ſicut avis deponens ad ſedendum aſpergit nivem; & ſicut locuſta demergens deſcenſus ejus. Pulchritudinem coloris ejus admirabitur oculus, & ſuper imbrem ejus expaveſcet cor. Gelu ſicut ſalem effundet ſuper terram; & cùm gelaverit, fiet tanquam cacumina tribuli. Frigidus ventus Aquilo flabit, & gelabit cryſtallus ab aqua, ſuper omnem congregationem aquarum requieſcet, & ſicut lorica induet ſe aquis. Devorabit montes, & exuret deſertum, & extinguet viride, ſicut ignem. Medicina omnium in feſtinatione nebula, & ros obvians ab ardore venienti humilem efficiet eum. In ſermone ejus ſiluit ventus, cogitatione ſua placabit abyſſum, & plantabit illum Dominus Ieſus.*

VIII. Ecce in hac magna & prolixa Eccleſiaſtici libri ſententia cum ſubtiliſſima ammiratione imperio Dei tribuitur quicquid in aëre fit, quicquid de aëre in terram deſcendit, quic-

quid mari & ventis; apparitio, ſplendor, & gyrus arcus; feſtinatio nivis, terror coruſcationis, velocitas nebulæ, ſuſpenſio ventorum, verberatio terræ, concertatio aurarum, congelatio aquæ, non ſolùm in nubibus, ſicut grandinis & nivis, ſed etiam in terra, nivium, pluviæ, & ſtantium aquarum, vel fluminum diſcurrentium, & ex gelu deſiccatio viridium rerum, ſicut ſæpe videmus, necnon & horum* omnium reſolutio, quæ fit tempore rorantium nebularum, & flatibus Auſtri, & Favoni. Ad ſermonem quoque Dei dicit omnia iſta conquieſcere & placari. Non ergo in talibus adjutor homo quæratur, quia non invenietur, niſi fortè ſancti Dei, qui multa obtinuerunt, & obtenturi ſunt: quorum aliqui poteſtatem habebunt claudere cœlum, ne pluat diebus prophetiæ ipſorum, ſicut Helias, & aquas convertendi in ſanguinem, & percutere terram omni plaga, quotiens voluerint, ſicut Moyſes & Aaron Ægyptum. Verè non alius mittit grandinem tempore æſtatis, niſi qui & nives tempore hyemis. Nam & utriuſque una eſt ratio ut fiat, quando nubes utroque tempore ſolito altiùs elevantur.

3. Reg. 17.

Exod. 7.

IX. In libro quoque beati Iob ſcriptum eſt: *Ab interioribus egredietur tempeſtas, & ab Arcturo frigus. Flante Deo concreſcit gelu, & rurſum latiſſimè funduntur aquæ. Frumentum deſiderat nubes, & nubes ſpargunt lumen ſuum; quæ luſtrant cuncta per circuitum quocunque eas voluntas gubernantis Dei duxerit, ad omne quod præceperit illis ſuper faciem orbis terrarum.* Attentè audiendum quod dicitur: *Luſtrant nubes*

Iob. 37.

per circuitum cuncta, ſed quocunque eas voluntas gubernantis Dei duxerit. Si ergo Deus eas gubernat, non poteſt homo iniquus eas aliam in partem convertere: quia nec imperare Deo poteſt, nec precibus obtinere meretur. Quod autem ſubjungitur, *ad omne quod praeceperit illis ſuper faciem orbis terrae*, quid aliud intelligendum, niſi ad omne quod præceperit Deus nubibus, vel ad flagellum, vel ad ſubſidium humanum, ad nives, ad grandines, ad pluvias, ad fulgura, vel fulmina, ſive tonitrua, ex quibus plerunque alta ædificia proſterni ſolent? Sanè non præcepto hominis, ſed præcepto Dei, ſicut in hac ſententia legitur, in qua etiam poſt paululum ſubditur: *Numquid ſcis quando praeceperit Deus pluviis ut oſtenderent lucem nubium eius? Numquid noſti ſemitas nubium magnas, & perfectas ſcientias?* In quibus verbis hoc quoque notandum eſt, quia ſi homo non novit ſemitas nubium, nec perfectas earum ſcientias, multò minùs novit earum officio hominibus prodeſſe vel obeſſe; exceptis, ut dictum eſt, ſanctis, qui ſecundùm voluntatem Dei multa per illum ipſo donante poſſunt, non utique propria aut aliqua contraria virtute, ſed voluntate conditoris. ſicut ſæpe multi ſervorum Dei orationibus obtinuerunt ut tempore ſiccitatis pluvias Dominus largiri dignaretur.

X. Sic enim beatus Iacobus Apoſtolus, factum Heliæ Prophetæ in exemplum nobis proponens, exhortatur nos ad orationem recurrere pro triſtitia, pro infirmitate, pro remiſſione peccatorum, dicens: *Orate pro invicem ut ſalvemini. Multùm enim valet deprecatio juſti*

Iacob. 5.

aſſidua. Helias homo erat ſimilis nobis, paſſibilis; & orationem oravit ut non plueret, & non pluit annos tres & menſes ſex. Et rurſum oravit: & cœlum dedit pluvias, & terra dedit fructum ſuum. Helias itaque orationem oravit ut non plueret, & non pluit annos tres & menſes ſex. Fecit autem hoc propter correptionem & correctionem gentis ſuæ, id eſt, ut priùs corriperentur de averſione mentis, eò quòd dereliquiſſent cultum Dei omnipotentis, & poſt ſordes idolorum abirent, & poſtea flagellati & fatigati, expectatione pluviarum corrigerentur, & redirent ad Dominum Deum quem dereliquerant.

XI. Sic etiam Samuël Propheta, & dux populi Iſraël, cùm corriperet eundem populum propter frequentiſſimas tranſgreſſiones illorum, replicans eis beneficia Dei omnipotentis, & eorum è contrario averſiones, intelligeret idem populus grande malum ſe feciſſe, & Deum offendiſſe in petendo ſibi Regem, orando obtinuit ut inſueto tempore terribiliter cum tonitruis & coruſcationibus pluvia. Sic denique ſcriptum eſt dixiſſe populo Samuëlem: *State, & videte rem iſtam grandem quam facturus eſt Dominus in conſpectu veſtro. Numquid non meſſis tritici eſt hodie? Invocabo Dominum, & dabit voces, & pluvias; & ſcietis & videbitis quia grande malum feceritis vobis in conſpectu Domini, petentes ſuper vos Regem. Et clamavit Samuël ad Dominum, & dedit Dominus voces & pluviam in die illa; & timuit omnis populus nimis Dominum & Samuëlem. Dixitque univerſus populus ad Samuël: Ora pro ſervis tuis ad Dominum Deum tuum, ut non moriamur. Addidi-* 1. Reg. 12.

mus enim univerſis peccatis noſtris malum, ut peteremus nobis Regem. Territi enim vocibus tonitruum & coruſcis fulgurum, interceſſionem ſancti Prophetæ, licèt peccatores, tamen ut fideles poſtularunt; non ſicut iſti noſtri ſemifideles, qui mox ut audiunt tonitrua vel cum levi flatu venti, dicunt, *Levatitia aura eſt*, & maledicunt dicentes: *Maledicta lingua illa, & areſiat, & jam præciſa eſſe debebat, quæ hoc facit.* Dic, rogo, cui maledicis? juſto, an peccatori? Peccator namque, & ex parte infidelis ſimilis tui, auram, ut dicere ſoletis, levare non potuit; quia nec virtute ſua valuit, nec angelis malis imperare potuit. quanquam nec eorum in hac re ſit poteſtas. Domino non ſupplicavit, ut orando id obtineret. quia ſicut vos, ita & illi quos tempeſtarios putatis, præſtigiis malis fieri hæc putant, non voluntate Dei. licèt etſi à Domino Deo hoc peterent, non mererentur adipiſci. quod utique juſtorum eſt, non iniquorum: qui in talibus rebus, etſi petunt à Domino aliquid, infideliter & duplici animo petunt, non in certitudine fidei.

XII. Illo præterea tempore quando oratione Heliæ ſiccitas erat in terra Iſraël, etiam paſcua pecoribus negabantur. Scriptum eſt enim:
3. Reg. 18. *Dixit Achab ad Abdiam: Vade in terram ad univerſos fontes aquarum, & in cunctas valles, ſi fortè invenire poſſimus herbam, & ſalvare equos & mulos, & non penitùs jumenta intereant.* Ecce, ut apparet, de pluvia deſperati quòd non eſset niſi juxta Heliæ verba, pro jumentis herbas quærunt juxta fontes & rivos aquarum. Iam enim ſentiebant verum eſse quod ipſi

Achab Helias dixerat: *Vivit Dominus Deus Iſraël, in cuius conſpectu ſto, ſi erit annis his ros & pluvia, niſi juxta oris mei verba.* Et certè Helias annos dixit quanti eſsent. Iſte ergo Achab, ut dixi, quare non rogavit tempeſtarios ut levarent tempeſtates, &, ut dicere ſoletis, auras levatitias, per quas inrigata terra habere poſset herbas equis & mulis ſuis ceteríſque jumentis, pro quibus ſollicitus erat; maximè quia non timebat perdere fruges in campis, & vineas, quæ nullæ omnino tunc erant.

XIII. Noſtris quoque temporibus videmus aliquando, collectis meſſibus & vindemiis, propter ſiccitatem agricolas ſeminare non poſſe. Quare non obtinetis apud tempeſtarios veſtros, ut mittant auras levatitias, quibus terra inrigetur, & poſtea ſeminare poſſitis? Verùm quia id vos nec feciſtis, nec facere unquam vidiſtis & audiſtis; audite nunc quid ipſe Dominus, rerum omnium conditor, rector, gubernator, ordinator, & diſpenſator, ſervo ſuo beato Iob inter cetera etiam de hujuſmodi rebus dicat. Etenim cùm diabolus inventor mali, princeps & caput omnium malorum, accuſator fratrum, accuſaſſet beatum Iob apud Dominum, dicens quòd non recta intentione, id eſt, ſoli ei placendi, & ſolo eo fruendi illi ſerviret, ſed pro terrenarum rerum multiplicatione ac defenſione; expetiſſétque eum tentandum, quatenus tentando ita verum eſſe oſtenderet; improbus, ſuperbus, & ſtultiſſimus, quaſi mentem viri Dei meliùs noſſet quàm conditor ejus; Dominus quoque juſtus & miſericors, juſtus ad confundendum diabolum, miſericors ad exaltan- *Iob. 1.*

dum fidelem famulum ſuum, conceſſit illi poteſtatem, primùm quidem in rebus omnibus, deinde verò in filiis, pòſt etiam in ſalute corporis, ac deinceps in ſuaſione conjugis, poſtremò autem in exprobratione & multifaria deſpectione famulorum. Sed diabolus victus & confuſus receſſit; ſervus Domini victor & triumphans excrevit. Volens igitur pius Dominus, ſecundùm quod Apoſtolus dicit de ſe ipſo, ne
2. Corinth. 12. magnitudo eum revelationum extolleret, ita & illum, ne magnitudo victoriæ elatum redderet, humiliare, non ablatione rerum, quas perdiderat, non percuſsione corporis, per quam jam ſicut aurum in camino examinatus erat, non comparatione alicujus magni viri, quia ſimilis ei ſuper terram nullus erat, quippe qui inter homines orientales magnus eſſet, cœpit tamen eum humiliare vehementer, ſublimiter oſtendendo illi immenſitatem potentiæ ſuæ, ut fidelis famulus cognoſcendo inæſtimabilis atque incircumſcripti conditoris ineffabilia magnalia, ſemetipſum deſpiceret, & deſpiciendo inclinaret, ſicuti & factum eſt. Nam hoc in verbis eius apparet, quibus ait: *Idcirco ipſe me reprehendo,*
Iob. 42. *& ago pœnitentiam in favilla & cinere.* Quod alia tranſlatio apertiùs declarat, dicens: *Deſpexi memetipſum, & diſtabui, & æſtimavi me terram & cinerem.* In hac ergo humiliatione, cùm omnipotens Deus ſciſcitaretur fidelem famulum, utrum iſta aut illa facere poſſet, aut noſſet quis fecerit, aut ubi eſſet quando fiebant, interrogat de talibus utique quæ nemo alius niſi ſolus omnipotens facere poteſt, &
Iob. 38. dicit: *Ubi eras quando ponebam fundamenta terræ?*

terræ? Et *: Quis poſuit menſuras ejus, vel ſuper quo baſes illius ſolidatæ ſunt? Quis concluſit oſtiis mare?* Et *: Numquid conjungere valebis micantes ſtellas, Pleiades, aut gyrum Arcturi poteris diſſipare?* Et *: Numquid noſti ordinem cæli?* Et *: Numquid mittes fulgura, & ibunt.* & multa huiuſmodi. Inter hæc, inquam, tanta ac talia, inquirit etiam ab eo dicens: *Numquid ingreſſus es theſauros nivis, aut theſauros grandinis aſpexiſti, quæ præparavi in tempus hoſtis, in diem pugnæ & belli? Per quam viam ſpargitur lux, dividitur æſtus ſuper terram? Quis dedit vehementiſſimo imbri curſum, & viam ſonantis tonitrui? ut plueret ſuper terram abſque homine in deſerto, ubi nullus mortalium commoratur? ut impleret inviam & deſolatam, & produceret herbas virentes? Quis eſt pluviæ pater? vel quis genuit ſtillas roris? De cujus utero egreſſa eſt glacies? & gelu de cælo quis genuit? In ſimilitudinem lapidis aquæ durantur, & ſuperficies abyſſi conſtringitur.*

XIV. Ecce igitur opera Dei magna, quorum rationem nec ipſe beatus Iob tam ſublimiter, tam ſubtiliter antea poterat admirari. Si Dominus theſauros habet grandinis, & ſolus eos aſpicit, quos beatus Iob necdum aſpexerat; ubi eos invenerunt iſti tempeſtarij, quos beatus Iob non invenit, neque invenire poſſumus, ſed neque æſtimare ubi inveniantur? Dominus interrogat fidelem famulum, utrum ſciat quis dederit vehementiſſimo imbri curſum, & viam ſonantis tonitrui. Iſti autem contra quos ſermo eſt, oſtendunt nobis homunculos à ſanctitate, juſtitia, & ſapientia alienos, à fide & veritate

Digitized by Google

nudos, odibiles etiam proximis, à quibus dicant vehementiſſimos imbres, ſonantia aquæ tonitrua, & levatitias auras poſſe fieri. Dominus dicit ſe hæc præparaſſe in tempus hoſtis, id eſt, ad vindictam. Iſti eoſdem ipſos hoſtes atque adverſarios æquitatis (in quibus quammaximè, poſt eos qui terminos transferunt, auferunt pro pignore bovem viduæ, lacertos pupillorum comminuunt, nudos dimittunt homines quibus non eſt operimentum, egenos educunt de domibus eorum, homines contriſtant, vindicandum eſt) dicunt eorum habere poteſtatem quæ Dominus ad vindictam hoſtium ſuorum præparavit. Dominus ſe dicit pluviæ patrem, & gelu de cœlo ſe generaſſe confirmat. Iſti miſerrimos hominum dicunt habere magnam portionem hujus diſpenſationis. Quòd in ſimilitudinem lapidis aquæ durantur, Dominus nobis mirandum proponit. Hoc ſi ad libitum miſerrimorum horum hominum aliquando fieri poſſet, proculdubio mirandum non eſſet.

XV. Hæc ſtultitia eſt portio non minima infidelitatis; & in tantum malum iſtud jam adolevit, ut in pleriſque locis ſint homines miſerrimi, qui dicant ſe non equidem noſſe immittere tempeſtates, ſed noſſe tamen defendere à tempeſtate habitatores loci. His habent ſtatutum quantum de frugibus ſuis donent, & appellant hoc canonicum. Multi verò ſunt qui ſponte ſacerdotibus decimam nunquam donant, viduis & orphanis ceteriſque indigentibus eleemoſynas non tribuunt, quæ illis frequenter prædicantur, crebrò leguntur, ſubinde ad hæc exhortantur, & non adquieſcunt.

Canonicum autem quem dicunt, ſuis defenſoribus (à quibus ſe defendi credunt à tempeſtate) nullo prædicante, nullo admonente, vel exhortante, ſponte perſolvunt, diabolo inliciente. Denique in talibus ex parte magnam ſpem habent vitæ ſuæ, quaſi per illos vivant. Hoc non eſt portio, ſed ferè plenitudo infidelitatis; & ſi diligenter conſideramus, abſque ambiguo pronuntiabimus, id plenitudinem eſſe infidelitatis. Tres namque virtutes ſunt, ſecundùm ſcripturas divinas, in quibus totus comprehenditur cultus, per quas colitur Deus, id eſt, Fides, Spes, Caritas. Quicunque igitur fidem & ſpem ſuam partitus fuerit, ut ex parte credat in Deum, ex parte credat hominum eſſe quæ Dei ſunt, & ex parte ſperet in Deo, ex parte autem ſperet in homine, hujus profectò fidem & ſpem diviſam non accipit Deus; ac per hoc inter fideles cenſeri non poteſt; & quem partita fides & ſpes à numero fidelium ſecernit, vorago proculdubio infidelitatis abſorbet; meritòque talis maledictum illud incurrit Prophetæ dicentis: *Maledictus homo qui ſpem ſuam ponit in homine.* Hier. 17. Neque verò blandiatur ſibi dicens, Magis ſpero in Deo quàm in homine: quia ſpes per partes dividi non poteſt. Aut enim tota erit, & tuta; aut intuta erit, & nulla.

XVI. Ante hos paucos annos diſſeminata eſt quædam ſtultitia, cùm eſſet mortalitas boum, ut dicerent Grimaldum Ducem Beneventorum tranſmiſiſſe homines cum pulveribus, quos ſpargerent per campos, & montes, prata, & fontes, eò quòd eſſet inimicus Chriſtianiſſimo Imperatori Carolo, & de ipſo ſparſo

pulvere mori boves. propter quam cauſam multos comprehenſos audivimus, & vidimus, & aliquos occiſos, pleroſque autem affixos tabulis in flumen projectos, atque necatos. Et, quod mirum valde eſt, comprehenſi, ipſi adversùm ſe dicebant teſtimonium, habere ſe talem pulverem, & ſpargere. Ita namque diabolus, occulto & juſto Dei judicio, accepta in illos poteſtate, tantum eis ſuccedere valebat, ut ipſi ſibi eſſent teſtes fallaces ad mortem; & neque diſciplina, neque tortura, neque ipſa mors deterrebat illos, ut adversùm ſemetipſos falſum dicere non auderent. Hoc ita ab omnibus credebatur, ut penè pauci eſſent quibus abſurdiſſimum videretur. Nec rationabiliter penſabant unde fieri poſſet talis pulvis, de quo ſoli boves morerentur, non cetera animalia, aut quomodo portari poſſet per tam latiſſimas regiones, quas ſuperſpargere pulveribus homines non poſſunt, nec ſibi Beneventani viri & feminæ, ſenes & juvenes, cum ternis carris pulvere carricatis egreſſi de regione fuiſſent. Tanta jam ſtultitia oppreſſit miſerum mundum, ut nunc ſic abſurdè res credantur à Chriſtianis, quales nunquam antea ad credendum poterat quiſquam ſuadere paganis creatorem omnium ignorantibus. Hanc itaque rem propterea ad medium deduximus, quia huic unde loquimur ſimilis eſt, & vel exemplum poterat tribuere de inani ſeductione & vera ſenſus diminutione.

Digitized by Google

ITEM LIBER CONTRA objectiones Fredigiſi Abbatis.

I. REVERENTISSIMO ac beatiſſimo Domno & Patri Fredegiſo Abbati. Dudum modeſtiæ veſtræ benignitas adversùm nos, peccatis noſtris exigentibus, mota, talibus nos invectionibus perculit, quæ lenitatis ac ſinceritatis veſtræ modum excedere viderentur, niſi in refellendis nobis tali redargutione uteremini, quæ verbis tantùm à vobis proferretur, corde tamen non approbaretur. Nam ſi illa omnia quæ adversùm nos protuliſtis, & ex parte finxiſtis, ita à vobis ſenſa eſſent ut prolata ſunt, non ſolùm modeſtiam veſtram tranſgrederemini, verùm etiam veritatem offenderetis. Et idcirco, ſapientiſſime vir, ſi dignatur admittere magnitudo veſtra, nitimur nos per has litterulas purgare ab illis criminibus quæ adversùm nos in veſtris litteris exarata reperimus. Recordari dignamini litterarum veſtrarum, quas tunc adversùm nos noviſſimè dediſtis; & cognoſcite contra quæ crimina nunc reſpondere curamus.

II. Scripſiſtis igitur in præfatione dicentes: *Si ad omnia quæ in veſtræ dilectionis cartula ſcripta reperimus, reſpondendum judicaremus, non tantum cartulæ, verùm prolixioris libri modum excedere videremur. Sed quia compendij cauſa, pauca ex plurimis ſummatim attingere libuit.* Ex quibus verbis veſtris apparet omnia vos illa reprehendiſſe quæ in noſtra cartula ſcripta reperiſtis. Sed qui omnia reprehenditis, nihil lau-

datis; cuncta refellitis, nihil recipitis; quàm juſtè hoc faciatis, ex iſtis perpendite, quæ compendij cauſa ſummatim attigiſtis. Quia ſi iſta tam injuſtè reprehendiſtis, quanto injuſtiùs illa quæ reliquiſtis? Et primùm quidem de his quæ vobis attingere libuit, aſſumitis refragandam noſtram ſententiam, qua diximus: *Qui enim verè humilis eſt, abjecta de ſe ſentit; & qui abjecta de ſe ſentit, erraſſe ſe non dubitat.* Quam ſententiam ut veram non eſse oſtendere videamini, probatis Dominum Ieſum Chriſtum verè humilem fuiſse, & dicitis: *Quia verè humilis erat ſecundùm nos, abjecta de ſe ſentit, & erraſſe ſe non dubitavit.* Quod quàm calumnioſè à vobis dictum ſit, quæſumus dignamini perpendere. Quis enim fidelium ignorat, quia nec nos debemus unquam, cùm de abjectionis humilitate & peccati confeſſione loquimur, quæ vera in hominibus proculdubio eſse debent, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ceteris hominibus permiſcere; nec vos debuiſtis pro eo quòd Dominus Ieſus Chriſtus abjecta de ſe non ſenſit, & erraſse ſe nunquam cognovit, ceteros homines ab humilitate abjectionis & peccati confeſſione defendere in tantum ut ex hoc probare velitis, ſicut in veſtris apparet litteris, nullum verè humilium abjecta de ſe ſentire, nullum ſe peccatorem fateri debere.

III. Nempe, ô venerablis magiſter, putabat ac putat noſtra inſipientia, quia cùm de talibus rebus loquitur homo, non debet Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ceteris aggregare hominibus: quia humanitas quæ à Verbo aſſumpta eſt, quanquam habeat naturam noſtro-

rum corporum, non tamen habet originem. Nos enim ex humano ſemine coagulamur, ille de Spiritu ſancto natus eſt: qui etſi homo factus eſt propter noſtram ſalutem, Deus tamen eſse non deſiit: qui licèt homo verus ſit, verus tamen & unus eſt Deus cum Patre & Spiritu ſancto. Illa namque humilitas, qua Dominus noſter Ieſus Chriſtus, cùm in forma Dei Patris eſset, ſemetipſum exinanivit ut formam ſervi acciperet, inclinatio fuit miſerationis, non evacuatio poteſtatis; qui etſi abjecta paſſionis pertulit, tamen Deo Patri æqualem ſe eſse innotuit. Æqualis omnino eſt Patri, non minor eſt gloria, non poſterior tempore, non inferior poteſtate: qui propterea factus eſt homo, non ut erraret, ſed ut erraticam ovem inventam humeris ſuis geſtaret, & ad domum cœleſtis patriæ, ad paternam ſcilicet viſionem perduceret. Et idcirco non eſt conſequens, immo valde injuſtum eſt, ut cùm quis ea quæ hominum ſunt verè loquitur, alter dominica comparatione evacuet. Iterum atque iterum dicimus, quia pervicacis hominis eſt dominico exemplo impugnare ea quæ de puris hominibus veraciter dicuntur, quorum nullus extitit ſine peccato, ſicut ſcriptum eſt: *Non eſt juſtus quiſquam qui faciat bonum, & non peccet.* Et iterum: *Nemo mundus à ſorde, etiam ſi unius diei fuerit vita ejus ſuper terram.* De Domino Apoſtolus Petrus teſtatur, dicens: *Quia peccatum non fecit, nec inventus eſt dolus in ore ejus.* Numquid quia hoc verum eſt, propterea hoc verum non erit illud quod Paulus ait: *Omnes enim peccaverunt, & egent gloria Dei.*

[Philipp. 2. — Rom. 3. — Eccli. 7. — 1. Petr. 2. — Eſai. 53. — Rom. 3.]

IV. Quia dicitis, *His bene perſpectis, apparebit*

hanc veſtram non eſſe veram ratiocinationem; hæc qualiter dixeritis æſtimare non poſſumus; affirmare tamen audemus, quia qui hanc ratiocinationem veram eſse negat, necdum cognovit quemadmodum eam oporteat ſcire. Quid ergo eſt quòd Apoſtolus, dum de Domino loqueretur, dicens, *Qui cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinanivit, formam ſervi accipiens,*

Philipp. 2. præmiſit: *Hoc ſentite in vobis, quod & in Chriſto Ieſu.* Et paulò antè dixerat: *Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam, ſed in humilitate ſuperiores ſibi invicem arbitrantes.* Si verum non eſt ut is qui verè humilis eſt, abjecta

Geneſ. 18. de ſe ſentiat; quare Abraham cum Domino loquens, cinerem ſe pulverémque fatetur? Moy-

Exod. 4. ſes quoque non ſe eſse eloquentem teſtatur, & ex quo ei Dominus loqui cœpit, impeditiorem & tardiorem ſe eſse linguam dicit. De ſe quoque & Aaron ad populum ait: *Nos enim quid*

Iudic. 6. *ſumus*? Gedeon etiam, quem angelus fortiſſimum virorum appellat, ille è contrario tam ab-

Iudic. 6. jecta de ſe ſentit, ut ſe minimum in domo patris ſui dicat, & familiam ſuam infimam in Manaſse. Saul quoque cùm penè his verbis de minima

1. Reg. 9. tribu eſse ſe diceret, & in eadem tribu minimum ſe recognoſceret, ita ut indignum ſe regio honore fateretur, in Regem electus eſt. Vnde Dominus ei loquitur: *Cùm eſſes parvulus in oculis tuis, caput in tribubus Iſraël factus es.* David quoque (de quo Dominus loquitur, *Inveni virum ſecundùm cor meum*, quia verè humilis erat) tam abjecta de ſe ſenſit ut non ſolùm ad regnandum indignum ſe eſse teſtaretur, verùm

etiam gener fieret Regis; qui poſtea de ipſo clamat ad Saul: *Quem perſequeris, Rex Iſraël? canem mortuum, & pulicem unum?* Sicque perſequi conqueritur, quaſi ſi perſequatur perdix in montibus. Poſtea verò cùm eſſet in magna regni gloria, nullúmque adverſarium pateretur, ait: *Ludam, & vilior fiam pluſquam factus ſum, eróque humilis in oculis meis.* Et iterum: *Domine, non eſt exaltatum cor meum, neque elati ſunt oculi mei, neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus ſuper me,* & cetera. Erraſſe ſe quoque non dubitavit, quia ſæpiſſime non ſolùm errores ſuos confitetur, ſed etiam iniquitates, peccata, delicta, ſcelera, infirmitates quoque, & turbationes, timorem, ac tremorem, anxietatémque cordis: quòrum omnium teſtimonia ſi ponere voluerimus, prolixi operis ſeries ordinabitur.

1. Reg. 24.

2. Reg. 6.

Pſal. 130.

V. Vos dicitis quia non eſt vera ratiocinatio, ut qui verè humilis eſt, abjecta de ſe ſentiat, aut peccaſſe ſe indubitanter credat. Nos verò è contrario per hanc ratiocinationem omnes ſanctos in ſuis precibus à Domino exauditos eſſe novimus; ſicut Danielem in ſuam exomologeſin, ubi confitebatur non ſolùm peccata ſua, & peccata populi ſui, verùm etiam peccata Regum ac Principum, vel Sacerdotum. Tres etiam pueri in camino ignis clamabant in veritate & judicio: *Induxiſti omnia hæc propter peccata noſtra. Peccavimus enim, & iniquè egimus, recedentes à te.* Dominus quoque in Evangelio teſtatur Publicanum, qui aſcenderat cum Phariſæo in templum ut oraret, idcirco juſtificatum deſcendiſſe in domum ſuam, quia abjecta de ſe

Dan. 3.

Digitized by Google

ſciens, à longè ſtabat, & nolebat nec oculos ad cœlum levare; & peccaſſe ſe non dubitans, percutiebat pectus ſuum, dicens: *Deus, propicius eſto mihi peccatori*. De Centurione quoque quare Dominus ait quòd nec in Iſraël tantam fidem invenerit, niſi quia idem Centurio abjecta de ſe ſentiens, & alta de Domino ſapiens, ſemetipſum, ut ait, indignum arbitratur ire ad deprecandum Dominum ut ſanaret puerum ejus, ſed potiùs amicos ſuos miſit, & iterum per internuntium mandavit Domino, dicens: *Domine, non ſum dignus ut intres ſub tectum meum*. Mulier verò Chananæa, cui Dominus clamitanti reſpondit, *Non eſt bonum ſumere panem filiorum & mittere canibus*, ſtatim conſentiens, ait: *Etiam Domine. nam & catelli edunt de micis quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum*. Et idcirco audire meruit: *O mulier, magna eſt fides tua*.

Luc. 18. Math. 8. Math. 15.

VI. Quòd ſi aliquis objecerit nobis verba juſti verè humilis dicentis: *Non peccavi, & in amaritudinibus moratur oculus meus*. Et iterum: *Hæc paſſus ſum abſque iniquitate manus meæ*. audiat rurſum eundem juſtum humiliter confitentem: *Peccavi. Quid faciam tibi, ô cuſtos hominum*? Et iterum: *Quantas habeo iniquitates, peccata, ſcelera, atque delicta, oſtende mihi*. Et iterum Scriptura dicit quia is quem Deus propterea flagellat, ut doloribus eruditus, abjectionem & peccata ſua recognoſcat, reſpicit homines & dicit: *Peccavi, verè deliqui, ut eram dignus non recepi*. Quare ergo vos dicitis non eſſe verum, ut verè humilis abjecta de ſe ſentiat, aut peccaſſe ſe credat; cùm apertiſſimè pateat

Iob. 33. Ibid. 31. Ibid. 42. Iob. 33.

hoc proprium eſſe ſanctorum, non ſuperborum? Cur Iohannes Apoſtolus ait: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Si verò confiteamur delicta noſtra, fidelis eſt, & juſtus, ut remittat nobis peccata.* Qui ſi ſecundùm vos magna de ſe, non abjecta, ſentire voluiſſet, habebat unde gloriaretur, quia & ſupra pectus Domini recubuit, & præ ceteris diſcipulis ab illo dilectus eſt. Iacobus quoque Apoſtolus ait: *In multis enim offendimus omnes.* Quæ ſi quis putaverit non veraciter, ſed tantùm humiliter dicta, noverit ſe in hoc ſenſu Pelagium ſequi; & propterea, ſi corrigi vult, legat libros beati Auguſtini contra Pelagianiſtas, & ſciat omnes ſanctos veraciter ſe de peccatis accuſaſſe, ita ut neceſſe habeant pro ſe ipſis dicere, *Dimitte nobis debita noſtra.* Sed de his quanta dici poſſunt, vos noſse non ambigimus.

1. Ioan. 1.

Iac. 3.

VII. Dicitis etiam tota vos intentione divinam ſcripturam cum editoribus, interpretibus, atque expoſitoribus ſuis ab imperitiæ noſtræ calumniis defendere. Ad quam rem non reſpondebimus vobis: quia ſicut de quibuſdam dicitur, *illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor,* ita & vobis dici poteſt: Illic tota intentione paravit defenſionem, ubi nulla erat omnino neceſſitas defenſionis. Quis enim de nobis calumniatus eſt unquam editorem aut interpretem aliquem divinarum ſcripturarum? Dicitis reprehendiſse nos Apoſtolos, & interpretem, quos tantum putabamus unquam reprehendendos, quantum nunc putamus veritatis vituperatores laudandos. Diximus namque quia in-

Pſal. 13.

terpretes divinorum voluminum vel expoſitores non curarunt omnino tenere indeclinabiliter regulam grammaticæ artis. quod utique neque imperitia, neque malitia fecerunt, ſed ratione condeſcenſionis; ut ſicut uſus ſanctæ Scripturæ eſt verbis condeſcendere humanis, quatinus vim ineffabilis rei humano more loquens, ad notitiam hominum deduceret, & myſteria inſolita ſolitis oſtenderet rebus; ita & interpretes ejus eam ſequendo, illud ſtuduerunt ſummopere transferre, unde manifeſtiorem ſenſum legentibus præberent, etiam ſi contra grammaticam eſsent eatenus, ut ſacramento rei concordaret. Et ita hoc ad noſtram ſumpſimus defenſionem, ut ſicut illos, qui poterant, ſi voluiſsent, omnia ſecundùm diſciplinam grammaticam proferre, ſed ut nobis condeſcenderent, & ſimplicitatem veritatis non deſererent, non ſunt veriti aliqua contra eandem diſciplinam loqui, reprehendere nullus debet, ita nobis omnino debet parcere, qui etiamſi velimus omnia ſecundùm grammaticam loqui, non poſsumus, ſi tamen fidem rectam & ſenſum catholicum tenemus, in hiſque verbis quibus poſsumus dicimus, ſicut & vos teſtimonio Priſciani oſtenditis, qui dixit: *Nihil enim ex omni parte perfectum in humanis credo eſſe inventionibus poſſe.*

Priſcian. in Præfat. lib. 1.

VIII. Aſſumpſiſtis grandem laborem, non neceſſarium, quaſi defendentes Evangeliſtam, vel Interpretem, quòd non fruſtra vel Evangeliſta ediderit vel Interpres tranſtulerit plurali numero ſanguines, ſecundùm quod certa ratio poſtulavit. quam rem non ſo-

lùm non reprehendimus, ſed neque ab impiis audivimus unquam reprehenſam. Et cùm in hac defenſione tantopere laboraveritis, nihil nobis veſtro labore innotuiſtis. Iam enim legeramus ſanctos Doctores ita ut expoſuiſſe, quòd Interpres ideo plurali numero ſanguines in hoc loco tranſtulit, quia ſenſum Evangeliſtæ, quem ille in Græco edidit, hoc in Latino transferre aliter non potuit; non ſicut vos dicitis propterea fecit, quia in Græco pluraliter invenit. Nam ſunt multa nomina quæ in Hebræo vel Græco alterius generis aut numeri eſſe inveniuntur, non ejus cujus ſunt in Latinum. Nec tamen Interpres eodem genere quo invenit, transferre curavit, quia nulla neceſſitas compulit. Sicut, verbi gratia, *Spiritus* apud Hebræos, genere dicitur feminino; & cùm ſit in Latino generis maſculini, nullus interpretum Hebraïcum ſequens genere feminino in Latino ponere tentavit, etiam cùm neceſſitas poſceret. Nam invenitur in Scripturis ubi Spiritus ſanctus per genus femininum ſignificatur, nec tamen à Latinis feminino genere dicitur. Peccatum quoque in Hebræo generis maſculini eſt, in Græco feminini, in Latino neutri; & cùm in Scripturis, multis rebus ſignificetur, nullus tamen Latinorum genus ejus mutavit, quia nec aliqua utilitas poſtulavit. Hæc idcirco diximus, quia vos dicitis propterea Interpretem ſanguines plurali numero tranſtuliſſe, quia apud Græcos pluraliter effertur; cùm non ita ſit. Sive interpretes, ſive expoſitores divinorum eloquiorum, ut integritatem ſenſus oſtenderent, contra grammaticam loqui non timuerunt: quos non ſolùm

Digitized by Google

non reprehendimus, verùm etiam per eos à reprehenſione defendi cupimus. Quia ſicut illi laudandi ſunt in verbis contra grammaticam prolatis, ita nos tolerandi: quia illi divites in verbis, ſicut voluerunt, dixerunt; nos verò pauperes, ut poſſumus per anguſtias verborum tenuiter ea quæ volumus ſignificamus. Et ſi illorum filij ſumus, & ab eorum ſenſu & fide non erramus; quod in illis amatur, in nobis toleretur; atque is, cui loquimur, ſenſum attendat, non verba, ut audiat conſilium Apoſtoli dicentis: *Noli verbis contendere*. Et: *Ne ſit languens circa quæſtiones & pugnas verborum, ex quibus oriuntur invidiæ, contentiones, blaſphemiæ, ſuſpiciones malæ.*

1. Tim. 2.
1. Tim. 16.

IX. Illud verò quod poſt verba Doctorum verbis veſtris ſubjunxiſtis: *Ita igitur hoc uno modo Apoſtoli & Evangeliſtæ & totius divinæ ſcripturæ interpretes, cum catholicis ejus expoſitoribus, ab imperitiæ calumnia rationabiliter defendi queunt. Nihil enim omnino contra regulam grammaticæ dixerunt, quod non ita aut ratio aliqua, aut cauſa myſterij dici exigeret.* Ab his verbis veſtris multùm eccleſiaſtici Doctores diſſonant. Exiguitati noſtræ videtur, quòd neque vos neque nos de hac re aliquid ſentire aut dicere debemus, niſi ea quæ orthodoxos magiſtros ſenſiſſe aut dixiſſe legimus. Iſta tamen inconcuſſa & firma auctoritas illorum auctorum eſt, per quos Spiritus ſanctus novi & veteris teſtamenti volumina confecit; de quibus nulli unquam homini licuit aut licet cogitare vel unam litteram aliter eos dicere debuiſſe quàm dixerunt, quoniam eorum auctoritas firmior

eſt cœlo ac terra, ſecundùm quod Dominus ait: *Facilius eſt cœlum & terram tranſire, quàm de lege unum apicem cadere.* Poſt hos quoque firma auctoritas eſt Septuaginta interpretum, quos conſtat ante adventum Domini de Hebraïco in Græcum eloquium vetus teſtamentum tranſtuliſſe. Interpretis quoque noſtri Hieronymi Preſbyteri fidelis eſt editio, quæ de Hebraïco in Latinum magnificè tranſtulit. Fuerunt præterea aliqui venerandi & catholici interpretes Latini, qui Septuaginta editionem in Latinum tranſtulerunt eloquium. Extra hos itaque multi fuerunt interpretes reprehenſibiles, & juſtè reprehenſi; ſicut illi famoſiſſimi interpretes Iudaïzantes, & hæretici, Aquila ſcilicet, & Theodotio, ac Symmachus; ex quibus unus fecit duas editiones inter ſe diſſonantes. Fuerunt etiam Latini aliqui, quos Hieronymus Preſbyter reprehendit in illis utique præfationibus quas præpoſuit libris quos de Græco in Latinum aut tranſtulit, aut emendavit; ſicut in illa præfatione quam juxta Græcam emendationem in libro beati Iob fecit, aſſerens quòd idem liber apud Latinos ita erat decurtatus, conroſúſque, ut fœditatem ſuam publicè legentibus oſtenderet. Sic etiam in aliis locis quoſdam reprehendit interpretes. Math. 5.

X. Hæc de interpretibus idcirco ita dicimus, quia magiſtri ſpeciales non omnes æqualiter receperunt, aut indifferenter laudaverunt, ſicut vos facere videmini, neque omnibus æqualiter fidem adhibuerunt. De expoſitoribus quoque multò aliter quàm vos dicitis, beatus Pater Auguſtinus tenendum tradidit: qui non

ſolùm de illis qui reprehenſi ſunt à Doctoribus, etiam de probatiſſimis, in libro quem adversùs Fauſtum Manichæum ſcripſit, ita dicit: *Quod genus litterarum, id eſt, expoſitionum, non cum credendi neceſſitate, ſed cum judicandi libertate legendum eſt. Soli namque divinæ auctoritatis libri legendi ſunt, non cum judicandi libertate, ſed cum credendi neceſſitate. Quam formam Apoſtolus tradidit dicens, Spiritum nolite*
1. Theſſal. 5. *extinguere, prophetias nolite ſpernere, omnia autem probate, quod bonum eſt tenete, ab omni ſpecie mala abſtinete vos.* In hoc loco Apoſtolus Paulus prophetias dixit doctrinas & expoſitiones Doctorum, ſicut alibi inſinuat dicens: *Pro-*
1. Corinth. 14. *pheta duo aut tres dicant, & ceteri dijudicent.* non illam prophetiam de qua Apoſtolus Petrus ait:
2. Petr. 1. *Non enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines.*

XI. Hæc omnia idcirco dicimus, ut appareat quia quàm injuſtè à vobis criminamur, cùm dicitis nos reprehenſores Apoſtolorum & divinarum Scripturarum eſſe, tam injuſtè vel potiùs multò injuſtiùs quoſcunque interpretes atque expoſitores coæquatis Apoſtolis & Evangeliſtis, cùm Symmachum & Paulum & Dydimum & Iohannem una defenſione indifferentíque laude dignos ducitis. Bonum eſt recordari verborum Domini, quibus ait: *Nonne ſi rectè offeras, & non rectè dijudicas, peccaſti?* Qui enim rectè credit catholicam fidem, rectè videtur offerre. Sed ſi quibuſcunque Doctoribus aut Interpretibus cum Apoſtolis & Evangeliſtis æqualem venerationem tribuit, non

non rectè dividit, atque ideo peccat.

XII. Poſt illa quæ ſuperiùs dicta ſunt verba noſtra, addidiſtis dicentes: *Turpe eſt enim credere Spiritum ſanctum, qui omnium gentium linguas mentibus Apoſtolorum infudit, ruſticitatem potiùs per eos quàm nobilitatem uniuſcujuſque linguæ locutum eſſe.* Hæc qua intentione dixeritis, nullus eorum qui otioſa loqui timent, intelligent; niſi fortè hoc etiam nobis crimen ſuperadditis, quaſi ruſticitatis reprehendamus Spiritum ſanctum. Quòd ſi ita eſt, id eſt, tali intentione iſta dicitis; quid ad hæc reſpondere poſſumus, niſi: Ipſe occultorum cognitor, cordium teſtis, ſcrutator renum, omnipotens Deus videat, & audiat. Extra hoc autem quòd tale ſacrilegium nobis impingere videmini, apparet etiam in his verbis veſtris quòd ita ſentiatis de Prophetis & Apoſtolis, ut non ſolùm ſenſum prædicationis, & modos, vel argumenta dictionum, Spiritus ſanctus eis inſpiraverit, ſed etiam ipſa corporalia verba extrinſecus in ora illorum ipſe formaverit. Quod ſi ita ſentitis, quanta abſurditas ſequetur quis dinumerare poterit? Et in primis quidem, ut cautè ſcientiæ veſtræ loquamur, recordamini quid Moyſes Domino dicat, cùm ſe excuſaret ne ad Pharaonem mitteretur, aſſerens ſe gracilis eſſe vocis & impeditioris linguæ. Cui Dominus nequaquam reſpondit, Mentiris; ſed annuens obſecranti, ait: *Ecce Aaron frater tuus, ſcio quòd eloquens ſit. ipſe erit Propheta tuus. tu loqueris ad eum, & ille loquetur ad Pharaonem.* Attendite quia ſi ſecundùm vos ipſa verba corporalia in ore Moyſi ſonantia ejus erant, & vox quæ

Exod. 4.

Exod. 6.

ſonabat, quare ergo gracilis vox? quare ergò impeditior ſermo? Aaron erat Propheta Moyſi, Moyſes Propheta Dei. Quare ergo robuſtior vox & expeditior ſermo in Propheta Moyſi, quàm in Propheta Dei? Numquid & hoc vitium, gracilitatem ſcilicet vocis, & linguæ impeditionem, Spiritui ſancto tribuetis? Reſtat ergo ut ſicut miniſterio angelico vox articulata
Num. 22. formata eſt in ore aſinæ, ita dicatis formari in ore Prophetarum. Et tunc talis etiam abſurditas ſequetur, ut ſi tali modo verba & voces verborum acceperunt, ſenſum ignorarent. Sed abſit talia deliramenta cogitare. Nos ſi de eloquentia Pauli Apoſtoli aliquid diximus, verba Hieronymi Doctoris poſuimus, quibus in quodam loco ait: *Qui putant Paulum juxta humi-*
2. Corinth. 11. *litatem, & non verè dixiſſe, Etſi imperitus ſum ſermone, non tamen ſcientia, defendant hujus loci conſequentiam.* Et iterum: *Si verò qui poteſt etiam juxta ſermonis eloquio contextum docere Apoſtolum fuiſſe perfectum, & in artis grammatica vitia non incurriſſe, ille potiùs auſcultandus eſt. Nos quotieſcunque ſolœciſmos aut tale quid adnotamus, non Apoſtolum pulſamus, ut malivoli criminantur, ſed magis Apoſtoli aſſertores ſumus; quòd Hebræus ex Hebræis abſque rhetorici ſermonis nitore, verborum compoſitione, & eloquij venuſtate, nunquam ad fidem Chriſti totum mundum transducere valuiſſet, niſi evangelizaſ-*
1. Corinth. 2. *ſet eum non in ſapientia verbi, ſed in virtute Dei.* Qui etiam in præfationibus Eſaiæ, Hieremiæ, & Ezechielis quid de differentia locutionis Prophetarum eorum dixerit, diligenter perpendite; & invenietis nobilitatem divini elo-

quij, non ſecundùm veſtram aſſertionem, more Philoſophorum, in tumore & pompa eſſe verborum, ſed in virtute ſententiarum, ſecundùm quod ipſe Apoſtolus ait: *Non enim in ſermone eſt regnum Dei, ſed in virtute.* Eſaias quoque Propheta populum dicit eſse alti ſermonis, ita ut non poſſit intelligi diſertitudo linguæ ejus, in quo nulla eſt ſapientia. Et Dominus ad Ezechielem dicit: *Non enim ad populum profundi ſermonis & ignotæ linguæ tu mitteris; quorum non poſſis audire ſermonem.* Ex quibus patet nobilitatem ſacræ Scripturæ, non ſecundùm philoſophos in diſertitudine eſse verborum, in quo nulla eſt ſapientia, ſed in potentia & aſtutia ſenſuum, atque virtute ſententiarum; ſicut Apoſtolus oſtendit, dicens: *Arma militiæ noſtræ, non carnalia, ſed potentia Deo ad deſtructionem munitionum, conſilia deſtruentes, & omnem altitudinem extollentem ſe adversùs ſcientiam Dei; & in captivitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti.* Et iterum: *Non enim miſit me Chriſtus baptizare, ſed evangelizare, non in ſapientia verbi, ut non evacuetur crux Chriſti.* Et rurſum poſt aliqua: *Et ego cùm veniſſem ad vos, fratres, veni non per ſublimitatem ſermonis aut ſapientiæ, annuntians vobis teſtimonium Chriſti.* Et iterum: *Sapientiam loquimur inter perfectos, ſapientiam non hujus ſeculi, neque principum hujus ſeculi, qui deſtruuntur; ſed loquimur Dei ſapientiam in myſterio, quæ abſcondita eſt.* Et poſt pauca: *Quæ & loquimur, non in doctis humanæ ſapientiæ verbis, ſed in doctrina ſpiritus.*

1. Cor. 4. — Iſa. 33. — Ezech. 3. — 2. Cor. 10. — 1. Cor. 1. — 1. Cor. 2.

XIII. Ecce quia laus divinæ ſapientiæ in

ſacris myſteriis & in doctrina ſpiritus invenitur, non in adinventionibus verborum. Vos ſumpſiſtis teſtimonia beati Auguſtini multa de laude Scripturæ; ſed non illo modo vos laudatis, quo laudavit Auguſtinus, aut Hieronymus, Ambroſius, atque Gregorius. Nam illi majeſtatem divinæ loquutionis admirantes, ſed rem ineffabilem fando non explicantes, oppreſſi gloria in laude ejus ſuccubuerunt, cùm magis admirando ſufficerent, quàm loquendo. Vos ſic laudatis, ut laude veſtra magis minoretur, quàm augeatur: quoniam in his quæ extrinſecus ſunt, dicitis nobilitatem linguarum miniſtraſſe Apoſtolis Spiritum ſanctum, ut confusè & indifferenter cum Apoſtolis omnes interpretes & quoſcunque expoſitores laudetis & defendatis. Nam ſi, ſecundùm vos, omnibus auctoribus divinorum librorum exteriorem nobilitatem æqualiter miniſtravit Spiritus ſanctus; quare unus Apoſtolus, id eſt, Paulus, diſertior invenitur in Hebraïca lingua quàm in Græca, ſicut prædictus Hieronymus in præfatione epiſtolæ quæ ad Hebræos prætitulatur ſcribit, dicens: *Non eſt ſanè mirum, ſi eloquentior videatur in proprio, id eſt, Hebræo, quàm in peregrino, id eſt, Græco ſermone, quo ceteræ epiſtolæ ſunt ſcriptæ.* Ecce habes diſertiorem Paulum in una epiſtola quàm in ceteris. Sed tamen ipſæ ceteræ epiſtolæ, licèt in ſermone minus ab illa aliquid habere videantur, tamen in arcanis ſenſibus, ſecretis myſteriis, ac figuris locutionum, in quibus omnem ſapientiam hujus mundi incomparabiliter ſuperant, minoris virtutis non ſunt.

XIV. Poſt multas & graves calumnias, quas

nobis inflixiſtis, dicentes nos divinæ locutionis reprehenſores, defenditis bene vos dixiſſe, *Anima quando ad corpus pervenit*; & ſumitis teſtimonia de Scripturis dicentes: *Spiritus redeat ad eum qui dedit illum*. Et: *Revertatur anima pueri intra eum*. Quæ teſtimonia nullatenus congruunt rei cui defendendæ adhibentur. Quis enim ignorat animam ſemel à Deo creatam, ſubſtantiam eſſe deinceps, & æternam, atque in ſua ſubſtantia immortalem? ac per hoc, poſt ſolutionem corporis, poſſe ad eum redire juſtam, & deorſum deſcendere injuſtam, & intra corpus reverti ad hanc vitam reſuſcitandam? Hæc de animabus à corporibus jam ſolutis fieri nullus ignorat. Sed nos hoc reprehendimus quod vos de animabus corporibus infundendis dixiſtis: *Anima quando ad corpus pervenit:* quaſi noveritis de qua regione adveniat, aut forſitan noſtis in qua regione jaceat illa incognita materies, unde animas dicitis creari in vacuo, ſuper quem Aquilo extenſus eſt, aut in interioribus Auſtri, vel forſitan in ortu ſolis aut occaſu, aut unde dicitis animas pervenire, utique inde pervenire poſſunt, ubi creantur, ut ad corpora tranſmittantur. Sed cùm dicitis eas pervenire, non ipſis eas corporibus creatas creditis, ſed longè alicubi. Et inquiſivimus à vobis utrum in cœleſtibus, an in aliqua parte mundi ſit ipſe locus, vel extra mundum. Sed de hoc ſit ut vultis, tantùm ut cujuſcunque teſtimonium cum Auguſtino altercantis tanquam ejuſdem Auguſtini non nobis opponatis. Nos tamen illud præcipuè tenendum putamus, quod divina Scriptura de hac re docet, dicens: *Quomodo neſcis*

Eccle. 7.
3. Reg. 17.
Eccle. 11.

quæ ſit via ſpiritus, & qua ratione compingantur oſſa in ventre prægnantis; ſic neſcis opera Dei, qui fabricator eſt omnium. Eccleſiaſtici quoque Doctores in ſuis dogmatibus fidem tenendam docuerunt, animam non eſſe partem divinæ ſubſtantiæ vel naturæ, nec eſſe eam priùs quàm corpori miſceatur; ſed tunc eam creari quando & corpus creatur, cui admiſceri videtur. Philoſophorum ſententiæ dicunt eſſe animam priùs quàm naſcatur in corpore. quod verum eſſe nullis approbatur indiciis. nam utrum antè fuiſſemus, nec ipſi novimus, nec quis hominum dicat habemus. Non eſt ergo quærendum quod quærendum magis eſt inridendum.

XV. Deinde interrogaſtis nos, utrum aliud ſit Deus, aliud veritas, ita ut Deus ipſe veritas non ſit. Hanc veſtram interrogationem in tantum miramur, ut putemus vos illam jocando & ridendo dictaſse. Quis audivit talem interrogationem? Numquid ſi aliud aliquid veritas fuerit, jam Deus veritas non erit? Dicite vos, ſi ubicunque in ſacris Scripturis veritas nominatur, ſemper Deus intelligendus eſt? Certè nos dicimus frequenter in Scripturis nominari veritatem, quæ contraria eſt mendacio; ſicut etiam ſolet nominari caritas hominum, dilectio, quæ contraria eſt odio, & concordia, quæ oppoſita eſt diſcordiæ. Ergo ubi Paulus ait, *Veritatem dico in Chriſto Ieſu, non mentior*, ſic intelligitis, quaſi diceret, Deum dico, aut Chriſtum dico, in Chriſto Ieſu. Aut ubi ait, *Deponentes mendacium, loquimini veritatem unuſquiſque cum proximo ſuo*, ipſum Deum intelligitis veritatem. Et iterum, ubi ſcriptum eſt, *Rex qui judicat in*

Rom. 9.
Epheſ. 4.
Proverb. 29.

veritate pauperes, thronus ejus in æternum firmabitur. Et iterum: *Labium veritatis firmum erit.* Proverb. 12.
Et rurſum: *Qui loquitur veritatem in corde ſuo.* Pſalm. 14.
In Hieremia quoque: *Omnis amicus fraudulenter incedet, & veritatem non loquetur.* Hierem. 9.
Et Oſeæ: *Non eſt enim veritas, & non eſt juſtitia, & non eſt* Oſea 4.
miſericordia Dei in terra. Et in Zacharia: *Veritatem & judicium pacis judicate in portis veſtris.* Zachar. 8.
Numquid ſic intelligi poterit, quaſi diceret, Deum judicate in portis veſtris? Ecce habes in Scripturis frequenter dici veritatem, non pro ipſo Deo, ſed pro illa virtute quæ oppoſita eſt injuſtitiæ & falſitati. Attamen non ſicut vos vultis, ut Deus ipſe veritas non ſit, ſed potiùs ut & Deus veritas ſit.

XVI. Deinde verò cum veſtris ſyllogiſmis affirmare nitimini Chriſtianos non fuiſse omnes ſanctos Patriarchas & Prophetas, Reges & Sacerdotes, in veteri teſtamento, dicentes nobis: *Si eos Chriſtianos dicendo, eos eſſe affirmare vultis, multùm eſt abſurdum ut Chriſtiani eſſent priùs quàm Chriſtus.* Ecce quibus verbis negatis ſanctos veteris teſtamenti Chriſtianos fuiſſe. Sed multò peius negatis illo tempore non eſſe Chriſtum. Credite, venerabilis magiſter, quia ſi dixiſſetis, *Non dicebantur Chriſtiani,* parva forſitan eſſet blaſphemia. Cùm autem dicitis, *Non erant Chriſtiani*, injuſtè tantam multitudinem ſanctorum blaſphematis. Simili etiam modo ſi de Domino Ieſu Chriſto diceretis, *Necdum ab omnibus fidelibus manifeſtè vocabatur Chriſtus*, tolerabile eſſet. At cùm dicitis, *Non erat Chriſtus,* tam grandis blaſphemiæ eſt, ut non multùm diſtet ab illa Pauli Samoſateni prædicatione,

XVII. Deinde ſubjungitis, quaſi exhortantes nos, ac dicentes: *Sed quomodo nondum erat Chriſtus?* Legitis librum ſupradicti beati Patris Auguſtini capitulo VI. & ponitis ipſum capitulum, multò alium ſenſum continentem quàm vos ſentitis. In illo enim capitulo ſcriptum eſt: *Cùm ergo Chriſti nomen ex eo illi ſit quod*

Hebr. 1. *ſcriptum eſt, Vnxit te Deus, Deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis. Vnde ad id quod*

Philipp. 2. *homo factus eſt, pertinet, id eſt, quòd formam ſervi accipiens, habitu eſt inventus ut homo, qui utique habitus cœpit ex tempore: de ipſo tamen eodémque Chriſto dictum eſt, cùm in forma Dei eſſet.* Et poſt pauca; *Nondum ergo erat Chriſtus quod eſſe cœpit, cùm ſemetipſum exinanivit, non formam Dei amittens, ſed formam ſervi accipiens.* Ecce verba beati Auguſtini, de quibus vos vultis affirmare Deum Verbum Chriſti nomen priùs non habuiſſe quàm caro factum eſt, cùm è contrario Auguſtinus in prædicta ſententia dicat: *De ipſo tamen eodémque Chriſto dictum eſt, Cùm in forma Dei eſſet.* Ecce habes Chriſtum in forma Dei eſſe, deinde formam ſervi accepiſſe: quam utique antè quàm acciperet, nondum erat filius hominis, ſed filius Dei, tamen Chriſtus. Iterum Auguſtinus dicit: *Nondum ergo erat Chriſtus quod cœpit eſſe, cùm ſemetipſum exinanivit.* Ecce & hîc Chriſtus dicitur, qui nondum erat hoc quod eſſe cœpit, cùm ſemetipſum exinanivit, id eſt, homo. Nam quid aliud eſſe cœpit, niſi homo, cùm formam ſervi accepit? Certè Auguſtinus non ait, *Non erat Chriſtus qui eſſe cœpit;* ſed, *Non erat quod eſſe cœpit.*

XVIII. Nam ſi Chriſtus ante Mariam non

erat, quid eſt quod Apoſtolus ait, *Chriſtus Ieſus heri & hodie ipſe, & in ſecula?* Si Chriſtus non erat, & ſancti veteris teſtamenti non erant Chriſtiani, quare iterum Apoſtolus dicit: *Memores eſtote quòd aliquando vos gentes in carne, qui dicimini præputium, ab ea quæ dicitur circumciſio in carne, manu facta; quia eratis illo tempore ſine Chriſto, alienati à converſatione Iſraël, & hoſpites teſtamentorum promiſſionis ſpem non habentes, & ſine Deo in mundo.* Ecce Apoſtolus docet gentes ſine Chriſto fuiſſe illo tempore, quando promiſſionis ſpem habebat Iſraël. Et quid eſt dicere, *Eratis ſine Chriſto, alienati à converſatione Iſraël*, niſi obliquè demonſtrare non fuiſſe ſine Chriſto Iſraël tempore promiſſionis? Si Chriſtus non erat, neque Chriſtiani; cur idem Apoſtolus de Moyſe dicit: *Negavit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere jocunditatem; majores divitias æſtimans theſauro Ægyptiorum, improperium Chriſti. Aſpiciebat enim in remunerationem.* Si ſub lege poſiti Chriſtum & boni non coluerunt, & mali non tentaverunt; cur iterum dicit de colentibus eum: *Bibebant de ſpiritali, conſequenti eos petra. Petra autem erat Chriſtus.* De tentantibus verò: *Neque tentemus Chriſtum, ſicut quidam eorum tentaverunt, & à ſerpentibus perierunt.* Nam ut noveritis ſub lege non ſolùm Chriſtianos, ſed etiam filios Chriſti fuiſſe, audite iterum Apoſtolum: *Decebat enim*, inquit, *eum propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem ſalutis eorum per paſſiones conſummari.* Anna mater Samuelis

Hebr. 13.
Epheſ. 2.
Hebr. 11.
1. Cor nū. 10.
Ibid.
Hebr. 2.

Digitized by Google

1. Reg. 2. orans in templo dicit: *Dominus judicabit fines terræ, & dabit imperium Regi ſuo, & ſublimabit cornu Chriſti ſui.* Et hoc & in illo tempore quo necdum erat Rex in Iſraël, & antè quàm ungeretur vel etiam naſceretur Saul, quem dignum elegiſtis ad negandos Chriſtianos. De Da-
2. Reg. 23. vid ſcriptum eſt: *Dixit vir, cui conſtitutum eſt de Chriſto Dei Iacob, egregius Pſalmiſta Iſraël.*
Pſal. 17. Ipſe David ait: *Magnificans ſalutes Regis ejus, & faciens miſericordiam Chriſto ſuo.* Eman quoque ait: *Tu verò repuliſti & deſpexiſti, diſtuliſti*
Pſal. 88.
Hab. 3. *Chriſtum tuum.* Abacuc dicit: *Egreſſus es in ſalute populi tui, in ſalute cum Chriſto tuo.* Hie-
Thren. 4. remias deplorat dicens: *Spiritus oris noſtri Chriſtus Dominus captus eſt in peccatis noſtris.*

XIX. Deinde ſubjungitis, dicentes: *Non ergo omnis chriſmate unctus, Chriſtianus dicendus eſt. Potiùs enim illi Chriſti quàm Chriſtiani*
Pſal. 104. *dicebantur, ut illud in Pſalmis: Nolite tangere Chriſtos meos.* In his verbis veſtris negatis unctos, id eſt, Reges & Pontifices, fuiſſe Chriſtianos; & ponitis teſtimonium Pſalmi, quod non de Pontificibus, aut Regibus, ſed tantùm de Patriarchis, Abraham ſcilicet, Iſaac, & Ia-
Pſal. 104. cob, Scriptura dicit: *Ipſi enim tranſierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum,* id eſt, de Chaldæa in Meſopotamiam, deinde in terram Chanaan, & Ægyptum, ac rurſum in Gerare. Pro ipſis correpti ſunt Reges, Abimelech ſcilicet, Pharao, Hemor, & Sichem, & alij. Super ipſis præcepit Dominus, *Nolite tangere Chriſtos meos* dicens non tam verbis, quàm certitudine defenſionis. Ecce habetis Chriſtos dictos Patriarchas, quos nulla omnino corpo-

rali unctione probare poteritis fuiſſe unctos. Vnde ergo Chriſti, ſi non uncti? Quia dicitis, *Ergo illi erant ab unctione multi Chriſti*, cùm nunquam legatis vel plures ſimul fuiſſe Reges, nec duos ſimul Pontifices illo tempore. Nam quòd Reges & Pontifices ungebantur, non aliter, niſi uno decedente, unus ſuccedens ungebatur in figura unius veri Chriſti. & hi quidem dicebantur Chriſti.

XX. Sed nos de Patriarchis interrogamus, quomodo eos creditis ſine viſibili chriſmate, abſque aqua baptiſmatis, ſed unctos inviſibili tantùm & ſpiritali chriſmate? Similiter in veteri teſtamento, non ſolùm omnes ſanctos Patriarchas, ſed & multos etiam in gentilitate poſitos credimus inviſibili chriſmate unctos; per quam unctionem membra Chriſti & unum corpus cum omnibus ad æternam vitam prædeſtinatis fierent. Vnde & Apoſtolus, cùm enumeraſſet omnia dona gratiarum, quæ per Spiritum ſanctum tam veteris teſtamenti fidelibus quàm novi diſtributa ſunt, ſubjunxit: *Sicut* 1. Cor. 12.
enim corpus unum eſt, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cùm ſint multa, unum corpus ſunt; ita & Chriſtus. Etenim in uno ſpiritu omnes in unum corpus baptizati ſumus, ſive Iudæi, ſive Gentiles, ſive ſervi, ſive liberi, & omnes in uno ſpiritu potati ſumus. Hoc ſpiritu uncti ſunt Patriarchæ, hoc multi martyres, qui ſine baptiſmate corporali ad vitam æternam tranſierunt. Qui omnes quomodo unum corpus baptizati ſunt, Patriarchæ ſcilicet & Martyres, cum ceteris fidelibus veteris & novi teſtamenti, & in uno ſpiritu, audi iterum eundem

1. Cor. 10. Apoſtolum dicentem : *Nolo enim vos ignorare, fratres, quoniam patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes per mare tranſierunt, & omnes in Moyſe baptizati ſunt, in nube, & in mari, & omnes eandem eſcam ſpiritalem manducaverunt, & omnes eundem potum ſpiritalem biberunt.* Quem potum? Illum quem in ſuperiori ſententia præmiſit, *uno ſpiritu potati ſumus.* & quam eſcam ſpiritalem, niſi participationem corporis Galat. 3. Chriſti? Denique Apoſtolus dicit: *Omnes enim vos unum eſtis in Chriſto Jeſu. Si autem vos Chriſti, ergo Abrahæ ſemen eſtis.* Et vos dicitis, quia Abraham non fuit Chriſtianus, cùm nos Chriſtiani eſſe non poſſimus, niſi efficiamur ſe-Galat. 3. men Abrahæ? Apoſtolus dicit: *Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones, & ſemini ejus, qui eſt Chriſtus.* Et vos dicitis Abraham fuiſſe ſine Chriſto. Apoſtolus ait: *Igitur qui ex fide ſunt, benedicentur cum fideli Abraham.* Et iterum: *Chriſtus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum, ut in Gentibus benedictio Abrahæ fieret in Chriſto Ieſu, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.* Et vos dicitis tam diverſa benedictione Abraham & nos benedictos, etiam diverſo ſpiritu unctos, ut ille Chriſtus potuerit eſſe, non Chriſtianus, nóſque Chriſtiani poſſimus eſſe, non Chriſtus.

Epheſ. 1. XXI. Apoſtolus dicit quia Deus Pater omnipotens omnia ſubjecit ſub pedibus filij ſui Domini Ieſu Chriſti, *& ipſum dedit caput ſuper omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius, & plenitudo ejus, qui omnia in omnibus adimpletur.* Et Epheſ. 2. iterum: *Ipſe eſt enim pax noſtra, qui fecit utraque unum, & medium parietem maceriæ ſolvens*

inimicitiam in carne ſua, legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in ſemetipſum in unum novum hominem, faciens pacem, & reconcilians ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitiam in ſemetipſo. Et veniens evangelizavit pacem vobis qui longè fuiſtis, & pacem his qui propè; quoniam per ipſum habemus acceſſum ambo in uno ſpiritu ad Patrem. Ergo jam non eſtis hoſpites & advenæ, ſed eſtis cives ſanctorum, & domeſtici Dei, ſuperædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu, in quo ædificatio conſtructa creſcit in templum ſanctum in Domino, in quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu ſancto. Et quare hanc Eccleſiam, hoc corpus, quod eſt plenitudo capitis, hoc unum, quod ex utraque fecit, hos conditos in ſemetipſo, hos ambos reconciliatos in uno corpore Deo per crucem, hanc ædificationem conſtructam, hoc templum ſanctum in Domino, hoc habitaculum Dei in ſpiritu, vultis ita dividere, ut aliud illi fuerint, aliud nos ſimus? Quid ergo profuit quòd per caput habemus acceſſum ambo in uno ſpiritu ad Patrem, ſi nullam communionem habet radix olivæ cum oleaſtro ſibi inſerto? Tribus Ruben, & tribus Gad, ac dimidia tribus Manaſſe, propterea conſtruxerunt altare ultra Iordanem, quia jam timebant vos, ne diceretis illis, cùm Iordanem tranſiſſent: Non pertinetis ad nos, non eſtis Chriſtiani, ſine Chriſto eſtis; quia necdum erat Chriſtus. Nihil omnino differt aliud inter illos & nos, niſi quia ſacramenta ſalutis quæ per mediatorem operata ſunt propter nos & propter il- *Ioſue 22.*

Digitized by Google

los, nos ſalvant præterita, illos futura; quia quæ nos credimus & tenemus præterita, illi crediderunt ac tenuerunt futura; & illi in ſola conſcientia & figuris futurorum, nos etiam in publica profeſſione, votis & annuntiatione præteritarum rerum cum ſignificatione tractabilium ſacramentorum; ſicut & illi duo qui unum botrum in falango portabant, unum opus faciebant indifferenter, niſi quia eundem botrum, unus poſt dorſum, alter ante faciem habebant; ſicut & illi qui præcedentes, & ſequentes, Domino intranti Hieruſalem clamabant Oſanna. *Joan. 12.*

XXII. Si quis autem ad hæc objiciendum putaverit illud, quòd in Eſaïa, vel in Apocalypſi, nomen novum dicitur, quod proculdubio Chriſtianum intelligitur; ſciat ſanctos Doctores ita intellexiſſe, ut novum dicatur, propterea quia nuper diſperſum, non quia nuper inventum; ac per hoc non novella vel nuper exorta eſt Chriſtianorum religio, ſed ab ipſa mundi origine deſcendens, eodem Chriſto Doctore & inſtitutore. Nam inde ab initio ſpeciem formámque ſuſpiciens. Porrò de unitate fidelium veteris ac novi teſtamenti beatus Hieronymus dicit: *Quo modo enim omnes in protoplaſtò Adam necdum nati moriuntur; ita omnes, etiam hi qui ante adventum Chriſti nati ſunt; in ſecundo Adam vivificantur. atque ita fit ut & nos legi ſervierimus in patribus, & illi gratia ſalventur in filiis.* Iſte intellectus Eccleſiæ Catholicæ convenit, quæ veteris & novi teſtamenti unam aſſerit providentiam, nec diſtinguit in tempore quos conditione ſociavit. Omnes ædificati ſimus ſuper fundamentum Apo-

Iſa. 62. Apoc. 2. & 3. Epheſ. 2.

ſtolorum & Prophetarum, continente nos angulari lapide Ieſu Chriſto Domino noſtro, qui fecit utraque unum, & medium parietem diſſipans, inimicitiam utriuſque populi in ſua carne deſtruxit, & antiquæ legis difficultatem evangelicorum dogmatum integritate mutavit. Verè in Chriſto unus panis ſumus, & duo conſenſimus ſuper terram; & quomodo nos ſuper Prophetas fundati ſumus, ita & Patriarchæ jam Apoſtolorum fundamine conſtiterunt. De Domino quoque Ieſu Chriſto prædictus Doctor ait: *Poſtquam ob noſtram ſalutem de Virginis utero dignatus eſt naſci, Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus ſequeſter eſt dictus.* Antequam verò humanum corpus aſsumeret, & eſset apud Patrem & omnes ſanctos quos Scriptura commemorat, ſine additamento hominis, quem necdum aſsumpſerat, mediator tantummodo nuncupatur. Ipſe quippe pretioſo ſanguine ſuo & nos & illos, Patriarchas ſcilicet & Prophetas, de maledicto legis redemit. Omnes enim ex fide Chriſti juſtificati ſunt. Siquidem Abraham vidit diem Chriſti, & lætatus eſt; & Moyſes majores divitias æſtimavit theſauro Ægyptiorum, improperium Chriſti. Aſpiciebat enim in remunerationem.

Ioan. 8.
Hebr. 11.

EPISTOLA AD PROCERES Palatij contra Præceptum impium de baptiſmo Iudaïcorum mancipiorum.

DOMINIS & ſanctiſſimis, beatiſſimis, viris illuſtribus, Hilduino ſacri Palatij Antiſtiti, & Vvalæ Abbati, Agobardus ſervulus. Noverit manſuetudo veſtra prudentiſſima idcirco me ad utrumque præſumpſiſse quæ ſequuntur ſcribere, quoniam abſque ambiguo vos noui præcipuos & penè ſolos in via Dei eſſe adjutores Chriſtianiſſimi Imperatoris, & propterea in Palatio eſse unum ſemper, & alterum frequenter, ut in operibus pietatis quæ abſque omni errore quærenda, invenienda, tenenda ſunt, vos illi prudentiſſimis veſtris ſuggeſtionibus ſitis exhortatores &, ut dixi, adjutores. Scripſi ſinceritati veſtræ ſingulos breves indiculos, ſignificans vobis quandam feminam ex Iudaïſmo ad Chriſtianiſmum gratia Chriſti tranſlatam, graves perſecutiones ſuſtinere propter fidem quam ſuſcepit Chriſti, quas per ipſius feminæ breviculum poteſtis cognoſcere. in qua re tam excellens eleemoſyna vobis manet, ut de nulla alia poſſit eſse major. Nunc autem cauſam hujus perſecutionis, quæ & fomes impij erroris eſse poteſt; me vobis ſignificante cognoſcere dignamini. Quoddam Præceptum Iudæi circumferunt, quod ſibi datum ab Imperatore gloriantur, in quo continetur ut mancipium Iudaïcum abſque voluntate domini ſui

ſui nemo baptizet. Quod à nobis omnino non creditur, ut à facie Chriſtianiſſimi & piiſſimi Imperatoris tam contraria eccleſiaſticæ regulæ ſit egreſsa ſententia. Novit enim optimè Deo amabilis prudentia veſtra, quomodo ab initio ſanctis Apoſtolis ſuper hac re ab ipſa Veritate præceptum ſit, quibus abſque ulla diſcretione perſonarum, abſque ulla exceptione conditionum, generaliter dictum eſt: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.* Matth. 28. Et iterum: *Euntes in mundum univerſum, prædicate Evangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit.* Marc. 16. Quod & illi & omnes deinceps eccleſiaſtici rectores omni fide & conſtantia obſervantes, non ſolùm ſervos quorumlibet hominum, verùm etiam conjuges & ſoboles Imperatorum & Conſulum, & prædicando ad fidem convertere, & converſos nullius expectata licentia baptizare minimè dubitarunt. Quod cùm in aliorum geſtis facile ſit recognoſcere, præcipuè in apoſtolicis litteris omni luce clariùs demonſtratur. Legimus namque in fine epiſtolæ ad Philippenſes ita: *Salutant vos omnes ſancti, maximè autem qui de Cæſaris domo ſunt.* Philipp. 4. quem impiiſſimum Neronem fuiſſe nemo quis dubitet; cujus domeſticos & miniſtros aulæ regiæ nullus ambigit prædicatione apoſtolica converſos, nunquam baptiſmi gratia ſanctificari potuiſse, ſi ejus ſuper hac re voluntas aut permiſſio expectaretur; qui maximo perſecutionis terrore, non ſolùm incredulos, ne ad fidem venirent, deterrebat, ſed etiam credentes à fide deicere inſiſtebat. Vnde & ipſos

duces ac magiſtros fidei Chriſtianæ, quorum doctrina totum penè orbem contra ſua ſcita videbat Chriſti fidei ſubjugatum, noviſſima furoris ſui atrocitate trucidavit. In epiſtola quoque ad Timotheum, poſtquam pro omnibus hominibus orari & obſecrationes fieri præcepit
1. Timot. 2. Apoſtolus, ad extremum intulit: *Hoc enim bonum eſt & acceptum coram Salvatore noſtro Deo, qui omnes homines vult ſalvos fieri, & ad cognitionem veritatis venire. Vnus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus.* Et ad Titum, poſtquam ſenes, & anus, adoleſcentulas, juvenes, ſervos, congruis præceptis inſtruendos eſse monſtravit, hoc modo
Tit. 2. concluſit: *Apparuit enim gratia Dei Salvatoris noſtri omnibus hominibus, erudiens nos,* & cetera. Si ergo, ut iſtis exemplis manifeſtiſſimè comprobatur, voluntas Dei Salvatoris noſtri eſt omnes homines ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, & per unum mediatorem Dei & hominum, qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus, reconciliari; ſi hujus gratia reconciliationis & ſalutis omnibus hominibus indifferenter illuxit; quis tantæ bonitati Dei injuriam facere præſumat, ponendo legem miſerationi ejus, & ad arbitrium impiorum eam implorantibus impertiendam conſtituendo, quorum pertinaciſſima perfidia non ſolùm neminem ſuorum ad fidem Chriſti permittit accedere, ſed etiam credentes publicè & occultè blaſphemare & deteſtari non ceſsat. Denique & piè conſiderantibus perſpicuum eſt, quòd unus omnipotens Deus, omnium conditor &

moderator juſtiſsimus, qui primum hominem de terræ limo formavit, & de coſta ejus adiutorium illi ſimilem ſibi fecit, quíque ex eis omne genus humanum quaſi ex uno fonte & una radice propagavit, omnes unius conditionis fecerit. Et licèt peccatis exigentibus, juſtiſsimo & occultiſsimo eius judicio, alij diverſis honoribus ſublimati, alij ſervitutis jugo depreſsi ſunt, ita tamen à ſervis corporale miniſterium dominis exhiberi ordinaverit, ut interiorem hominem ad imaginem ſuam conditum, nulli hominum, nulli angelorum, nulli omnino creaturæ, ſed ſibi ſoli voluerit eſſe ſubjectum. Vnde & in lege ſua, de hac mentis ſervitute, quæ illi tantùm debetur, mandavit: *Dominum Deum tuum timebis, & illi ſoli ſervies.* Deuter. 6. Et Apoſtolus eundem Matth. 6. interiorem hominem ab omni ſexus diverſitate, ab omni conditionis & generis diſtantia liberum eſſe demonſtrans, ita docet: *Expoliantes* Coloſſ. 3. *vos veterem hominem cum actibus ejus, & induentes novum, eum qui renovatur in agnitionem, ſecundùm imaginem ejus qui creavit eum; ubi non eſt Gentilis & Iudæus, circumciſio & præputium, Barbarus & Scytha, ſervus & liber; ſed omnia & in omnibus Chriſtus.* Cùm ergo hi qui ad baptiſmum veniunt, per agnitionem creatoris in interiore homine qui ab omni ſervitutis conditione liber eſt, renoventur; quæ ratio eſſe poteſt, ut id ſervi abſque permiſſu dominorum ſuorum conſequi prohibeantur, nec ſervire eis Deo liceat, niſi licentiam ab hominibus impetraverint? Certè in epiſtola ad Timotheum idem Apoſtolus ſic præcepit: *Quicunque ſunt ſub jugo ſervi, dominos ſuos omni honore dignos arbi-* 1. Tim. 6.

trentur, ne nomen Domini & doctrina blaſphemetur. Qui autem fideles habent dominos, non contemnant, quia fratres ſunt; ſed magis ſerviant, quia fideles ſunt, & cetera. In quibus verbis evidenter de omnibus Chriſtianis ſervis, ſed quorum alij fidelibus, alij infidelibus dominis ſerviebant, loquitur. Et tamen infidelium dominorum ſervis præcepta conſtituit: qui tunc utique adhuc infidelitatis vinculo tenerentur obſtricti, ſi in hac re eorum quibus ſerviebant arbitrium ſequerentur. Læſus eſt Philemon à ſervo Oneſimo, quem Paulus Apoſtolus in vinculis poſitus ad Chriſti fidem convertit, ſacri baptiſmatis fonte abluit; nec ſuper his Philemon conqueritur, ſed etiam credentem atque baptizatum quaſi viſcera Apoſtoli ſuſcipiat admonetur. Quas nos auctoritates ſequi cupientes, & Præceptum, quod quaſi ex Imperiali profertur auctoritate, tranſgredi metuentes, inter duo verſamur pericula. Si enim Præceptum illud obſervamus, neglectis eccleſiaſticis regulis, Deum offendimus; ſi has ſequimur, Imperatoris indignationem veremur; maximè cùm magiſter infidelium Iudæorum inceſſanter nobis comminetur ſe Miſſos de Palatio adducturum, qui pro iſtiuſmodi rebus nos judicent & diſtringant. Quæ res non ſolùm nobis perturbationem affert; verùm etiam eis, qui ad fidem facilè converti poterant, quantum ingerat impedimentum, veſtræ eſt prudentiæ æſtimare. Vnde, Patres ſanctiſſimi, ac Deo amantiſſimi, hæc noſtra pericula quaſi veſtra piis animis perpendentes, intercedite apud Chriſtianiſſimum & clementiſſimum Imperatorem, ut hujuſmo-

di impedimentum de ſancta Eccleſia auferatur, & inter multa & maxima quæ piiſſimè & juſtiſſimè in tradito & conſervato ſibi à Chriſto diſponit imperio, etiam huic rei propter amorem ipſius Chriſti miſericordiſſima & ſolita bonitate ſuccurrat; ne animæ, ex quibus grex fidelium augeri poterat, & pro quarum ſalute in diebus Paſſionis Dominicæ ab univerſali Eccleſia Deo publicè ſupplicatur, obſiſtente infidelium & Deo adverſantium duritia, etiam dicti Præcepti occaſione diaboli laqueis remaneant implicatæ. Certè in ſacris canonibus conſtitutum, ut ſi qui ex eis ad baptiſmum venerint, ſi voluerit Epiſcopus, vel quilibet fidelium, redimendi eos habeat poteſtatem. Quod nos libentiſſimè facere cupimus; hoc tantummodo poſtulantes, ut eis veniendi ad fidem facultas libera tribuatur. Nec hoc dicimus, quòd eis filios vel ſervos eorum violenter auferendos eſſe ſentiamus; ſed ut venientibus ad fidem, ab infidelibus licentia non negetur.

Vide lib. de Iud. ſuperſtit. cap. 6.

EPISTOLA AD BARTHOLOMÆUM Epiſcopum Narbonenſem, De quorundam inluſione ſignorum.

I. REVERENDISSIMO ac dilectiſſimo Domino & fratri Bartholomæo Epiſcopo, Agobardus, Hildigiſus, & Florus, in Domino Ieſu Chriſto ſempiternam ſalutem. Cognovimus ſollicitam eſſe prudentiam veſtram,

quonam modo accipi debeat illud quòd in quodam loco cœperunt fieri quædam percuſſiones, ita ut caderent quidam, modo epilepticorum, vel eorum quos vulgus dæmoniacos putat, vel nominat. quod & quidam venerandus frater ſignificavit nobis; maximè in quadam Eccleſia, ubi cujuſdam ſancti corpus veneratur, nomine Firmini. & nunc per vos comperimus adhuc etiam alio genere fieri, ut videantur & ſentiantur in corporibus hominum ſtigmata exuſtionis, quaſi ſi ſulphur arſiſſe in locis illis contigiſſet. nec tamen mori aliquem ex his dictum eſt nobis, nec quemquam alia antè infirmitate languentem curari. Quæ videntes utriuſque ſexus & diverſæ ætatis homines, offerunt in loco, aut, ſicut dicitis, locis. Iam enim & in aliis fieri videntur quædam donaria quæ unuſquiſque poteſt, aut in auro & argento, vel pecoribus, aut in quibuſcunque ſpeciebus, nullius exhortatione, nulla ratione admoniti, ſed inrationabili terrore perterriti. quod nobis multùm ſtultè fieri videtur; cùm nulla ſigna ſanitatum, nulla ſpes propitiationis ibidem demonſtrentur. propter quod faciliùs adverti poterat qua eſſet cautela cuſtodiendum. Et certè ſicut veriſſimum eſt quòd iſtæ percuſſiones eſſe non poſſunt niſi Deo permittente, ita certiſſimum nulla alia virtute miniſtrante, niſi angelo percutiente. Quiſnam ita ſtultus eſt qui neſciat & viſibiliter & inviſibiliter omnipotentem Deum flagellare homines ad eruditionem & converſionem; non ſolùm per homines, ſed etiam per beſtias, & per minutiſſima & viliſſima quæque animantia? nec tantùm per ignitos ſerpentes, ſed & per

ranas & muſcas, & ſciniphas, & locuſtas. nec tantùm per animantia, ſed per & inanimata, ſicut per grandinem, per flumina, per pluvias, per ſiccitates. Novit utique prudentia veſtra unde loquamur, auctore ſancta Scriptura. Sed & ſi dixerimus leones, crabrones, brucum, erucam, æruginem, devorationem, id eſt, maledictionem, (quo uno nomine multa intelligi poſſunt) eadem auctore erit. Si autem & addiderimus urſos, lupos, ſues, & cervos ſilveſtres, licèt facilè de Scripturis mònſtrari non poſſit, exempla tamen non deerunt.

II. Quamvis exuſtiones iſtæ, ſuper quibus movemini, non multùm diſtent à veſicis turgentibus, vel, ſicut alia editio dicit, feruvris Ægyptiis illatis, & illis percuſſionibus quas Phi- *Exod. 9.*
liſtæis inrogatas Samuelis volumen nominatim *1. Reg. 14.*
demonſtrat, & ex talibus prominentibus. In quibus omnibus quæ enumerata utique ſunt, quis eſt qui ignorare permittatur, quomodo agere patientes aut audientes debeant, & videntes, cùm unus ſit omnium Dominus, qui *1. Reg. 2.*
flagellat & medetur, percutit & ſanat, ducit ad inferos, & reducit? De quo beatus Iob confitebatur dicens: *Miſeremini mei, miſeremini mei,* *Iob. 6.*
ſaltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me. cùm certè eadem Scriptura dicat: *Per-* *Iob. 2.*
cuſſit eum Satan ulcere peſſimo. Sed licèt percuſſor percuſſerit, percuſſorem tamen habens in poteſtate tetigiſſe dicitur, non ſolùm in corpore, verùm etiam in amiſſione rerum; ſicut idem iterum ait: *Dominus dedit, Dominus abſtulit.* cùm Dominus dixerit ipſi diabolo: *Ecce quæ habet univerſa, in manu tua ſunt.* Sed quia hanc

percuſſor poteſtatem habere nunquam poteſt, niſi acceperit ab eo in cujus & ipſe poteſtate eſt; propterea ipſi tribuenda eſt poteſtas qui dat & retinet, permittit & cohibet. Talibus exemplis plenæ ſunt Scripturæ, ſicut & illud quod legi-
1. Reg. 9. tur de Saule, quòd ſpiritus malus arripuerit eum. In quibus verbis admirabiliter oſtendit Scriptura divina & poteſtatem Domino tribuendam eſſe, & malitiam diabolo: quam utique non accipit, ſed à ſemetipſo habet. quod autem non habet accipit, id eſt, poteſtatem.

III. Sed de his non neceſſe habemus ſcribere vobis, quoniam habetis multa ſublimium Doctorum ſublimiter dicta. Tamen duo videntur nobis genera vobis ſignificanda, quæ nobis & vobis pariter quærenda putamus. Et unum quidem illud eſt, quòd utrum correptio, an infirmitas, vel potiùs virtus dicenda ſit, neſcimus. Hoc tantùm in eadem re nos ſcire putamus, quòd nullius adverſariæ poteſtatis miniſterio geratur; ſicut eſt de beato Zacharia ſacer-
Luc. 1. dote incedente in omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini ſine querela; qui quoniam incredulus fuit promiſſionis ei factæ à Gabriele Archangelo, ſilentio multatus eſt. Quod & vir deſideriorum beatus Daniel fatetur, dicens:
Daniel. 10. *Domine, in viſione tua diſſolutæ ſunt compages meæ.* unde ſe dicit poſtea languiſſe per dies plurimos. Et beatus Iacob luctans cùm angelo,
Geneſ. 32. claudus effectus eſt.

IV. Neque hoc dicimus quaſi diabolus in ſanctos nullas accepta poteſtate operetur correptiones, cùm Apoſtolus apertè dicat datum ſibi ſtimulum carnis, angelum Satanæ; ſed

quia hæ tales excipi poſsunt à ceteris percuſſionibus, etiam ab illa qua Maria ſoror Moyſi & Aaron & Ozias Rex percuſſi ſunt lepra; illa propter peccatum detractionis, ille propter ſuperbiam præſumptionis. Si verò in his, utrum ſolo Dei nutu, an miniſterio angelorum bonorum ſeu malorum, geſta ſint, dubitatur; neſcimus utrum ita dubitari poſſit de Nadab & Abiu, de quibus ſcriptum eſt quòd egreſsus ignis à Domino, interfecit eos. Cui rei ſimile videtur de Oza, qui arcam Domini ſuſtentare præſumens, percuſsus à Domino legitur, & occiſus. Numer. 12. 2. Paral. 26. Levit. 10. 2. Reg. 6.

V. Sed quia judicia Domini ſemper juſta, frequenter occulta ſunt, occultiora adhuc nobis videntur in morte Bethſamitarum: ubi exceptis LXX. viris, qui forſitan aut ſacrificare aut arcam Domini manibus tractare conati ſunt, quinquaginta millia plebis percuſſi dicuntur à Domino, qui nihil horum feciſse credendi ſunt: qui tametſi miniſterio angeli percutientis interfecti ſunt, rectè dicuntur à Domino percuſſi, ſecundùm regulam ſuperiùs oſtenſam. 1. Reg. 6.

VI. Forſitan ſimiliter dubitet aliquis de duobus quinquagenariis cum quinquagenis ſuis ad Heliam miſſis, utrum miniſterio angelico ſint occiſi. Propter quod Scriptura dicit ignem deſcendiſse de cœlo, & devoraſse eos. Sed attendat pari modo de beati Iob ovibus dictum: *Ignis Dei cecidit de cœlo, & tactas oves pueróſque conſumpſit.* cùm nemo dubitet hoc miniſterio Satanæ factum. 4. Reg. 1. Iob. 1.

VII. Alterum verò genus eſt, quo in quoſdam homines prævalere videtur diabolus, non

tam ad percutiendum, quàm ad inludendum; de quibus multos audivimus & cognovimus à dæmonibus, lapidibus & fuſtibus cæſos, & in nullo læſos; aliquos tamen & inluſos & læſos. in quibus nulla alia cauſa videtur qua id fiat, niſi aut inanitas fidei, aut delectatio vanitatis. cujus rei exempla facilè de Scripturis proferre non poſsumus. ſed tamen nullus penè hominum eſt qui talia non audierit, vel viderit; cùm plerique vano terrore aut vana admiratione attoniti, inaneſcunt ſenſu & virtute animi. Novit enim diabolus, ut ait beatus Leo, quem mœrore deiciat, quem fallat gaudio, quem metu opprimat, quem admiratione ſeducat. Vnde & Apoſtolus monet: *Cui reſiſtite fortes in fide.* Qui ſemper nocendi cupidus eſt, & cùm id ſe oſtendit quod eſt, & cùm ſe transfigurat in angelum lucis, & veluti quædam ſanitatum ſigna demonſtrat. Cui utique in utroque verè reſiſtendum eſt; ut nec vanos terrores formidemus, nec vanis miraculis delectemur.

S. Leo Serm. 7. in Nativ. Domini.

1. Pet. 5.

2. Cor. 11.

VIII. Hæc de duobus quibuſdam generibus interpoſuimus; unum, ubi nihil admixtionis habet miniſterium diaboli, ſicut de beato Zacharia & Daniele ac Iob diximus; alterum, ubi infirmitas fidei, & inanitas rationis, ſive exiguitas ſenſus, in cauſa eſt. Libet autem hîc adjungere illa magna & horribilia quæ Dominus fieri voluit ad eruditionem fidelium: in quibus docemur etiam diabolum rebellem luminis Deo ſervire, & miniſtrum eſse divinæ operationis, cùm per illum non ſolùm malis, ſed & bonis, flagella & tribulationes admoventur. Quòd enim percuſſiones impiis & infi-

delibus per malos angelos irrogentur, Pſalmiſta de plagis, quibus Ægyptus percuſsa eſt, loquens, apertè declarat, dicens: *Miſit in eos iram indignationis ſuæ, indignationem, & iram, & tribulationem, immiſſiones per angelos malos.* Pſalm. 77.
In libro quoque Eccleſiaſtici legitur: *Sunt ſpiritus qui ad vindictam creati ſunt, & in furore ſuo confirmaverunt tormenta ſua.* Vnde & in libro Tobiæ de Sara filia Raguëlis legitur quòd tradita fuerat ſeptem viris, & dæmonium nomine Aſmodeus occiderat eos, mox ut ingreſſi fuiſsent ad eam. De Rege autem impio Achaz in libro Paralipomenon Scriptura teſtatur, dicens: *Ipſe per ſe Rex Achaz immolavit diis Damaſci victimas percuſſoribus ſuis, & dixit: Dij Regum Syriæ auxiliantur eis; quos ego placabo hoſtiis, & aderunt mihi.* cùm è contrario ipſi fuerint ruina ejus, & univerſo Iſraëli. Qui ſint autem Dij Gentium, oſtendit Pſalmiſta, cùm dicit: *Omnes dij gentium dæmonia.* Apoſtolus quoque ad Corinthios in epiſtola prima: *Quæ immolant*, inquit, *gentes, dæmoniis immolant, & non Deo.*

Eccli. 39. Tobiæ 3. 2. Paralip. 28. Pſalm. 95. 1. Cor. 10.

IX. Quòd autem etiam impij & fideles malignis interdum tradantur ſpiritibus ad percutiendum, hiſtoria beati Iob luce clariùs manifeſtat: ubi & expeditio Satanæ & Dei permiſſio apertè deſcribitur, & ad extremum, poſt damna rerum, poſt funera filiorum, cùm os illius & carnem Dei manu tangi expoſtulaſſet, & Dominus permitteret, dicens: *Ecce in manu tua eſt. Veruntamen animam illius ſerva,* dictum de eo eſt: *Egreſſus igitur Satan à facie Domini, percuſſit Iob ulcere peſſimo à planta pedis uſque* Iob. 2.

ad verticem ejus. Infirmitates quoque & languores, quibus pij vel impij multo tempore affliguntur, per malos angelos inrogari Dominus oſtendit in Evangelio: qui cùm de muliere, quam ſpiritum infirmitatis habentem ipſe ſanaverat, Archiſynagogo calumnianti reſponderet, adjecit poſt aliqua: *Hanc autem filiam*
Luc. 13. *Abrahæ, quam alligavit Satanas, ecce octodecim annis non oportuit ſolvi à vinculo iſto die Sabbati?* Hinc eſt quòd beatus Petrus in Actibus Apoſtolorum, cùm de mirabilibus Domi-
Act. 10. ni loqueretur, ait de eo: *Qui pertranſivit benefaciendo, & ſanando omnes oppreſſos à diabolo, quoniam Deus erat cum illo.* Paulus quoque
1. Tim. 1. Apoſtolus Philetum & Hermogenem dicit ſe tradidiſſe Satanæ, ut diſcerent non blaſphemare. De eo autem qui uxorem patris ſui habebat, Corinthiis ita loquitur: *Ego quidem abſens cor-*
1. Cor. 5. *pore, præſens autem ſpiritu, jam judicavi ut præſens eum qui ſic operatus eſt, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, congregatis vobis & meo ſpiritu, cum virtute Domini Ieſu, tradere hujuſmodi Satanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit in die Domini Ieſu.* Hinc de ſeipſo quod
2. Cor. 12. jam commemoravimus ait: *Et ne magnitudo revelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, angelus Satanæ, qui me colaphizet.*

X. Terrores etiam tribulationum per dæmones fieri in libro Sapientiæ legimus: ubi cùm narraret Scriptura de percuſſionibus Ægypti,
Pſalm. 77. quas per malos angelos immiſſas Pſalmiſta demonſtrat, ait inter alia: *Neque enim quæ conti-*
Sapient. 17. *nebat illos ſpelunca, ſine timore cuſtodiebat: quoniam ſonitus deſcendens perturbabat illos, & per-*

ſonæ triſtes apparentes, pavorem illis præſtabant. Vnde & Propheta protectionem Dei viro juſto promittit, dicens: *Scuto circumdabit te veritas ejus. Non timebis à timore nocturno, à ſagitta volante per diem, à negotio perambulante in tenebris, ab incurſu & dæmonio meridiano.* Has itaque adverſarias poteſtates à Deo expectare & deſiderare poteſtatem feriendi & nocendi & Dominus demonſtrat in Evangelio, ubi ait diſcipulis ſuis: *Hac nocte Satanas expetivit vos, ut cribraret ſicut triticum.* Et Pſalmiſta, cùm dicit: *In ipſa,* id eſt, in nocte, *pertranſibunt omnes beſtiæ ſylvæ, catuli leonum rugientes, ut rapiant & quærant à Deo eſcam ſibi.* & multis aliis locis divinæ Scripturæ.

Pſalm. 95.

Luc. 22.

Pſalm. 103.

XI. Et cùm, ſicut ſuprà diximus, non ſemper nec in omnibus diabolus accipiat poteſtatem, ſemper tamen habet in omnibus & per omnia omnimodam nocendi voluntatem, maximè in illos inhiat, quibus, ut dictum eſt, prævalere ſe poſſe videt; eò quòd ſint exiguæ fidei, & vacui pondere rationis. Et inde eſt quód pueros, ac puellas, & hebetes quoſque deicere videtur, & maculis exuſtionis notare. Quod utique fidelis quiſque, & ratione præditus, cùm videt, aut audit, cor ad ſolius Dei timorem levat, qui non permittit nos tentari ſupra id quod ferre poſſumus. Sicut faciendum eſt etiam, cùm beſtiarum dentibus aut undecunque vel ubicunque flagellamur, vel alios flagellari conſpicimus.

1. Cor. 10.

XII. Quod verò illi, de quibus nobis innotuiſtis, ad eaſdem Eccleſias, in quibus percutiuntur, concurrunt, & quicquid poſſunt, do-

nant ; nos credimus omnino quòd terroribus decepti hoc faciant , perdito conſilio meliore. Meliùs enim facerent, ſi ſua pauperibus & hoſpitibus erogarent , & ad preſbyteros Eccleſiæ currerent , ungendi oleo , ſecundùm præceptum evangelicum & apoſtolicum , cum jejuniis & orationibus ; quibus ſociari debet eleemoſyna. Nam ſi eſſent ſigna ſanitatum , quæ Deo largiente per merita ſanctorum conceſſa viderentur , concurſus ad eadem loca conſequens eſſet ; & ſi aliquid oblationum ibi daretur more eccleſiaſtico , & ſecundùm diſpoſitionem patrum , eſſet utique fructuoſum ipſo uſu miſericordiæ. Nunc autem quia cupiditati quorundam & avaritiæ famulantur , non exinde honoratur Deus , nec pauperibus ſuccurritur. Hanc enim rem ſi ſecundùm voluntatem Dei agerent , juxta quod per omnes ſanctas Scripturas eam Deus hominibus voluit indicari ; ſcirent utique quàm ſublimiter & admirabiliter hujus rei ſemitam Dominus demonſtrare dignatus ſit per Micheam Prophetam dicentem:
Mich. 6. *Numquid offeram Deo holocautomata & vitulos anniculos ? Numquid placari poteſt Dominus in millibus arietum , aut in multis millibus hircorum pinguium ? Numquid dabo primogenitum meum pro ſcelere meo , fructum ventris mei pro peccato animæ meæ ?* Et cùm in his omnibus negetur, ſubinfertur ilico in quibus Dominus placari poſſit, cùm dicit : *Indicabo tibi , ô homo , quid ſit bonum , & quid Dominus quærat à te. Utique facere judicium , & diligere miſericordiam , & ſollicitum ambulare cum Deo tuo.* Sicut enim reprehenſibile eſt rem pauperum non pauperibus

diſtribuere; ſic infructuoſum, ſi ea quæ deberent Eccleſiæ debitam reverentiam exhibentibus erogari, cupiditatis æſtu anhelantibus vel avarè ſervanda vel abutenda prodigè conferantur.

AD MATFREDVM Procerem Palatij, Deploratoria de injuſtitiis.

VIRORVM præſtantiſſimo atque inluſtriſſimo Matfredo Agobardus in Chriſto Domino vivificatore ac ſalvatore noſtro vitam & ſalutem æternam. Obſecro præcellentiſſimam claritatem veſtram ut patienter & clementer audire dignetur quæ fidelis ſuggerit ſervulus: quia, teſte Deo qui ſcrutatur corda & renes, non alia intentione dico, niſi propter profectum proſperitatis veſtræ præſentis pariter & futuræ. Omnipotens, ſempiternus, & miſericors Deus, apud quem nihil præteritum, nihil futurum eſt, ſed omnia volumina ſeculorum quæ apud mortales & temporales volvuntur, intemporaliter apud eum præſentia permanent, elegit vos ante mundi conſtitutionem futurum noſtris periculoſis temporibus Miniſtrum Imperatoris & Imperij, & præ ceteris honorificavit & ditavit, non ſolùm exteriùs, verùm etiam interiùs, prudentia videlicet, juſtitia, fortitudine, & temperantia, quibus ſecundùm Scripturas nihil utilius eſt in vita hominis; conſtituítque vos in latere rerum ſum-

mam regentis ; quatenus & in diſpoſitione æquitatis illi eſſetis ſuffragator, & in remuneratione beatitudinis particeps. Nunc igitur quid potiſſimùm expedit devotiſſimæ intentioni veſtræ, niſi ut omni conamine omníque mentis adniſu ita in diſpoſitionem rerum ſagaciſſimè vigiletis, ut opprimatur iniquitas, deſtruatur fraus & dolus, diſſipetur pravitas, conteratur crudelitas, erigatur juſtitia, conſoletur humilitas, roboretur fides, ſerenetur Eccleſia. Noverit namque prudentia veſtra, in iſtis regionibus, quibus nos vicini ſumus, in tantam ſecuritatem veniſſe impietatem, ut penè nullus inveniatur qui juſtitiam diligat, ab injuſtitiáque recedat, niſi cujus divina inſpiratio mentem tangit, & deducit voluntatem ; ita ut gratuitum putetur, ubicunque bonitatis veſtigia conſpiciuntur. Quievit timor Regum & Legum in multis ; adeo ut plerique in præſenti neminem timendum putent, reputantes apud ſemetipſos, & dicentes in cordibus ſuis : Si querela de me ad Palatium venerit, cauſa ad Cauſidicos dirigetur. Illic inveniam parentes vel amicos plures, per quos indubitanter fiet ut regalem offenſionem nullam incurram, quia donum abſconditum extinguet iras, & is qui timendus eſt, aliis interpoſitis non videbit inſipientias noſtras. Talibus, vir eximie, occaſionibus totum penè illud miſerabili ævo noſtro viguit quod ſuo tempore Chriſtianos quidem evaſiſſe gloriabatur, apud paganos verò vehementiùs effervеſcere martyr beatus Cyprianus lugubri nimis ac mœrenti voce deflebat : *Inter leges*, inquiens, *ipſas delinquitur, inter jura peccatur.*

Cypr. in epiſt. ad Donat.

peccatur. innocentia nec illic ubi defenditur reſervatur. Quis inter hæc verò ſubveniat? Patronus? Sed prævaricatur, & decipit. Judex? Sed ſententiam vendit. qui ſedet crimina vindicaturus, admittit; & ut reus innocens pereat, fit nocens judex. Nullus de legibus metus. de quæſtore, de judice, pavor nullus. quod poteſt redimi, non timetur admitti. Conſenſere peccatis jura, & cœpit licitum eſſe quod publicum eſt. Quis illic rerum pudor, quæ eſſe poſſit integritas; ubi qui damnant improbos deſunt, ſoli tibi qui damnentur occurrunt? quódque ſine periculo dicere nequeo, multi talium putant vos eſſe murum inter ſe & Imperatorem, per quem defendantur à correctione. Quin potiùs, præſtantiſſime virorum, date operam, ut ſitis murus in augmento felicitatum, qui noxios expugnet, innocentes tueatur, Deo congruat, ab inimico diſcrepet, ſupernam remunerationem accumulet. Et licèt ſatis ex verbis præcedentibus animi noſtri clareſcat intentio; ut tamen abſque ulla dubitatione ſciatis me non proprias querelas deplorare, cognoſcat prudens benignitas veſtra, hæc à me dici non poſſe adversùm Comitem noſtrum Bertmundum. quippe qui bene ſatis habeat ordinatum de juſtitiis Comitatum ſuum; eò quòd talem virum pro ſe conſtituerit ad hæc peragenda, qui non ſolùm propter amorem & timorem ſenioris ſui id ſtrenuè gerat, verùm etiam, quod ſublimius & laudabilius eſt, propter amorem Dei & amorem ipſius æquitatis & juſtitiæ, ita ut videatur nobis in his partibus nuſquam fieri tam diligenter & attentè. Sed prorsùs hæc omnia dicimus propter

fidem quam ſub Deo, Domino etiam Imperatori debemus, & pro veſtra beatitudine æterna, & præſentis vitæ felicitate adipiſcenda. Quoniam, ut ipſi non ambigitis, tanta familiaritas, quam apud Dominum Imperatorem obtinere vos Deus fecit, pro magno vobis talento ſpiritali ab ipſo omnipotenti Domino computabitur; & deſideramus ut tam ſtrenuè illud impendatis, ut meritò audire mereamini à Domino in

Matth. 25. judicio ejus: *Euge ſerve bone & fidelis, quia*

Luc. 19. *ſuper pauca fuiſti fidelis*, & cetera. Avertatur autem à vobis illa dura & inrevocabilis improperatio, quæ in negligentes redundatura eſt,

Ibid. Domino dicente: *Serve male & piger, ſciebas quia meto ubi non ſeminavi, & congrego ubi non ſparſi*, & cetera. Sed neque nominatim perſonas exprimere debeo, quibus emendatione multa opus eſt, ne accuſator videar, quod non eſt officij mei; ſed cupio vos ita eſſe ſollicitum, ſicut ſtudioſiſſimum Dei miniſtrum, & conſentaneum boni Imperatoris adjutorem, qui ab utroque Domino dignus & fidelis inventus, meritò utriuſque recompenſationem percipiat.

EPISTOLA AD CLERICOS & Monachos Lugdunenſes, De modo regiminis eccleſiaſtici.

I. QVIA novi inter aliquos, quoſdam rumores & ſuſpiciones diverſas, hæc ſubteradjecta ſcripſi, per quæ cognoſcere dignemini quæ ego in actione eccleſiaſtici regiminis

tenenda putem; ceſſétque paucorum murmuratio, cùm omnibus mea fuerit intentio patefacta. Vnus eſt ſponſus, qui habet ſponſam; qui diligendus eſt propter ſe, non propter aliud aliquid, cùm ipſe ſit pax, veritas, juſtitia, ſanctificatio, & redemptio, & omne bonum, & ſine illo nullum bonum; qui de cœlo venit, & ſuper omnes eſt; qui quos eripit de terra, levat ad cœlum. Amici ſponſi ſunt, qui ſe videntes & audientes ædificant in amorem & cultum ſponſi; filij verò ſponſi, & qui ædificant, & qui ædificantur. Vnus eſt agnus, qui habet ſponſam, de qua dicitur Iohanni Apoſtolo: *Veni, oſtendam tibi ſponſam, uxorem agni.* & oſtenſa eſt illi civitas ſancta Hieruſalem deſcendens de cœlo à Deo, habens claritatem Dei. Apoc. 21.

II. De hac ſponſa & civitate cantatur in cœlo *Alleluja, quoniam regnavit Dominus Deus noſter omnipotens. Gaudeamus & exultemus, & demus gloriam ei, quia venerunt nuptiæ agni, & uxor ejus præparavit ſe; & datum eſt illi, ut cooperiat ſe byſſino.* De hac uxore & civitate dicit Iohannes Evangeliſta, quòd ipſa ſit & tabernaculum Dei. Ait enim: *Et civitatem ſanctam Hieruſalem vidi novam deſcendentem de cœlo, à Deo paratam, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo. Et audivi vocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Et ipſi populus ejus erunt, & ipſe Deus erit cum eis eorum Deus; & abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum; & mors ultrà non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra.* De hac civitate & uxore virgine generat agnus Dei, agnus Deus, agnus omnipo- Apoc. 19. Apoc. 21.

tens, agnus omnipotentis, agnos & oves quos commendat beato Petro Apoſtolo dicens: *Paſce*
Ioan. 21. *agnos meos.* Et iterum: *Paſce oves meas.* Hic ſponſus & agnus omnipotens dicit ſponſæ &
Cant. 4. uxori ſuæ: *Capilli tui ſicut greges caprarum, quæ aſcenderunt de monte Galaad. Dentes tui ſicut grex ovium, quæ aſcenderunt de lavacro, omnes gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt in eis.* Et iterum: *Duo ubera tua ſicut duo hinnuli capræ gemelli, qui paſcuntur in liliis.* Hæc uxor & filia eſt viri
Cant. 7. ſui agni & principis, cui ipſe dicit: *Quàm pulchri ſunt greſſus tui in calciamentis, filia principis!*

III. Ipſe princeps pater ſponſæ ſuæ, & frater ejus eſt. Dicit enim ipſi uxori & ſorori ſuæ:
Cant. 4. *Vulneraſti cor meum, ſoror mea ſponſa, vulneraſti cor meum in uno oculorum tuorum, & in uno crine colli tui. Quàm pulchræ ſunt mammæ tuæ, ſoror mea ſponſa!* Nec mirum ſi uxor ſoror eſt; quia & mammæ atque ubera ejus turris, & ipſa murus. Sic enim de illa pater & ſponſus loqui-
Cant. 8. tur: *Quid faciemus ſorori noſtræ in die quando alloquenda eſt. Si murus eſt, ædificemus ſuper eum propugnacula argentea; ſi oſtium eſt, compingamus illud tabulis cedrinis.* Et illa reſpondit: *Ego murus, & ubera mea turris, ex quo facta ſum coram eo quaſi pacem reperiens.* Quid mirum ſi murus & civitas, cùm & vinea habens virum? *Vinea enim*, inquit, *fuit Pacifico in ea, quæ habet populos. Tradidit eam cuſtodibus, vir affert pro fructu ejus mille argenteos.* De qua ipſe vir & pater ſtatim ſubjungit, dicens: *Vinea mea coram me eſt.* Ipſa vinea virginis quoque eſt & conjux, de qua in carmine nuptiali canitur ipſi

Regi & ſponſo: *Stetit conjux in dextera tua, in diademate aureo.* Et ipſe ſponſus & pater ait eidem conjugi: *Audi filia & vide.* Et ipſe cantor hujus carminis eidem dicit: *Et, ô filia fortiſſimi, in muneribus faciem tuam deprecabuntur divites populi.* Hæc juxta Hebraïcum. Antiquior autem tranſlatio, ut eandem conjugem Reginam & filiam Regis oſtenderet, ſic ait ipſi Regi: *Adſtitit Regina à dextris tuis,* & poſt pauca: *Omnis gloria ejus filiæ Regis ab intus.* Hæc Regina non ſolùm vinea eſt, ſed & hortus, & fons. *Hortus conclusus ſoror mea ſponſa, hortus concluſus, fons ſignatus.* Dicitur & mulier, ſicut ſcriptum eſt: *Mulierem fortem quis inveniet?* & poſt aliqua: *Nobilis in portis vir ejus, quando ſederit cum ſenatoribus terræ.* In ejus perſona quibuſdam fidelibus & Paulus ſcribit: *Deſpondi enim vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.* Cui ipſe Chriſtus Dominus loquitur: *Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te.* Et illa de illo: *Veniat dilectus meus in hortum ſuum, & comedat fructum pomorum ſuorum.*

Pſal. 44. *Cant. 4.* *Proverb. 31.* *2. Corint. 11.* *Cant. 4.* *Cant. 5.*

IV. Iſta ſponſa, Regina & uxor & ancilla eſt. Sed hoc non mirum. Mirum tamen & omni miſericordia plenum, quòd vir ejus & dominus, etiam domina eſt illi, ſicut Pſalmiſta decantat: *Sicut oculi ancillæ ad manum dominæ ſuæ, ita oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum.* Quæ etiam mulier dicitur habens dragmas decem, quæ, perditâ unâ, accendit lucernam, evertit domum, quæſivit, & invenit. Dicitur & mater; ſicut ipſe per Eſaïam loquitur, dicens: *Quomodo ſi cui mater blanditur, ita ego conſolabor vos.* Verè enim & mater & domina eſt, virtus & ſa-

Pſal. 122. *Luc. 15.* *Iſa. 66.*

pientia, fortitudo & gloria, reſurrectio & vita, via & veritas, inluminatio & ſalus, & cetera hujuſmodi.

V. Illud quoque non minùs mirum, quòd ancilla & amica etiam mater Domini ſui eſſe
Matth. 12. poteſt illo modo quo Dominus ait: *Quicunque enim fecerit voluntatem patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe meus frater & ſoror & mater eſt.* Quod
Galat. 4. & Apoſtolus de ſe ipſo ait: *Filioli mei, quos iterum parturio donec formetur Chriſtus in vobis.*

VI. Hæc multiplicia nomina ſponſi & ſponſæ, Chriſti & Eccleſiæ, non de aliquibus geſtis hiſtoricis, (ſicut eſt, cùm Scriptura de Sara, Rebecca, Rachel loquitur, in quibus conjunctio Chriſti & Eccleſiæ figurata eſt) nec de eo locutionis genere, quo in rebus ſenſibilibus ſignificativa prænuntiatione ponuntur, (ſicut eſt mons Domus Domini, ubi mons Dominum & domus Eccleſiam ſignificat) & multa hujuſmodi, aſſumpta ſunt; ſed de illis locis ubi in illam ordinatam narrationem geſtorum Scriptura exequitur, ſed tantùm diverſis hujuſmodi nominibus Chriſtum & Eccleſiam indicat, & in quibus nullus ita inſipiens eſt ut aliud quærendum exiſtimet, niſi Chriſtum & Eccleſiam.

VII. Miranda verò conditoris benignitas oſtenditur; cùm tanta unitate corpus capiti adhæreat, & caput corpori præſideat, ſicut Pro-
Iſa. 61. pheta decantat: *Induit me veſtimentis ſalutis, & indumento juſtitiæ circumdedit me quaſi ſponſum decoratum corona, & quaſi ſponſam ornatam monilibus ſuis.* & poſt aliqua: *Habitabit enim ju-*
Iſa. 62. *venis cum virgine, & habitabunt in te filij tui. Et gaudebit ſponſus ſuper ſponſam, & gaudebit*

ſuper te Deus tuus. Et Apoſtolus apertè oſtendit, dicens: *Sicut enim corpus unum eſt, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cùm ſint multa, unum corpus ſunt, ita & Chriſtus. Etenim in uno ſpiritu omnes nos in unum corpus baptizati ſumus, ſive Iudæi, ſive gentiles, ſive ſervi, ſive liberi, & omnes in uno ſpiritu potati ſumus.* Quia videlicet hanc unitatem ſpiritus Chriſti facit. 1. Cor. 12.

VIII. Hæc ſunt quæ ineffabiliter jucundiſſimam præſtant avocationem piæ & fideli animæ, & talem avocationem, qualis in præſenti vita ex creaturarum contemplatione nulla eſſe poteſt, &, ut ita dicam confidenter, in omnibus operibus Dei viſibilibus & inviſibilibus nulla ſimilis inveniri poteſt. De hac avocatione Dominus præcipit per Prophetam: *Loquimini ad cor Iſraël, & avocate eam.* De hac etiam vir cum quo eſt Deus in viſione qua erudivit eum mater ſua, myſtico ſermone, ſic præcipit: *Date ſiceram mærentibus, & vinum his qui amaro ſunt animo. Bibant, & obliviſcantur egeſtatis ſuæ, & doloris ſui non recordentur ampliùs.* De hac & Pſalmiſta, cùm beatum diceret eum qui non reſpexit in vanitates & inſanias falſas, vel ſicut in Hebraïco legitur, ad ſuperbias pompáſque mendacij, in quibus ſunt avocationes carnalium mentium, ſubjunxit: *Multa feciſti tu Domine Deus meus mirabilia tua, & cogitationibus tuis non eſt qui ſimilis ſit tui.* Iſa. 40. Proverb. 31. Pſal. 39.

IX. Ergo quicunque prædicationis officium & locum regiminis ſuſcepit, & negligit in his ſummis rebus, quod eſt ſummum miſericordiæ Dei, avocare animos fidelium, & quærit con-

ſolationem & avocationem in divitiis, in ornamentis metallicis, in venationibus, aucupationibus, ac piſcationibus, &, quod peius eſt, in comeſſationibus, & ebrietatibus, & ſonis muſicis, ſicut Dominus per Prophetam deteſtatur,
Iſa. 5. dicens: *Væ qui conſurgitis manè ad ebrietatem ſectandam, & potandum uſque ad veſperam, ut vino æſtuetis. Cythara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conviviis veſtris; & opus Domini non reſpicitis, nec opera manuum ejus conſideratis.* Iſte talis non eſt adjutor Dei, ſicut Pau-
1. Cor. 3. lus ait: *Dei enim ſumus adjutores. Dei agricultura eſtis, Dei ædificatio eſtis.* Sed eſt deſtructor operis Dei, ac per hoc adjutor Antichriſti; & licèt in oculis humanis ſacerdos eſſe videatur, in oculis tamen Dei non eſt: quia veniente Domino ad judicium, dividetur, & pars ejus cum infidelibus ponetur, & de qualibus ſcriptum eſt:
Eccle. 8. *Vidi impios ſepultos: qui etiam cùm adhuc viverent, in loco ſancto erant, & laudabantur in civitate, quaſi juſtorum operum.* Nullus ergo ex his dux populi Dei eſſe debet; ne quærentes regna cœleſtia in foveam demergat, ubi ipſe judicio Dei demerſus eſt, ſicut Dominus ad bea-
Iob 40. tum Iob demonſtrat, dicens: *Si habes brachium ſicut Deus.* Et quibuſdam interpoſitis: *Abſconde eos,* inquit, id eſt, ſuperbos & impios, *in pulverem ſimul, & facies eorum demerge in foveam.*

X. Sunt alij, qui, ſicut & iſti, non apparent hominibus impij, ſed per ſimulatam juſtitiam fiunt in oculis hominum ſepulchra dealbata, in
Matth. 23. oculis autem Dei, id eſt, intus, pleni ſunt oſſibus mortuorum, & omni ſpurcitia. Ait beatus

Paulus Apoſtolus: *Non enim ſumus ſicut plurimi, adulterantes verbum Dei, ſed ex ſinceritate, ſicut ex Deo, coram Deo, in Chriſto loquimur.* 2. Cor. 2.
Et iterum: *Habentes hanc miniſtrationem, juxta quod miſericordiam conſecuti ſumus, non deficimus, ſed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in aſtutia, neque adulterantes verbum Dei, ſed in manifeſtatione veritatis.* 2. Cor. 4. Sicut enim adulter non quærit fructum prolis, ſed tantùm ut ſuæ voluntati faciat, & libidinem impleat: ita omnis qui adminiſtrationem verbi ſuſcepit, ſi ex ſinceritate ſalutem audientium & ædificationem Eccleſiæ non quærit, ſed cauſa alterius rei, quæ minor eſt quàm ſalus auditorum, verbum Dei loquitur, ut ſuæ nimirum propriæ voluntati obtemperet, adulter eſt.

XI. Ergo non ſoli hæretici adulterant verbum Dei, miſcendo fallacias ſuas. Sed & omnes, qui per ſacrum miniſterium ad honores & divitias temporales pervenire feſtinant, etiam & illi qui ad honores & divitias ſublimari non poſſunt, & victum aut tegumentum cotidianum ex ſacro miniſterio adipiſci cupiunt, (quia non ideo ſumptus accipiunt ut prædicent, ſed ideo prædicant ut accipiant; nec loquuntur ex ſinceritate ſicut ex Deo, coram Deo; ſed ambulant in aſtutia, nec abdicant occulta dedecoris, ſed amplectuntur) adulteri ſunt. Omnis ergo qui præponitur ceteris, ſive clericus, ſive monachus, ſi ita videtur benevolus & manſuetus atque affabilis, ut ſubditorum corda in ſui amorem & propriam laudem convertat, adulter eſt, & regimen animarum ſuſcipere nunquam debet. Qui autem ita prudens, manſuetus, & ſuavis

eſt, ut ſe videntes & audientes ad amorem & laudem ſponſi convertat & accendat, amicus eſt ſponſi, caſtitatem quærit ſponſæ, meritòque ſuſcipit regimen animarum. Omnis clericus, aut monachus, cui datus eſt quantuluſcunque ſermo ſapientiæ, aut ſermo ſcientiæ, & dum loquitur, cupit audientes in proprium amorem & propriam laudem convertere & inflammare, iſte ſeipſum prædicat, non ſponſum; & idcirco pellendus eſt de interiori thalamo, quia adulter eſt; foris in atrio præſidet, non ſponſæ juſſu, ſed patientiæ permiſſu: quia ſive occaſione, ſive veritate ſponſus annuntietur, gaudendum eſt. Fidelis enim anima à quocunque audiat laudes ſponſi, in amorem ſponſi accenditur, non in negligenter laudantis. Nam & diligentem laudatorem amat ut proximum, non ut ſponſum; amat in ſponſo, non pro ſponſo. Ambulans in via immaculata, hic Domino miniſtrat, non ſibi; & poteſt præponi ceteris, non ambulans, ſed jacens in ignavia. Et qui ſic miniſtrat, ſibi miniſtrat, non Domino, non debet præponi ceteris. Qui cuſtodes obſervationum ad libitum ſuum, & non ad utilitatem domeſticorum, ſibimet diſpenſat, non Domino, non eſt fidelis diſpenſator, & prudens, quem conſtituat Dominus ſuper familiam ſuam. *Labor ſtultorum affliget eos qui neſciunt in urbem ſponſi pergere*; & ideo non debent fieri duces aliorum. Labor ſapientum ſanat eos. Deducuntur enim ab ſponſo in viam rectam, ut eant in civitatem habitationis; taléſque fieri debent duces eorum qui non habent hîc manentem civitatem, ſed futuram inquirunt in grege qui aſcendit de lavacro. Et fœcundæ

Phil. 1. Pſal. 100. Matth. 24. Eccle. 10. Hebr. 13.

ſunt amandæ, & ſteriles tolerandæ; & ſani cuſtodiendi, & infirmi ſanandi: quia ſponſus de cœlo venit quod perierat requirere, & quod abjectum erat reducere, & quod confractum alligare, & quod infirmum conſolidare, & pingue & forte cuſtodire. *Cant. 6.* *Matth. 18.* *Ezech. 34.*

XII. Hæc in ſubjectis ovibus ita obſervanda ſunt. In prælatis autem & paſtoribus alia conditio eſt. Quoniam ſicut beatus eſt fidelis ſervus & prudens, quem *conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam, ut det illis cibum in tempore,* qui imitatur paſtorem paſtorum in adminiſtratione paſcuæ; ita è contrario de paſtoribus qui paſcunt ſemetipſos, quod infirmum eſt non conſolidant, & quod ægrotum non ſanant, & quod fractum non alligant, & quod abjectum non reducunt, quod perierat non requirunt: de quorum ore liberet paſtor paſtorum oves ſuas, & eas paſcat in paſcuis uberrrimis, etiam eas quæ in præſenti vita ſemper pro ſe tolerant pravum paſtorem. Et quidem pia ovis ſemper quærit bonum paſtorem. Sed ſi deeſt in hac mortalitate, non deeſt ille qui animam ſuam poſuit pro ovibus ſuis. Propter quod, ubi emendari non poteſt, ab ovibus tolerandus eſt ut mercenarius ſedens in cathedra Moyſi. Quoniam juſſit pius ſponſus, verus paſtor, ut quæ dicunt tales, faciant oves; quæ autem faciunt, non faciant. *Matth. 24.* *Ioan. 10.* *Matth. 23.*

XIII. Hæc in poſtremo propterea dixi, ne quis me putet perditam exiſtimare fidelem ovem, quæ prudenter tolerat pravum paſtorem; illud ſummoperè commonens, ut omnis paſtor non ſibi ſed Domino nutriat & erudiat atque corripiat in diſciplina & timore Domini ſubdi-

tos : ſicut & beato Petro ſummus paſtor præci-
Joan. 21. pit dicens : *Paſce agnos meos*, inquit, non *tuos*; & idcirco mihi, non tibi. hoc eſt certum indicium quòd me veraciter diligas, ſi agnos meos ſollicitè paſcas, propter quod recepturus es juſtitiæ coronam. Sic & quidam antiquus paſtor curam ſollicitudinis myſticis verbis ſignificavit, dicens : *Non eſt adhuc tempus ut in caulis includantur oves. Date antea potum ovibus, & ſic eas ad paſtum reducite.* Quod ubi non fit, & venit
Iſa. 5. illud quod Propheta deplorat dicens : *Propterea captivus ductus eſt populus meus, quia non habuit ſcientiam; & nobiles ejus interierunt fame, &*
Thren. 4. *multitudo ejus ſiti exaruit.* Et alius : *Parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.*

XIV. Hæc verba non imperita, imperitè tamen ab imperito ordinata, omnibus neceſſaria ſunt, ab illo qui ſedet in ſolio, uſque ad eum qui laborat ad molam. Ego non tam illis ſcribo, quibus nihil debeo niſi caritatem, ſed eis qui nobis commiſſi ſunt; ita tamen ut in nomine paſtorum & rectorum intelligantur Abbates, & Præpoſiti, atque Preſbyteri : quos & obnixè deprecor, ut toto corde intendant in exhortationem & obſecrationem beati Petri Apoſtoli,
1. Petri 5. qua dicit : *Seniores ergo, qui in vobis ſunt, obſecro conſenior & teſtis Chriſti paſſionum, qui & ejus quæ in futuro revelanda eſt gloriæ communicator, paſcite qui eſt in vobis gregem Dei, providentes non coactè, ſed ſpontaneè ſecundum Deum; neque turpis lucri gratia, ſed voluntariè; neque dominantes in cleris, ſed forma facti gregis ex animo; & cùm apparuerit princeps paſtorum, percipietis immarceſcibilis gloriæ coronam.* FINIT. AMEN.

LIBER CONTRA EORUM ſuperſtitionem qui picturis & imaginibus ſanctorum adorationis obſequium deferendum putant.

I. Primum præceptum decalogi eſt dicente Deo: *Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo ſervitutis. Non habebis deos alienos in conſpectu meo. Non facies tibi ſculptile, nec ſimilitudinem omnium qui in cœlo ſunt deſuper, & quæ verſantur in aquis ſub terra. Non adorabis ea, & non coles.* Ad quæ verba beatus Auguſtinus breviſſimè ſubjungit, dicens: *In primo præcepto prohibetur aliqua in figmentis hominum Dei ſimilitudo; non quia non habet imaginem Deus; ſed quia nulla ejus imago coli debet, niſi illa quæ & hoc eſt quod ipſe, nec ipſa pro illo, ſed cum illo.* Hæc dicens beatus Auguſtinus, docet nos breviter qualiter & cetera hujuſmodi præcepta intelligere debeamus. Nam cùm diſtinctè dicatur non faciendam ſimilitudinem omnium quæ in cœlo ſunt, aut quæ in terra, vel quæ ſub terra, non de ſolis ſimilitudinibus alienorum deorum intelligitur dictum, ſed & de cœleſtibus creaturis, aut quæ in honore creatoris humanus ſenſus potuit excogitare. Propter quod & apertè Moyſes loquitur ad populum, dicens: *Locutus eſt Dominus ad vos de medio ignis. Vocem verborum ejus audiſtis, & formam penitùs non vidiſtis.* Et poſt pauca: *Cuſtodite igitur ſollicitè*

Exod. 20.

Auguſt. Hom. ſuper Exod. ad cap. 50.

Deuter. 4.

animas veſtras. Non vidiſtis aliquam ſimilitudinem in die qua locutus eſt Dominus vobis in Oreb de medio ignis; ne fortè decepti faciatis vobis ſculptam ſimilitudinem, aut imaginem maſculi vel feminæ, ſimilitudinem omnium jumentorum quæ ſunt ſuper terram, vel avium ſub cœlo volantium, atque reptilium quæ moventur in terra, ſive piſcium qui ſub terra morantur in aquis; ne fortè oculis elevatis ad cœlum, videas ſolem & omnia aſtra cœli, & errore deceptus adores ea & colas. In quibus verbis ſummopere notandum eſt, quia ſi opera manuum Dei non ſunt adoranda & colenda, nec in honore Dei; quanto magis opera manuum hominum non ſunt adoranda & colenda, nec in honore eorum quorum ſimilitudines eſſe dicuntur.

Auguſt. de Civit. Dei l. 10. cap. 1.

II. Ex libro ſancti Auguſtini de civitate Dei x, quibus modis cultus dicatur: Videndum » ac differendum eſt, quantum Deus donat, im» mortales ac beati in cœleſtibus ſedibus, domi» nationibus, principatibus, poteſtatibus conſti» tuti, quos iſti deos, & ex quibus quoſdam vel » bonos dæmones, vel nobiſcum angelos nomi» nant, quomodo credendi ſint velle à nobis reli» gionem pietatémque ſervari; hoc eſt, ut aper» tiùs dicam, utrum etiam ſibi, an tantùm Deo » ſuo, qui etiam noſter eſt, placeat eis ut ſacra fa» ciamus, & ſacrificemus; vel aliqua noſtra, ſeu » nos ipſos, religionis ritibus conſecremus. Hic » eſt enim divinitati, vel, ſi expreſſiùs dicendum » eſt, deitati debitus cultus; propter quem uno » verbo ſignificandum, quoniam mihi ſatis ido» neum non occurrit Latinum, Græco ubi neceſ» ſe eſt inſinuo quid velim dicere. Latriam quip-

pe noſtri, ubicunque ſacrarum ſcripturarum «
poſitum eſt, interpretati ſunt ſervitutem. Sed «
ea ſervitus, quæ debetur hominibus, ſecundùm «
quam præcipit Apoſtolus ſervos dominis ſuis «
ſubditos eſſe debere, alio nomine Græcè nun- «
cupari ſolet. Latria verò ſecundùm conſuetu- «
dinem qua locuti ſunt qui nobis divina eloquia «
condiderunt, aut ſemper aut tam frequenter «
ut penè ſemper, ea dicitur ſervitus, quæ perti- «
net ad colendum Deum. Proinde ſi tantummo- «
do cultus ipſe dicatur, non ſoli Deo deberi vi- «
detur. Dicimur enim etiam colere homines, «
quos honorifica vel recordatione vel præſentia «
frequentamus. Nec ſolùm ea, quibus nos reli- «
gioſa humilitate ſubicimus, ſed quædam etiam «
quæ ſubjecta ſunt nobis, perhibentur coli. Nam «
ex hoc verbo & agricolæ & coloni & incolæ vo- «
cantur. Et ipſos deos non ob aliud appellant «
cœlicolas, niſi quòd cœlum colant; non utique «
venerando, ſed inhabitando, tanquam cœli «
quoſdam colonos; non ſicut appellantur coloni, «
qui conditionem debent genitali ſolo propter «
agriculturam ſub dominio poſſeſſorum, ſed, ſi- «
cut ait quidam Latini eloquij magnus auctor, « *Virgil. 1. Æneid.*
Urbs antiqua fuit, Tyrij tenuere coloni. Ab in- «
colendo colonos vocavit, non ab agricultura. «
Hinc & civitates à majoribus civitatibus velut «
populorum examinibus conditæ, coloniæ nun- «
cupantur. Ac per hoc cultum quidem non debe- «
ri niſi Deo, propria quadam notione verbi hu- «
jus omnino veriſſimum eſt. Sed quia & aliarum «
rerum dicitur cultus, ideo Latinè uno verbo «
ſignificari cultus Deo debitus non poteſt. Nam «
& ipſa religio, quamvis diſtinctiùs non quem- «

„ libet, ſed Dei cultum ſignificare videatur,
„ (unde iſto nomine interpretati ſunt noſtri eam
„ quæ Græcè θρησκεία dicitur) tamen quia Latina
„ loquendi conſuetudine non ſolùm imperito-
„ rum, verùm etiam doctiſſimorum & cognatio-
„ nibus humanis, atque affinitatibus, & quibuſ-
„ que neceſſitudinibus dicitur exhibenda religio,
„ non eo vocabulo vitatur ambiguum, cùm de
„ cultu deitatis vertitur quæſtio. Vt fidenter di-
„ cere valeamus religionem non eſſe niſi cultum
„ Dei: quoniam videtur hoc verbum à ſignifi-
„ canda obſervantia propinquitatis humanæ inſo-
„ lenter auferri. Pietas quoque propriè Dei cul-
„ tus intelligi ſolet, quam Græci εὐσέβειαν vocant.
„ Hæc tamen & erga parentes officiosè haberi
„ dicitur. More autem vulgi hoc nomen etiam in
„ operibus miſericordiæ frequentatur. Quod ideo
„ arbitror eveniſſe, quia hæc fieri præcipuè man-
„ dat Deus, eáque ſibi vel pro ſacrificiis vel præ
„ ſacrificiis placere teſtatur. Ex qua loquendi con-
„ ſuetudine factum eſt, ut & Deus ipſe dicatur
„ pius: quem ſanè Græci nullo ſuo ſermonis uſu
„ εὐσεβεῖν vocant, quamvis εὐσέβειαν pro miſericor-
„ dia illorum etiam vulgus uſurpet. Vnde in qui-
„ buſdam ſcripturarum locis, ut diſtinctio certior
„ appareret, non εὐσέβειαν, quod ex bono cultu,
„ ſed θεοσέβειαν, quod ex Dei cultu compoſitum
„ reſonat, dicere maluerunt. Vtrumlibet autem
„ horum nos uno verbo enuntiare non poſſumus.
„ Quæ itaque λατρεία Græcè nuncupatur, & La-
„ tinè interpretatur ſervitus, ſed ea qua colimus
„ Deum: vel quæ θρησκεία Græcè, Latinè autem
„ religio dicitur, ſed ea quæ nobis eſt erga Deum:
„ vel quam illi θεοσέβειαν, nos verò non uno verbo
exprimere,

exprimere, ſed Dei cultum poſſumus appellare: «
hanc ei tantùm Deo deberi dicimus, qui verus «
eſt Deus, facitque ſuos cultores deos. Quicun- «
que igitur ſunt in cœleſtibus habitationibus «
immortales & beati, ſi nos non amant, nec «
beatos eſſe nos volunt, colendi utique non «
ſunt. ſi autem amant & beatos eſſe volunt, pro- «
fectò inde volunt, unde & ipſi ſunt.] «

In eodem libro poſt pauca: Huic nos ſervitu- « *Ibid. cap. 4.*
tem, quæ latria Græcè dicitur, ſive in quibuſ- «
que ſacramentis, ſive in nobis ipſis debemus. «
Hujus enim templum ſimul omnes, & ſinguli «
templa ſumus: quia & omnium concordiam, & «
ſingulos inhabitare dignatur: non in omnibus, «
quàm in ſingulis major: quoniam nec mole di- «
ſtenditur, nec partitione minuitur. Cùm ad il- «
lum ſurſum eſt, ejus eſt altare cor noſtrum: «
ejus unigenito eum ſacerdote placamus: ei «
cruentas victimas cædimus, quando uſque ad «
ſanguinem pro ejus veritate certamus: eum ſua- «
viſſimo adolemus incenſu, cùm in ejus conſpe- «
ctu pio ſanctóque amore flagramus. Ei dona «
ejus in nobis, nóſque ipſos vovemus & reddi- «
mus: ei beneficiorum ejus ſolennitatibus feſtis «
& diebus ſtatutis dicamus ſacramúſque memo- «
riam, ne volumine temporum ingrata ſubrepat «
oblivio: ei ſacrificamus hoſtiam humilitatis & «
laudis in ara cordis igne fervidæ caritatis. Ad «
hunc videndum, ſicut videri poterit, eíque co- «
hærendum, ab omni peccatorum & cupidita- «
tum malarum labe mundamur, & ejus nomine «
conſecramur. Ipſe enim fons noſtræ beatitudi- «
nis, ipſe omnis appetitionis eſt finis. Hunc eli- «
gentes vel potiùs religentes, amiſeramus enim «

„ negligentes; hunc ergo religentes, unde & re-
„ ligio dicta perhibetur, ad eum dilectione ten-
„ dimus, ut perveniendo quieſcamus; ideo bea-
„ ti, quia illo fine perfecti.]

Auguſt. de Civit. Dei l. 9. cap. 15.

III. Quòd inter Deum & homines nullus ſit alius mediator quærendus, niſi ille qui Deus & homo eſt, ex lib. IX. ſancti Auguſtini in ope-
„ re ſuperiùs memorato: Multitudo quæ beata
„ eſt, unius Dei participatione fit beata. Cujus
„ participationis privatione miſera multitudo ma-
„ lorum angelorum, quæ ſe opponit potiùs ad
„ impedimentum, quàm interponit ad beatitu-
„ dinis adjutorium, etiam ipſa multitudine ob-
„ ſtrepit quodammodo, ne poſſit ad illud unum
„ beatificum perveniri, ad quod ut perducere-
„ mur, non multis, ſed uno mediatore opus erat, &
„ hoc eo ipſo cujus participatione ſimus beati, hoc
„ eſt, Verbo Dei, non facto, ſed per quod fa-
„ cta ſunt omnia. Nec tamen ob hoc mediator
„ eſt, quia Verbum; (maximè quippe immorta-
„ le & maximè beatum Verbum longè eſt à mor-
„ talibus miſeris) ſed mediator per quod homo,
„ eo ipſo utique oſtendens ad illud non ſolùm
„ beatum, verùm etiam beatificum bonum non
„ oportere quæri alios mediatores per quos arbi-
„ tremur nobis perventionis gradus eſſe molien-
„ dos; quia beatus & pacificus Deus, factus par-
„ ticeps humanitatis noſtræ, compendium præ-
„ buit participandæ divinitatis ſuæ. Neque enim
„ nos à mortalitate & miſeria liberans, ad ange-
„ los immortales beatóſque ita perducit, ut eo-
„ rum participatione etiam nos immortales &
„ beati ſimus, ſed ad illam trinitatem, cujus &
„ angeli participatione beati ſunt. Ideo quando

in forma ſervi, ut mediator eſſet, infra ange- «
los eſſe voluit, in forma Dei ſuper angelos man- «
ſit: idem in inferioribus via vitæ, qui in ſupe- «
rioribus vita.] «

IV. Ex libro x. ejuſdem operis, ubi eviden- tiſſimè exemplo Domini Ieſu Chriſti docet beatus Auguſtinus nulli creaturæ ſacrificandum, ita docens: Qui autem putant hæc viſibilia ſa- « crificia diis aliis congruere, ſummo verò Deo « tanquam inviſibili inviſibilia & majora majori, « melioríque meliora; qualia ſunt puræ mentis « & bonæ voluntatis officia, profectò neſciunt « hæc ita ſigna eſſe illorum, ſicut verba ſonantia « ſigna ſunt rerum. Quocirca ſicut orantes atque « laudantes ad eum dirigimus ſignificantes voces, « cui res ipſas in corde quas ſignificamus offeri- « mus; ita ſacrificantes non alteri viſibile ſacrifi- « cium offerendum eſſe noverimus quàm illi cu- « jus in cordibus noſtris inviſibile ſacrificium nos « ipſi eſſe debemus. Tunc nobis favent, nobiſ- « que congaudent, atque ad hoc ipſum nos pro « ſuis viribus adjuvant angeli quique virtutéſque « ſuperiores, & ipſa bonitate ac pietate poten- « tiores. Si autem illis hæc exhibere voluerimus, « non libenter accipiunt, & cùm ad homines ita « mittuntur ut eorum præſentia ſentiatur, aper- « tiſſimè vetant. Sunt de his exempla in litteris « ſanctis. Putauerunt quidam deferendum ange- « lis honorem, vel adorando, vel ſacrificando, « qui debetur Deo; & eorum ſunt admonitione « prohibiti, juſsíque ſunt hoc ei deferre, cui uni « fas eſſe noverunt. Imitati ſunt angelos ſanctos « etiam ſancti homines Dei. Nam Paulus & Bar- « nabas in Lycaonia facto quodam miraculo ſa- «

Auguſt. de Civit. Dei l. 10. c. 19. 20.

Act. 14. „ nitatis, putati ſunt dij, eiſque Lycaonij victimas immolare voluerunt. quod à ſe humili pietate removentes, eis in quem crederent annuntiaverunt Deum. Nec ob aliud fallaces illi ſuperbè ſibi hoc exigunt, niſi quia vero Deo deberi ſciunt. Non enim revera (ut ait Porphyrius, & nonnulli putant) cadaverinis nidoribus, ſed divinis honoribus gaudent. Copiam verò nidorum magnam habent undique, & ſi ampliùs vellent, ipſi ſibi poterant exhibere. Qui ergo divinitatem ſibi arrogant ſpiritus, non cujuſlibet corporis fumo, ſed ſupplicantis animo delectantur, cui decepto ſubjectóque dominentur, intercludentes iter ad Deum verum, ne ſit homo illius ſacrificium, dum ſacrificatur cuipiam præter illum. Vnde verus ille mediator, in quantum formam ſervi accipiens, mediator effectus eſt Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, cùm in forma Dei ſacrificium cum Patre ſumat, cum quo & unus eſt Deus, tamen in forma ſervi ſacrificium maluit eſſe quàm ſumere, ne vel hac occaſione quiſquam exiſtimaret cuilibet ſacrificandum eſſe creaturæ.]

Auguſt. de Civ. Dei l. 10. cap. 4. V. Item ex libro præfati operis x. quòd nulla creatura colens Deum velit pro illo coli cui & ipſa ſubdita eſt: Quæcunque igitur immortalis poteſtas quantalibet virtute prædita, ſi nos diligit ſicut ſeipſam, ei vult eſſe ſubditos, ut beati ſimus, cui & ipſa ſubdita beata eſt. Si ergo non colit Deum, miſera eſt, quia privatur Deo. Illi enim potiùs divinæ ſententiæ ſuffragatur, & dilectionis viribus favet, qua ſcriptum eſt: Sacrificans diis eradicabitur, niſi Domino ſoli. Nam, ut alia nunc taceam, quæ pertinent ad

religionis obſequium, quo colitur Deus, ſacrificium certè nullus hominum eſt qui audeat dicere deberi, niſi Deo. Multa denique de cultu divino uſurpata ſunt, quæ honoribus deferuntur humanis, ſive humilitate nimia, ſive adulatione peſtifera; ita tamen ut quibus ea deferuntur, homines haberentur, qui dicuntur colendi & venerandi; ſi autem multum eis additur, & adorandi. Quis verò ſacrificandum cenſuit, niſi ei quem aut ſcivit Deum, aut putavit, aut finxit?]

VI. Ex libro ſancti Auguſtini de vera religione, apud quos potiſſimùm Deus verus quærendus ſit: Priùs ergo ſequendi ſunt, inquit, qui unum ſummum ſolum verum Deum & ſolum colendum eſſe dicunt. Si apud hos veritas non eluxerit, tum demum migrandum eſt. Sicut enim in ipſa rerum natura major eſt auctoritas unius ad unum omnia redigentis, nec in genere humano multitudinis ulla potentia eſt niſi conſentientis; ita in religione qui ad unum vocant, eorum major & fide dignior eſſe debet auctoritas.] *Cap. 15.*

VII. Ex homilia XXV. ſancti Gregorij Papæ ſuper Evangelia, qualiter etiam apud ſanctos Deus quærendus ſit: Quærentes autem nos vigiles inveniunt qui cuſtodiunt civitatem; quia ſancti Patres, qui Eccleſiæ ſtatum cuſtodiunt, bonis noſtris ſtudiis occurrunt, ut ſuo vel verbo vel ſcripto nos doceant. quos cùm paululùm pertranſimus, invenimus quem diligimus. Quia Redemptor noſter, etſi humilitate homo inter homines, divinitate tamen ſupra homines fuit. Cùm ergo tranſeuntur vigiles, dilectus inveni-

Digitized by Google

„ tur: quia cùm Prophetas & Apoſtolos infra ip-
„ ſum eſſe conſpicimus, illum qui natura Deus eſt,
„ ſupra homines conſideramus.

His inde ſententia Cantici canticorum (ubi ex perſona ſanctæ Eccleſiæ dicitur, *Invenerunt me vigiles qui cuſtodiunt civitatem. Num quem dilexit anima mea vidiſtis? Paululùm cùm pertranſiſſem eos, inveni quem diligit anima mea.*) ex prædicta homilia breviter adnotatis; nunc videamus quid idem Pater in libro XVIII. explanationis in Iob de eiſdem verbis dicat. Ait ergo: *Cùm redemptorem ſuum Eccleſia quæreret, in ipſis antiquis prædicatoribus ſpem figere noluit, quæ dicit: Paululum cùm pertranſiſſem eos, inveni quem diligit anima mea. Illum quippe invenire non poſſet, ſi iſtos tranſire noluiſſet.* Conſona huic intellectui beatus Auguſtinus in homilia prima Evangelij ſecundùm Iohannem loquitur, dicens:

Cant. 3.

Gregor. in Iob. l. 18. c. 33.

Auguſt. in Ioan. tract. 1.

„ De ipſis montibus eſt Iohannes, de
„ quibus paulò antè cantavimus, dicentes, *Leva-*
„ *vi oculos meos ad montes, unde veniet auxilium*
„ *mihi.* Ergo, fratres cariſſimi, ſi vultis intelli-
„ gere, levate oculos ad iſtum montem, id eſt,
„ erigite vos ad Evangeliſtam, erigite vos ad ejus
„ ſenſum. Sed quia montes iſti pacem ſuſcipiunt,
„ non poteſt autem eſſe in pace qui ſpem ponit in
„ homine; nolite ſic erigere oculos in montem,
„ ut putetis in homine ſpem veſtram eſſe conlo-
„ candam, & ſic dicite: *Levavi oculos meos in*
„ *montes, unde veniet auxilium mihi.* ut ſtatim
„ ſubjungatis: *Auxilium meum à Domino qui*
„ *fecit cælum & terram.* Ergo levemus oculos in
„ montes, unde veniet auxilium nobis. Et tamen
„ non ipſi montes ſunt in quibus ſpes noſtra po-

Pſalm. 120.

nenda eſt. Accipiunt enim montes quod vobis «
miniſtrent. Vnde & montes accipiunt ubi ſpes «
ponenda eſt, cùm oculos noſtros levamus ad «
Scripturas, quia per homines miniſtratæ ſunt «
Scripturæ. Levavimus oculos noſtros ad mon- «
tes unde auxilium veniet. Sed tamen quia ipſi «
homines qui ſcripſerunt Scripturas, non de ſe «
lucebant; (ſed ille erat lumen illorum qui *inlu-* « Ioan. 1.
minat hominem omnem venientem in hunc mun- «
dum; & mons erat ille Iohannes Baptiſta, qui «
dixit, *Non ſum ego Chriſtus*, ne quiſquam in «
monte ſpem ponens, caderet ab illo qui montes «
inluſtrat. Et ipſe confeſſus, ait: *quoniam de ple-* «
nitudine ejus omnes accepimus.) ita debes dicere: «
Levavi oculos meos in montes, unde veniet au- « Pſal. 120.
xilium mihi. ne auxilium quod tibi venit, mon- «
tibus imputes, ſed ſequaris, & dicas; *Auxilium* «
meum à Domino qui fecit cælum & terram. Ergo, «
fratres, ad hoc iſta monuerim, ut quando ere- «
xiſtis cor ad Scripturas, cùm ſonaret Evange- «
lium: *In principio erat Verbum, & Verbum erat* «
apud Deum, & Deus erat Verbum, & cetera. «
Quæ lecta ſunt ut intelligatis vos levaſſe oculos «
in montes. Niſi enim iſta dicerent, unde omni- «
no cogitaretis, non inveniretis. Ergo ex monti- «
bus venit vobis auxilium, ut hæc vel audiretis, ſi «
nondum poteſtis intelligere quod audiſtis, in- «
vocate auxilium *à Domino qui fecit cælum &* «
terram, quia montes ſic potuerunt loqui, ut non «
poſſint ipſi inluminare, quia & ipſi inluminati «
ſunt audiendo. Inde qui hæc dixit accepit, Io- «
hannes ille, fratres, qui diſcumbebat ſuper pe- «
ctus Domini, & de pectore Domini bibebat «
quod nobis propinaret. Sed propinavit verba. «

Digitized by Google

„ Intellectum autem inde debes capere, unde &
„ ipſe biberat, qui tibi propinavit.] Iſtis etiam
. paria hic idem Doctor in prædicti operis homilia duodecima loquitur, cùm verba Iohannis Baptiſtæ tractaret, quæ ad diſcipulos ſuos Io-
„ hannes reſpondit, dicens: Non poteſt homo ac-
„ cipere quicquam, niſi datum fuerit ei de cœlo.
Ioan. 3. „ Ipſi vos mihi teſtimonium perhibetis quòd di-
„ xerim, Ego non ſum Chriſtus. Tanquam dicens,
„ Quid vos fallitis? vos ipſi mihi quomodo propo-
„ ſuiſtis iſtam quæſtionem? quid mihi dixiſtis,
„ Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui te-
„ ſtimonium perhibuiſti? Noſtis ergo quale te-
„ ſtimonium illi perhibui modo? Dicturus ſum
„ non eſſe illum quem dixi eſſe ego, qui aliquid
„ accepi de cœlo, ut aliquid eſſem. Inanem me
„ vultis eſſe, ut loquar contra veritatem. Non po-
„ teſt homo accipere quicquam, niſi datum fue-
„ rit ei de cœlo. Ipſi vos mihi teſtimonium perhi-
„ betis quòd dixerim, Ego non ſum Chriſtus.
„ Non es tu Chriſtus? Sed quid ſi major illo, quia
„ tu illum baptizaſti? Miſſus ſum. Ego præco
„ ſum, ille judex eſt. Et audi teſtimonium multò
„ vehementiùs, multò expreſſiùs. Videte quid
„ nobiſcum agitur. Videte quid amare debeamus.
„ Videte quia aliquem hominem amare præ
„ Chriſto, adulterium eſt. Quare hoc dico, at-
„ tendamus vocem Iohannis. Poterat in illo er-
„ rari. poterat ipſe putari qui non erat. reſpuit à
„ ſe falſum honorem, vt teneat ſolidam verita-
Ioan. 3. „ tem. Videte quid dicat Chriſtum, quid ſe: *Qui*
„ *habet ſponſam, ſponſus eſt*. Caſti eſtote, ſpon-
„ ſum amate. Quid autem tu es? quid nobis di-
Ioan. 3. „ cis? *Qui habet ſponſam ſponſus eſt; amicus au-*

tem ſponſi, qui ſtat & audit eum, gaudio gau- «
det propter vocem ſponſi.] Et poſt pauca: Vide, «
inquit, ſtantem in ſolido: *Non ſum dignus cor-* « *Marc. 1.*
rigiam calciamenti eius ſoluere. Bene te humi- «
lias, meritò ſtas, meritò non cadis, meritò au- «
dis, & gaudio gaudes propter vocem ſponſi. «
Sic & Apoſtolus, amicus ſponſi zelat, & ipſe «
non ſibi, ſed ſponſo. Audiat vocem zelantis «
zelo Dei. Vos zelo dixit, non meo, non mihi, «
ſed zelo Dei. Vnde? quomodo? quem zelas, «
cui zelas? *Deſponſaui enim vos vni viro, virgi-* « *2. Cor. 11.*
nem caſtam exhibere Chriſto. Quid ergo times? «
quare zelas? *Timeo*, inquit, *ne ſicut ſerpens* «
Euam ſeduxit aſtutia ſua, ſic & veſtri ſenſus «
corrumpantur à caſtitate, quæ eſt in Chriſto. «
Omnis Eccleſia, virgo appellata eſt. Diuerſa «
eſſe membra Eccleſiæ, diuerſis pollere donis «
videtis, atque gaudetis. Alij coniugati, aliæ «
conjugatæ. alij viduati, vxores vltrà non quæ- «
runt; aliæ viduatæ, maritos vltrà non quærunt. «
alij integritatem ab ineunte ætate conſervant; «
aliæ virginitatem ſuam Deo voverunt. Diverſa «
ſunt munera; ſed omnes iſti, una virgo eſt. Vbi «
iſta virginitas? Non enim in corpore. In corpo- «
re paucarum feminarum. Etſi dici virginitas in «
viris poteſt, paucorum ſanctitas. Integritas «
etiam corporis eſt in Eccleſia, & honorabilius «
membrum eſt. Alia autem ſunt membra in cor- «
pore. ſed omnia in mente ſervant virginitatem. «
Quæ eſt virginitas mentis? Integra fides, ſo- «
lida ſpes, ſincera caritas. Hanc virginitatem «
timebat ille qui zelabat ſponſo à ſerpente cor- «
rumpi. Sicut enim membrum corporis violatur «
in quodam loco, ſic ſeductio linguæ violat vir- „
ginitatem cordis.]

Auguſt. de Civit. Dei l. 9. cap. 23.

VIII. Ex libro de Civitate Dei IX. ſancti Auguſtini. Quòd licet ſancti angeli atque homines nuncupentur dij, nequaquam tamen poſſint iidem ſancti angeli appellari dij deorum, id eſt, hominum ſanctorum. Ex qua conſideratione colligitur, quia ſi angeli ſancti non poſſunt dici dij hominum, multò minùs homines.

» Ait itaque idem Doctor: Veruntamen cùm à » nobis quæritur, ſi homines dicti ſunt dij, quòd » in populo dij ſunt, quem per angelos vel per » homines alloquitur Deus; quanto magis im- » mortales eo nomine digni ſunt, qui ea fruun- » tur beatitudine, ad quam Deum colendo cu- » piunt homines pervenire; quid reſpondebi- » mus, niſi non fruſtra in Scripturis ſanctis ex- » preſſiùs homines nuncupatos deos, quàm illos » immortales & beatos, quibus non æquales fu- » turos in reſurrectione promittitur; ne ſcilicet » propter illorum excellentiam aliquem eorum » nobis conſtituere Deum infidelis auderet infir- » mitas. Quod in homine facile eſt evitare. Et » evidentiùs dici debuerunt homines dij in po- » pulo Dei, ut certi ac fidentes fierent eum eſſe » Deum ſuum, qui dictus eſt Deus Deorum. » Quia etſi appellantur dij immortales illi, & » beati, qui in cœlis ſunt, non tamen dicti ſunt » dij deorum, id eſt, dij hominum in populo » Dei conſtitutorum, quibus dictum eſt, *Ego di-*

Pſal. 8. » *xi, Dij eſtis, & filij excelſi omnes.* Hinc eſt

Ioan. 10. » quod ait Apoſtolus: *Etſi ſunt qui dicantur dij,* » *ſive in cœlo, ſive in terra, (ſicuti ſunt dij mul-*

1. Cor. 8. » *ti, & domini multi) nobis tamen unus Deus Pa-* « *ter, ex quo omnia, & nos in ipſo; & unus Domi-* « *nus Ieſus Chriſtus, per quem omnia, & nos per* « *ipſum.*

IX. His ita ſe habentibus, eſt modus divinæ, ſive evangelicæ, vel etiam humanæ gloriæ; ſicut Alchimus Avitus Epiſcopus Viennenſis in dialogo, ubi cum Gundobado Rege loquitur, dicit: Illud tamen quod ab æqualitate cœleſtis « gloriæ patrem & filium, perinde ut creaturam « angelicam ſecludentes, quandam mihi invidiam « inlicitè ſupernis virtutibus delati honoris ob- « tenditis, dicentes, Ergo & angelis atque ar- « changelis, & quæcunque in excelſis ſunt, glo- « riam ferre debemus, licèt minimè pertineat ad « cauſam, etiam ad præſens non omnino ſic re- « nuo, quaſi creaturæ ſublimi atque præſtanti « gloriam ferre timeamus. Eſt quippe divinæ, eſt « angelicæ, eſt etiam humanæ gloriæ modus, « quem in multis Scripturarum locis invenimus « & ſanctorum meritis & apicibus Regum ſine « vitio adſentationis aſcribi. Quæ enim inter ho- « mines prima gloria, gloria hæc eſt omnibus ſan- « ctis ejus; & in Evangelio Dominus dicit, quòd « nec Salomon in omni gloria ſua ſic veſtitus eſt, « *Matth. 6.* ſicut lilij floſculus ſpecie naturali.] «

X. Audiamus nunc his paria beatum Hieronymum prædicantem. Dicit enim in epiſtola quam pro ſchiſmate Vigilantij ad Riparium Preſbyterum tranſmiſit: Nos autem, non dico « martyrum reliquias, ſed nec ſolem quidem & « lunam, & angelos, & archangelos, non Sera- « phim, non Cherubim, & omne nomen quod « nominatur in præſenti ſeculo, & in futuro, co- « limus & veneramur, ne ſerviamus creaturæ po- « tiùs quàm creatori, qui eſt benedictus in ſecula. « Honoramus autem reliquias martyrum, ut eum « cujus ſunt martyres adoremus. Honoramus ſer- «

„ vos, ut honores ſervorum redundent ad Domi-
Math. 10. „ num, qui ait: *Qui vos ſuſcipit, me ſuſcipit.*]

XI. Conſonat huic beatus Auguſtinus in li-
Auguſt. de Civit. Dei l. 1. cap. 13. „ bro primo de civitate Dei, ita loquens: Nec
„ contemnenda & abjicienda corpora defunɛto-
„ rum juſtorum, quibus tanquam organis & va-
„ ſis ad omnia bona opera ſanɛtus uſus eſt Spiri-
„ tus. Si enim paterna veſtis & anulus, ac ſi quid
„ hujuſmodi, tantò carius eſt poſteris, quantò
„ erga parentes major affeɛtus; nullo modo ipſa
„ ſpernenda ſunt corpora, quæ utique multò fa-
„ miliariùs atque conjunɛtiùs quam quælibet in-
„ dumenta geſtamus. Hæc enim non ad ornamen-
„ tum vel adjutorium quod adhibetur extrinſe-
„ cus, ſed ad ipſam naturam hominis pertinent.
„ Vnde & antiquorum juſtorum funera officioſa
„ pietate curata ſunt, & exequiæ celebratæ, &
„ ſepultura proviſa; ipſique cùm viverent, de
„ ſepeliendis vel etiam transferendis ſuis corpo-
„ ribus, filiis mandauerunt. Ipſe quoque Domi-
Math. 26. „ nus die tertio reſurreɛturus, religioſæ mulie-
„ ris bonum opus prædicat, prædicandúmque
„ commendat, quòd unguentum precioſum ſu-
„ pra membra ejus effuderit, atque hoc ad eum
Math. 27. „ ſepeliendum fecerit. Et laudabiliter commemo-
Marc. 15. „ rantur in Euangelio qui corpus ejus de cruce ac-
Luc. 23. Ioan. 19. „ ceptum diligenter atq; honorificè tegendum ſe-
Math. 29. „ peliendúmq; curarunt. Veruntamen iſtæ auɛto-
„ ritates non hoc admonent, quòd inſit ullus ca-
„ daveribus ſenſus; ſed ad Dei providentiam, cui
„ etiam talia pietatis officia placent, corpora
„ quoque mortuorum pertinere ſignificant, pro-
„ pter fidem reſurreɛtionis aſtruendam.]

Item Auguſtinus in libro oɛtavo ejuſdem

operis: Nec tamen martyribus templa, ſacer- « *Auguſt. lib. 8. cap. 27.*
dotia, ſacra, & ſacrificia conſtituimus: quo- «
niam non ipſi, ſed Deus eorum nobis eſt Deus. «
Honoramus ſanè memorias eorum tanquam «
ſanctorum hominum Dei, qui vſque ad mor- «
tem corporum ſuorum pro veritate certarunt, «
ut innoteſceret vera religio, falſis fictíſque con- «
victis. Quod etiamſi qui antea ſentiebant, ti- «
mendo reprimebant. Quis autem audivit ali- «
quando fidelium ſtantem ſacerdotem ad altare, «
etiam ſuper ſanctum corpus martyris ad Dei ho- «
norem cultúmque conſtructum, dicere in pre- «
cibus: Offero tibi ſacrificium, Petre, vel Pau- «
le, vel Cypriane; cùm apud eorum memorias «
offeratur Deo, qui eos & homines & martyres «
fecit, & ſanctis ſuis angelis cœleſti honore ſo- «
ciavit; ut ea celebritate & Deo vero de illorum «
victoriis gratias agamus, & nos ad imitationem «
talium coronarum atque palmarum, eodem in- «
vocato, in auxilium ex illorum memoriæ reno- «
vatione adhortemur. Quæcunque igitur adhi- «
bentur religioſorum obſequia in martyrum lo- «
lis, ornamenta ſunt memoriarum, non ſacra «
vel ſacrificia mortuorum tanquam deorum. «
Quicunque etiam epulas ſuas eò deferunt; «
quod quidem à Chriſtianis melioribus non fit, «
& in pleríſque terrarum nulla talis eſt conſue- «
tudo: tamen quicunque id faciunt, quas cùm «
appoſuerint orant & auferunt ut veſcantur, vel «
ex eis etiam indigentibus largiantur, ſanctifica- «
ri ibi eas volunt per merita martyrum in nomi- «
ne domini martyrum. Non autem eſſe iſta ſa- «
crificia martyrum novit, qui novit unum, quod «
etiam illic offertur ſacrificium Chriſtianorum. «

Digitized by Google

„ Nos itaque martyres noſtros, nec divinis hono-
„ ribus, nec humanis criminibus colimus, ſicut
„ colunt pagani deos ſuos; nec ſacrificia illis of-
„ ferimus, nec eorum probra in eorum ſacra con-
„ vertimus.]

Dicit etiam in libro quem de ſex dierum opere ſcripſit, quòd ſtatuit lapidem Iacob, quem ſibi ad caput poſuerat, & conſtituit eum titulum, & perfudit illum oleo, non aliquid idolatriæ ſimile fecit. Non enim vel tunc vel poſtea frequentavit lapidem adorando, aut ei ſacrificando; ſed ſignum fuit in prophetia evidentiſſimè conſtitutum, quæ pertinent ad unctionem. Vnde Chriſti nomen à chriſmate eſt. Non ſolùm enim lapidi ſacrificandum non eſt, ſed nec ulli corporali incorporalive creaturæ, nec in alicujus honorem præter ſolius vivi Dei templum conſtruendum. Quod cùm in aliis, tum in diſputatione quam cum Maximo Manichæo incomminus habuit, probat B. Auguſtinus his

Auguſt. quæſt. in Gen. lib. 1. cap. 84.

» verbis: Si Deus Spiritus ſanctus non eſſet tem-
» plum, utique nos ipſos non haberet. Scriptum
» eſt quippe in Apoſtolo: *Neſcitis quia templum*
» *Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis.* Et
» iterum: *Neſcitis quia corpora veſtra templum*
» *in vobis eſt Spiritus ſancti, quem habetis à Deo.*
» Nonne ſi templum alicui ſancto angelo excel-
» lentiſſimo de lignis & lapidibus faceremus, ana-
» thematizaremur à veritate Chriſti, & ab Eccle-
» ſia Dei, quoniam creaturæ exhiberemus eam
» ſervitutem quæ uni tantùm debetur Deo?]

1. Cor. 6.

XII. Deus igitur ſolus eſt, ſicut jam ſuperiùs multoties oſtendimus, in quo ſpem noſtræ beatitudinis conlocare debemus, ſicut idem

Pater in libro de doctrina Chriſtiana primo his verbis inſinuat, dicens: Cujus nos miſeremur, & cui conſulimus, ad ejus quidem utilitatem id facimus, eámque intuemur. *Auguſt. de Doct. Chriſt. lib. 1. c. 32. 33.* Sed neſcio quomodo etiam noſtra ſit conſequens, cùm eam miſericordiam quam impendimus egenti ſine mercede non relinquit Deus. Hæc autem merces ſumma eſt, ut ipſo perfruamur, & omnes qui eo fruimur, nobis etiam invicem in ipſo perfruamur. Nam ſi in nobis id facimus, remanemus in via, & ſpem beatitudinis noſtræ in homine aut in angelo conlocamus. quod & homo ſuperbus & angelus ſuperbus arrogant ſibi, atque in ſe aliorum ſpem gaudent conſtitui. Sanctus autem homo & ſanctus angelus etiam feſſos nos atque in ſe quieſcere & remanere cupientes reficiunt potiùs, aut eo ſumptu quem propter nos, aut illo etiam quem propter ſe acceperunt, acceperunt tamen, atque ita refectos in illum ire compellunt, quo fruentes pariter beati ſimus. Nam & Apoſtolus exclamat: *Numquid Paulus crucifixus eſt pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati eſtis?* *1. Cor. 1.* Et: *Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus.* *1. Cor. 2.* Et angelus hominem ſe adorantem monet, ut illum potiùs adoret ſub quo ei Domino etiam ipſe conſervus eſt. Cùm autem homine in Deo frueris, Deo potiùs quàm homine frueris. Illo enim frueris quo efficieris beatus; & ad eum te perveniſſe lætaberis, in quo ſpem ponis ut venias. Inde ad Philemonem Paulus: *Ita, frater*, inquit, *ego te fruar in Domino.* Quod ſi non addidiſſet, *in Domino*, & *te fruar* tantùm dixiſſet, in eo con-

„ ſtituiſſet ſpem beatitudinis ſuæ.]

Auguſt. de Civit. Dei lib. 12. cap. 1. XIII. Quòd autem ſola rationalis creatura poſſit effici beata, & hoc ipſum bonum non habeat niſi à Deo, idem Doctor teſtatur in libro de civitate Dei XII. ita loquens: Non eſt „ creaturæ rationalis vel intellectualis bonum, „ quo beata ſit, niſi Deus. Itaque quamvis non „ omnis beata poſſit eſſe creatura, (neque enim „ hoc munus adipiſcuntur aut capiunt feræ, ligna, „ ſaxa, & ſi quid ejuſmodi eſt) ea tamen quæ po- „ teſt, non ex ſe ipſa poteſt, quia ex nihilo creata „ eſt, ſed ex illo, à quo creata eſt. Hoc enim ade- „ pto beata eſt, quo amiſſo, miſera eſt. Ille verò „ qui non alio ſed ſe ipſo bono beatus eſt, ideo „ miſer non poteſt eſſe, quia non ſe poteſt amit- „ tere. Dicimus itaque immutabile bonum non „ eſſe, niſi unum verum beatum Deum; ea verò „ quæ fecit, bona quidem eſſe quòd ab illo, ve- „ runtamen mutabilia, quòd non de illo, ſed de „ nihilo facta ſunt. Quanquam ergo ſumma non „ ſint quibus eſt Deus majus bonum; magna „ ſunt tamen ea mutabilia bona quæ adhærere „ poſſunt, ut beata ſint, immutabili bono, quod „ uſque adeo bonum eorum eſt, ut ſine illo miſe- „ ra eſſe neceſſe ſit.]

Auguſt. de vera Relig. cap. 55. „ Ex libro de vera religione: Non ſit ergo no- „ bis religio cultus corporum æthereorum atque „ cæleſtium, ſed ejus cujus contemplatione bea- „ ti ſunt. Neque enim & nos videndo angelum „ beati ſumus, ſed videndo veritatem, qua etiam „ ipſos diligimus angelos, & eis congratulamur. „ Nec invidemus quòd eo paratiores & nullis „ moleſtiis interpedientibus perfruuntur: ſed „ magis eos diligimus, quoniam & nos tale ali-

quid ſperare à communi Domino juſſi ſumus. «
Quare honoramus eos caritate, non ſervitute. «
Nec eis templa conſtituimus. Nolunt enim ſe «
ſic honorari à nobis, quia nos ipſos, cùm boni «
ſumus, templa ſummi Dei eſſe noverunt.] «

Nam & cùm exaudiunt angeli, Deus exaudit tanquam in vero nec manufacto templo ſuo, ſicut in omnibus ſanctis ſuis, ejúſque temporaliter fiunt juſſa æterna ſine lege conſpecta. Nec movere debet, quòd cùm ſit inviſibilis, ſæpe viſibiliter patribus apparuiſſe memoratur. Sicut enim ſonus qui auditur, ſententia in ſilentio intelligentiæ conſtituta, non eſt hoc quod ipſa; ita & ſpecies qua viſus eſt Deus in natura inviſibili conſtitutus, non erat quod ipſe. Veruntamen ipſe in eadem ſpecie corporali videtur; ſicut illa ſententia ipſa in ſono vocis auditur; nec illi ignorabant inviſibilem Deum in ſpecie corporali, quod ipſe non erat, ſe videre. Nam & loquebatur cum loquente Moyſes, & ei tamen dicebat: *Si inveni gratiam ante te, oſtende mihi temetipſum ſcienter, ut videam te.* *Exod. 33.*

XIV. Item Auguſtinus in libro quinto de Trinitate dicit: Ea quæ de natura incommutabili & inviſibili, ſummóque vivente, & ſibi ſufficiente, dicuntur non eſſe conſuetudine viſibilium, atque mutabilium, & mortalium, vel egenarum rerum metienda, ſed etiam in his, inquit, etiam quæ noſtris corporalibus adjacent ſenſibus, vel quod nos ipſi in interiore homine ſumus, ſcientia comprehendere laboremus, nec ſufficiamus, non tamen impudenter in illa quæ ſupra ſunt divina & ineffabilia pietas fidelis ardeſcit, non quam ſuarum virium inflat ar- *Auguſt. de Trin l. 5. c. 1.*

„ rogantia, ſed quam gratia ipſius Creatoris &
„ Salvatoris inflammat. Nam quo intellectu ho-
„ mo Deum capit, qui ipſum intellectum ſuum,
„ quo eum vult capere, nondum capit? Si autem
„ hunc jam capit, attendat diligenter nihil eo eſſe
„ in ſua natura melius, & videat utrum videat ibi
„ ulla lineamenta formarum, nitores colorum,
„ ſpatioſam granditatem, partium diſtantiam,
„ molis diſtinctionem, aliquas per locorum in-
„ tervalla motiones, vel quid ejuſmodi. Nihil
„ certè iſtorum invenimus in eo quo in natura
„ noſtra nihil melius invenimus, id eſt, in noſtro
„ intellectu, quo ſapientiam capimus, quantum
„ capaces ſumus. Quod ergo non invenimus in
„ meliore noſtro, non debemus in illo quærere
„ quod longè melius eſt meliore noſtro. Vt ſic
„ intelligamus Deum ſi poſſumus, quantum poſ-
„ ſumus, ſine quantitate magnum, ſine indigen-
„ tia creatorem, ſine ſitu præſentem, ſine habi-
„ tu omnia continentem, ſine loco ubique totum,
„ ſine tempore ſempiternum, ſine ulla ſui muta-
„ tione mutabilia facientem, nihilque patientem.
„ Quiſquis Deum ita cogitat, etſi nondum poteſt
„ omnimodo invenire quid ſit, piè tamen cavet,
„ quantum poteſt, aliquid de illo ſentire quod
„ non ſit.]

XV. Quantum autem viſibilia noceant ad inviſibilia capienda, & quantum amor corporearum rerum, etiam bonarum, ad ſpiritalia contemplanda, ipſe Dominus demonſtrat, di-
Ioa. 16. cens: *Ego veritatem dico vobis. Expedit vobis ut ego vadam. Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos. Si autem abiero, mittam eum ad vos.* In quibus verbis hunc ſenſum eſſe ſæpe

nominatus Pater Auguſtinus: Expedit vobis ut " haec forma ſervi auferatur à vobis. Caro quidem " factum Verbum habito in vobis; ſed nolo adhuc. " me carnaliter diligatis, & iſto lacte contenti, " ſemper infantes eſſe cupiatis. Si alimenta tenera, " quibus vos alui, non ſubtraxero, ſolidum cibum " non eſurietis; ſi carnaliter eſurire non deſtiteri- " tis, capaces ſpiritus non eritis. Nam quid eſt? " *Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos*? " Numquid hîc poſitus, eum non poterat mitte- " re? Quis hoc dixerit? Neque enim ubi ille erat, " iſte inde receſſit. Quid eſt ergo? *Si non abiero*, " *Paracletus non veniet ad vos*? niſi, Non pote- " ſtis capere ſpiritum, niſi carnaliter deſinatis di- " ligere Chriſtum? Vnde ille qui jam ceperat " ſpiritum, *Etſi noveramus Chriſtum*, inquit, " *ſecundùm carnem, ſed nunc jam non novimus*. " Ipſam quippe carnem Chriſti, non ſecundùm " carnem vocavit, qui Verbum carnem factum " ſpiritaliter novit. Hoc nimirum ſignificare vo- " luit magiſter bonus, dicendo: *Si enim non abie-* " *ro, Paracletus non veniet. Si autem abiero, mit-* " *tam eum ad vos*. Chriſto autem deſcendente cor- " poraliter, non ſolùm Spiritus ſanctus, ſed & " Pater, & Filius illis affuit ſpiritualiter. Ac per " hoc, cùm ex carnalibus eſſent ſpiritales futuri, " profectò & Patrem & Filium & Spiritum ſan- " ctum capaciùs fuerant habituri.] "

Auguſt. in Ioan. tract. 94. de cap. 16.

2. Corint. 5.

XVI. Nemo igitur ſapientum ignorat, quòd homo fidelis, ut proficiat ab exterioribus, introrſus trahendus eſt, non ab interioribus exteriùs projiciendus, ut deficiat. Tranſire enim debet de carne ad animam, de corpore ad ſpiritum, de viſibilibus ad inviſibilia, de mundo ad Deum. Et iſte

dicitur profectus, ſi ad meliora quis tranſeat, non ad deteriora. Melius verò eſſe animum, deterius corpus, eminentius ſpiritum, infimam carnem, novit qui ea quæ paulò ſuperiùs ſunt poſita ſancti Auguſtini verba legit, & intelligit. Multò autem his deteriora eſſe quæ humana & carnalis præſumptio fingit, etiam ſtulti conſentiunt. In quo genere iſtæ quoque inveniuntur, quas ſanctas appellant imagines non ſolùm ſacrilegi ex eo quòd divinum cultum operibus manuum ſuarum exhibent, ſed & inſipientes, ſanctitatem eis quæ ſine anima ſunt imaginibus tribuendo; nec hoc ſolùm, ſed ſanctificationem quoque, quam per Verbum Dei fieri teſtatur Apoſtolus, eis quæ nunquàm loquuta ſunt ſimulachris dementer concedendo. Denique Gedeon, qui, teſte angelo, virorum fortiſſimus extitit, & mortuus dicitur in ſenectute bona, poſtulavit, ut narrat Scriptura divina, à ſociis de præda inaures aureas, & accepit; fecitque ex eis Ephod, & poſuit illud in civitate ſua Ephra; fornicatúſque eſt omnis Iſraël in eo: & factum eſt Gedeoni & omni domui ejus in ruinam. Licèt enim ille hoc in honorem Dei fecerit, tamen quia non in loco quem Dominus elegerat, ſed in ſua illud voluit ponere civitate, quod utique lex vetuerat, non, ut putavit, elevationem conſecuta exinde eſt domus ejus, ſed everſionem. Et ut noverimus non diis alienis illud à Gedeone factum, ſtatim ſequitur: *Poſtquam autem mortuus eſt Gedeon, averſi ſunt filij Iſraël, & fornicati ſunt cum Baalim.* Vbi fornicati ſunt in Ephod; nec averſi dicuntur, ut ſubaudiamus à Deo. nec Baalim, vel

Iud. 6. & 8.

Aſtaroth aut aliquod idolum nominatur. Vbi autem cum diis alienis, ſtatim deſignantur Baalim, quod apud Hebræos pluralis numeri eſt, quod idola ſolet ſignificare in Scriptura diuina. Sicut etiam cùm unum vitulum populus errans feciſſet in eremo, dictum eſt: *Iſti ſunt dij tui Iſraël, qui te eduxerunt de terra Ægypti.* Exod. 32

XVII. Non ſolùm verò diuinum deferre honorem quibus non licet, ſed & ambitiosè honorare ſanctorum memorias ob captandam gloriam popularem, reprehenſibile eſt. Arguit ſuper his Dominus Phariſæos in Euangelio, teſte beato Hieronymo, his verbis. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui ædificatis ſepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta iuſtorum, & dicitis, Si fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum, non fuiſſemus ſocij eorum in ſanguine Prophetarum.* Dicit itaque præfatus Doctor prudentiſſimo ſyllogiſmo, quo arguit eos filios eſſe homicidarum, dum ipſi opinione bonitatis & gloriæ in populo ſepulchra ædificant Prophetarum, quos maiores eorum interfecerunt, & dicunt, *Si fuiſſemus in illo tempore, non feciſſemus ea quæ fecerunt patres noſtri. Hoc autem etiam ſi ſermone non dicant, opere loquuntur, ex eo quòd ambitiosè & magnificè ædificant memorias occiſorum, quos à patribus ſuis eſſe iugulatos non negant.* Matth. 23. Hieron. in Matth. c. 23.

XVIII. Verùm ne quis putet ſpernendum teſtimonium ſingulorum ſanctorum, libet non unius hominis, ſed unius Eccleſiæ hoc loco teſtimonium inſerere, ex quo perſpicuè pateat quis antiquis fidelibus fuerit in diuino honore cultus, vel quis amor erga memorias ſanctorum,

Denique Eccleſia Dei, quæ Catholicis de paſſione beati Polycarpi inter cetera de veneratione ſanctorum martyrum ita loquitur: Sed ille æmulus totius boni, & adverſarius omnium juſtorum, poſtquam vidit quod & per martyrij gloriam & pro vitæ egregiæ virtutibus coronatus eſt, & per mortem præmia immortalitatis indeptus, ſatis agere cœpit ut reliquias ejus ad ſepulturam noſtris deſiderantibus non concederet. Inſtigabatur ergo Niceta Herodis pater, frater autem Dalcæ, adire judicem, ut peteret ab eo ne humandum concederet corpus; ne fortè, inquit, relinquentes illum qui crucifixus eſt, Chriſtiani hunc dolere incipiant; Iudæis maximè iſta machinantibus, qui & noſtros in tantis oculis obſervarunt, ne eum flammis adhuc ardentibus raperent, ignorantes miſerrimi quia neque Chriſtum aliquando poſſumus derelinquere, qui mortem pro totius mundi ſalute ſuſtinuit, neque alium quemquam colere, quippe qui verum Deum, & qui ſolus colendus ſit, noverimus; martyres verò tanquam diſcipulos Domini diligamus & veneremur, quaſi integrè fidem magiſtro ſervantes & Domino, quorum nos quoque in fide & perſeverantia caritatis optamus eſſe participes. Vbi autem vidit Centurio tam obſtinatam Iudæorum contentionem, poſitum in medio ipſum corpus exuſſit; & ita nos poſtmodum ambuſta oſſa, precioſiſſimis gemmis cariora, & omni auro probabiliora per ignem facta, collegimus, ac, ſicut conveniebat ex more, condidimus. Quo in loco etiam nunc præſtante Domino ſolemnes agimus celebréſque conventus; maxi-

Euſeb. lib. 4. c. 15.

mè quidem in die paſſionis ejus. Sed cùm eorum memorias, qui priùs paſſi fuerant, celebramus, ideo facimus, ut ſequentium animi ad prædeceſſorum viam exemplis inſignibus ſuſcitentur.]

Hæc de hiſtoriæ eccleſiaſticæ libro quarto ſumpta, ut inter ceteras divinæ legis vel ſanctorum patrum auctoritates teneant locum. Cùmque omnium una ſententia ſit, cultum religionis ſoli Deo deberi; quid ſupereſt fidelibus, niſi ut purgatis ab omni figmentorum prophana ſervitute animis, totis viribus decertemus, quatinus veraciter illud quod ſcriptum eſt, dicere valeamus? *Non enim in errorem induxit nos hominum malæ artis excogitatio, nec umbra picturæ labor ſine fructu, effigies ſculpta per varios colores, cujus aſpectus inſenſato dat concupiſcentiam, & diligit mortuæ imaginis effigiem ſine anima. Malorum amatores ſunt qui ſpem in talibus habent, & qui faciunt illos, & qui diligunt, & qui colunt.* Et iterum: *Nemo enim ſibi ſimilem homo poterit Deum fingere. Cùm ſit enim mortalis, mortuum fingit manibus iniquis. Melior eſt enim ipſe his quos colit: quia ipſe quidem vixit, cùm eſſet mortalis, illi autem nunquam.* Sap. 15.

XIX. Dicit forſitan aliquis non ſe putare imagini quam adorat aliquid ineſſe divinum, ſed tantummodo pro honore ejus, cujus effigies eſt, tali eam veneratione donare. Cui facilè reſpondetur, quia ſi imago quam adorat, Deus non eſt, nequaquam veneranda eſt, quaſi pro honore ſanctorum, qui nequaquam divinos ſibi arrogant honores, ſicut multis jam ſuprà

teſtimoniis eſt oſtenſum. Illud quoque memoria dignum, quòd, ſicut memoratæ hiſtoriæ undecimus continet liber, deſtructis apud Alexandriam delubris ac ſimulachris idolorum, tantus fervor Chriſtianitatis à dæmonibus ad Chriſtum converſos inflammavit, ut unuſquiſque crucis dominicæ ſignum in poſtibus, in ingreſſibus, in feneſtris, in parietibus, columníſque depingeret. O quam ſincera religio! Crucis vexillum ubique pingebatur, non aliqua vultus humani ſimilitudo; Deo ſcilicet hæc mirabiliter, etiam ipſis forſitan neſcientibus, diſponente. Si enim ſanctorum imagines hi qui dæmonum cultum reliquerant venerari juberentur, puto quòd videretur eis non tam idola reliquiſſe, quàm ſimulachra mutaſſe.

XX. Quòd autem imagines Apoſtolorum & ipſius Domini ob amorem potiùs & recordationem, quàm ob religionis honorem, aut aliquam venerationem, more gentilium, ab antiquis expreſſæ vel conſervatæ ſint, Euſebius Cæſarienſis in libro ſeptimo eccleſiaſticæ hiſtoriæ oſtendit, interſerens hujuſmodi narrationem, cùm de his quæ apud Cæſaream Philippi geſta compererat aliqua perſtrinxiſſet. Ait ergo: Verùm quia urbis hujus fecimus mentionem, juſtum videtur commemorare etiam illud in ea geſtum quod hiſtoria dignum duximus. Mulierem quam ſanguinis profluvio laborantem à Salvatore curatam Evangelia tradiderunt, hujus urbis civem conſtat fuiſſe; domúſque ejus in ea etiam nunc oſtenditur. Pro foribus verò domus ipſius baſis quædam in loco editiori conlocata monſtratur, in qua mulieris ipſius veluti

Euſeb. lib. 7. c. 18.

genibus provolutæ palmáſque ſuppliciter ten- «
dentis imago ære videtur expreſſa. Adſtat verò «
alia ære nihilominus fuſa ſtatua, habitu viri, «
ſtola comptè circumdati, & dextram mulieri «
porrigentis. Hujus ad pedem ſtatuæ, è baſi «
herba quædam nova ſpecie naſcitur; quæ cùm «
exorta fuerit, excreſcere uſque ad ſtolæ illius «
ærei indumenti fimbriam ſolet; quam cùm «
ſummo vertice creſcens herba contigerit, vires «
inde ad depellendos omnes morbos langoréſ- «
que conquirit; ita ut quæcunque illa fuerit in- «
firmitas corporis, hauſtu exiguo madefacti ſa- «
lutaris graminis depellatur, nihil omnino vi- «
rium gerens, ſi antequam æreæ fimbriæ ſum- «
mitatem creſcendo contingerit, decerpatur. «
Hanc ſtatuam ad ſimilitudinem vultus Ieſu for- «
matam tradebant: quæ permanſit ad noſtra uſ- «
que tempora, ſicut oculis noſtris ipſi inſpexi- «
mus. Et nihil mirum, ſi hi qui ex gentibus cre- «
diderant pro beneficiis quæ à Salvatore fuerant «
conſecuti, hujuſmodi velut munus videbantur «
offerre; cùm videamus etiam nunc & Apoſto- «
lorum Petri vel Pauli & ipſius Salvatoris ima- «
gines deſignari, tabuláſque depingi; ſed & an- «
tiquas ipſorum imagines à quibuſdam conſer- «
vatas, nos vidimus. Quod mihi videtur ex gen- «
tili conſuetudine indifferenter obſervatum, «
quòd ita ſoleant honorare quos honore dignos «
duxerint. Inſignia etenim veterum reſervari ad «
poſterorum memoriam, illorum honoris, ho- «
rum verò amoris indicium eſt. Denique & Iaco- «
bi cathedra, qui primus in terris Epiſcopus ab «
ipſo Salvatore & ab Apoſtolis in Hieroſolymis «
eſt electus, quémque fratrem Chriſti volumi- «

„ na deſignant, uſque in hodiernum inibi conſer-
„ vatur. Ita in ea ſedent omnes qui uſque ad præ-
„ ſens tempus ſedis illius ſacerdotium ſortiuntur.]
Hactenus Euſebius.

XXI. Beda quoque, Anglorum gentis homo, & ſuo tempore divinis litteris non mediocriter imbutus, cùm de mari quod in templo Domini à Salomone factum eſt pertractaret,
„ intulit pòſt hæc verba: Notandum ſanè quia
„ ſunt qui putant lege Dei prohibitum, ne vel
„ hominum vel quorumlibet animalium ſive re-
„ rum ſimilitudines ſculpamus, aut depingamus
„ in Eccleſia, vel alio quolibet loco; eo quòd in
Deut. 5. „ Decalogo legis dixerit: *Non facies tibi ſculpti-*
„ *le, neque omnem ſimilitudinem quæ eſt in cœlo de-*
„ *ſuper, & quæ in terra deorſum, nec eorum quæ*
„ *ſunt in aquis ſub terra.* Qui nequaquam hoc pu-
„ tarent, ſi vel Salomonis opus ad memoriam re-
„ vocaſſent, quo & in templo intus palmas fecit
„ & Cherubim, cum variis cælaturis, & in co-
„ lumnis illius mala granata & retes, in mari
„ quoque æneo duodecim boves, & ſculpturas
„ hiſtriatas, ſed & in vaſibus laterum, ut in ſe-
„ quentibus legitur, leones cum bobus, palmas,
„ axes, & rotas, cum Cherubim & vario pictu-
„ rarum genere fecit; vel certè ipſius Moyſi ope-
„ ra conſideraſſent, qui jubente Domino, & Che-
„ rubim priùs in Propitiatorio, & poſtea ſerpen-
„ tem fecit æneum in eremo, cujus intuitu popu-
„ lus à ferarum ſerpentium veneno ſalvaretur. Si
„ enim licebat ſerpentem exaltari æneum in li-
„ gno, quem aſpicientes filij Iſraël viverent; cur
„ non licet exaltationem Domini Salvatoris in
„ cruce, qua mortem vicit, ad memoriam fideli-

bus depingendo reduci; vel ad alia ejus mira- «
cula & ſanationes, quibus de eodem mortis au- «
ctore mirabiliter triumphavit; cùm horum aſpe- «
ctus multum ſæpe compunctionis ſoleat præſta- «
re contuentibus, & eis quoque qui litteras igno- «
rant, quaſi vivam dominicæ hiſtoriæ pandere «
lectionem. Nam & pictura Græcè ζωογραφία, «
id eſt, viva ſcriptura vocatur. Si licuit duode- «
cim boves æneos facere, qui mare ſuperpoſitum «
ferentes quatuor mundi plagas, terni reſpice- « 2. *Paral.* 4.
rent; quid prohibet duodecim Apoſtolos pin- «
gere, quomodo euntes, omnes gentes bapti- «
zantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus «
ſancti, viva ut ita dixerim præ oculis omnium «
deſignari Scriptura? Si contra legem non fuit «
in eodem mari ſculpturas hiſtriatas in gyro de- «
cem cubitorum fieri; quomodo legi contrarium «
putabitur, ſi hiſtorias ſanctorum ac martyrum «
Chriſti ſculpamus ſive pingamus in tabulis, «
qui per cuſtodiam divinæ legis ad gloriam me- «
ruerunt æternæ retributionis attingere. Verùm «
ſi diligentiùs verba legis attendamus, fortè pa- «
tebit non interdictum imagines rerum aut ani- «
malium facere, ſed hæc idolatriæ gratia facte- «
re omnimodis eſſe prohibitum. Denique dictu- «
rus in monte ſancto Dominus, *Non facies tibi* «
ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, præmi- «
ſit: *Non habebis deos alienos coram me*. Deinde «
ſubjunxit: *Non facies tibi ſculptile, neque om-* «
nem ſimilitudinem quæ eſt in cælo deſuper, & quæ «
in terra deorſum, nec eorum quæ ſunt in aquis ſub «
terra. Atque ita concluſit: *Non adorabis ea,* «
neque coles. Quibus verbis apertè declaratur «
quòd illæ ſimilitudines fieri prohibentur ab ho- «

» minibus quæ in venerationem deorum alieno-
» rum facere ſolent impij, quǽque ad colendum
» atque adorandum Gentilitas errabunda reperit.
» Ceterùm ſimpliciter hæc fieri nulla, ut reor, le-
» gis divinæ littera vetat. Alioquin & Dominus
» tentantibus ſe Phariſæis de tributo Cæſari red-
» dendo, in quo nomen & imaginem Cæſaris ex-
» preſſam eſſe dicebant, nequaquam ita reſpon-
Matth. 22. Marc. 12. Luc. 20. » deret: *Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ*
» *ſunt Dei Deo.* ſed potiùs eorum corrigeret er-
» rorem, dicens: Non licet vobis in percuſſura
» auri veſtri imaginem facere Cæſaris, quia talem
» ſculpturam lex divina prohibet. Eſſet namque
» locus ut oſtenſo ſibi numiſmate cenſus hoc dice-
» ret, ſi in eo Cæſaris imago, cujus idolatriæ, &
» non ad judicium magis regiæ potentiæ, eſſet
» formata.] Hæc de præfati viri libello ſumpſiſ-
ſe ſufficiat.

XXII. Legimus verò in geſtis beati Sylve-ſtri Papæ, Conſtantinum Imperatorem necdum fonte vitæ renatum, ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli vultus oſtenſis à prædicto Papa tabulis, in quibus utriuſque Apoſtoli effigies antiquitus ad memoriam expreſſa ſervabatur, ſicut viſione nocturna ſibi oſtenſi fuerant, cognoviſſe, & ilico adoraſſe. Sed numquid hac auctoritate Conſtantini adorare ſancti alicujus imaginem debemus; cùm idem Imperator magis hoc ex conſuetudine idolatriæ peſtifera fecerit, quàm ex conſideratione veriſſimæ rationis, quam necdum ipſe cognoverat? Et ne id preſumptivè adſtruere videamur, beati Ambroſij Mediolanenſis Epiſcopi, viri doctrina & ſanctitate præcipui, auctoritatem inſerimus: qui

in revelatione quæ ei ſanctorum martyrum Gervaſij & Protaſij fuit oſtenſa, refert beatum Paulum Apoſtolum, qui illis duobus tacentibus loquebatur, ex recordatione picturæ ipſius agnoviſſe; nec tamen uſquam ſcribit, non dicam picturam illius, ſed ne præſentem quidem Apoſtolum, ac ſecum loquentem, ullatenus adoraſſe. Quendam quoque Preſbyterum beatus Paulinus per epiſtolam acriter increpat, quoniam popoſcerat ut ei ſuam & uxoris ſuæ picturam tranſmitteret, ut hos, quos abſentes amabat, præſentes eo modo ſemper haberet. Forojulienſem etiam Epiſcopum beatus Papa Gregorius arguiſſe legitur, ideo quòd imagines Apoſtolorum de ſua baſilica eraſerat ob ſuperſtitionem vulgi eas contra regulam fidei adorantis, ac non potiùs rationabili auctoritate ejuſmodi errorem correxit, pictura illæſa ad poſterorum memoriam permanente.

Paulinus epiſt. 8. ad Sever.

XXIII. Beatus verò Auguſtinus in libro de civitate Dei x. dixit inter cetera: *Legimus ſerpentis morſus mortiferos, ad pœnam juſtiſſimam peccatorum, in ligno exaltato, atque proſpecto æneo ſerpente ſanatos, ut & populo ſubveniretur afflicto, & mors morte deſtructa, velut crucifixæ mortis ſimilitudine ſignaretur. quem ſanè ſerpentem, propter facti memoriam reſervatum, cùm poſtea populus errans tanquam idolum colere cœpiſſet, Ezechias rex religioſa poteſtate Deo ſerviens, cum magna pietatis laude contrivit.* Idem etiam Pater in libro primo de Concordia Evangeliſtarum, quem contra paganos edidit, diſputat de illis qui Dominum Ieſum Chriſtum dicebant epiſtolari ſermone librum

Auguſt. de Civit. Dei lib. 10. cap. 8.

ſcripſiſſe, & Petro ac Paulo tradidiſſe, & dicit: *Cùm enim vellent tale aliquid fingere Chriſtum ſcripſiſſe ad diſcipulos ſuos, cogitaverunt ad quos potiſſimùm ſcribere potuiſſet facilè crederetur, tanquam ad illos qui ei familiariùs adhæſiſſent, quibus illud quaſi ſecretum dignè committeretur. Et occurrit eis Petrus & Paulus. Credo quòd pluribus locis ſimul eos cum illo pictos viderent, quia merita Petri & Pauli etiam propter eundem paſſionis diem celebriùs ſolenniter Roma commendat. & ſic omnino errare meruerunt qui Chriſtum & Apoſtolos ejus non in ſanctis codicibus, ſed in pictis parietibus quæſiverunt.* Hæc ſanctus Auguſtinus. Ex quibus manifeſtè colligitur, quia ſi ſerpentem æneum quem Deus fieri præcepit, quoniam errans populus tanquam idolum colere cœpit, Ezechias religioſus Rex cum magna pietatis laude contrivit; multò religioſiùs ſanctorum imagines (ipſis quoque ſanctis faventibus, qui ob ſui honorem cum divinæ religionis contemptu, eas adorari more idolorum indignantiſſimè ferunt) omni genere conterendæ, & uſque ad pulverem ſunt eradendæ; præſertim cùm non illas fieri Deus juſſerit, ſed humanus ſenſus excogitaverit.

Auguſt. lib. 1. de Concord. Evang. c. 10.

XXIV. Quòd autem Deus caſtiùs abſque ſimulachris veneretur, teſtis eſt etiam Quintus Lucilius Balbus Gentilis Philoſophus; ſicut præfatus Doctor in quarto de civitate Dei libro eum diſputantem inſerit his verbis: „Videtíſne „igitur ut à phyſicis rebus bene atque utiliter in„ventis ratio ſit tracta ad commentitios & fictos „deos? Quæ res genuit falſas opiniones, erroréſ„que turbulentos, & ſuperſtitiones penè aniles.

Auguſt. de Civit. Dei lib. 4. c. 30.

Digitized by Google

Et formæ enim nobis deorum, & ætas, & ve- «
ſtitus, ornatúſque noti ſunt: genera præterea, «
conjugia, cognationes, omniáque traducta ad «
ſimilitudinem imbecillitatis humanæ. Nam & «
perturbatis animis inducuntur. Accepimus «
etiam deorum cupiditates, ægritudines, ira- «
cundias. Nec verò, ut fabulæ ferunt, dij bellis «
præliiſque caruerunt. Nec ſolùm, ut apud Ho- «
merum, cùm duos exercitus contrarios alij dij «
ex alia parte defenderent, ſed etiam ut cum Ti- «
tanis aut cum Gigantibus ſua propria bella geſ- «
ſerunt. Hæc & dicuntur & creduntur ſtultiſſi- «
mè, & plena ſunt vanitatis, ſummæque levita- «
tis. Ecce interim quæ confitentur qui defendunt «
deos Gentium. Deinde cùm hæc ad ſuperſtitio- «
nem pertinere dicat, ad religionem verò quam «
ipſe ſecundùm Stoïcos videtur dicere. Non «
enim Philoſophi ſolùm, inquit, verùm etiam «
majores noſtri ſuperſtitionem à religione ſepa- «
raverunt. Nam qui totos dies precabantur, in- «
quit, & immolabant, ut ſui ſibi liberi ſuperſti- «
tes eſſent, ſuperſtitioſi ſunt appellati. Quis non «
intelligat eum conari, dum conſuetudinem ci- «
vitatis timet, religionem laudare majorum, «
eámque à ſuperſtitione ſejungere velle, ſed «
quomodo id poſſit non invenire? Si enim à ma- «
joribus illi ſunt appellati ſuperſtitioſi, qui to- «
tos dies precabantur & immolabant; numquid «
& illi qui inſtituerunt quod iſte reprehendit, «
deorum ſimulacra diverſa ætate & veſte diſtin- «
cta, deorum genera, conjugia, cognationes? «
Hæc utique cùm tanquam ſuperſtitioſa culpan- «
tur, implicat iſta culpa majores talium ſimula- «
chrorum inſtitutores atque cultores.] Et poſt «

Digitized by Google

Ibid. c. 31 „ pauca : Dicit etiam, inquit, idem auctor acu-
„ tiſſimus atque doctiſſimus, quòd ij ſoli ei vi-
„ deantur animadvertiſſe quid eſſet Deus, qui
„ crediderunt eum eſſe animam motu ac ratione
„ mundum gubernantem; ac per hoc etſi nondum
„ tenebat quod veritas habet, (Deus enim verus,
„ non anima, ſed animæ quoque eſt effector, &
„ conditor) tamen ſi contra præjudicia conſuetu-
„ dinis liber eſſe poſſet; unum Deum colendum
„ fateretur, atque ſuaderet, motu ac ratione
„ mundum gubernantem, ut ea cum illo de hac re
„ quæſtio remaneret, quòd eum diceret eſſe ani-
„ mam, non potiùs & animæ creatorem. Dicit
„ etiam antiquos Romanos plus quàm annos
„ centum & ſeptuaginta deos ſine ſimulachro co-
„ luiſſe. Quod ſi adhuc remanſiſſet, caſtiùs dij
„ obſervarentur. Cujus ſententiæ ſuæ teſtem ad-
„ hiberet inter cetera etiam Gentem Iudæam.
„ Nec dubitat eum locum ita concludere, ut dicat
„ qui primi ſimulachra deorum populis poſue-
„ runt, eos civitatibus ſuis metum ademiſſe, &
„ errorem addidiſſe; prudenter exiſtimans deos
„ facilè poſſe in ſimulachrorum ſtoliditate con-
„ temni.

XXV. Dicit etiam beatus Auguſtinus in libello de vera religione, ad percipiendam veritatem nihil magis impedire, quàm vitam libidini deditam, & falſas imaginationes rerum ſenſibilium, quæ nobis ab hoc ſenſibili mundo per corpus impreſſæ varias opiniones erroréſque generant; nec errorem ullum in religione eſſe potuiſſe, ſi anima pro Deo ſuo non coleret animam, aut corpus, aut phantaſmata ſua, quæ nihil ſunt aliud, quàm de ſpecie corporis corporeo

poreo ſenſu attracta figmenta. Non ergo creaturæ potiùs quàm creatori ſerviamus, nec evaneſcamus in cogitationibus noſtris. Hæc perfecta religio eſt. Ait etiam: Cùm enim Eccleſia « Catholica per totum orbem diffuſa atque fundata ſit, nec miracula illa in noſtra tempora durare permiſſa ſunt, ne anima ſemper viſibilia « quæreret, & eorum conſuetudine frigeſceret « genus humanum, quorum novitate flagravit.] « Item ibi: Animus perversè judicat cui ad con- « templandam ſummam pulchritudinem mens « non oculus factus eſt. Ille vult mentem convertere ad corpora, oculos ad Deum. Quærit enim « intelligere carnalia, & videre ſpiritalia, quod « fieri non poteſt. Quare iſta perverſitas corrigenda eſt, quia niſi fecerit quod ſurſum eſt « deorſum, & quod deorſum eſt ſurſum, regno « cœlorum aptus non erit. Non ergo ſumma « quæramus in infimis, nec ipſis infimis inhæreamus. Iudicemus ea, ne cum ipſis judicemur; « id eſt, tantum eis tribuamus, quantum ſpecies « meretur extrema; ne cùm in noviſſimis prima « quærimus, à primis inter noviſſima numeremur.] Item ipſe: Non ſit nobis religio, cultus « hominum mortuorum: quia ſi piè vixerunt, « non ſic habentur ut tales quærant honores; ſed « illum à nobis coli volunt, quo inluminante lætantur meriti ſui nos eſſe conſortes. Honorandi « ergo ſunt propter imitationem, non adorandi « propter religionem. Non ſit nobis religio, humanorum operum cultus. Meliores enim ſunt « ipſi artifices, qui talia fabricantur, quos tamen « colere non debemus. Non ſit nobis religio in « phantaſmatis noſtris. Melius eſt enim qua- «

Auguſt. de vera Relig. c. 25.

Ibid. c. 33. & 34.

Ibid. c. 55.

„ lecunque verum, quàm omne quicquid pro ar-
„ bitrio fingi poteſt. Et tamen animam ipſam,
„ quamvis anima vera ſit, cùm falſa imaginatur,
„ colere non debemus. Melior eſt vera ſtipula,
„ quàm lux inani cogitatione pro ſuſpicantis vo-
„ luntate formata. Et tamen ſtipulam quam ſen-
„ timus & tangimus, dementis eſt credere colen-
„ dam.] Idem in epiſtola ad Conſentium dicit:
„ Cogitationis carnalis compoſitionem vanúm-
„ que figmentum ubi veneratio labefactare inci-
„ pit, continuò illo intus adjuvante atque inlu-
„ minante qui cum talibus idolis in corde noſtro
„ habitare non vult, ita iſta confringere atque à
„ fide noſtra quodammodo excutere feſtinemus,
„ ut ne pulverem quidem ullum talium phantaſ-
„ matum illic remanere patiamur.]

Auguſt. ep 85. ad Conſen.

XXVI. Quòd veræ temeritatis offenſam incurrat, qui aliquid divinum in ſacrilegos ritus uſurpat, teſtatur idem Doctor in epiſtola ad Ia-
„ nuarium, ita dicens: Quid de paginis evange-
„ licis ſortes legunt, etſi optandum eſt ut hæc po-
„ tiùs faciant, quàm ad dæmonia conſulenda
„ concurrant, tamen etiam iſta mihi diſplicet
„ conſuetudo, ad negotia ſecularia & ad vitæ hu-
„ jus vanitatem propter aliam vitam loquentia
„ oracula divina velle convertere.] Sic conſimile quid beatus Hieronymus loquitur, cùm verba
„ Domini illa tractaret, quæ ita ſe habent: Di-
„ latant enim phylacteria ſua, & magnificant
„ fimbrias. Pittaciola, inquit, illa decalogi phy-
„ lacteria vocabant; quòd quicunque habuiſſet
„ ea, quaſi ob cuſtodiam & munimentum ſui
„ haberet; non intelligentibus Phariſæis quòd
„ hæc in corde portanda ſint, non in corpore.

Auguſt. ep. 119. c. 10.

Matth. 23.

alioquin & armaria & arcæ habent libros, & " Dei notitiam non habent. Hoc apud nos ſuper- " ſtitioſæ mulierculæ in parvulis evangeliis, in " crucis ligno, & in iſtiuſmodi rebus (qui ha- " bent quidem zelum Dei, ſed non juxta ſcien- " tiam) uſque hodie factitant.] "

XXVII. De talibus inſtitutis (vt beati " quoque Leonis Papæ verba ponamus) etiam " illa generatur impietas, ut ſol inchoatione " diurnæ lucis exſurgens, à quibuſdam inſipien- " tioribus de locis eminentioribus adoretur. " quod nonnulli etiam Chriſtiani adeo ſe reli- " giosè facere putant, ut priuſquam ad beati Pe- " tri Apoſtoli Baſilicam, quæ uni Deo vero & " vivo dedicata eſt, perveniant, ſuperatis gradi- " bus, quibus ad ſuggeſtum aræ ſuperioris aſcen- " ditur, converſo corpore ad naſcentem ſe ſolem " reflectant, & curvatis cervicibus in honorem " ſe ſplendidi orbis inclinent. quod fieri partim " ignorantiæ vitio, partim paganitatis ſpiritu, " multùm tabeſcimus & dolemus. Quia etſi qui- " dam fortè creatorem potiùs pulchri luminis, " quàm ipſum lumen, quod eſt creatura, vene- " rantur; abſtinendum tamen eſt ab ipſa ſpecie " hujus officij; quam cùm in noſtris invenit qui " deorum cultum reliquit, nonne hanc ſecum " partem opinionis vetuſtæ tanquam probabilem " retentabit, quam Chriſtianis & impiis viderit " eſſe communem? Abiciatur ergo à conſuetudine " fidelium damnanda perverſitas, nec honor uni " Deo debitus, eorum ritibus, qui creaturis ſer- " viunt, miſceatur. Dicit enim Scriptura divina: " *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſer- " vies.* Et beatus Iob, homo ſine querela, ut ait "

S. Leo Ser. VII. in Nativ. Domini.

Matth. 4.
Iob. 1.

„ Dominus, & continens ſe ab omni re mala:
Iob. 31. „ *Numquid vidit*, inquit, *ſolem, cùm fulgeret,*
„ *& lunam incedentem clarè, & lætatum eſt in abſ-*
„ *condito cor meum, & oſculatus ſum manum*
„ *meam. quod eſt iniquitas maxima, & negatio*
„ *contra Deum altiſſimum.* Quid eſt autem ſol,
„ vel quid eſt luna, niſi viſibilis creaturæ & cor-
„ poreæ lucis elementa, quorum unus majoris
„ claritatis, aliud minoris eſt luminis? Sicut enim
„ alia diurna, alia nocturna ſunt tempora, ita di-
„ verſam in luminaribus qualitatem creator inſti-
„ tuit; cùm tamen priùs quàm hæc fierent, &
„ dies ſine ſolis officio, & noctes ſine lunæ mini-
„ ſterio præceſſiſſent. Sed condebantur iſta ad fa-
„ ciendam hominis utilitatem, ut rationale ani-
„ mal, nec in diſtinctione menſium, nec in re-
„ curſu annorum, nec in dinumeratione tempo-
„ rum falleretur; cùm per inæqualium horarum
„ impares moras, & diſſimilium ortuum ſigna
„ manifeſta, & annos ſol concluderet, & menſes
„ luna renovaret. Quarto namque, ut legimus,
Geneſ. c. 1. „ die dixit Deus: *Fiant luminaria in firmamento*
„ *cœli, & luceant ſuper terram, & dividant inter*
„ *diem & noctem, & ſint in ſigna & tempora, &*
„ *in dies & in annos, & ſint in firmamento cœli, &*
„ *luceant ſuper terram.* Expergiſcere, ô homo,
„ & dignitatem tuæ agnoſce naturæ. Recorda-
„ re te factum ad imaginem Dei: quæ etſi in A-
„ dam corrupta, in Chriſto tamen eſt reformata.
„ Vtere quomodo utendum eſt viſibilibus crea-
„ turis, ſicut uteris terra, mari, cœlo, aëre, fon-
„ tibus, atque fluminibus; & quicquid in eis pul-
„ chrum atque mirabile eſt; refer ad laudem &
„ gloriam conditoris. Noli eſſe deditus ei lumi-

ni, quo volucres & ſerpentes, quo beſtiæ «
& pecudes, quo muſcæ delectantur, & ver- «
mes. Lucem corpoream ſenſu tange corporeo; «
& toto mentis affectu illud verum lumen am- «
plectere quod inluminat omnem hominem ve- « *Ioa.* 1.
nientem in hunc mundum, & de quo dicit Pro- «
pheta: *Accedite ad eum, & inluminamini, &* « *Iſa.* 15. *1. Cor.* 3.
vultus veſtri non erubeſcent. Si enim templum «
Dei ſumus, & ſpiritus Dei habitat in nobis; «
plus eſt quod fidelis quiſque in ſuo habet ani- «
mo, quàm quod miratur in cœlo. Non itaque «
vobis, dilectiſſimi, hoc aut indicimus, aut ſua- «
demus, ut deſpiciatis opera Dei, aut contra- «
rium aliquid fidei veſtræ in his quæ Deus bonus «
bona condidit æſtimetis; ſed ut omni creatura- «
rum ſpecie & univerſo mundi hujus ornatu ra- «
tionabiliter & temperanter utamini. *Quæ enim* « 1. *Corin.* 4.
videntur, ſicut ait Apoſtolus, *temporalia ſunt*; «
quæ autem non videntur, æterna ſunt. Vnde quia «
ad præſentia ſumus nati, ad futura autem rena- «
ti; non temporalibus bonis dediti, ſed æternis «
ſimus intenti. Et ut ſpem noſtram poſſimus pro- «
piùs intueri, in ipſo ſacramento natalis Domi- «
ni cogitemus quid naturæ noſtræ gratia divina «
contulerit. Audiamus Apoſtolum dicentem: «
Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt « *Coloſſ.* 3.
cum Chriſto in Deo. Cùm Chriſtus apparuerit «
vita veſtra, tunc & vos apparebitis cum ipſo in «
gloria.] «

In quibus beati Papæ & orthodoxi Doctoris verbis ſummopere penſandum eſt, quia ſi opera manuum Dei non ſunt adoranda & colenda, nec in honorem Dei; quantò magis opera manuum hominum non ſunt adoranda & colen-

da, nec in honorem eorum quorum ſimilitudines eſſe dicuntur. Nam ſi ulla imago eſſet adoranda vel colenda, creatoris potiùs eſſet quàm creaturæ. Nempe hominem fecit Deus ad imaginem & ſimilitudinem Dei. Homo autem facere non poteſt quicquam, in quo ſit ſimilitudo hominis in mente ratione. Nam ſi exprimit utcunque ſculpendo vel pingendo aliquam ſimilitudinem corporis aut membrorum; hoc utique exprimit quod minimum eſt in homine, non quod maximum. Certè ſi adorandi fuiſſent homines, vivi magis quàm picti, id eſt, ubi ſimilitudinem habent Dei, non ubi pecorum, vel, quod verius eſt, lapidum ſive lignorum, vita, ſenſu, & ratione carentium. Dicit de his beatus Auguſtinus hoc modo in libro de vera religione: Iuſti autem homines, & in uno Deo habentes omnia gaudia ſua, quando per eorum facta Deus benedicitur, congratulantur laudantibus. Cùm verò ipſi tanquam ipſi laudantur, corrigunt errantes quos poſſunt; quos autem non poſſunt, non eis congratulantur, & ab illo vitio corrigi volunt. Quibus ſimiles vel etiam mundiores atque ſanctiores ſi ſunt boni angeli, & omnia ſancta Dei miniſteria, quid metuimus ne aliquem illorum offendamus, ſi non ſuperſtitioſi fuerimus, cùm ipſis adjuvantibus ad unum Deum tendentes, & ei uni religantes animas noſtras, unde religio dicta creditur, omni ſuperſtitione careamus?] Et quibuſdam interpoſitis: Religet ergo, inquit, nos religio uni omnipotenti Deo: quia inter mentem noſtram, qua illum intelligimus Patrem & Veritatem, id eſt, lucem interiorem, & illum, nulla interpoſita creatura eſt.]

Geneſ. 1.

Auguſt. de vera relig. c. 55.

XXIX. In libro XXII. de ciuitate Dei: Faciunt autem mirabilia martyres, vel potiùs Deus aut cooperantibus aut orantibus eis, ut fides illa proficiat, qua eos, non deos noſtros eſſe, ſed unum Deum nobiſcum habere credamus. Denique pagani diis ſuis & templa ſtatuerunt, & ædificaverunt aras, & ſacerdotes inſtituerunt, & ſacrificia fecerunt. Nos autem martyribus noſtris non templa ſicut diis, ſed memorias ſicut hominibus mortuis, quorum apud Deum vivunt ſpiritus, fabricamus. Nec ibi erigimus altaria, in quibus ſacrificemus martyribus, ſed uni Deo & martyrum & noſtri ſacrificium immolamus; ad quod ſacrificium, ſicut homines Dei, qui mundum in ejus confeſſione vicerunt, ſuo loco & ordine nominantur; non tamen à ſacerdote, qui ſacrificat, invocantur. Deo quippe, non ipſis, ſacrificat, quamvis in memoria ſacrificet eorum; quia Dei ſacerdos eſt, non illorum. Ipſum verò ſacrificium, corpus eſt Chriſti, quod non offertur ipſis, quia hoc ſunt & ipſi.] Hactenus beatus Auguſtinus.

Auguſt. de civ. Dei lib. 22. c. 10.

XXX. Hæc eſt ſincera religio, hic mos catholicus, hæc antiqua patrum traditio; ſicut etiam ex libro Sacramentorum, quem Romana tenet Eccleſia, facilè comprobatur. Hunc venerationis modum qui ſupergreditur, aut relinquit, contemnit diſciplinam patris ſui, dimittitque legem matris ſuæ. Ideo nec gratia capiti eius addetur, nec torques collo. Teneatur itaque via regia. Hanc docuerunt Apoſtoli, Eccleſiæ magiſtri; hanc tenuerunt arictes gregis. Dei ovis enim relinquens paſtorem, aberrans à via qua præcedit aries, hæret in ſentibus, do-

Prov. 1.

voratur à lupis. Soli Domino offeramus gloriam & honorem, nec cum ſimulachris fornicemur, his effecti ſimiles de quibus Deus dicit:
Ezech. 6. *Ego quoque contrivi cor eorum fornicans & recedens à me, & oculos per res varias fornicantes.*
1. Petr. 2. Et Apoſtolus Petrus; *Oculos habentes plenos adulterij, & inceſſabilis delicti.* Hieruſalem quoque fornicata dicitur cum filiis Chaldæorum,
Ezech. 23. videns illos in pariete depictos. Adoretur, colatur, veneretur à fidelibus Deus; illi ſoli ſacrificetur, vel myſterio corporis & ſanguinis, quo ſumus redempti; vel in ſacrificio cordis contriti & humiliati. Angeli vel homines ſancti amentur, honorentur, caritate, non ſervitute. Non eis corpus Chriſti offeratur, cùm ſint hoc & ipſi. Non ponamus ſpem noſtram in homine, ſed in Deo; ne fortè redundet in nos illud
Ierem. 17. propheticum: *Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum, & à Domino recedit cor ejus.* Quod catholici Doctores Eccleſiæ etiam in illos redundaſſe confirmant qui Dominum Ieſum Chriſtum purum hominem fuiſſe credebant, non etiam Deum; & idcirco erant confidentes in homine, ac per hoc maledicti.

XXXI. Nemo ſe fallat, nemo ſe ſeducat, nemo ſe circumveniat. Quicunque aliquam picturam, vel fuſilem ſive ductilem adorat ſtatuam, non exhibet cultum Deo, non honorat angelos, vel homines ſanctos, ſed ſimulachra veneratur. Agit hoc nimirum verſutus & callidus humani generis inimicus, ut ſub prætextu
Epipha. hæres. 79. honoris ſanctorum, rurſus idola introducat, rurſus per diverſas effigies adoretur; ut aver-

rat nos ab ſpiritalibus, ad carnalia verò demergat; ac per omnia ſimus digni ab Apoſtolo audire: *O inſenſati, quis vos faſcinavit*? Et: *Sic ſtulti eſtis, ut cùm ſpiritu cæperitis, nunc carne conſummemini. Ipſe enim Satanas*, ſicut dicit idem Apoſtolus, *transfigurat ſe in angelum lucis*. Denique comeſſationes & ebrietates introducit ſub nomine caritatis, ſuperbiam & duritiam inflexibilem conſtantiam imperturbati animi eſſe ſimulat; cœcúmque furorem, zeli rectitudinem vocat. Ideo dicit Iohannes Apoſtolus: *Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus, utrum ex Deo ſint*. Aſpiciamus picturam quaſi picturam, vita, ſenſu, & ratione carentem. Paſcatur hac viſione oculus. Deum verò veneretur animus; qui & ſanctis ſuis victoriæ coronam, & nobis interceſſionis eorum tribuit adiutoria.

Gal. 3. *2. Cor. 11.* *1. Ioan. 3.*

XXXII. Habuerunt namque & antiqui ſanctorum imagines vel pictas, vel ſculptas, ſicut etiam ſuperiùs eſt oſtenſum; ſed cauſa hiſtoriæ, ad recordandum, non ad colendum; ut, verbi gratia, geſta ſynodalia, ubi pingebantur catholici veritate fulti & victores, hæretici autem pravi dogmatis mendaciis detectis convicti & expulſi, ob recordationem firmitatis catholicæ fidei, juxta morem bellorum tum externorum cùm civilium ad memoriam rei geſtæ; ſicut & in multis locis videmus. Sed nullus antiquorum catholicorum unquam eas colendas vel adorandas fore exiſtimavit.

XXXIII. Nunc autem error invaleſcendo tam perſpicuus factus eſt, ut idolatriæ vel Anthropomorphitarum hæreſi propinquum

aut ſimile ſit adorare figmenta, & ſpem in eis habere. At quæ huius erroris cauſa? Fides de corde ablata, tota fiducia in rebus viſibilibus conlocata. Sicut autem videntes pictos armatos viros, vel agriculturæ intentos, ſive metentes, vel vindemiantes, ſeu ſtantes in navibus piſcatores, & retia jaculantes, necnon venatores venabulis extenſis, cum canibus capreas cervóſque perſequentes, nec augmentum exercitus, nec adjutorium annui operis, vel aceruos tritici, ſeu rivulos muſti, nec piſces, capreas, & ſues ab illis nos accepturos ſperamus; ita quoque, ſi viderimus pennatos angelos pictos, prædicantes Apoſtolos, martyres tormenta patientes, nullum ab imaginibus quas aſpicimus auxilium ſperare debemus; quia nec malè poſſunt facere, nec bene. Rectè nimirum, ob hujuſmodi evacuandam ſuperſtitionem, ab orthodoxis patribus definitum eſt picturas in Eccleſia fieri non debere; ne quod colitur, & adoratur, in parietibus depingatur.

Concil. Elib. c. 36.

XXXIV. Illud verò qua præſumptione fit, vt ſine Baſilica, ſine altari, abſque ſanctorum reliquiis, ſuper ejuſmodi figmenta Miſſæ celebrentur; cùm ſancti patres in Concilio Carthaginenſi ſtatuerint, ut altaria quæ paſſim per agros aut vias tanquam memoriæ martyrum conſtruuntur, in quibus nullum corpus aut reliquiæ martyrum conditæ probantur, ab Epiſcopis qui hiſdem locis præſunt, ſi fieri poteſt, evertantur. Si autem hoc per tumultus populares non ſinitur, plebes tamen admoneantur, ne illa loca frequentent; ut qui rectè ſapiunt, nulla ſibi ſuperſtitione devicti tenean-

Codex Canon. Eccl. Afric. Tit. 83.

tur; & omnino nulla memoria martyrum pro- «
babiliter acceptetur, niſi ubi corpus aut aliquæ «
reliquiæ ſunt, aut origo alicujus habitationis, «
vel poſſeſſionis, vel paſſionis fideliſſima origine «
traditur. Nam quæ per ſomnia & inanes quaſi «
revelationes quorumlibet hominum ubicun- «
que conſtituuntur altaria, omnimodo impro- «
bentur.] Fuerunt illis diebus ſufficientia hæc «
ſtatuta. Necdum enim error emerſerat, quo nunc de carbonibus, minióque, vel ſinopide figuratæ effigies, ſanctæ imagines vocarentur, & adorandæ prædicarentur.

XXXV. Nec iterum ad ſua latibula fraudulenta recurrat aſtutia, ut dicat ſe non imagines ſanctorum adorare, ſed ſanctos. Clamat enim Deus: *Gloriam meam alteri non dabo, nec laudem meam ſculptilibus.* Et Apoſtolus de Domino noſtro mediatore Dei & hominum homine Chriſto Ieſu: *Propter quod & Deus exaltavit illum, & dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen.* Quale verò hoc nomen ſit, conſequenter exponit: *Ut in nomine Ieſu omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur quia Dominus Ieſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris.* Hanc poteſtatem, laudem, dominationem, hoc nomen quod eſt ſuper omne nomen, nullus ſanctus angelus, nullus ſanctus homo ſibi uſurpat. Angelus enim qui uſurpavit, vel homo quē uſurpare ſuaſit, uterq; corruit. Si autem aliquis homo adoratur, vel angelus, præter eũ qui & Deus & homo & ſummi eſſe conſilij angelus, Propheta teſtante, perhibetur, non eſt aliud nomen quod ſit vel ſuper hoc nomen quod eſt ſuper omne nomen,

Iſai. 42.

Philipp. 2.

aut æquale illi. Sed quia nullus Deo æqualis, nullus alius eſſentialiter Ieſus, id eſt, Salvator, exiſtit, credamus Apoſtolo, cedamus divinæ auctoritati; flectamus genu in nomine ſolius
Philipp. 2. Ieſu, quod eſt ſuper omne nomen; ne ſi alteri hunc honorem tribuimus, alieni judicemur à Deo, & dimittamur ſecundùm deſideria cordis noſtri ire in adinventionibus noſtris.

Finit de picturis Agobardus Epiſcopus.

LIBER DE DISPENSATIONE eccleſiaſticarum rerum.

I. Significavit mihi fidelis ac veneranda dilectio tua, quòd clari & honorati viri per Septimaniam & Provinciam conſiſtentes, de me inceſſanter obtrectando loquantur; quanquam nec ceteris parcant, dicentes moviſſe nos, ac præcipuè me, inauditam contentionem, atque diſcordiam, pro eccleſiaſticis rebus; ídque inter eos, non ſolùm detrahendo, ſed & comminando, & verſutiarum inſidias machinando, omnibus modis ac ſine intermiſſione agitari. Ais etiam, nullam eos ſatisfactionem vel excuſationem velle recipere: ſed ſi qua illis rationabiliter, ſatisfaciendi gratia, à quolibet oppoſita fuerint, ſera hæc & nuper adinventa calumniari. Cuius rei quoniam vult fraternitas tua puram cognoſcere veritatem, qualiter videlicet motum aſſeveratúmque fuerit, maximè de me, quantum vel qualiter in tali diſputatione interfuerim, audierim, vel ſuggeſſerim, ſcribo hæc tibi veraciter, prout vis

à me. Ac primùm ipſe ſcire potes, me nunquam inter majores noſtros & meliores nobis tanti loci vel honoris fuiſſe, ut aut incentor diſcordiæ, aut pacis conciliator eſſe potuerim. Quippe qui, ut inſuetus & timidus, inter tales ac tantos rarò loqui valeam. Tamen, in quantum recordari queo, de quibus inquiris, ut ipſe novi, faciam & te ſimiliter noſſe.

II. In illis diebus, quando ſacer & religioſus Dominus noſter Imperator evocato conventu in Attiniaco agebat, ſtrenuè providens de omnibus utilitatibus commiſſorum ſibi populorum, pervenit ad ſublimiorem inquiſitionem perneceſſarij conſilij; cupiens ſcilicet invenire, qualiter congruentiſſimæ profectum doctrinæ, & abolitionem negligentiarum ſacerdotibus & cunctis honoratis ſuis commendare potuiſſet. quod utique laudabiliter inſpirante Dei gratia quæſivit, eleganter invenit, fideliter ore ſuo adnuntiavit. Quæ cuncta nunc replicare, nimis prolixum eſt; quia & tunc diſtinctis capitulis comprehenſa ſunt, & omnibus nota eſſe debent.

III. Hanc igitur rem cùm miris tunc laudibus adhuc inchoatam magiſtri noſtri efferrent, & præcipuè venerandus ſenex Adalardus, qui etiam dicebat ſe nunquam ſublimiùs vel glorioſiùs cauſam profectus publici moveri & cogitari vidiſſe à tempore Regis Pipini uſque ad diem illum; tantùm ne reſpondentium & obedientium negligentia humiliaretur, addidit ipſe & ceteri primores, dicentes omni Concilio: Quicquid utile potuerit reperire ſagacitas veſtra ad cavenda peccata, ad vitanda pericula,

ad erigendam religionem, ad inluſtrandam doctrinam, ad conroborandam fidem, ad excolendum ſtudium ſanctitatis, confidenter edicicite, & ad explenda pariturum Deo Dominum Imperatorem minimè dubitetis. Qui (quoniam, ut Scripturæ ſacræ docent, peccata contrahunt infelicitates, perturbationes, clades, & ſterilitates in populos) tota ſollicitudine curat, ut bona quidem ſtatuendo, mala verò deſtruendo, obtineat unà vobiſcum apud Dominum, ut remotis adverſis caſibus, regnum ſibi commiſſum proſperè, Deo favente, valeat gubernare.

IV. Hæc & his ſimilia cùm primores noſtri jucundiſſimè loquerentur; ego, ut ſcilicet humillimus omnium & extremus, cœpi quodammodo pedetentim, utpote magnis viris, ita ſuggerere. Ecce omnipotens Deus præparavit animos Domini Imperatoris, ut ſollicitè velit agnoſcere temporis vires, conſonas vel diſſonas æquitati. Expedit verò, ut ea quæ diſſona ſunt, ſi poſſibilitas ſuppetit, emendentur; in quantum autem poſſibilitas non ſuffragatur, cum timore Dei tolerentur: quatinus dum inlicitum quippiam ex neceſſitate agitur quod declinari non poteſt, timor ſaltem faciat excuſabilem quem exſecutio non conſtituit abſolutum. Neceſſe eſt ergo ut veſtra induſtria magnanimitati ejus ſuggerat pericula de rebus eccleſiaſticis, quas contra vetitum & contra canones tractant & in uſus proprios expendunt homines laïci. Poſtquam enim diffuſa eſt Eccleſia Dei toto orbe terrarum, & cœpit exaltari ac magnificari per omnes regiones & nationes, cœperúntque templa erigi à fidelibus Impera-

toribus ac Regibus atque Epiſcopis, vel ceteris potentibus, ditaríque rebus, & theſauris ornari; fuit etiam conſequens, vt Principum providentia leges promulgarentur, & Epiſcoporum ſollicitudine canones ſtatuerentur de rebus ſanctificatis, id eſt, ſacris locis deputatis; qualiter tuerentur ab improbis, tuerentur à gubernatoribus, vel expedirentur. Convenerunt Epiſcopi, viri ſancti, quibus tunc abundabat Eccleſia. Statuerunt inlibatos conſervari debere ſacros canones, qui firmati ſunt ſpiritu Dei, conſenſu totius mundi, obedientia Principum, conſonantia Scripturarum. Ex quo tempore acceptum & receptum eſt non aliud eſſe agere cuiquam adversùs canones quàm adversùs Deum, & adversùs ejus univerſalem Eccleſiam; neque ſenſum eſt unquam à quibuſq; fidelibus, ut talia ſtatuta abſque periculo religionis violarentur. Quod ergo Deo auctore ſtatutum eſt, nova neceſſitate, quæ tunc temporis non accidit, excuſabilem facere non poteſt violatorem: quia omnipotenti Deo omnia tempora omniáque volumina ſeculorum præſentia ſunt, & ſtantia; neque aliquid præteriti poteſt recordari, nec futurum aliquid expectare. Quamobrem iſtæ, quas nunc homines prætendunt neceſſitates, & & quarum cauſa ſe impune putant res ſacras in uſus communes vertere, licèt tunc hominibus futuræ eſſent, Deo tamen præſentes erant; quòdque ſpiritu ſuo ſtatuit Eccleſia, tenendum cunctis diebus uſque in finem ſeculi voluit cuſtodiri. Sed quoniam quod de ſacris rebus in laïcales uſus inlicitè tranſlatis dicimus, non fecit iſte dominus Imperator, ſed præceſſores

ejus, & propterea iſti impoſſibile eſt omnia emendare quæ antecedentes malè uſurpata dimiſerunt; ſaltem admonentibus vobis cogitare dignetur periculum, quod licèt & vitare nequeat, tamen dum penſat, timet, ac dolet, apud miſericordem Dominum fiat per hæc excuſabilis. Et vos communicate pondus periculi, ſublevatéque portantem; in quantum fieri poteſt; ut dum vos illi communicantes in periculis, & ille vobis compatiens extiterit in triſtibus, ac defenſor in perſuaſionibus, dúmque unum ſapitis, tantúmque periculum communiter toleratis, avertatur ab illo necnon & à vobis hujuſcemodi prævaricationis vindicta. Cùm hæc igitur à me dicerentur, reſponderunt piè reverentiſſimi viri Adalardus & Heliſacar Abbates. Vtrum verò audita retulerint Domino Imperatori, neſcio.

V. Sequenti autem anno, cùm adeſſent juſſi in Compendio Palatio, & de his inter eos ſermo haberetur; ad hunc modum, poſt multa colloquia, in quantum ego intellexi, ratiocinia ſunt perducta, ut primùm quidem intellectibus omnium inculcarentur delicta de rebus ſacris inlicitè uſis, pòſt verò cum Dei timore in illis quas habent laïci cautiores effecti, etiam in his quæ remanſerunt Eccleſiis fideliores atque clementiores exiſterent; ita ut & ſuis adhiberent pietatem, ut & Eccleſiis defenſionem; fierétque compatienti concordia remediabilis ac veniabilis, offenſióque comitante pietate de indulgentia quoque eſſet ſecura.

VI. Hanc rem cùm Dominus Imperator audiret atque perpenderet, volens eam ducere

ad

ad tranquillitatem pacis, quæ ad modicum turbata fuerat, quantum in ſe fuit, fecit uniri Epiſcopos & Comites in conſenſum & pacem. Ex hoc itaque putavi ego, quòd eodem modo quo Dominus Imperator penſavit atque intellexit rationem, ſopiríque fecit diſſenſionem, omnes etiam Comites vel honorati ejus intellexiſſent atque voluiſſent. Sed è contrario, ut audio, iſti de quibus nobis ſermo eſt inchoatam diſcordiam magnificant, & de concordia in conſpectu Domini Imperatoris nihil ſe audiſſe vel intellexiſſe dicunt. Verùm quia in his neminem illorum aut mitigare poſſumus, aut exaſperare volumus; dimittamus cauſam Deo, qui omnia diſpenſat, & ei cui commiſſa ſunt ad regendum, ut faciat quod Deo inſpirante eventus rerum tulerit. Et quod ad nos non pertinet omittentes, tranſeamus ad ea quæ ad omnes fideles, qualiter credenda, vel intelligenda ſint, pertinent; ac juxta quod exiguitas ſenſus noſtri attingit, ex auctoritate Scripturarum vel Canonum noſtris oculis conſideranda proponamus, ut petiſti.

VII. Licèt indignum ducatur nos melioribus inſinuare quid ſentiendum ſit de diſpenſatione eccleſiaſticarum rerum, neque à talibus quales nos ſumus, id potentes ſeculi inquirendum putent; tamen quia inter tales converſamur ut velimus nolimus, crebrò de hoc audiamus & loquamur, rectè, ut puto, tibi, frater cariſſime, viſum eſt ut de ſacris libris & canonibus auctoritatem ſumentes, paritérque exempla ſanctorum ad medium deducentes, humanos errores, qui ſummoperè vitandi ſunt, ca-

veamus, & veritatem Dei, à qua qui receſſerit in tenebris maneat neceſſe eſt, teneamus. Sanè cùm nos ad hanc roborandam de teſtamento veteri plura ſumpſerimus, erunt fortaſſe qui dicant aliarum rerum figuras eſſe, nec per hæc contentionem poſſe finiri. Hujuſmodi ergo homines, ſi qui erunt, videtur mihi ut interrogare ſtudeas, unde Patres doceant non poſſe quemquam ad ſacerdotium promoveri, ſi viduam, vel repudiatam, ſive meretricem, &, ut compendioſiùs dicam, non virginem in conjugium ſumpſerit; etiamſi ſecundùm Apoſtolum unius uxoris vir eſſe doceatur. Cùmque hoc in novo non potuerint demonſtrare, fateantur neceſſe eſt decreto veteri contineri. neque hoc ſolùm, ſed & multa forſan hujuſmodi. Tum conſequens erit, arbitror, ut & iſtas ratiocinationes inchoatas in veteri teſtamento, ex ipſo etiam firmitatem obtinere poſſe & debere concedant; præſertim cùm & litteris evangelicis atque apoſtolicis confirmetur quòd ubicunque lex moralitatem docet, ita ut dicitur intelligenda ſic ac tenenda. Videtur mihi præterea, ut quoniam omnia teſtimonia quæ ad præſentis quæſtionis abſolutionem inde ſumuntur, & omni omnino parte non conveniunt eis rebus quibus defendendis aptantur, tam breviter à nobis perſtringantur ut piis quidem ſufficientia videantur, illis verò qui quæſtionibus magis quàm ædificationi inſervire parati ſunt, laborioſam loquacitatem proprio libitu reſervent.

VIII. Notum eſt cunctis Scripturas legentibus, ab initio humani generis Sacerdotes fuiſſe & altaria, victimas & ſacrificia; nec ſolùm

hæc Deo oblata, ſed & decimas votas & ſacerdotibus redditas, ipſis denuo ſacerdotibus primitias diligenter datas, ceteríſque miniſtris ab omni populo cunctarum rerum decimas tributas, qui etiam acceptis ex ipſis decimis decimas perſolverent ſacerdotibus. Illud quoque manifeſtum eſt, quòd præter eas, quas miniſtris, id eſt, Levitis, populus exſolvebat, juſſi ſunt à Domino alias rerum ſuarum in tertio anno decimas ſumere; & non in quibuſcunque locis, ſed in ſacris, id eſt, juxta altare Domini, viduis, pupillis, orphanis, & Levitis comedere. Iuſſit etiam Dominus ut ſacerdotibus & Levitis darentur ab omnibus filiis Iſraël urbes ad habitandum. Et datæ ſunt quadraginta duæ, & ſex confugij, id eſt, ſimul quadraginta & octo civitates; paritérque in circuitu uniuſcujuſque civitatis ſpatium cubitorum duum millium ad paſtum pecorum. Permanſítque hoc inconvulſum omni tempore Iudicum & Regum; ita ut nec impius Achab, nec ſceleratus Manaſſes, nec filius ejus Ammon, temerare auſi ſint. Sed poſtquam ſeparatus eſt Iſraël à domo David per Ieroboam, qui peccare fecit Iſraël; tunc primùm ejecti ſunt ſacerdotes Domini, ſicut ipſi Ieroboam improperatur per Abiam Regem Iuda.

Deuter. 26. *Num. 35.* *Ioſ. 21.* *2. Paral. 13.*

IX. Poſt mortem Moyſi, tulit Ioſuë omnem multitudinem filiorum Iſraël, & venit in Galgala. Cùmq; circumdediſſent urbem Hierico, dixit Ioſuë ad omnem Iſraël: *Tradidit vobis Dominus civitatem, ſitque civitas hæc anathema, & omnia quæ in ea ſunt Domino.* Et poſt pauca: *Cavete ne de his quæ præcepta ſunt con-*

Ioſ. 6.

tingatis, & ſitis prævaricationis rei, & omnia caſtra Iſraël ſub peccato ſint, atque turbentur. Quicquid autem auri & argenti fuerit, & vaſorum æneorum ac ferri, Domino conſecretur, repoſitum in theſauris ejus. Et iterum: *Urbem & omnia quæ in ea inventa ſunt ſuccenderunt abſque argento, & auro, & vaſis æneis, ac ferro, quæ in ærarium Domini conſecrarunt.* Mirúmque in modum, cùm unus homo hoc prævaricatus fuiſſet, omnes dicuntur prævaricati eſſe & uſurpaſſe de anathemate; Dominúſque iratus refertur contra filios Iſraël.

X. Præceptum eſt à Domino per Moyſen ut animal quod immolari poteſt Domino, ſi quis voverit, ſanctum ſit, & mutari non poſſit, id eſt, nec melius malo, nec pejus bono.
Levitic. 27. quòd ſi mutatum fuerit; *& ipſum*, ait, *quod mutatum eſt, & illud pro quo mutatum eſt, conſecratum erit Domino.* Itémque de domibus &
Ibid. agris dicitur: *Homo ſi voverit domum ſuam, & ſanctificaverit Domino, conſiderabit eam ſacerdos, & juxta pretium quod ab eo fuerit conſtitutum venundabitur. Sin autem ille qui voverat, voluerit eam redimere, dabit quintam partem æſtimationis ſupra.* Similiter quoq; jubetur & de
Ibid. agro; quem ſi is qui vovit noluit *redimere, ſed alteri fuerit venundatus, ultra eum qui voverat redimere non poterit; quia cùm Iubilæi venerit dies, ſanctificatus erit Domino, & poſſeſſio conſecrata, ad eius pertinet Sacerdotem.* Et poſt pauca: *Omne quod Domino conſecratur, ſive homo erit, ſive animal, ſive ager, non venundabitur, nec redimi poterit. Quicquid ſemel fuerit conſecratum, ſanctum erit Domino.* Si omnipotens

Deus conſecrari ſibi homines, animalia, vel agros, aut domos nollet, nunquam hoc vel in veteri præciperet vel in novo fieri permitteret teſtamento.

XI. Quanta autem reverentia conſecrata Domino debeant cuſtodiri, ex multis Scripturæ locis poteſt colligi, ex innumerabilibus divinæ defenſionis ultionibus, quæ ab univerſo mundo unquam ſcribi potuerint; ſicut magnopere atque evidenter in verbis dominicis per Prophetas denuntiatis prudens lector valet intelligi. quale eſt illud quod per Hieremiam, ſicuti mos eſt per ſimilitudinem eorum quæ magis nota ſunt occulta ſignificari, proverbialiter dicitur: *Sanctus Iſraël Domino, primitiæ frugum ejus. Omnes qui devorant eum, delinquunt. mala venient ſuper eos, dicit Dominus.* Quorum verborum, vt beatus Hieronymus ait, hic ſenſus eſt: *Quomodo qui primitias devorant, nequaquam de genere ſacerdotali, ſceleris rei ſunt; ſic qui contaminant Iſraël, malis ſubjicientur.* Ierem. 2.
Malachias quoque ſub exhortatione decimarum retributionem & vindictam diligentibus pariter ac negligentibus ex verbis Domini proponens quaſi interrogantibus Deum, & dicentibus, *In quo configimus te?* reſpondit dicens: *In decimis & primitivis. In penuria vos maledicti eſtis, & me vos configitis gens tota. Inferte omnem decimam in horreum, & ſit cibus in domo mea; & probate me ſuper hoc, dicit Dominus, ſi non aperiero vobis cataractas cœli, & effudero vobis benedictionem uſque ad abundantiam,* & cetera. His ſimilia in libro leguntur Eſdræ. Ait enim. Statuemus ſuper nos præcepta, ut demus tertiam Malach. 3.
» 2. Eſdr. 10.
«

» partem ſicli per annum ad opus domus Dei no-
» ſtri, & panes propoſitionis, & ad ſacrificium
» ſempiternum.] Et iterum: Sortes miſimus ſu-
» per oblatione lignorum inter Sacerdotes & Le-
» vitas & populum, ut inferantur in domum Dei
» noſtri per domos patrum noſtrorum, per tem-
» pora, à temporibus anni uſque ad annum; ut
» arderent ſuper altare Dei noſtri, ſicut ſcriptum
» eſt in lege Moyſi; & ut afferremus primogenita
» terræ noſtræ, & primitiva univerſi fructus om-
» nis ligni, ab anno in annum in domũ Domini, &
» primitiva filiorum noſtrorum, & pecorum no-
» ſtrorum, ſicut ſcriptum eſt in lege; & primi-
» tiva boum noſtrorum, & ovium noſtrarum,
» ut offerantur in domo Dei noſtri ſacerdotibus
» qui miniſtrant in domo Dei noſtri; & primiti-
» va ciborum noſtrorum, & libaminum, & poma
» omnis ligni, vindemiæ quoque, & olei, affe-
» ramus ſacerdotibus ad gazophylacium Dei no-
» ſtri, & decimam partem terræ noſtræ Levitis.
» Ipſi Levitæ decimas accipient ex omnibus civi-
» tatibus operum noſtrorum. Erit autem ſacerdos
» filius Aaron cum Levitis in decimis Levitarum,
» & Levitæ offerent decimam partem decimæ
» ſuæ in domo Dei noſtri ad gazophylacium in
» domo theſauri. Ad gazophylacium enim de-
» portabunt filij Iſraël & filij Levi primitias fru-
» menti, vini & olei; & ibi erunt vaſa ſanctifi-
» cata, & ſacerdotes, & cantores, & janitores,
» & miniſtri, & non dimittemus domum Dei no-
» ſtri.] In quibus verbis evidenter apparet, quan-
ta illius populi cura & diligentia eſſet erga do-
mum Dei, & cuncti generis ſacrificia, vel do-
naria: qui non ſolùm decimas, ac primitias, ſed

etiam tertiam partem ſicli omni ſtudio religionis ferventes curabant exſolvere ; adimplentes proculdubio præceptum legis , quæ dicit: *Cùm voveris votum Domino Deo tuo, non tardabis reddere ; quia requiret illum Dominus Deus tuus ; & ſi moratus fueris , reputabitur tibi in peccatum.* Deut. 23.

XII. Quæ verba idcirco hîc ponenda putavi , ut religioſè fidelis quiſque conſideret, quia ſi illi qui vouet, & tardè reddit , tarditas ipſa in peccatum reputabitur , multò utique majoris criminis reus eſt , qui nec tardè quod vovit exſolvit, Si verò is qui propria vota non reddit , infidelis eſſe convincitur , juxta Eccleſiaſtem , qui dicit diſplicere Deo infidelem & ſtultam promiſſionem , & omnino melius eſſe non vovere , quàm poſt vota , promiſſa non reddere ; quantò majoris impietatis reus eſt, qui ea quæ alij voverunt ac reddiderunt uſurpat , invadit , diripit , & diripienda concedit, perversèque judicando , vel fallaciter teſtificando , atque impiè perjurando , à domo Dei alienare feſtinat , ubi ab aliis vota & reddita ac delegata ſunt ? Eccle. 5.

XIII. Legimus in libris Regum , quòd non modò laudabiles , verùm etiam reprehenſibiles Reges , ea quæ patres illorum voverant nec reddiderant , ipſi intulerint in domum Domini , & in theſauros ejus. Si ergo laudatur pietas filiorum paterna vota reddentium ; è contrario omni eſt execratione digniſſimum ſi patris votum filius ſubtrahat , quódque ille contulit , hic auferre non metuat. Legitur in volumine Hieremiæ Prophetæ , quòd tempore il- 3. Reg. 7. 2. Par. 15.

Hier. 34. lo principes & univerſus populus inierunt pactum, ut dimitteret unuſquiſque ſervum ſuum, Hebræum videlicet & Hebræam, qui tamen in ſequentibus amici & proximi ac fratres dicuntur, & ultrà eis non dominarentur, converſíque deinceps retraxerint ſervos & ancillas ſuas, quos dimiſerant liberos, & ſubjugaverint in famulos ac famulas. Quam ob cauſam graviter adversùm eos Dei ira ſuccenſa, tali illos perculit comminationum procella: *Vos*, inquiens, *reverſi eſtis, & commaculaſtis nomen meum, & reduxiſtis unuſquiſque ſervum ſuum & ancillam, quos dimiſeratis ut eſſent liberi, & ſubjugaſtis eos. Propterea hæc dicit Dominus. Vos non audiſtis me, vt prædicaretis libertatem unuſquiſque fratri & amico ſuo. Ecce ego prædico libertatem, ait Dominus, ad gladium, & peſtem, & famem, & dabo vos in commotionem cunctis regnis terræ.* Et poſt pauca infert: *Et erit morticinium eorum in eſcam volatilibus cœli, & beſtiis terræ.*

XIV. Itaque ſi illi qui ſervos Hebræos dimiſſos juxta legem liberos, iterum in ſervitium retraxerunt, & ſuos utique, non alienos, nomen Domini commaculaſſe dicuntur, & ob hoc graviſſima ultione plectuntur; fideliter religioſus quiſque conſideret, quantò inremediabiliori furore digni ſunt, qui non ſolùm proprios olim ſervos à ſe vel à parentibus ſuis libertate donatos in ſervitium revocant, verùm etiam ab aliis libertos factos, & à liberatoribus ſuis patrocinij & defenſionis cauſa Eccleſiæ delegatos, contra fas multipliciter affligunt, omníque ſervitute deprimunt, nulla Eccleſiæ vel ſa-

cerdotibus relicta poteſtate, qui eos patronorum vice tueri debuerant. Vehementer prorsùs nomen Domini à talibus commaculatur; domúſque ejus, quæ eſt Eccleſia, violenter prædatur, & mater fidelium exhonoratur; cujus injuria, proculdubio & Dei eſt. Et de hac quidem ſententia, abſque aliorum læſione, forſan loqui non poſſumus. Si cui tamen libeat conſiderare patienter, valet inſpicere quantò hæc tempora ſint pejora, quàm fuerunt antea etiam illa quæ ſub infidelibus tranſierunt. Illi namque diis ſuis, qui non erant dij, ſed opera manuum eorum, honorem exhibebant, nec eorum ſacra auſi erant violare. Nunc autem hi quibus dictum eſt, *Honora Dominum de tua ſubſtantia*, verſa vice exhonorant Dominum de ſua; cùm non ſolùm eccleſiaſticæ familiæ abutuntur ſervitiis, ſed & libertos ejus miſerabili deprimunt ſervitute. *Prov. 3.*

XV. Porrò quòd ignorantes Deum verum, falſóſque colentes, diligentiùs deferant ſacris ac ſacerdotibus ſuis, quàm nunc plerique, in ſacra hiſtoria manifeſtiſſimè demonſtratur: quæ narrat beatum Ioſeph totam terram Ægypti ſubjeciſſe Pharaoni, præter terram ſacerdotum, quæ à Rege eis tradita fuerat; quibus & ſtatuta cibaria ex horreis publicis præbebantur, & idcirco non ſunt compulſi vendere poſſeſſiones ſuas. Qua in re penſandum eſt, quanta diligentia ſacerdotes ſuos venerarentur, quibus non ſolùm donaria ſacra miniſtrabant, ſed & communes cibos tam ſollicitè præbebant, vt nec comparare eos paterentur. At nunc in quibuſdam locis, nullus ordo hominum, ſive ſint *Geneſ. 47.*

liberi, ſive ſervi, de habitatione ſua tam inſidus eſt ut ſacerdotes; utpote qui nullo modo ſecuri eſſe poſſint, nec ſcire quot diebus Eccleſiam vel habitaculum ſuum eis habere ſit licitum. Certè cùm populus Iudaïcus in templo Domini, præter res ſacras, etiam communes ageret, atque in ſacratis atriis venalia diverſa conlocaret; quanquam & ipſum licitè ſacrorum cauſa fieri putaretur, ut oblaturi ſacrificia, nec de ſuo habentes, facilè comparanda invenirent; tamen Dominus, ut domus ſuæ & patris curam
Matth. 21. Marc. 11. Luc. 19. Ioa. 2. ſe habere monſtraret, quod nullo alio in loco feciſſe legitur, flagellis talia agentes eliminavit de templo. Penſet igitur cui placet ex factis & verbis Domini, ſi in ejus domo aliud aliquid vendere non licet, quantò magis ipſam domum facere nefas eſt venalem. Sacerdotes
Geneſ. 47. Ægyptiorum, tempore famis, ita aluntur ſtipe publica, ut poſſeſſiones ſuas vendere non compellantur. Nunc non ſolùm poſſeſſiones eccleſiaſticæ, ſed ipſæ etiam Eccleſiæ cum poſſeſſionibus venundantur. Nec de illis quammaximè audemus dicere, quorum proavi aut abavi conſtruxerunt Eccleſias, ac ditaverunt, & teſtamentis ſcriptis atque firmatis nullos ſe habituros heredes niſi Eccleſiam & rectores eius denuntiaverunt; & nunc ipſi contra pietatem majorum, ſi parietes ſibi vindicare potuerint, non tantùm ea quæ à conſtructoribus conlata ſunt, ſed & multa quæ plerique fidelium pro ſepulturis aut qualibet devotione alia ibidem ſacraverunt, cum ipſis Eccleſiis vendere licitum putant, nullo prohibente.

XVI. Verùm quia ex domo Domini, quæ

fuit in Hieruſalem, occaſio nobis ſumpta videtur ut iſta de Eccleſiis diceremus, ne fortè aliquis putet ea quæ de illa referuntur non pertinere ad domos baſilicarum, intelligat, cui talis ſubrepſerit cogitatio, ea cauſa fieri Eccleſias, qua & ipſa domus facta eſt, ad laudandum videlicet Deum, ad deprecandum, ad ſacrificandum; ſicut ipſe Salomon ædificator & dedicator ejuſdem templi in oratione conſecrationis ſuæ ait Domino: *Si cœlum & cœli cœlorum non te capiunt, quantò magis domus iſta quam ædificavi? Sed ad hoc tantùm facta eſt ut reſpicias orationem ſervi tui, & obſecrationem ejus, Domine Deus meus; ut aperias oculos tuos ſuper domum iſtam diebus ac noctibus. Exaudi preces famuli tui & populi tui Iſraël, quicunque oraverit te in loco iſto.* Quapropter omni fide omníque ratione quicquid in illa à cultoribus vel contemptoribus licitum ſive inlicitum geſtum eſt, & quicquid de illa, tam ad diligentiam extruentium, quàm ad negligentiam ceſſantium, ſeu ad malitiam deſtruentium, pertinens memoratur, ædificatarum Baſilicarum exempla, auctoritates, & cultus eſſe tenendum eſt. Conſequens ergo erit ut religiosè perpendamus, qualiter Dominus erga reſtaurationem ejuſdem templi, & negligentes damnet, & devotos remuneret, ex verbis quæ per Aggæum Prophetam loquitur, dicens: Populus iſte dicit: Nondum venit tempus domus Domini ædificandæ. Numquid tempus vobis eſt ut habitetis in domibus laqueatis, & domus iſta deſerta? Et nunc hæc dicit Dominus exercituum;

2. Paral. 6.

Aggæi. 1.

» Ponite corda veſtra ſuper vias veſtras. Semina-
» ſtis multum, & intuliſtis parum; comediſtis, &
» non eſtis ſatiati; bibiſtis, & non eſtis inebriati;
» operuiſtis vos, & non eſtis calefacti; & qui
» mercedes congregavit, miſit eas in ſacculum
» pertuſum. Hæc dicit Dominus exercituum:
» Ponite corda veſtra ſuper vias veſtras, aſcendi-
» te in montem, portate lignum, & ædificate do-
» mum; & acceptabilis mihi erit, & glorificabor,
» dicit Dominus. Reſpexiſtis ad amplius, & ecce
» factum eſt minus: & intuliſtis in domum, &
» exſufflavi illud. Quam ob cauſam? dicit Domi-
» nus exercituum. Quia domus mea deſerta eſt,
» & vos feſtinatis unuſquiſque in domum ſuam.
» Propter hoc ſuper vos prohibiti ſunt cœli ne da-
» rent rorem, & terra prohibita eſt ne daret ger-
» men ſuum; & vocavi ſiccitatem ſuper terram,
» & ſuper montes, & ſuper triticum, & ſuper
» vinum, & ſuper oleum, & quæcunque profert
» humus, & ſuper homines, & ſuper jumenta,
» & ſuper omnem laborem manuum.] Et poſt
Idem. 2. » aliqua: Ponite corda veſtra ex die iſta, & in fu-
» turum, à die viceſima & quarta noni menſis, à
» die qua fundamenta jacta ſunt templi Domini,
» ponite ſuper cor veſtrum. Numquid ſemen in
» germine eſt, & adhuc vinea, & ficus, & malo-
» granatum, & lignum olivæ non floruit? Ex die
» iſta benedicam.] Si filij Iſraël, nuper de capti-
vitate regreſſi, quia negligunt reſtaurare tem-
plum Domini, tanta ſterilitate feriuntur, itém-
que fundamentis jactis, mox omni benedictio-
ne cunctarúmque rerum fœcunditate cumulan-
tur; conſtat profectò maximum religionis eſſe
divinæ domui diligentiam adhibere; eámque

Digitized by Google

negligere, cauſam miſeriæ atque infelicitatis exiſtere.

XVII. Sed & illud attentiùs conſiderandum quod in hac prophetia legitur: *Et ſuſcitavit Deus ſpiritum Zorobabel ducis, & ſpiritum Ieſu ſacerdotis, & ſpiritum reliquorum de omni populo.* Vt ex hoc perſpicuè intelligatur, obſequentem quemlibet & amatorem templi Dei, domum eſſe Spiritus ſancti; cùm manifeſtè appareat, non ſolùm fidelium ſpiritum ſuſcitaſſe tunc Deum, ut cum omni lætitia omníque alacritate domum Dei cuperent inſtaurare, ſed & infidelium Regum, Cyri videlicet, ac Darij, & Artaxerxis: qui non tantùm licentiam ædificandi dederunt, verùm & adjutorium præbuerunt lignorum, frumenti, & vini, & olei, ac ſalis, & pecorum, & dona auri, atque argenti, cum principibus ſuis. In libris etiam Machabæorum, nonnulli Reges erga templum Dei munifici fuiſſe memorantur, in quibus & vindictæ Dei pariter leguntur in eos qui diripuerunt vel diripere conati ſunt vaſa ſacra; ſicut de Antiocho Rege, & Heliodoro, qui à Seleucho miſſus fuerat, in promptu eſt meminiſſe. Ecce filij Iſraël, fundamentis templi jactis, confeſtim in omnibus benedicuntur; differentes opus, acriter pro negligentia flagellantur; direptores ſacrorum, inrevocabili ſententia damnantur. Cur ergo nobis non ſufficit ad exemplum, cùm tam multipliciter per totas Scripturas legamus & cognoſcamus domum Dei diligere, religioſum eſſe; negligere, inreligioſum; diripere, impium; omnéſque ſua recepiſſe merita, & omnes principes eorum qui dixerunt, *Hereditate*

2. Par. 36. 1. Eſd. 1. & 6.

2. Mac. 13.

2. Mac. 5.

Pſal. 82.

poſſideamus ſanctuarium Dei, poſitos aut ponendos ut rotam & ſicut ſtipulam ante faciem venti.

XVIII. Sed forſan aliquis hæc in veteri teſtamento fieri oportuiſſe contendat, in novo autem non tantopere ſervanda. Meminerit, quiſquis ille eſt, dominici exempli, quod ex verbis evangelicis ſancti intellexere patres. Refert namque Evangeliſta mulierem quandam acceſſiſſe ad Dominum, pedéſque ejus unxiſſe. pro qua re murmurans proditor Iudas,
Matth. 26. ait: *Ut quid perditio hæc unguenti? Potuit enim venundari multo, & dari pauperibus.* Ad quod
Ioa. 12. ſubjungens idem Evangeliſta, *Hæc*, inquit, *dicebat, non quia de egenis pertinebat ad eum; ſed quia fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur, exportabat.* Quid autem Dominus de loculis faceret, oſtenditur ex parte ex eo quòd cùm Iudæ egredienti à ſe, & ingreſſo jam Satana in
Ioan. 13. ſe, dixiſſet, *Quod facis, fac citiùs*, audientes diſcipuli putaverunt quod juberet illi ut emeret neceſſaria ad diem feſtum, aut ut egenis aliquid daret. quod utique non putarent, niſi antea fieri vidiſſent. Verùm quia quæſitum eſt, cur Do-
Matth. 10. minus, qui diſcipulis dixerat, *Nolite portare aurum, neque argentum, neque æs, in zonis veſtris*; nec permiſit eos ferre aliud in via, niſi virgam tantùm, ipſe in loculis theſauros habuerit; diſputat de his, in quantum recordari valeo, bea-
August. in Ioan. tract. 50. c. 12. tus Auguſtinus; dicítque quòd Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui Eccleſiæ ſuæ formam & inſtructionem præmiſit factis & dictis, ſicut ſcriptum eſt, *Quæ cœpit Ieſus facere & docere*, prævi-
Act. 1. dens futurum eſſe ut in Eccleſiis theſauri fideli-

ter à fidelibus ac laudabiliter à religioſis conderentur, atque cuſtodirentur, & pernicioſiſſimè à furibus fraudarentur, (Fures generaliter dico, ſicut in Apoſtolo accipimus, ubi ait, *Qui furabatur, jam non furetur*, de omni ſcilicet inhoneſto quæſtu) voluit in hac re præfigere, ut dixi, formam Eccleſiæ ſuæ, ad quos uſus haberentur, & qua fide tractarentur, vel qua damnatione digni eſſent fraudantes, cùm tali fine Iudas abierit in locum ſuum. In qua diſputatione prædictus Pater tres, niſi fallor, differentias furtorum & furum facit, de privatis videlicet, pubicis, ac divinis rebus. Nam cùm alicui homini de proprio theſauro aliquid furari, proculdubio reatus ſit; multò major de publico, quod & leges ſeculi ſacrilegium vocaverunt. Iam verò de dominicis, id eſt, eccleſiaſticis theſauris, fraudare aliquid, (quod apud nos ſpecialiter ſacrilegij nomine cenſetur) adeo immane ſcelus eſſe manifeſtum eſt, ut qui iſtam committant, in ſortem Iudæ deputandi minimè dubitentur. Cùm ergò hæc ita ſe habeant, cùmque de præfatis rebus inlicitè aliquid in dando, accipiendo, vel retinendo uſurpare, furari ſit; penſet pia mens, quanta cautela res egeat.

Epheſ. 4.

L. 9. D. ad leg. Iul. pecul.

XIX. Quæſitum eſt etiam, vel quæri potuit, cur Dominus exactoribus publicis, qui dixerunt Petro, *Magiſter veſter non ſolvit didragma de loculis*, non dederit ſtateram, ſed Petrum ad mare direxit, ut de ore piſcis tolleret? Reſponſúmque eſt à Doctoribus Eccleſiæ, quia dominici loculi in pauperes & in dies feſtos expendebantur; & cùm exegiſſet neceſſitas in alimenta diſcipulorum Domini, (ſicut ſcriptum

Matth. 17.

Ioan. 4. eſt: *Diſcipuli autem abierunt in civitatem ut cibos emerent*) noluiſſe Dominum rem pauperum in publicam exactionem mittere, ſed omnipotenti virtute, quod utique pauperum non erat, de mari tollere & fiſco reddere voluiſſe, ut formám daret diſcipulis, quam Eccleſiæ commendarent. Iuxta quam formam ſtatuerunt ſacri canones modum res eccleſiaſticas diſpenſandi; ſcilicet ut in alienis egenis, in ſuſtentandis Clericis, in reparandis fabricis, atque in rectorum ſupplendis neceſſitatibus expenderentur; prout ſanctorum exempla commendant, & uſque ad proxima tempora cuſtoditum eſſe non dubium eſt. Ex laicis denique non ſolùm poſſeſſores ſacrarum rerum, ſed nec diſpenſatores fieri permittunt. quin potiùs œconomos de proprio Clero eligi præcipiuntur, & agros, vineas, atque mancipia ad uſum tribui, non niſi Clericis, monachis, peregrinîſque concedunt. De qua re ſi quis diligentiùs vult agnoſcere quid vel in quibus Conciliis dicatur, legendo & revolvendo cognoſcat. *Concil. Chalc. can. 26.*

XX. Verùm quia ſunt qui Gallicanos Canones aut aliarum regionum putent non recipiendos, eò quòd Legati Romani, ſeu Imperatoris, in eorum conſtitutione non interfuerint; reſtat ut etiam ſanctorum clariſſimorum Patrum doctrinas, & expoſitiones, diverſóſque tractatus, ut ſunt Cypriani, Athanaſij, Hilarij, Hieronymi, Auguſtini, doceant non eſſe recipiendos: quia cùm hæc tractarent, vel exponerent, Legati Romani ſive Imperatoris non aderant. Meliùs mihi ſentire videntur, qui ſecun-
Matth. 18. dùm Domini dictum, ubi duo vel tres in nomine

mine Domini congregatos agnoſcunt, Dominum quoque inter eos affuiſſe non dubitant, & eum qui Eccleſiam non audierit, ſicut Ethnicum & Publicanum habendum credunt. Vbicunque enim catholici Eccleſiarum rectores pro Eccleſiarum utilitatibus cum Dei timore in eius nomine & honore conveniunt, quicquid conſonanter ſanctis Scripturis ſtatuunt, nulli proculdubio ſpernenda, immo veneranda omnibus eſſe debent. quod illa quammaximè auctoritate fulcitur, quia bina per annos ſingulos Concilia fieri & Romani Pontifices decreverunt, & magna Concilia ſollicitè commendarunt. Rectiùs profectò facere videtur, qui ubicunque magnarum ſynodorum ſtatuta deficiunt, propter inſuetas emergentes cauſas antiquorum ſtatutà, quæ meritò reprehendenda non ſunt, ſequenda deliberat, quàm qui ea quæ ipſe ſentit, eorum ſenſibus anteponit. Firmiſſimè omnino teneo quòd omnes orthodoxi rectores quibuſcunque locis vel temporibus de rebus eccleſiaſticis tractandis conſervandiſve aliquid ſtatuerunt, anteceſſorum ſtatutis & divinarum litterarum auctoritati magnopere ſtuduerint conſonare. Iam verò de donandis rebus & ordinandis Eccleſiis nihil unquam in ſynodis conſtitutum eſt, nihil à ſanctis Patribus publicè prædicatum. Nulla enim compulit neceſſitas, fervente ubique religioſa devotione, & amore inluſtrandi Eccleſias ultro æſtuante. Quem non ad hæc accenderet dominicum illud factum & dictum, quod Evangelium refert, ſediſſe Dominum contra gazophylacium, & aſpexiſſe quomodo turba jactaret æs

Matth. 18.

Marc. 12.

in gazophylacium, pauperémque viduam ſuper omnes laudaſſe, quæ duo tantùm minuta jactaverat? Ecce ſedens Dominus aſpicit offerentes, ut beneplacitum ſibi demonſtret munus fidelium. Satis verò conſequens eſt, ut aſpiciens offerentes, deſpiciat auferentes, laudans totum dantem, vituperet non dantem, immo quippiam fraudantem, ſive aliquid rapientem.

Matth. 22. Marc. 12. Luc. 20. XXI. Sed & illud quod jubet & reddere quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ Dei Deo, tantò quiſque attentiùs penſet, quantò devotiùs curat. Quod verè præceptum & Apoſtolus commendat implendum dicens: Rom. 13. *Reddite omnibus debita; cui tributum tributum, cui vectigal vectigal, cui timorem timorem, cui honorem honorem.* Neque enim timorem debemus hominibus, cùm præcipiatur nobis per Prophetam: Iſa. 51. *Nolite timere opprobrium hominum, & blaſphemias eorum ne metuatis.* Itémque ſcriptum ſit: Prov. 29. *Qui timet hominem, citò corruet.* Et: Matth. 10. *Nolite timere eos qui occidunt corpus.* Sed timorem utique debemus Deo, honorem autem Deo, ac domui, omnibúſque membris ejus; ſicut Scriptura, quis ſit juſtus demonſtrans, dicit: Pſalm. 14. *Ad nihilum deductus eſt in conſpectu ejus malignus, timentes autem Dominus glorificat.* Et exhibendus ergo eſt Deo timor, ne offendatur moribus; & exhibendus honor, ut glorificetur oblationibus. Sic nempe à Patribus intelligitur quod dictum eſt, *Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari*, id eſt, tributa, ac vectigalia. *Quæ autem ſunt Dei Deo*, id eſt, decimas, primitias, ceteráque donaria,

tam vota, quàm ſpontanea. Nam & aſſertio Iudaïca idcirco putabat inlicitum eſſe tributum ſolvere Cæſari, quia ſupradicta Deo ſolvere juſſi erant. Commendat autem Dominus hæc facienda, ubi ait: *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui decimatis mentam, & anethum, & cuminum, & omne olus; & relinquitis quæ graviora ſunt legis, judicium, & miſericordiam, & fidem*; cùm ilico ſubjungit, *Hæc oportuit facere, & illa non omittere.* Matth. 23. Luc. 11.

XXII. Oportet ergo, & ſemper oportebit, quod Dominus oportuiſſe teſtatur; neque parvipendendum fuit aut erit unquam quod Dominus vel fieri juſſit, vel factum facientis devotione commendavit. Certè lex non vetuit ſubjectos aut vinum bibere, aut in domibus habitare. Et tamen Ionadab filius Recab filiis ſuis, exhortando, interdixit utrumque. Qui poſt multa annorum curricula compulſi ab hoſtibus ingredi civitatem ad manendum nullatenus compelli potuerunt, ne à Propheta quidem, ad bibendum vinum; & idcirco laudati ſunt à Domino pro obedientia, promittente etiam quòd non eſſet defecturus vir ſtirpis Ionadab de conſpectu Domini. Si quod unus homo præcepit poſteris, tam attentè tam religioſè cuſtoditum eſt uſque in longinquum, ut laude etiam dignum Dei haberetur; (quod utique non ex legis ſanctione, ſed ex religionis fervore præceperat) quid de noſtri temporis hominibus æſtimandum eſt, quibus omnipotens Deus & generalis Eccleſia ſub nomine patris ac matris præcipere non deſinit, niſi ut eorum comparatione objurgemur, ſicut & Iu- Hier. 35.

Hier. 35. daïcus populus, Domino dicente: *Prævaluerunt ſermones Ionadab ſermonibus meis;* & cetera? E contrario autem credendum eſt quòd in regimine Prælatus quilibet, ſine damno inobedientiæ, præcipiens, contemni non poteſt; ſicut apertiſſimè apparet in geſtis Saulis. Nam cùm filius ejus Ionathas, fide ac virtute protectoris armatus, perrexiſſet ad ſtationem Philiſtinorum, caſtráque eorum turbarentur; Videns ille cum ſociis inſecutus eſt inimicos, perſequens atque proſternens; cernénſque quòd res proſperè cederet, conteſtatus eſt populum, dicens: *Maledictus qui comederit panem hodie,*
1. Reg. 14. *donec ulciſcar de inimicis meis.* quod ignorans Ionathas, ſumpto melle guſtavit paululùm: quam ob cauſam Dominus indignatus eſt, ita ut reſpondere nollet quod populus agere deberet; ac niſi eum tranſacta bona eripuiſſent, ſorte deprehenſus abſq; retractatione moreretur. Qua in re cum omni timore conſiderandum eſt, quòd eum ignorantia excuſare non potuerit, nec tantæ fidei virtus indignationem divinam averterit, quouſque ad horam moriendi ventum eſt. ubi adhuc mirari poſſemus, niſi aliqui viderent, quòd mel comedit, non panem. Verùm quia, more ſacri eloquij, in pane, quicquid comedi poteſt, accipitur; penſandum eſt quàm attentè Dominus cuſtodiri velit quicquid non inreligioſè Prælatus quiſque præceperit, cùm Saulis juſſa à neſciente tranſgreſſa, ſine aliqua vindicta tranſire non paſſus ſit. Quis eſt hodie qui ſe culpæ obnoxium eſſe crederet, ſi præcipientis injuncta non audiret? Et tamen ex interna regula judiciorum Dei videmus

peccata ſubtiliùs & acerbiùs inquiri, quàm nos præcavere aut formidare valeamus.

XXIII. Hæc dicta ſint, ut prudentiùs offeratur occaſio diligentiùs conſiderandi, ſi tam fructuosè unus auditur à multis tam noxius omnibus, unus inobediens efficitur inſcius, quantò merito retributionis boni vel mali obediens, aut contemptor efficitur conſonanter præcipientibus plurimis; maximè cum non ſolis Apoſtolis, ſed omnibus his qui docendi miniſterium in Eccleſia ſortiuntur, dixiſſe Dominus intelligatur: *Qui vos audit, me audit; qui vos ſpernit, me ſpernit.* Illud quoque Ananiæ & Saphiræ factum occultum, tam ſublimiter inventum, tam atrociter vindicatum, quis dignè exaggerare prævaleat, vnde contractum eſt tam immane crimen, ut tentaſſe Spiritum ſanctum & mentiti Deo conuicti ſint, cùm tantùm de pretio agri, quod adhuc in illorum erat poteſtate, ſervare ſibi maluiſſe referantur? Certè necdum fuerat ante pedes Apoſtolorum poſitum, necdum in communionem fraternitatis redactum. Qua ſeveritate judicaretur, ſi qui de loculis apoſtolicis & omni Eccleſiæ jam oblatis aliquid præſumpſiſſet, ſi ſic judicatus eſt qui præſumpſit ex his quæ adhuc erant offerenda? Si cuicunque homini de rebus humanis furatus aliquid fuiſſet, præcepto legis dupli aut quadrupli reſtitutione multaretur. Quia verò de ſacris rebus, ſanctis prædicatoribus ſanctiſque pauperibus deputatis, vel potiùs deputandis, fraudavit, morte multatus eſt. quam mortem non intulit gladius, non exercuerunt officialium manus, ſed ſacri ſermonis virtus inflixit,

Luc. 10.

Act. 5.

Digitized by Google

Sic fraus prima in Eccleſia de rebus eccleſiaſticis perpetrata punita eſt. Tali pœnitentia damnatus Adam in Paradiſo, vetitum contingendo morti obnoxius, & habitatione Paradiſi indignus effectus eſt. Ananias cum uxore ſua fraudem in Eccleſia faciendo, & ſocietate eccleſiaſtica & habitatione mundana privatus eſt. Dixerat Dominus: *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus.* Hinc perfectionem arripientes, & vendentes omnia quæ habebant, rerum ſuarum pretia non aliis pauperibus quàm ſanctis credentibus diſtribuebant, maximèque prædicatoribus ſanctis diſtribuenda pauperibus offerebant. Tales enim pauperes in verbis Domini intellexerant. Sic & beatus Paulus, cùm dextras ſibi & Barnabæ ceteri darent, ut illi in Circumciſione, ipſi verò in Gentibus evangelizarent, teſtatur ſe etiam hujus quoque miniſterij curam ſuſcepiſſe, dicens: *Tantùm ut pauperum memores eſſemus.*

Geneſ. 3. Act. 5. Matth. 19. Gal. 2.

XXIV. His ergo ſacri canones concordantes, res eccleſiaſticas, res etiam pauperum eſſe voluerunt. Nam & Dominus ordinavit ut hi qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivant. Ex his itaque inter fideles cœptus eſt ſacratiſſimus & laudabilis uſus, ut Eccleſiæ ditarentur: quatenus ipſa Eccleſia de ſuo paſcat prędicatores ſuos, & choros miniſtrorum, turbáſque pauperum, ac multitudinem confluentium peregrinorum. Erga quas res quanta reverentia, quantáque fides, & cuſtodia adhibenda ſit, demonſtravit voluntas Dei per multitudinem miraculorum quæ geſta ſunt in univerſo mundo per ſingulas regiones, loca, atque Eccleſias;

1. Cor. 9.

cùm jam non unus Ananias cum Saphira uxore propter fraudem in rebus ſacris perpetratam morte multati ſunt, ſed innumerabiles & penè mille alij, qui infirmitate percuſſi, dæmonibus vexati, cæcitate damnati. de quibus ſi ea quæ ſcripta ſunt, ſtudioſus aliquis in unum congregare voluiſſet, aut valuiſſet, enormia volumina confeciſſet. Quanto magis ea quæ facta ſunt, & divulgata, ac tradita, nec tamen ſcripta, eo quòd fuerint nimia?

XXV. Hæc idcirco dicimus, non quod divinam percuſſionem omnibus temerantibus temporaliter comminemur; ſed magis ut ad curam Dei earum cuſtodiam atque diligentiam pertinere monſtremus: qui tantis miraculis per tot tempora terruit improbos, non ſolùm incredulos, ſed & credentes, ne facilè adversùs ſacra loca, inlicita auderent perpetrare; & ut eos ſaltem percuſſio tanquam bruta animalia cohiberet à præſumptione, quos ratio vel executio divinorum mandatorum nequicquam velut homines compeſcebat. Debuerant etenim noſſe, utpote rationales à Deo conditi, quia ſi non licet concupiſcere rem proximi, multò magis Domini. *Exod. 20.*

XXVI. Nec hoc ita dictum ſit, quaſi charismatum divinorum largitio, vel remiſſio peccatorum, ac donum regni cæleſtis non ſint concupiſcenda; quæ utique res domini ſunt. Sed quoniam nobis de ſacris rebus Eccleſiarum ſermo eſt, ſecundùm illud nunc loquimur quod Dominus in Lege præcepit, dicens: *Non loquaris contra proximum tuum falſum teſtimonium. Non concupiſces uxorem proximi tui, non do-* *Exod. 20.*

mum, non agrum, non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, & univerſa quæ illius ſunt. In quibus verbis ſummopere eſt conſiderandum, quia ſi contra quemlibet proximum, ob quamcunque rem, falſum exiſtere vel adhibere teſtem non oportet; multò minùs licet contra Dominum, ob illius Eccleſiæ facultates ejus nomini conſecratas ſimili quoque modo, ſi domus, aut ager, ſervus, aut ancilla, & cetera quæ ſunt proximi, concupiſci non debent; multò itaque magis ea quæ ad ſuſtentationem pauperum Domino ſunt tradita, non ſunt concupiſcenda.

XXVII. Apparet autem in hujuſcemodi rebus multitudo miſerationum Dei, qui gratanter ab homine dignatur recipere quæ ipſe dedit. Hinc denique eſt quòd ei David fideliter confitetur dicens: *Tua ſunt enim omnia; & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.* Nequaquam igitur conſecrata Deo concupiſci vel auferri debent; quin potiùs tali mente penſari, atque ita inlibata & ab omni uſu communi ſepoſita cuſtodiri ut ipſe Dominus in Deuteronomio inſinuat, ita dicens: *Loqueris in conſpectu Domini Dei tui: Attuli quod ſanctificatum eſt de domo mea, & dedi illud Levitæ, & advenæ, & pupillo, & viduæ, ſicut juſſiſti mihi. Non præterivi mandata tua, nec ſum oblitus imperij. Non comedi ex eis in luctu meo, nec ſeparavi in qualibet immunditia mea, nec expendi ex his quicquam in re funebri. Obedivi voci Domini Dei mei, & feci omnia ſicut præcepiſti mihi. Reſpice de ſanctuario tuo, & de excelſo cœlorum habitaculo, & benedic populo tuo, & terræ, quam de-*

Deut. 26.

diſti nobis. Tali itaque, ut dictum eſt, nobis cordis devotione primitivæ vel decimæ conſiderandæ ſunt, tanta veneratione intactæ ſervandæ, & cum hujuſmodi confeſſionis puritate Domino offerendæ; quatinus Dei de excelſo cœlorum reſpectus, & populi ac terræ benedictio, poſſint faciliùs promereri.

XXVIII. Huic confeſſioni à Domino injunctæ fidelibus illa quoque Apoſtoli ſententia congruenter valet adjungi, qua fideli diſcipulo præcepit, dicens: *Si quis fidelis, vel ſi qua fidelis, habet viduas, ſubminiſtret illis, & non gravetur Eccleſia, ut his quæ verè viduæ ſunt, ſufficiat. Qui bene præſunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina. Dicit enim Scriptura: Non infrenabis os bovi trituranti. Et: Dignus eſt operarius mercede ſua.* In quibus verbis id præcipuè arbitror conſiderandum; quia ſi vidua cujuſlibet fidelis, ab illo eſt ſuſtentanda, ne gravetur Eccleſia; multò magis aliunde ſubminiſtrandum eſt canibus & cavallis, ceteríſque tam hominum quàm animantium miniſtris, quæ vel ad delicias, vel ad pompas, turpéſque jocos, à divitibus poſſidentur. Et hoc ideo, ne Eccleſiam Dei non ſolùm gravent, verùm etiam vaſtent, funditúſque prædentur. Id namque nimis eſſe inlicitum non hac ſola ſententia oſtenditur, ſed multifariè in toto Scripturæ divinæ corpore demonſtratur: ubi non ſolùm prævaricantium pœnę, ſed remunerationes fideliter tractantium res Domino conſecratas, multis modis deſcribũtur.

1. Timot. 5.
Deuter. 25.
1. Corinth. 9.

XXIX. Quicunque autem opus hoc lectione & conſideratione dignum duxerit, noverit

omnino non hæc nos de ſolis laicis dicere, ſed etiam de Epiſcopis,.Abbatibus, ſive quibuſlibet Clericis, qui aliud faciunt de ſæpedictis ſacris rebus, quàm quod faciendum eſt, aut aliter eas quàm à Deo & ſanctis patribus ac rectoribus conſtitutum eſt, tractant. De qua re non eſt neceſſe, ad multa dicendum, nobis plurimùm laborare. Quoniam liquidò patet hominibus ratione utentibus, quanta ex his reprehenſibiliter & minùs decenter agantur ab his etiam quos ſacer ordo ad eccleſiaſticum regimen admittit. Quibus profectò omni attentione penſanda & expaveſcenda eſſet illa ſententia, qua ex eorum perſona beatus Iob loquitur,
Iob. 31. dicens: *Si adversùm me terra mea clamat, & cum ipſa ſulci ejus deflent; ſi fructus ejus comedi abſque pecunia, & animam agricolarum ejus afflixi; pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo ſpina.* In quibus verbis quamvis & alius inveniatur intellectus, pertinens ad murmurationem ſubditæ plebis, cùm meritò conqueritur adversùs paſtorem ob negligentiam prædicationis, vel impedimenta exemplorum malorum, poteſt tamen & ad pérſonam eccleſiaſticæ familiæ non inconvenienter aptari: quam cùm iniquè perverſus paſtor opprimit, & indignè rebus Deo ſacratis abutitur, cùmque ſtatum & inlicitos appetitus ſuos ac ſuorum ad jactantiam pompáſque mendacij exornat, immo deturpat, non ſola Eccleſia, cui ipſe præeſt, ſed & omnes qui morum illius fœditatem cognoſcunt, ad murmurationem derogationémque contra ejuſmodi rectorem excitantur. Hic talis, etiamſi prædicationis eroget pecuniam; ob car-

nales tamen libitus & indecentes actus non poteſt ſtatutam evadere pœnam, quin pro delectationibus vitæ præſentis, æternarum pœnarum illi punctiones oriantur.

XXX. Nec tamen hæc ſententia ſolos pravos Epiſcopos, Preſbyteros, vel Abbates percutit, & laïcos indebitè eccleſiaſticis rebus utentes ſecuros relinquit. Quibus illud ſummopere hoc loco penſandum eſt; quia ſi is quem utcunque ordo acceptus vel impenſa prædicatio comitantur, propter laſciviam & turpis lucri appetitum malo ſuo eaſdem res in communes uſus expendit, ille qui nec miniſterium eccleſiaſticum ſortitur vel exſequitur, nec pecuniam verbi erogat, ſed inſuper quicquid ad pompam pertinet, ſive laſciviam, quaſi licentiùs properat, ſacris rebus utitur, quantò majori malo ſuo convivia ſplendida de ſacris rebus, quibus gementes & mœrentes in tribulatione paupertatis debuerant conſolari, epulatur cum divitibus epulantibus, gaudens, ridénſque, & opus Domini non recipiens, & quaſi agens quæ Deo placeant jucundatur, ſatiat præterea & inebriat hiſtriones, mimos, turpiſſimóſque & vaniſſimos joculares, cùm pauperes Eccleſiæ fame diſcruciati intereant. Quam rem conſiderandam prudentibus offerimus, non autem exponendo aperimus; quoniam etſi dictum eſt divitibus, (*Agite nunc, divites, plorate ululantes in miſeriis quæ advenient vobis, divitiæ veſtræ putrefactæ ſunt, & veſtimenta veſtra à tineis comeſta ſunt, aurum & argentum veſtrum æruginavit, & ærugo eorum teſtimonium erit vobis, & manducavit veſtras carnes, ſicut ignis; theſauri-* Iacob. 5.

Digitized by Google

zatis in noviſſimis diebus. Et iterum : *Epulati eſtis ſuper terram, & in deliciis enutritis corda veſtra.*) non tamen præceptum eſt eis ut epulis cotidianis vacarent, & precioſiſſimis induerentur veſtibus, ne fortè vel eorum divitiæ putrefactæ remanerent, vel à tineis veſtimenta comederentur; immo ſicut pro avaritia, ſic & pro epulis, & pro luxuriis, præſentis ſententiæ comminatione feriuntur.

XXXI. Si autem hæc dicta ſunt illis qui talia forſitan de propriis rebus agebant, multò magis quibuſdam præſentis temporis divitibus dici poteſt: Vlulate in miſeriis advenientibus; quoniam epulantibus vobis de rebus non veſtris, & theſaurizantibus de his quæ ad ſuſtentationem pauperum Eccleſiæ tradita ſunt, ipſi pauperes & eccleſiaſtica familia fame cruciantur; & qui ex eis fraudatus à vobis eſt vel oppreſſus, clamat, & clamor eorum in aures Do-
Exod. 22. mini Sabaoth introiit, qui dixit: *Non negabis mercedem indigentis & pauperis; ſed eadem die reddes ei pretium laboris ſui ante ſolis occaſum, ne clamet contra te ad Dominum, & fiat tibi in peccatum.* Et multa hujuſmodi, quæ de hac re, & de omnibus quæ ſuperiùs comprehenſa ſunt, in divinis libris dicuntur, nec ab ullo prorsùs hominum abſque ſui graviſſimo damno negliguntur.

LIBER DE DIVINIS ſententiis digeſtus, cum breviſſimis adnotationibus, contra damnabilem opinionem putantium divini judicij veritatem igne, vel aquis, vel conflictu armorum pateſieri.

I. IN nomine Domini Dei & Salvatoris noſtri Ieſu Chriſti (qui eſt pax noſtra, quíque fecit « *Epheſ. 2.*
utraque unum, & medium parietem maceriæ «
ſolvens inimicitiam in carne ſua, legem man- «
datorum decretis evacuans, ut duos condat in «
ſemetipſum in uno novo homine, faciat pacem, «
& reconciliet ambos in uno corpore Deo per «
crucem, interficiens inimicitias in ſemetipſo, «
& veniens evangelizavit pacem vobis, qui lon- «
gè fuiſtis, & pacem his qui propè. Quoniam «
per ipſum habemus acceſſum ambo in uno ſpiri- «
tu ad Patrem.) incipiunt teſtimonia divina de lit- «
teris evangelicis, & apoſtolicis, atque prophe-ticis, quibus luce clariùs demonſtratur contraria eſſe reconciliationi generis humani, ac reconciliatori Chriſto, pugnæ domeſticæ & conflictus fraterni putantium rerum labentium dubia & occulta poſſe patefieri, & per res contrarias veritati, veritatem latentem monſtrari. Nam ſi omnipotens Deus, mundi conditor & *Hebr. 6.* rector, judicij veritatem in rebus latentibus per mutuas cædes inveniri voluiſſet, aut permiſiſſet, nec judices aut magiſtros per ſingulas urbes conſtitui præcepiſſet, nec teſtibus infician-

tes convinci, nec ubi teſtes deſunt, controverſiam per jusjurandum finiri. Sed nec illam legem inter virum & uxorem, ſi ſpiritus zelotypiæ virum concitaverit, daret, ut per aquas amariſſimas probaretur mulier adultera eſſe, aut innocens. Vel etiam de invento cadavere hominis occiſi juberet propinquioris civitatis principes convenire, & lavare manus, ac proteſtantes coram Deo dicere quòd manus eorum non effuderint ſanguinem innocentem. Neque ſanctus & innocens vir David perſecutori ſuo
1. Reg. 26. Saul diceret: *Si Deus te incitat contra me, odoretur ſacrificio*, & cetera. Sed potiùs diceret: Mitte unum de tuis qui congrediatur mecum ſingulari certamine, & probet me reum tibi eſſe, ſi occiderit. aut certè: Iube ferrum vel aquas calefieri, quas manibus inlæſus attrectem. aut: Conſtitue cruces, ad quas ſtans immobilis perſeverem.

II. Cùm autem nihil tale lex divina vel etiam humana ſanxerit, & vani homines nominent iſta judicium Dei; unde probari poteſt judicium eſſe Dei, quod Deus nunquam præcepit, nunquam voluit, nunquam denique ſanctorum & quorumlibet fidelium exemplis introductum monſtratur. Quaſi omnipotens Deus animoſitatibus vel adinventionibus hominum ſervire debeat, aut ipſe ſibi contraria agat; ut
Matth. 22. qui in Lege & in Evangelio præcepit ut diligat homo proximum ſuum ſicut ſeipſum, iterum, ac ſi voluntate mutata, cùm cœperint homines contendere inter ſe de rebus inſenſibilibus, (de parte videlicet agelli, aut etiam de toto agro; vel ſi ſint plures agri, aut ſi contentio fuerit de

brutis animantibus, cavallis, porcíſve, vel undecunque litigaverint homines cupiditate permoti. quod utique forenſium eſt, non religioſorum.) invocatur Dominus oſtendit juſtitiam temporalem, vel potiùs viliſſimam; quæ nec propriè dicitur juſtitia, quia nullus inde fit juſtus; & cùm ſtat unus adversùs alterum, vir ſcilicet adversùs proximum ſuum, quem certè ſicut ſeipſum diligere debet, agente Domino conruat unus coram altero, & quem per ſanctam legem diligi juſſerat, per legem cupiditatis occidi aut proſterni à proximo faciat. Nempe Apoſtolus oſtendit eſſe legem peccati, & legem carnis, & legem mortis, ex quibus iſta ſunt contraria legi ſpiritus, & legi vitæ. Nam hi qui ſpiritu Dei aguntur, & idcirco ſunt filij Dei, audiunt Apoſtolum docentem: *Iam quidem omnino delictum eſt quòd judicia habetis inter vos? Quare non magis injuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini?* Rom. 7. 8. 1. Cor. 6.

III. Neque hoc dicimus, quaſi judicia inter homines neceſſaria non ſint. Non ſolùm autem neceſſaria, verùm etiam bona ſunt; ſed illa de quibus Dominus Salomoni loquitur: *Quia poſtulaſti*, inquit, *tibi ſapientiam ad diſcernendum judicium, ecce feci tibi ſecundùm ſermones tuos, & dedi tibi cor ſapiens, & intelligens.* 3. Reg. 3. Et in alio loco: *Multitudo ſapientium, ſanitas eſt orbis terrarum; & Rex ſapiens, populi ſtabilimentum eſt.* Sapient. 6. Et iterum: *Melior eſt ſapientia quàm vires, & vir prudens magis quàm fortis.* Ibid. *Audite ergo Reges, & intelligite, diſcite judices finium terræ.* Itémque: *Habebo propter hanc* (haud dubium quin propter ſapientiam) *cla-*

ritatem ad turbas, & honorem apud ſeniores juvenis, & acutus inveniar in judicio. De quo
Iob. 31. beatus quoque Iob fatetur dicens: *Si contempſi ſubire judicium cum ſervo meo, & ancilla mea, cùm diſceptarent adversùm me.* Neque enim ſanctus Iob cum ſervis ancilliſque gladiis aut fuſtibus confligebat; cùm ſciret æquitatem non cædibus, ſed ſapientia & miſericordia componendam, quæ per ſeipſam loquitur dicens: *Meum eſt conſilium, & æquitas, mea eſt*
Proverb. 8. *prudentia, mea eſt fortitudo. Per me Reges regnant, & legum conditores juſta decernunt. Per me principes imperant, & potentes decernunt juſtitiam.* Hinc autem æterna Dei ſapientia indubitanti fide quærenda eſt, precibus & lectionibus aſſiduis obtinenda eſt, Apoſtolo Ia-
Iacob. 1. cobo proteſtante: *Si quis*, inquit, *veſtrûm indiget ſapientia, poſtulet à Deo qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei. Poſtulet autem in fide nihil hæſitans.* Quòd verò inſtanti lectione ſit eadem ſapientia perquirenda, ita Dominus Ioſuë conteſtans oſtendit:
Ioſuë 1. *Confortare igitur, & eſto robuſtus valde, ut cuſtodias & facias omnem legem quam præcepit tibi Moyſes ſervus meus. Ne declines ab ea ad dexteram, vel ad ſiniſtram, ut intelligas cuncta quæ agis. Non recedat volumen legis hujus de ore tuo: ſed meditaberis in eo diebus ac noctibus, ut cuſtodias & facias omnia quæ ſcripta ſunt in eo.*

IV. Neque putandum eſt, quòd aut in iſtis bellis domeſticis, aut in inſidiis latronum, aut quibuſlibet rixis civilibus ſive domeſticis cadat homo, niſi Deo tradente in manus proximi ſui; ſicut ipſe per Prophetam adversùm malos paſtores

ſtores loquitur, dicens: *Et paſtores eorum non parcebant eis, & ego non parcam ultrà ſuper habitantes terram, dicit Dominus. Ecce ego tradam homines, unumquemque in manu proximi ſui, & in manu Regis ſui; & concident terram, & non eruam de manu eorum. & paſcam pecus occiſionis propter hoc, ô pauperes gregis.* Sed & illud in hac ſententia notandum eſt, quòd electi dicantur pecora occiſionis, ſicut & Apoſtolus de pſalmo ſumens teſtimonium dicit: *Quia propter te mortificamur tota die, æſtimati ſumus ut oves occiſionis.* Et in lege præceptum eſt: *Qui percuſſerit hominem, volens occidere, morte moriatur. Qui autem non eſt inſidiatus, ſed Deus illum tradidit in manu ejus; conſtituam tibi locum quò fugere debeat.*

Zach. 11. *Pſal.* 43. *Rom.* 8. *Exod.* 21.

V. Tota namque fide credere debemus, quòd nihil fiat in mundo, niſi Deo aut diſpenſante, aut permittente; cùm & capilli capitis fidelium omnes numerati ſint, & unus ex duobus aut quinque paſſeribus non cadat in terram ſine Deo, & ſicut quidam ſanctorum ait, *nec folium de arbore ſine nutu Dei decidat.* Tamen quia notiſſimum eſt bonos à malis interfici, nunquam autem malos à bonis, niſi in bellis publicis & legalibus judiciis, pertinet hoc ad occulta judicia Dei, quæ ſunt ſicut abyſſus multa, nec eſt datum hominibus noſſe cur omnipotens ita permittat fieri. Solere autem juſtos ab iniquis interfici teſtatur & David, ſuper Abner interitu, dicens: *Nequaquam ut mori ſolent ignavi, mortuus eſt Abner, ſed ſicut ſolent cadere coram filiis iniquitatis, corruit.* Sed, ut diximus, nulli hæc inveſtigare conceſſum eſt, quando & ipſe

Matth. 10. *Auguſt. in Matth. ſerm.* 6. *Pſal.* 35. 2. *Reg.* 3.

Paulus, ad tertium cœlum raptus, & iterum in
Rom. 11. paradiſo admirans, exclamet, dicens incomprehenſibilia eſſe judicia Dei & inveſtigabiles vias ejus. *Quis enim cognovit ſenſum Domini? aut quis conſiliarius ejus fuit?*

VI. Hæc piè humilitérque conſiderantibus apparet non poſſe cædibus, ferro, vel aqua, occultas & latentes res inveniri. Nam ſi poſſent, ubi eſſent occulta Dei judicia? Deberet ergo inter catholicos & hæreticos tali examine veritas indagari, ſicut quidam ſuperbus ac ſtultus hæreticus Gundobadus Burgundionum Rex tentabat expetere à beato Avito, egregio & orthodoxo prædicatore, qui ejus veſaniam ſapientiſſimè laudabilitérque repreſſit, atque redarguit. Quòd ſi talibus adinventionibus, ut ſæpe diximus, valerent latentes culpæ inveniri, nec ſapientia, nec ſapientes, neque judices, neque magiſtri eſſent neceſſarij. Sed quia veriſſimum eſt quod de Deo dicitur, *Apud ipſum eſt fortitu-*
Iob 12. *do & ſapientia, ipſe novit & decipientem & eum qui decipitur;* ab ipſo & ſecundùm ipſum quærenda eſt rerum & judiciorum veritas. Iam nunc ponendæ ſunt ipſæ divinæ ſententiæ, & perſpiciendum in eis quales auctor earum velit eſſe, vel quid, aut qualiter agere debeant reconciliati populus adquiſitionis, filij reſurrectionis, oves ſummi paſtoris, & erga ſe invicem & erga lupos ac beſtias inſidiantes.

SEQVVNTVR SENTENTIÆ.

Luc. 2. » Gloria in excelſis Deo, & in terra pax homi-
» nibus bonæ voluntatis.

Quando ſtant duo altrinſecus parati ad mu-

tuam cædem, non eſt eis hæc bona voluntas; & ideo angeli pacis non adſunt illis æterna gaudia offerentes.

Pax multa diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum. *Pſal.* 118.

A quibus pax multa ſcandalum non excludit, necdum habent plenitudinem legis, quæ caritas eſt.

Beati mites: quoniam ipſi poſſidebunt terram. *Matth.* 5.

Forſitan dicturi ſunt contentioſi, ad poſſidendam terram viventium manſuetudinem eſſe neceſſariam; ad defendendam autem terram morientium, fraternam congreſſionem. Sed audiant Apoſtolum dicentem: *Nos talem conſuetudinem non habemus, neque Eccleſia Chriſti.* 1. *Cor.* 11.

Beati miſericordes: quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Beati pacifici: quoniam filij Dei vocabuntur. *Matth.* 5.

Non offertur æterna miſericordia & honor filiorum Dei immiſericordibus, & pacem diſrumpentibus, ſed facientibus.

Audiſtis quia dictum eſt antiquis: Non occides. Qui autem occiderit, reus erit judicio. Ego autem dico vobis, quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio. Qui autem dixerit fratri ſuo *Racha*, reus erit conſilij. Qui autem dixerit *Fatue*, reus erit gehennæ ignis &c. Audiſtis quia dictum eſt: Oculum pro oculo, & dentem pro dente. Ego autem dico vobis, non reſiſtere malo; ſed ſi quis te percuſſerit in dextera maxilla tua, præbe illi & alteram. Et ei qui vult tecum judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium, & reliqua. *Matth.* 5.

Antiquo populo præceptum, ut qualem quis alteri maculam inflixiſſet, talem ſuſtinere compelleretur; novo autem, nullum malum inferre, ſed illatum æquanimiter tolerare. Qui ergo non ſolùm non reſiſtit, ſed etiam modum talionis ſupergrediens excedit, nec ad antiquum populum pertinet[1], nec ad novum. Quos jubemur diligere, non permittimur nocentes lædere.

Tribus modis peccatur, cogitatione, locutione, & actione. Patet ergo in cogitatione radicem eſſe malorum, fructus autem in operatione. Et conſequenter veteri populo fructus malorum vetantur, in novo verò radices extirpare jubemur. ideóque apud illos homicidium in reatu erat; apud nos autem ira occulta, & ſermo injurioſus. Quapropter qui mentem non purgat à furore, nec manus compeſcit à cæde, nec cum antiquis legi ſubditus eſt, nec cum novis evangelicæ gratiæ libertate donatus.

Matth. 5. » Audiſtis quia dictum eſt: Diliges proximum » tuum, & odies inimicum tuum. Ego autem dico vobis: Diligite inimicos veſtros, benefacite » his qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos; ut ſitis filij patris » veſtri, qui in cœlis eſt, qui ſolem ſuuum oriri » facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & injuſtos. Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne & » Publicani hoc faciunt? Et ſi ſalutaveritis fratres veſtros tantùm, quid ampliùs facitis? Nonne Ethnici hoc faciunt? Eſtote ergo vos perfecti, ſicut & Pater veſter cœleſtis perfectus eſt.

Matth. 6. » Si enim dimiſeritis hominibus peccata eorum,

dimittet & vobis Pater veſter cœleſtis delicta «
veſtra. Si autem non dimiſeritis hominibus, «
nec Pater veſter dimittet peccata veſtra. Om- «
nia ergo quæcunque vultis ut faciant vobis ho- «
mines, & vos facite eis. Hæc eſt enim lex & «
Prophetæ. «

Nullo modo quis poteſt filius Dei eſſe, niſi imitetur. Qui ergo non imitando, à tanta nobilitate degenerat, non veraciter ſed falsò dicit: *Pater noſter, qui es in cœlis.* Et ideo non tantùm crudelitate, ſed & falſitate damnatur. Si non intrabimus in regnum cœlorum, niſi abundaverit juſtitia noſtra pluſquam Scribarum & Phariſæorum; quantò magis niſi abundaverit pluſquam Publicanorum & Ethnicorum? *Matth. 5.*

Qui perfectionem remunerat, nihil corruptioni niſi damnationem reſervat. Conſidera, ô amator rerum periturarum, & neglector tui, quia alij in te peccanti potes dimittere, tibimetipſi non potes. Et quia ad tam grave malum nullum majus remedium invenitur, quàm vt dimittas quæ potes, ut dimittantur tibi quæ committere vales, delere non potes.

Qui amat patrem aut matrem pluſquàm me, « *Matth. 10.*
non eſt me dignus; & qui amat filium aut filiam «
ſuper me, non eſt me dignus. «

Si ille qui patrem matrémve plus amat quàm Deum, non eo eſt dignus; quantò magis erit indignus, ſi plus amaverit terram, vel porcum? Ampliùs enim hæc amare convincitur, qui pro talibus caritatem, quæ Deus eſt, offendere non veretur.

Amen dico vobis. Niſi converſi fueritis, & « *Matth. 18.*
efficiamini ſicut parvuli, non intrabitis in re- «
gnum cœlorum. «

Hujus præcepti negligentiam cruciatus inremediabilis & infinitus ſequetur. Porta regni cœleſtis anguſta eſt: quæ parvulos capit, ſed enormes excludit. Qui ergo ſtat paratus ad cædem, dum non ſimplicitate parvulorum humilis, ſed gigantea oſtentatione vult videri terribilis, ab hujus ingreſſu omnino reicitur.

Feſtina implere, dum manus & pedes ſolutos habes; quia venient dies de quibus dices, *Non mihi placent*; ubi ligatis pedibus & manibus mitteris in tenebras exteriores, id eſt, fugiendi operandique licentia ſubtrahetur.

Matth. 18. » Domine, quoties peccaverit in me frater » meus, & dimittam ei? uſque ſepties? Dicit illi » Ieſus: Non dico tibi uſque ſepties, ſed uſque » ſeptuagies ſepties.

Matth. 18. » Serve nequam, omne debitum dimiſi tibi, » quoniam rogaſti me uſque. Sic & Pater meus » cœleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis unuſ- » quiſque fratri ſuo de cordibus veſtris. Converte » gladium tuum in locum ſuum. Omnes enim » qui acceperint gladium, gladio peribunt. Ha- » bete inter vos ſalem, & pacem habete inter » vos.

• Quoniam grave malum eſt peccanti fratri de corde non ignoſcere. Quo fit ut olim per pœnitentiam dimiſſa peccata, revocentur ad vindictam.

Quantò melior eſt anima corpore, tantò pejor eſt gladius, quo anima in æternum perimitur, quàm quo corpus ad tempus occiditur.

Sicut pulmentum quodlibet abſque ſale non eſt aptum & utile; ſic omnis virtus, etiam ipſa fides, non valet ad ſalutem hominis ſine pace.

Quis horum trium videtur tibi proximus « *Luc.10.*
fuiſſe illi qui incidit in latrones? Et ille dixit: «
Qui fecit miſericordiam in illum. Si filij Abra- «
hæ eſtis, opera Abrahæ facite. Nunc autem « *Ioan.8.*
quæritis me interficere, hominem, qui vera lo- «
cutus ſum vobis, quæ audivi à Deo. Hoc Abra- «
ham non fecit. Vos facitis opera patris veſtri. «
Oves meæ vocem meam audiunt, & ego co- « *Ioan.10.*
gnoſco eas, & ſequuntur me. «

Si Sacerdos & Levita, qui vulnerato à latronibus plagas non impoſuerunt, ſed quia non profuerunt, proximi non fuerunt; quantò magis illi qui plagas infligunt, proximi non ſunt. Qui ergo non impertiendo miſericordiam à proximitate ſe alienum facit, alienus eſt & à medicamento quod vulnerato jacenti cœleſtis Samaritanus clementer infudit.

Qui domeſticum fidei occidere quærit, non eſt filius Abrahæ, quia hoc Abraham non fecit. Facit autem opera patris, id eſt, diaboli, qui ab initio homicida erat. Qui ſummè bonum paſtorem ſequuntur, oves ſunt; qui autem in membris ſuis illum inſequuntur, lupi ſunt. *Ioa. 8.*

Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur; & ubi « *Ioan.12.*
ſum ego, illic & miniſter meus erit. «

Si qui miniſtrat, ſequitur; qui adverſatur, inſequitur.

Mandatum novum do vobis, ut diligatis in- « *Ioan.13.*
vicem; ſicut dilexi vos, ut & vos diligatis invi- «
cem. In hoc cognoſcent omnes quia mei diſci- «
puli eſtis, ſi dilectionem habueritis adinvicem. «
Non pro his autem rogo tantùm, ſed pro eis «
qui credituri ſunt per verbum eorum in me, ut «
omnes unum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego «

„ in te, ut & ipſi in nobis unum ſint, ut mundus
Iacob. 1. „ credat quia tu me miſiſti. Sit autem omnis ho-
„ mo velox ad audiendum, tardus autem ad lo-
„ quendum, & tardus ad iram. Ira enim viri iu-
„ ſtitiam Dei non operatur.

Si dilectione cognoſcuntur diſcipuli Domini, rixis & contentionibus cognoſcuntur diſcipuli diaboli.

Si unitas trahit mundum ad fidem, diſſenſio impellit mundum ad perfidiam.

„ Quòd ſi zelum amarum habetis, & conten-
Iacob. 3. „ tiones in cordibus veſtris, nolite gloriari, &
„ mendaces eſſe adversùs veritatem. Non eſt iſta
„ ſapientia deſurſum deſcendens, ſed terrena,
„ animalis, diabolica. Vbi enim zelus & conten-
„ tio, ibi inconſtantia, & omne opus pravum.

2. Tim. 2. Et Paulus Apoſtolus ait, *Noli verbis contendere, ad nihil enim utile eſt, niſi ad ſubverſionem audientium*, de hac ſapientia, quæ non eſt deſurſum, ſed terrena, atque diabolica ſit. Et illud quod beatus Paulus inſinuat, dicens: *Prophana autem & inania loqui devita. Multùm enim proficiunt ad impietatem, & ſermo eorum ut cancer ſerpit.*

Si ergo contentio cordium mendaces oſtendit adversùs veritatem, & contentio verborum ſubvertit audientes; quantò magis contentio manuum & armorum?

Rom. 2. Non unum opus pravum, aut pars operum, ſed omne opus; ſicut & Paulus oſtendit: *His autem qui ex contentione, & qui non adquieſcunt veritati, credunt autem iniquitati, ira, & indignatio, tribulatio, & anguſtia, in omnem animam hominis operantis malum.*

Digitized by Google

Quæ autem deſurſum eſt ſapientia, primùm « *Iacob.* 3.
quidem pudica eſt, deinde pacifica, modeſta, «
ſuadibilis, bonis conſentiens, plena miſericor- «
diæ, & fructibus bonis, judicans ſine ſimula- «
tione. Fructus autem juſtitiæ in pace ſeminatur «
facientibus pacem. «

Perpende, ô Iudex, quia illa ſapientia quæ judicat ſine ſimulatione, dolo, & fraude, pacifica eſt, & plena miſericordiæ.

Vnde bella & lites in vobis? Nonne hinc? ex « *Iacob.* 4.
concupiſcentiis veſtris, quæ militant in mem- «
bris veſtris? Concupiſcitis, & non habetis: «
occiditis, & zelatis; non poteſtis adipiſci: liti- «
gatis, & belligeratis, & non habetis, propter «
quod non poſtulaſtis. Petitis, & non accipitis; «
eò quòd malè petatis: ut in concupiſcentiis «
veſtris inſumatis. Adulteri, neſcitis quia ami- «
citia hujuſmodi, inimica eſt Dei. «

Vnde ſint bella & lites, apertè hîc oſtenditur.

Quicunque ergo voluerit amicus eſſe ſeculi « *Iac.* 4. & 5.
huius, inimicus Dei conſtituitur. Agite nunc di- «
vites, plorate ululantes in miſeriis quæ adve- «
nient vobis. «

Cùm non dicat, *Quicunque eſt*, ſed *Quicunque voluerit amicus eſſe ſeculi hujus*, patenter oſtendit quia eodem modo quo Dominus adulterum eſſe pronuntiat in Evangelio, *qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo*, etiamſi ad expletionem operis nefarij non pervenerit, quicunque vult amicus eſſe ſeculi hujus, jam adulter eſt, etiamſi non pervenerit ad honores & divitias ſeculi, ſicut & Apoſtolus Paulus non *Qui ſiunt*, inquit, ſed *Qui volunt divites fieri*, *inci-*

Matth. 5.

1. *Timoth.* 5.

dunt in tentationem & laqueum diaboli, ac per hoc efficiuntur inimici Dei.

1. Petr. 3. „ Melius eſt enim bene facientes (ſi velit vo- » luntas Dei) pati, quàm malè facientes.

Hæc ſententia demonſtrat & benefacientes mala hujus ſeculi pati, non autem, ut plerique æſtimant, ſolos mala facientes.

1. Pet. 4. „ Eſtote itaque prudentes, & vigilate in ora- » tionibus. Ante omnia, mutuam in vobiſmet- » ipſis caritatem continuam habentes: quia
2. Petr. 1. » caritas operit multitudinem peccatorum. Vos « autem curam omnem ſubinferentes, miniſtrate » in fide veſtra virtutem, in virtute autem ſcien- » tiam, in ſcientia autem abſtinentiam, in abſti- » nentia autem patientiam, in patientia autem » pietatem, in pietate autem amorem fraternita- » tis, in amore autem fraternitatis caritatem.

Non habet continuam caritatem qui adverſus proximum conſurgit ad congrediendum. Sed & hoc notandum, quia ſi caritas operit multitudinem peccatorum, rixæ & contentiones cumulant copiam flagitiorum.

Ibid. „ Hæc enim omnia ſi vobiſcum adſint & ſupe- „ rent, non vacuos nec ſine fructu vos conſti- „ tuent in Domini noſtri Ieſu Chriſti cognitio- „ nem. Cui enim non præſtò ſunt hæc, cœcus eſt, „ & manu tentans, oblivionem accipiens, pur-
Ioan. 3. „ gationem veterum ſuorum delictorum. In hoc „ manifeſti ſunt filij Dei, & filij diaboli. Omnis „ qui non eſt juſtus, non eſt de Deo; & qui non „ diligit fratrem ſuum: quoniam hæc eſt annun- „ tiatio, quam audiſtis ab initio, ut diligamus al- „ terutrum. Non ſicut Cain, qui ex maligno erat, „ & occidit fratrem ſuum. Et propter quid occi-

Digitized by Google

dit eum? Quoniam opera ejus maligna erant; «
fratris autem ejus juſta. Nolite mirari, fratres, «
ſi odit vos mundus. Nos ſcimus quoniam tranſ- «
lati ſumus de morte in vitam, quoniam dili- «
gimus fratres. Qui non diligit fratrem ſuum, «
homicida eſt. Et ſcitis quoniam omnis homici- «
da non habet vitam æternam in ſe manentem. «
In hoc cognovimus caritatem Dei, quoniam il- «
le pro nobis animam ſuam poſuit, & nos debe- «
mus pro fratribus ponere. «

Apertè hîc oſtendit Apoſtolus, quia cui hæ virtutes adſunt, non eſt infructuoſus, & vacuus; cui verò non adſunt, cœcus eſt, & in tenebris ambulans.

Benedicite perſequentibus vos; benedicite, « *Rom. 12.*
& nolite maledicere. Gaudete cum gaudenti- «
bus, flete cum flentibus. Id ipſum invicem ſen- «
tientes, non alta ſapientes, ſed humilibus con- «
ſentientes. Nolite eſſe prudentes apud voſmet- «
ipſos, nulli malum pro malo reddentes; provi- «
dentes bona, non tantùm coram Deo, ſed «
etiam coram omnibus hominibus ſi fieri po- «
teſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus homini- «
bus pacem habentes. non voſmetipſos defen- «
dentes, cariſſimi, ſed date locum iræ. Scriptum « *Heb. 2.*
eſt enim: Mihi vindictam, ego retribuam, dicit «
Dominus. Sed ſi eſurierit inimicus tuus, ciba «
illum: ſi ſitit, potum da illi. Hoc enim faciens, «
carbones ignis congeres ſuper caput ejus. Noli «
vinci à malo, ſed vince in bono malum. Dili- « *Math. 19. & 22.*
ges proximum tuum tanquam teipſum. Dile- « *Rom. 13.*
ctio proximi malum non operatur. Plenitudo «
ergo legis eſt dilectio. «

Non ſolùm perſequi perſequentes non de- «

bemus, ſed neque maledicere, ſed è contrario, ex corde benedicere.

Matth. 18. Væ mundo ab ſcandalis. Magna cœcitas & profunda miſeria! Nondum cognovimus proximum nobis malum feciſſe; & noſtro malo conamur eum qui fortè innocens eſt, malefactorem oſtendere.

Non ſolùm flentes facere non debemus; ſed è contrario, quoſcunque flentes viderimus, flere cum eis & ipſi debemus.

Rom. 15. » Debemus autem nos firmiores imbecillitatem infirmorum ſuſtinere, & non nobis placere. Vnuſquiſque proximo ſuo placeat in bonum ad ædificationem. Etenim Chriſtus non ſibi *Pſalm. 68.* placuit; ſed ſicut ſcriptum eſt; Improperia improperantium tibi ceciderunt ſuper me. Quæcunque enim ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt; ut per patientiam, & conſolationem ſcripturarum, ſpem habeamus.

Non vis ei in bonum placere, contra quem exerto brachio gladium vibrans, aut mataram tenens, ſtas paratus ad cædendum tam atrociter, ut omni virtute nudatus in terram proſternatur, & ſe reum fateatur, etiamſi non ſit.

Rom. 15. » Deus autem patientiæ & ſolatij det vobis idipſum ſapere in alterutrum ſecundùm Ieſum Chriſtum, ut unanimes uno ore honorificetis Deum & Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti. Propter quod ſuſcipite invicem, ſicut & Chriſtus ſuſcepit vos in honorem Dei.

Vbi contraria ſibi homines ore, id eſt, verbis, opponunt contentionibus, ibi unanimitas animorum eſſe non poteſt, ac per hoc à talibus non honorificatur Deus, ſed ſemper inhonoratur.

Caritas patiens eſt, benigna eſt. Caritas non « *1. Cor. 13.*
æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non «
eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non ir- «
ritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper «
iniquitatem, congaudet autem veritati, omnia «
ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſu- «
ſtinet, caritas nunquam excidit. «

Si urgente caritate Chriſti congruentes & contemperati eſſe debemus proximis, penſandum eſt qui ſurget ad rixas & diſſenſiones. *Servum certè Domini non oportet litigare, ſed manſuetum eſſe ad omnes, docibilem, patientem, cum modeſtia corripientem eos qui reſiſtunt.* *2. Tim. 2.*

Patiens eſt, & benigna: quia quos per patientiam tolerat, per benignitatem amat. Et ſi is qui tolerat, nec tamen diligit, non exercet opus caritatis; quantò magis qui nec tolerat. Si caritas non irritat, ad iraſcendum non concitatur, neque gaudet ſuper iniquitate; penſandum omnino eſt, quàm longè à caritate ſint, qui ſe adversùs invicem provocantes, pro terrena cupiditate confligunt. Caritas non excidit: quia ſemper eſt in profectu, nunquam autem venit in defectu.

Sive enim mente excedimus, Deo; ſive ſo- « *2. Cor. 5.*
brij ſumus, vobis. Caritas enim Chriſti urget «
nos; æſtimantes hoc, quoniam ſi unus pro om- «
nibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt; «
& pro omnibus mortuus eſt; ut & qui vivant, «
jam non ſibi vivant, ſed ei qui pro ipſis mor- «
tuus eſt & reſurrexit. «

Ij pro quibus Chriſtus mortuus eſt, non ſibi debent vivere, ſed Chriſto. Qui autem Chriſto vivit, nullo modo vult lædere proximum.

Quapropter quærendum eſt, ille qui paratur ad lædendum proximum, occidendo, aut cædibus proſternendo, cui vivit, ſibi, an diabolo, cùm certum ſit eum Chriſto non vivere.

1. Corin. 13. " Fratres, gaudete, perfecti eſtote, exhortamini, idem ſapite, pacem habete; & Deus dilectionis & pacis erit vobiſcum. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blaſphemia tollatur à vobis, cum omni malitia. Eſtote autem invicem benigni, miſericordes, donantes invicem, ſicut & Deus donavit nobis. *Ephes. 4.*

Perfectorum eſt idem, id eſt, unum, non diverſa & adverſa ſapere, & idcirco pacem habere. Qui autem contraria agunt rixando & litigando, perpendant utrum Deus pacis cum illis ſit. Et cùm certum ſit Deum non habentem, qui vita eſt animarum, mortuum eſſe; proculdubio colligitur mortuorum eſſe mortificare, proximum velle non vivere.

" Eſtote ergo imitatores Dei, ſicut filij cariſſimi; & ambulate in dilectione, ſicut Chriſtus dilexit nos. Non eſt nobis conluctatio adversùs carnem & ſanguinem, ſed adversùs principes & poteſtates, adversùs mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritalia nequitiæ in cœleſtibus. *Epheſ. 5.* *Eph. 6.*

Hæc ſententia, regula eſt Chriſtianorum, & tam aperta, ut quilibet in ea velut in ſpeculo ſe valeat conſiderare.

Philipp. 4. " Fratres, quæcunque ſunt vera, quæcunque pudica, quæcunque juſta, quæcunque ſancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, ſi qua virtus, ſi qua laus diſciplinæ, hæc cogi-

tate. Quæ & didiciſtis, & accepiſtis, & audi- «
ſtis, & vidiſtis in me, hæc agite; & Deus pacis «
erit vobiſcum. «

Quicunque vult Deum pacis ſecum habere, templum videlicet ejus eſſe, iſta agat quæ hæc ſententia docet, ut glorificet & portet Deum in corpore ſuo. Quia qui Deum non portat ad vitam ſuam, portabit inimicum velit nolit ad mortem ſuam.

Rogamus vos, fratres, corripite inquietos, « *Theſſ. 5.*
conſolamini puſillanimes, ſuſcipite infirmos, «
patientes eſtote ad omnes. Videte ne quis ma- «
lum pro malo alicui reddat; ſed ſemper quod «
bonum eſt ſectamini in invicem, & in omnes. «
Semper gaudete. Sine intermiſſione orate. In «
omnibus gratias agite. Hæc enim voluntas Dei «
eſt in Chriſto Ieſu in omnibus vobis. «

Et hæc ſententia, regula eſt Chriſtianitatis. Sed valde notandum quòd jubet hominem patientem eſſe ad omnes, non ad amicos tantùm. Patientia enim maximè ad inimicos eſt neceſſaria.

Vidi ſubtus altare animas interfectorum « *Apocal. 6.*
propter verbum Dei, & propter teſtimonium «
quod habebant, & clamabant voce magna di- «
centes : Vſquequo Dominus ſanctus & verus «
non judicas & vindicas ſanguinem noſtrum de «
his qui habitant ſuper terram ? Et datæ ſunt eis «
ſingulæ ſtolæ albæ, & dictum eſt illis ut re- «
quieſcerent adhuc modicum tempus, donec «
impleantur conſervi eorum, & fratres eorum, «
qui interficiendi ſunt, ſicut & illi. «

Hæc ſententia docet tempus vindictæ fidelium non eſſe in præſenti. Nam ſi ſancti pro fi-

de paſſi quærunt vindictam de perſecutoribus; de quibus utique vindicandi ſunt, & non impetrant; quomodo iſti, de quibus agimus, quotienſcunque iraſcuntur proximis, & ad contentionem manuum proſiliunt, putant ſibi Deum famulari, & amariſſimis ſuis motibus deſervire.

Apocal. 18. „ Væ, civitas illa magna Babylon, civitas illa
„ fortis, quoniam una hora venit judicium tuum.

Si una hora venturum eſt judicium Babylonis, quomodo cives ejus tam frequenter pro ſe Deum æſtimant judicare? Hæc ſententia demonſtrat occulta eſſe judicia Dei, & impenetrabilia. Vnde conſtat ſtultam & ſuperbam eſſe præſumptionem eorum qui putant impenetrabilia judicia Dei bellis & cædibus liquidò puplicari.

Geneſ. 9. „ Sanguinem enim animarum veſtrarum re-
„ quiram de manu cunctarum beſtiarum, & de
„ manu hominis, de manu viri & fratris ejus re-
„ quiram animam hominis. Quicunque effuderit
„ humanum ſanguinem, fundetur ſanguis il-
„ lius. ad imaginem quippe Dei factus eſt homo.

Hæc prima lex, à Deo data hominibus, prohibet attentiſſimè humanum ſanguinem fundere.

Non omnis qui hominem occiderit, corporaliter occidetur. Sed ſecundùm illud accipiendum eſt quod Dominus in Evangelio dicit: *Omnis enim qui gladium acceperit, peribit.* (Matth. 26.) Et Apoſtolus ait: (1. Ioa. 3.) *Quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in ſe manentem.* Quare autem hunc reatum tanta pœna ſequatur, hæc cauſa eſt, quoniam ad imaginem Dei factus eſt homo.

Abun-

Abundant tabernacula prædonum, & auda- « *Iob.* 12.
ćter provocant Deum, cùm ipſe dederit omnia «
in manu eorum. Quare ergo impij vivunt, « *Iob.* 21.
ſublimati ſunt, confortatíque divitiis? Semen «
eorum permanet coram eis, propinquorum «
turba & nepotum in conſpećtu eorum. Domus «
eorum ſecuræ ſunt, & pacatæ, & non eſt virga «
Dei ſuper eos. Bos eorum concepit, & non «
abortivit; vacca peperit, & non eſt privata fœ- «
tu ſuo. Egrediuntur quaſi greges parvuli eo- «
rum, & infantes eorum exultant luſibus. Te- «
nent tympanum, & citharam, & gaudent ad ſo- «
nitum organi. Ducunt in bonis dies ſuos, & in «
punćto ad inferna deſcendunt. «

Hæc ſententia indicat temporalem eſſe malorum felicitatem. Et idcirco errant qui putant ſingulis hîc retribui quod merentur.

Si habes brachium ſicut Deus, & ſi voce ſimi- « *Iob.* 40.
li tonas? Circumda tibi decorem, & in ſublime «
erigere, & eſto glorioſus, & ſpecioſis induere «
veſtibus. Diſperge ſuperbos in furore tuo, & «
reſpiciens omnem arrogantem humilia. Reſpi- «
ce cunćtos ſuperbos, & confunde eos, & con- «
tere impios in loco ſuo. Abſconde eos in pulve- «
rem ſimul, & facies eorum demerge in fo- «
veam. Et ego confitebor quòd ſalvare te poſſit «
dextera tua. «

Qui conflićtibus & congreſſionibus merita hominum ſe putant poſſe invenire, habeant brachium ſicut Deus, & in voce ſimili tonent, circumdent ſibi decorem, & in ſublime erigantur, ſíntque glorioſi. & tunc poterunt ſibi ipſi eſſe ſalvatores; impiorum autem & ſuperborum diſperſores, humiliatores, contritores, & in foveam demerſores.

Pſalm. 43. „ Non enim in arcu meo confidam, neque gla-
„ dius meus ſalvabit me; quia ſalvaſti nos de ho-
„ ſtibus noſtris, & eos qui oderunt nos confudi-
„ ſti. In Deo laudabimur tota die, & nomen tuum
„ confitebimur in æternum. Veruntamen tu con-
„ fudiſti & projeciſti nos, & non egredieris in
„ exercitibus noſtris. Vertiſti terga noſtra hoſti,
„ & qui oderunt nos diripuerunt ſibi. Dediſti nos
„ quaſi gregem ad vorandum, & in gentibus
„ diſperſiſti nos.

Iſta ſententia inſinuat neminem ſalvum fieri, aut juſtum vel innocentem demonſtrari per armaturam corpoream, ipſum autem Deum non ſemper in hac vita bonis retribuere merita juſtitiæ. Vnde & Paulus, qui bonum certamen certavit, curſum conſummavit, fidem ſervavit, repoſitam ſibi dicit coronam juſtitiæ, non receptam. Nam in præſenti quinquies quadragenas una minùs accepit, ter virgis cæſus, ſemel lapidatus eſt, ter naufragium fecit, & omnia illa pericula quæ ipſe enumerat, ſuſtinuit.

Pſal 78. „ Deus, venerunt gentes in hereditatem tuam,
„ polluerunt templum ſanctum tuum, poſuerunt
„ Hieruſalem in acervum lapidum. Dederunt ca-
„ davera ſervorum tuorum eſcam avium cœlo-
„ rum, carnes ſanctorum tuorum beſtiis terræ.
„ Effuderunt ſanguinem eorum quaſi aquam in
„ circuitu Hieruſalem, & non erat qui ſepeliret.
„ Facti ſumus opprobrium vicinis noſtris, ſub-
„ ſannatio & deriſio his qui in circuitu noſtro
„ ſunt.

Hæc ſententia eadem ipſa demonſtrat quæ & ſuperior.

Quis aſcendet in montem Domini? aut quis « *Pſal.* 23.
ſtabit in loco ſancto ejus? Innocens manibus & « *Pſal.* 14.
mundo corde, qui ingreditur ſine macula, & «
operatur juſtitiam, loquitur veritatem in corde «
ſuo, qui non eſt facilis in lingua ſua, neque fe- «
cit amico ſuo malum, & opprobrium non ſuſti- «
nuit ſuper vicinum ſuum. Qui negligit dam- « *Prov.* 12.
num propter amicum ſuum, juſtus eſt; iter au- «
tem impiorum decipiet eos. Melior eſt patiens « *Prov.* 16.
viro forti; & qui dominatur animo ſuo, expu- «
gnatore urbium. Arma, & gladij in via per- « *Prov.* 22.
verſi. cuſtos autem animæ ſuæ longè recedit ab «
eo. Cùm ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, « *Prov.* 24.
& in ruina ejus ne exultet cor tuum; ne fortè «
videat Dominus, & diſpliceat ei, & auferat ab «
eo iram ſuam. «

Videat bellator fraternus, ſi ſit innocens manibus, mundo corde, & faciat omnia quæ ſequens ſententia enumerat.

Non ſolùm melior, ſed nec bonus vult eſſe, qui per patientiam non dominatur animo ſuo. Qui cum proximo decertat propter animal brutum, nec modicum damnum vult negligere propter Deum.

Erue eos qui ducuntur ad mortem, & qui « *Prov.* 24.
detrahuntur ad interitum liberare ne ceſſes. Si «
dixeris, Vires non ſuppetunt: qui inſpector eſt «
cordis, ipſe intelligit, & ſervatorem animæ »
tuæ nihil fallit, reddétque homini juxta opera «
ſua. Vidi ſub ſole in loco judicij impietatem, « *Eccle.* 3.
& in loco juſtitiæ iniquitatem. Et dixi in corde «
meo: Iuſtum & impium judicabit Deus, & «
tempus rei omnis tunc erit. Verti me ad alia, « *Eccle.* 4.
& vidi calumnias quæ ſub ſole geruntur, & la- «

„ crymas innocentium, & conſolari eos nemi-
„ nem, nec poſſe reſiſtere eorum violentiæ cun-
„ ctorum auxilio deſtitutos.

Non ſolùm debes non ducere ad mortem, verùm etiam eos qui ducuntur eruere, ſi non vis ut reddat tibi Dominus ſecundùm opera tua.

Quando Dominus inter juſtum & impium diſcreverit, tempus omnis rei tunc erit, non modò. quod tempus deſiderans Eccleſia, rogat Dominum, dicens: *Iudica me, Deus, & diſcerne cauſam meam de gente non ſancta.* (Pſal. 42.) Quam rem ſi homines ſaltem juſtificare valuiſſent, non eſſent mala quæ ſequentes ſententiæ enumerant.

(Eccle. 5.) „ Si videris calumnias egenorum, & violenta
„ judicia, & ſubverti juſtitiam in provincia, non
„ mireris ſuper hoc negotio: quia excelſo alius
„ excelſior, & ſuper hos quoque eminentiores
„ ſunt alij.

Excelſus quippe ſuper excelſos hæc reſpicit Deus, qui angelos ſuos ſuper judices & Reges terræ præpoſuit: qui poſſunt utique prohibere injuſtitiam, & magis in terra valere quàm quævis hominum poteſtates. Sed quoniam ſervat in fine judicium & conſummationem mundi, quando matura ſeges fuerit, & meſſores venerint, juſſurus eſt ut ſeparetur triticum & lolium tradatur incendio; ideo nunc expectat, & differt ſententiam, quandiu ager mundi iſtius plenius excolatur.

(Eccle. 7.) „ Iuſtus perit in juſtitia ſua, & impius multo vi-
„ vit tempore in malitia ſua.

Dei in occulto ſapientia eſt & tribulare nunc ſanctos ut recipiant mala in vita ſua, &

peccatores non viſitare pro ſcelere & quaſi ad vindictam reſervare; ut & illis poſſit æterna bona reſtituere, & his mala inferre perpetua.

Melius eſt ſecundùm voluntatem Dei ut juſtus pereat in juſtitia ſua, quàm ut impium occidat propter malitiam illius. Et quia ita fit, ideo provenit quod ſequens ſententia dicit.

« Sunt juſti quibus multa proveniunt, quaſi « *Eccle. 8.*
« opera egerint impiorum; & ſunt impij qui ita «
« ſecuri ſunt, quaſi juſtorum facta habeant. «

Inter ceteras vanitates quæ in mundo vario feruntur eventu, etiam hoc deprehendi, quòd juſtis ea frequenter eveniunt, quæ impiis evenire debuerant, & impij tam feliciter in hoc mundo degunt, ut eos putes eſſe juſtiſſimos.

« Neſcit homo utrum amore an odio dignus ſit; « *Eccle. 9.*
« ſed omnia in futuro ſervantur incerta, eò quòd «
« univerſa æquè eveniant juſto & impio, bono & «
« malo, mundo & immundo, immolanti victi- «
« mas, & ſacrificia contemnenti. Sicut bonus, ſic «
« & peccator; ut perjurus, ita & ille qui verum «
« dejerat. Hoc eſt peſſimum inter omnia quæ ſub «
« ſole fiunt, quia eadem cunctis eveniunt. «

Si omnia futuro ſervantur incerta, mira fatuitas quorundam, qui certaminibus exſecrandis putant ſe de incertis facere certa. *Eccle. 9.*

« Verti me ad aliud; vidíque ſub ſole, nec velo- «
« cium eſſe curſum, nec fortiũ bellum, nec ſapien- «
« tum panem, nec doctorum divitias, nec artifi- «
« cum gratiam, ſed tempus caſúmq; in omnibus. »
« Neſcit homo finem ſuum. Sed ſicut piſces ca- «
« piuntur hamo, & ſicut aves comprehenduntur «
« laqueo, ſic capiuntur homines tempore malo, «
« cùm eis extemplo ſupervenerit. «

Digitized by Google

Hæc ſententia non denegat providentiam ſed docet exitus rerum hominibus eſſe incertos.
Rom. 9. Epiſtola ad Romanos huic loco congruit: quia non volentis, neq; currentis, ſed miſerentis Dei ſit. Quod autem ait, *Non eſt ſapientibus panis*, multorum cotidie probatur exemplo, qui cùm ſapientiſſimi ſint, neceſſariis indigent, & eruditum virum latere in obſcuro, perſecutiones pati, & non ſolùm in populum gratiam non habere, ſed inopia & egeſtate tabeſcere. Hæc autem fiunt, quia incerto ſtatu fluunt omnia, & non eſt in præſenti meritorum retributio, ſed in futuro.

Eccle. 10. „ Eſt malum quod vidi ſub ſole, quaſi per errorem egrediens à facie principis; poſitum ſtultum in dignitate ſublimi, & divites cadere deorſum. Vidi ſervos in equis, & principes ambulantes quaſi ſervos ſuper terram.

Et hanc ergo iniquitatem ſe in ſeculo perſpexiſſe commemorat quòd videatur injuſtum Dei eſſe judicium, & ſive per ignorationem, ſive abſque ejus fieri voluntate, ut vel in mundi poteſtatibus, vel in Eccleſiæ principatu, ſæpe hi qui divites in ſermone ſunt atque ſapientia, divites etiam in operibus bonis, ignobiles ſedeant, & imprudens quiſque in Eccleſia teneat principatum. hoc autem fieri à vultu ejus qui in ſeculo habet poteſtatem, dum potentes quoſque & doctos premat, nec eos in populis apparere permittat; illos verò quos ſcit eſſe imprudentes, in Eccleſiis faciat eſſe majores, ut cœci à cœcis ducantur in foveam.

Hab. 1. „ Quare oſtendiſti mihi iniquitatem, & labo-

rem, videre prædam, & injuſtitiam contra me? «
& factum eſt judicium & contradictio poten- «
tior. Propter hoc lacerata eſt lex, & non perve- «
nit uſque ad finem judicium: quia impius præ- «
valet adversùs juſtum, propterea egreditur «
judicium perverſum. «

Hæc loquuntur neſcientes judicia Dei inveſtigabilia, & profundum divitiarum ſapientię & ſcientiæ ejus, quòd non ita videat Deus, ut videt homo. Homo tantùm præſentia reſpicit, Deus futura & æterna cognoſcit. Communis ad Deum querela ſanctorum eſt, quare contra eos injuſtum judicium fiat, & innoxium in perſecutionibus ſanguinem fundant; ac ſi quando ante tribunal ſteterint judicum ſecularium, judex acceptis muneribus condemnet inſontem, & reum liberet. quod quidem non ſolùm de judicibus ſeculi, ſed interdum de Eccleſiæ quoque principibus dici poteſt, quòd propter munera lacerent legem, & non perducant uſque ad finem judicium, & impius prævaleat adversùs juſtũ, & magis in judicio peccatum divitis quàm pauperis veritas defendatur, unde querimonia eſt judicium exire perverſum. Non debemus ſuper hac rerum inæquitate turbari, videntes & in principio mundi ab impio Cain interfectum Abel juſtum, & poſtea exulante Iacob regnare in domo patris Eſaü. Ægyptij luto & latere affligunt filios Iſraël.

Quare non reſpicis ſuper iniqua agentes, & «Hab. 1.
taces devorante impio juſtiorem ſe? Et facies «
homines quaſi piſces maris, & quaſi reptile non «
habens principem. «

• Dominus noſter ſciens clementiæ ſuæ pon-

dera atque menſuras, interdum non exaudit clamantem, ut eum probet, & magis provocet ad rogandum, & quaſi igne excoctum, juſtiorem & puriorem faciat. Quod intelligens Apoſtolus, *ſecundùm id quòd miſericordiam conſecutus à Domino*, ait, *non deficimus*; & benedicit Deum in omni tempore, & ſcit quia qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit.

2. Cor. 4. Matth. 10. & 24.

Mich. 4. „ De Sion egredietur lex, & verbum Domi- „ ni de Hieruſalem, & judicabit inter populos „ multos, & corripiet gentes fortes uſque in lon- „ ginquum, & conflabunt gladios ſuos in vome- „ res, & haſtas ſuas in ligones, non ſumet gens „ adversùs gentem gladium, & non diſcent ultrà

Pſal. 45. „ belligerare. Venite & videte opera Domini, „ quæ poſuit prodigia ſuper terram, auferens bel- „ la uſque ad finem terræ. Arcum conteret, & „ confringet arma, & ſcuta comburet igni.

Heu, proh dolor! jam in multis gentibus factum eſt, ut bellandi ſtudio ceſſante, agriculturæ operam dent, propter quam etiam arma in utenſilia verſa ſunt; & adhuc Burgundionibus neceſſe eſt, propter aſſidua domeſtica bella, ut falces, ligones, ac vomeres conflentur in gladios.

Pſalm. 45. & 72. „ Vacate & videte quoniam ego ſum Deus. „ Mei autem penè vacillaverunt pedes, penè ef- „ fuſi ſunt greſſus mei. Quia æmulatus ſum con- „ tra iniquos, pacem peccatorum videns, quòd „ non recogitaverint de morte ſua, & firmata ſint „ veſtibula eorum. In labore hominum non ſunt, „ & cum hominibus non flagellabuntur. Idcirco „ nutriti ſunt ad ſuperbiam, circumdederunt ini- „ quitatem ſibi, proceſſerunt à pinguedine oculi

eorum, tranſierunt cogitationes cordis, inriſe- »
runt, & locuti ſunt in malitia, calumniam de »
excelſo loquentes. »

Quæ & iſta ſententia dicit, etiam corporaliter ex parte facta fuiſſent, ſi Burgundiones adquieviſſent.

Digitized by Google

INDEX.

A

ABBATES taxantur qui abutuntur rebus eccleſiaſticis. 298
Abraham fuit Chriſtianus. 188
Abſolutio diſcedendi. 99
Acephali hæretici. 37
Adalardus Abbas, magnæ vir auctoritatis in aula Ludovici Pij. 98 269. 272
Adoptio eſt eorum qui ex aliena familia ſunt. 26
Adoratio imaginum impia. 222. *& ſeqq.*
Adulter non quærit fructum prolis, ſed ut impleat libidinem. 217
Adulterium eſt, aliquem hominem amare præ Chriſto. 232
Æquitas, non cædibus, ſed ſapientia & miſericordia, componenda eſt. 304
Afri genus ducunt ex Abraham. 90
Agareni, id eſt, Sarraceni. 90
Agobardi modeſtia & pudor, ſive, ut ille loquitur, timiditas. 98. *& ſeq.* 107. 111. 220. 269. *& ſeq.* 273
Agobardus arguitur, quòd ſacrarum litterarum interpretes dixerit ignaros fuiſſe artis grammaticæ. 171. *& ſeqq.* Perſecutionem patitur propter Iudęos 60. Ejus Capitula adversùs Iudæos. 62
Agobardi tempora peſſima & exulceratiſſima. 136. *& ſeq.*
Alexandrinorum feſtinata pietas commendatur. 248
Altare ſuper ſanctum corpus martyris ad Dei honorem cultúmque conſtructum. 237
Amalachitæ genus ducunt ex Abraham. 90
Ambroſius Epiſcopus Mediolanenſis laudatur. 252. Generoſę & excelſę mentis facinus ab eo peractum in cauſa ſynagogæ Iudæorum & Luci Valentinianorum incenſi narratur. 68

Amor corporearum rerum, etiam bonarum, nocet ad contemplanda ſpiritalia. 242
Ananiæ uxoríſq; ejus Saphitæ punitio proponitur his qui illicitè utuntur rebus eccleſiaſticis. 293. & ſeqq.
Angeli nolunt adorari. 227
Angeli amentur & honorentur, caritate, non ſervitute. 264. Pennatos pingi ſolitos patet ex Agobardo. 266. Angelos Deus præpoſuit ſuper judices & Reges terræ. 324
Anima hominis, non eſt pars divinæ ſubſtantiæ vel naturæ. 182. Eam ad corpus pervenire, quomodo intelligendum. 181
Animæ humanæ nullus dominus, niſi Deus. 100. Idem eſt animarum vita. 318
Animæ virginitas, fides incorrupta. 5. integra fides, ſolida ſpes, ſincera caritas. 233
Animus corpore melior. 244. 310
Animorum unanimitas eſſe non poteſt in contentionibus. 316
Antichriſtus, caput omnium iniquorum. 60. Se dicet eſſe Chriſtum; Chriſtum autem vocabit impoſtorem. 88
Anthropomorphitarũ hęreſis. 265
Apollinaris Epiſcopus Valentinus laudatur. 70
Apoſtoli, magiſtri mundi. 108. Eccleſiæ magiſtri, arietes gregis. 263. Abſtinebant à conviviis Iudæorum. 86
Apoſtolorum imagines ob amorem tantùm & recordationem expreſſæ ab antiquis. 248
Aquæ calidæ judicium. 302. 306
Araboth, cœlum in quo Deus reſidet ſecundùm Iudæos. 76
Arelas, Galliarum civitas. 65
Armatura corporea neminem juſtum aut innocentem demõſtrare poteſt. 322
Aſinus molinus. 118
Attiniacenſis conventus. 269
Auguſtini opera contra Pelagianiſtas. 171
Avitus Epiſcopus Vienenſis laudatur. 70. 120. Photinianorum hæreticorum validiſſimus expugnator. 55. Sigiſmundum Regẽ Burgundionum ad fidem catholicam convertit. 120. Deteſtatur judicium quod vocabant Dei, id eſt, monomachiã. *Ibid.* & 306. Dia-

logi ejus cum Gundobado Burgundionum Rege memorantur. 120. 235. Ejus liber de incarnatione Salvatoris. 52
Aura levatitia. 145. & *ſequentibus*.
Azarias ſacerdos laudatur, quòd Oziam Regem increpaverit ſacrificare præſumentem. 132.

B

Baalim apud Hebræos idola ſignificat, & eſt pluralis numeri. 245
Baptiſmus renovat interiorem hominem. 195. Rectè confertur etiam à malis. 139. & *ſeqq.*
Baptiſmus corporalis non eſt neceſſarius martyribus. 187
Baptizari poſſunt ſervi, etiam invitis dominis. 195
Barnabas & Paulus à ſe removent immolationem victimarum. 228
Bartholomæus Epiſcopus Narbonenſis. 197
Beda Anglorum gentis homo laudatur. 250
Bella domeſtica damnantur. 301. 304
Bella privata vehementer contraria ſunt ſimplicitati & pietati Chriſtianæ. 115
Bella publica ſunt licita, 305
Bellator fraternus. 323
Beneficiales. 135
Beneventani. 164. Eorum Dux Grimaldus. 163
Bernardus Epiſcopus Viēnenſis. 66. 122
Bertmundus Comes Lugdunenſis. 209
Bethſaïda. 89
Boni à malis interficiuntur. 305
Bonis non ſemper in hac vita retribuuntur merita juſtitiæ. 322. 324. 327
Breviculum. 192
Burgundiones. 318. & *ſeqq.* vocati Gundobadi. 111. 117

C

Cæſarea Philippi. 248
Cæſarius Epiſcopus Arelatenſis. 71
Canones ſervari debent illibati. 271
Canones Gallicani reſpuuntur à quibuſdam, quòd eos neoterici Romani non commendaverint, cùm antiqui eos religioſè venerati ſint. 119. & quòd in eorum conſtitutione non interfuerint Legati Romani, vel Imperatoris. 288
Canones ſacri. 294
Canonica inſtituta perpetua vigeant firmitate. 105
Canonicum. 162. & *ſeq.*
Capharnaum. 89

Capitula in Attiniaco conſtituta. 269
Capitularia ſanctionum. 61
Caritas commendatur. 114 Ejus deſcriptio. 317
Caritatem continuam non habet qui adversùs proximum ſuum conſurgit ad congrediendum. 314
Carri pulvere carricati. 164.
Cathedra Iacobi Apoſtoli apud Hieroſolyma conſervatur uſque in hodiernum diem. 249
Cauſidici. 208
Cerinthi hæreſes. 74
Certamina ſingularia vehementer contraria ſunt ſimplicitati & pietati Chriſtianæ. 115. Ambiguus eorum exitus. 121
Chalcedonēſe Concilium. 119
CHRISTVS, Veritas. 107. Verus Dei filius, non adoptivus. 12. *& ſequentibus.* Adoptavit humanam naturam. 54. Eam tamen aſſumens, Deus eſſe non deſiit. 167. Ad quid de cœlo venit. 219. Solus mediator inter Deum & homines. 226. Dei & hominũ ſequeſter. 191. Apoſtolus & Pontifex. 37. *& ſeq.* Sũmus Paſtor. 220. Paſtor paſtorum. 219. Comendat agnos & oves B. Petro. 211. 220.
Caput Eccleſiæ. 47. 50. Vendentes ejecit de tẽplo. 282. Sponſus Eccleſiæ. 103. 211. Nam Chriſtus & Eccleſia eſt una perſona. 48. Eccleſiæ ſuæ formam & inſtitutionem præmiſit factis & dictis. 286
Chriſtum non fuiſſe antè quàm naſceretur, aiebat Fredegiſus. 183. *& ſeqq.* Deliria Iudæorum de Chriſto. 76. Aliquem hominem amare præ Chriſto, adulterium eſt. 232. Chriſtus humilis fuit, ſed tamen erraſſe ſe non cognovit. 166. Habuit theſauros in loculis. 286
Chriſti nomen à chriſmate eſt. 238
Chriſtiani omnes, fratres ſunt. 109. 111. Omnes ſunt unus Chriſtus. 111. *& ſeq.* Omnes ſimul ſunt templum Dei, & ſinguli templa. 225. Nazareni vocantur à Iudæis. 63. Domeſtici fidei. 311
Chriſtianorũ religio non eſt novella. 190. Fuerunt enim Chriſtiani etiam ſub lege veteri. 185
Chriſtiana pecora, id eſt, pecora à Iudæis repudiata tanquam immunda, quæ ob hoc ipſum venduntur Chriſtianis. 62

Civitas Dei, & civitas diaboli. 112
Clementis Epiſcopi Romani libri, apocryphi. 85
Clerici in contemptũ venerant ævo Agobardi. 122. Eis vetitum intereſſe conviviis Iudæorum. 70
Clericiones. 135
Cœlicolæ, unde dicti. 223
Coloniæ, cur ſic nuncupatæ. 223
Colonorum varia genera. 223
Comeſſationes & ebrietates diabolus introducit ſub nomine caritatis. 265
Communio fraternitatis. 293
Compendium Palatium. 272
Conciliorum generalium magna reverentia & auctoritas. 119
Concilia regionalia & provincialia cedunt auctoritati Conciliorum generalium ex totius mundi conſenſu congregatorum & receptorum; ſed tamen & ipſa ſunt magnæ auctoritatis in iis quæ à generalibus illis definita non ſunt. 119. 288
Concilia bina per annos ſingulos fiant. 289
Confectio corporis ac ſanguinis Chriſti. 139
Conflictus fraterni contrarij ſunt reconciliationi generis humani ac reconciliatori Chriſto. 301
Conſecrata Deo debent cum magna reverentia cuſtodiri. 276. 296
Conſiliatores regij. 64
Conſtantinus Magnus Imp. adoravit imagines ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli. 252
Cordoba, civitas Hiſpaniæ. 65
Corozaïm. 89
Corporum mortuorum trãſlatio proviſa à morientibus. 236
Crucis dominicæ ſignum ubiq; locatum olim ab Alexandrinis recenter ad fidem Chriſti converſis. 248
Crucis judicium. 302
Cultus Deo debitus, Latinè ſignificari non poteſt uno verbo. 223
Cyprianus, martyr beatus. 208
Cyrillus Epiſcopus Alexandrinus. 6. 16

D

DAVIDIS Regis humilitas prædicatur. 168
Decimam aliqui nũquam ſponte donant ſacerdotibus. 162

Decimæ dandæ ſunt. 290. Votæ enim ſunt ab initio generis humani, & redditæ ſacerdotibus. 275

Deus quid ſit ſecundùm Lucilium Balbum. 256. Deus eſt Veritas. 182. & caritas. 309. Solus verè natura bonus. 133. Solus colendus. 229. 246. & ſeq. Ei debemus honorem & timorem. 290. In eo ſolo ſpem noſtræ beatitudinis collocare debemus. 238. 264. Vult autem omnes homines ſalvos fieri. 194. ideóque variè flagellat homines ad eruditionem & converſionem. 198

Dei providentia aliquando abſolvit innocentes, & damnat noxios. 115. Ejus judicium frequenter occultum, nunquam tamen injuſtũ. 118. 164. 195. 201. 305. Dei judicia incomprehenſibilia. 306. & impenetrabilia. 320. 326. Servat in fine judicium & conſummationem mundi. 324. Nihil in mundo fit, niſi Deo diſpenſante aut permittente. 305

Deus habitat in omnibus Chriſtianis. 225

Deo omnia ſunt præſentia 207. 271

Dei manum effugere, impoſſibile eſt. 152

Dei filius nemo eſt, niſi qui Deum imitatur. 309

Deos Romani per multum ævi coluerunt ſine ſimulacro. 256

Deorũ ſimulacra qui primi poſuerunt, ideo fecerunt, ut populis metum adimerent, errorémque adderent. *Ibid.*

Deuteroſes Phariſæorum. 78

Diabolus, princeps & caput omnium malorum. 159. Semper nocendi cupidus eſt. 202. 205. Nemini tamen nocere poteſt, niſi permittente Deo. 150. 199

Diſcipuli Domini cognoſcuntur dilectione, Diſcipuli verò diaboli cognoſcuntur rixis & contentionibus. 312

Diſſenſio impellit mundum ad perfidiam. *Ibid.*

Domeſticus fidei, id eſt, Chriſtianus. 311

Duella privata vehementer contraria ſunt ſimplicitati Chriſtianę. 115. Ambiguus & incertus eorum exitus. 121

E

Eaoſ, ſive Eaor, Epiſcopus. 66

Ebrietates & comeſſationes introducit diabolus ſub nomine caritatis. 265

Eccleſia eſt domus veri David, id eſt, Chriſti. 93. Domus Dei. 281. Virgo appellata eſt. 233. Vni viro Chriſto deſponſata. 103. 211. Eccleſia & Chriſtus, id eſt, ſponſus & ſponſa, quomodo tractandi à paſtoribus. 218. Eccleſia & Chriſtus una perſona. 48. & *ſeqq.* Eccleſia in annis prioribus robuſta, nunc languida. 137. Portæ inferi prævalere non poſſunt adverſùs eam. 106. Eccleſiæ injuria, Dei injuria eſt. 281. Eccleſiam qui non audierit, habendus eſt ſicut Ethnicus & Publicanus. 289
Eccleſiæ diverſa ſunt mēbra. 233
Eccleſiæ ædificatæ ſunt ad laudandum Deum, ad deprecandum, ad ſacrificandum. 283
Eccleſia ditata eſt, ut alere poſſit prædicatores ſuos, & choros miniſtrorum, turbáſque pauperum, ac multitudinem confluentium peregrinorum. 294
Eccleſiæ nutrices, id eſt, parrochiales. 136
Eccleſiæ cum poſſeſſionibus venundantur. 282
Eccleſiaſticarum rerum diſpenſatio. 273. Quadrifariã diſtributæ. 288. 294. Non ſunt utendæ ad luxum, nec ad libidinem. 277. Sunt res pauperum. 294.
Eccleſiaſtici theſauri intacti eſſe debent & ſancti. 287
Epiſcopi debent eſſe docti. 2. Et tamen ſæpe fit, ut imperiti teneant in Eccleſia principatum, interim dum viri docti & ſapiẽtes ſedent ignobiles. 326. Tenentur circumire ſuas parrochias. 102. Non debent eſſe accuſatores. 210. Quæ Epiſcopi in ſynodis ſtatuunt conſonanter ſacris ſcripturis, pro lege habenda ſunt. 289
Epiſcopi taxantur qui abutuntur rebus eccleſiaſticis. 298. & qui injuſtum judicium judicant. 327
Error hominũ latere neſcit. 52
Eruditus vir latet ut plurimùm in obſcuro, inopiáque & egeſtate tabeſcit. 326
Evrardus, Miſſus Dominicus. 60. & *ſeq.* Iudæorum magiſter. 105
Eutychetis error. 5
Expoſitores divinorũ voluminum parum ſolliciti fuere olim de regulis grammaticæ. 172. & *ſeq.* Legendi non ſunt cũ credendi neceſſitate, ſed

ſed cum judicandi libertate. 176
Exuſtionum ſtigmata in corporibus hominũ apparentia. 198

F

Falangus. 190
Fames ſub Claudio Imperatore. 87
Felicitas malorũ eſt temporalis. 321
Felix Epiſcopus Vrgellenſis. 2. & ſequentibus.
Femina à Iudaïſmo ad Chriſtianiſmum conversa, graves perſecutiones ob hoc ipſum patitur à Iudæis. 192
Ferri calidi judicium. 116, 302. 306.
Fidentius Doctor catholicus. 57
Fidei veritas quonam modo inquirenda. 6. Non valet ad ſalutem hominis ſine pace. 310. Non eſt metienda ex vita hominum, ſed ex fide probanda eſt vita. 4. Fidei domeſticus. 311
Fides debetur Principi, ſub Deo. 210
Fideles qui verè ſunt, mẽbra Chriſti ſunt. 122. Sunt ſub capite ſummo unus ſacerdos. 123
S. Firmini corpus. 198
Fiſcus. 288
Flere debemus cum flentibus. 316
Florus Lugdunenſis. 197
Francorum Lex. 113. 121
Fraterna congreſſio. 307
Fraternitatis communio. 293
Fredegiſus Abbas. 165
Fredericus, Miſſus Dominicus. 60
Funera antiquorum officioſa pietate curata ſunt. 236
Furtorum & furum tria genera. 287
Furum nomen generale eſt. Ibid.

G

Gallicani canones reſpuuntur à quibuſdam, quòd eos neoterici Romani non commendaverint, cùm antiqui eos religiosè venerati ſint. 119, vel eò quòd Legati Romani, ſeu Imperatoris, in eorũ conſtitutione non interfuerint. 288
Garizim interpretatur diviſio. 95
Gedeon, virorum fortiſſimus. 168. 244
Gerricus, Miſſus Dominicus. 60
Gervaſij & Protaſij martyrum revelatio facta ſancto Ambroſio Epiſcopo Mediolanenſi. 253
Geſta ſynodalia pingebantur olim in Eccleſiis, ad memoriam rei

geſtæ, & erroris proſtrati. 265
Gloriæ divinæ, angelicæ, & humanæ modus eſt. 235
Gotthi, pagani & hæretici ſimul. 115
Grandinem ſine pluvia nemo unquam vidit. 153
Grandines & tonitrua vi hominum fieri, ſtultũ. 145. & ſeqq.
Gregorius Epiſcopus Lingonenſis laudatur. 70
Gregorius Magnus Papa arguit Epiſcopum Forojulienſem, quòd imagines Apoſtolorum de ſua baſilica eraſerit ob ſuperſtitionem vulgi eas contra regulam fidei adorantis. 253
Grimaldus Dux Beneventorum. 163
Gundobada Lex. 113. 117. Non eſt lex, ſed nex. 118
Gundobadus Rex, homo hæreticus, auctor legis Gundobadæ. 113. 119. 235. Ejus dialogi cum Avito Epiſcopo Vienenſi. 120. 235. 306
Gundobadus, id eſt, Burgundio. 111. 117

H

HÆmorrhoiſſa à Chriſto ſanata, erat civis Cæſareæ Philippi. 248
Hæretici recedunt à veri domo David, id eſt, Chriſti. 136
Hæretici alij non fuerunt Apoſtolorum tempore, niſi ex Iudæis & Samaritanis. 74
Hebal interpretatur vorago vetus. 96
Heliſacharus Abbas, vir magnę dignationis apud Ludovicum Pium Imp. 98. 272
Hieronymus Preſbyter & Doctor. 178. Iudæos intrinſecus & in cute novit. 63. Ejus Tranſlatio laudatur. 175
Hieruſalem ſubjecta Saracenis. 115
Hilarius Epiſcopus Pictavienſis Iudęorum & hęreticorũ devitavit prophana conſortia. 67
Hildigitus Lugdunẽſis. 197
Hilduinus ſacri Palatij antiſtes. 192
Hillel Iudæus, vir eruditiſſimus, ex cujus ſchola multi magni viri prodierunt. 78
Homo interior ad imaginem Dei conditus. 195. 260. 262. 320
Homo religionem mentis debet ſoli Deo. 100
Homines vocati dij. 234
Homines ſancti reſpuunt adorationem. 227
Homines omnes Deus vult ſalvos fieri. 194
Homines nihil mali agere poſſunt abſque permiſſu Dei. 151

Honorem & timorem debemus Deo. 290
Honorati Principis. 269. 273
Humana natura adoptata eſt à Chriſto. 54
Humani errores ſummopere vitandi. 273
Humanũ ſanguinem fundi prohibet prima lex data hominibus. 320
Humilis qui verè eſt, abjecta de ſe ſentit; & qui abjecta de ſe ſentit, erraſſe ſe non dubitat. 166. 169
Hypocritæ notantur. 216

I

IAcobus à Chriſto & ab Apoſtolis electus eſt Epiſcopus in Hieroſolymitana ſede. 249
Ieroboam peccare fecit Iſraël. 275
Imagines Dei & ſanctorum non ſunt adorandæ, nec colendæ. 222. & ſeqq. Nam ſi imago ulla eſſet adoranda vel colenda, creatoris potiùs eſſet, quàm creaturæ. 262. Eas appellari ſanctas indignatur Agobardus. 244. 267.
Imagines ſanctorũ omni genere conterendæ ſunt, & uſque ad pulverem eradendæ. 254
Imagines habuerunt antiqui Chriſtiani, ſed cauſa hiſtoriæ, ad recordandum, non ad colendum. 265
Imperatorum & Conſulum conjuges & ſoboles ad Chriſti fidẽ convertuntur. 193
Impietas in magnam ſecuritatem venerat ævo Agobardi. 208
Indiculus ex nomine Regis. 61
Indiculi. 192
Infirmi in Eccleſia ſanandi, ſani verò cuſtodiendi. 219
Innocẽtia nec illic ubi defenditur reſervatur. 209
Innocentes utplurimùm vincuntur à noxijs. 114
Interpretes & expoſitores divinorum voluminum parũ ſolliciti fuere antiquitus de regulis artis grammaticæ. 172. & ſeq.
Interpretes ſanctæ Scripturæ non ſunt omnes æqualis auctoritatis. 175
Ioannis Apoſtoli hiſtoria diſcedẽtis à balneo propter Cerinthum hæreticum narratur. 74
Ioannes Epiſcopus Antiochenus diſſidet cum Cyrillo Alexandrino. 6
Ioculares. 299
Ionadab poſteritas benedicitur à Domino. 291
Ioſaphat Rex offendit Deum, quòd impiis & Deum odientibus auxilium præbuerit. 23

Iudæ ficto diſcipulo, & vero proditori, magnam virtutum gratiam Chriſtus contulit. 125. 141. Cuſtodiebat loculos Domini. 286
Iudæi. 60. *& ſeqq.* Se Patriarcharũ progeniem, juſtorum genus, ac Prophetarum ſobolem eſſe gloriantur. 103. Pejores ſunt omnibus incredulis. 65 75. Vocati vaſa diaboli. 66. filij diaboli. 103. Antichriſti. 88. Eorum errores & deliramenta recẽſentur. 75. *& ſeqq.* Olim abſtinuerunt à cibo & potu infidelium. 94. Eorum convivia & conſortia vitanda. 86. 105. *& ſeq.* Pro eorum ſalute publicè ſupplicatur ab Eccleſia in diebus Paſſionis Dominicæ. 197
Iudicium Dei. 120. *& ſeq.* 302
Iudicia inter homines neceſſaria ſunt. 303. Eorum integritas neceſſaria Regnis & Gentibus. 117
Iudiciorum & rerum veritas quærenda eſt à Deo. 306
Iurejurãdo finiuntur controverſiæ, ubi teſtes deſunt. 302

K

Karolus Magnus Imperator diſſidet cũ Grimaldo Duce Beneventorum. 163

L

Laïci res Eccleſiarum poſſidentes, & in pravos uſus convertentes, taxantur. 299. Non poſſunt eſſe diſpenſatores ſacrarũ rerum. 288. Eas ergo tractant & in uſus proprios expendunt contra vetitum & contra canones. 270
Langobardi. 109. 115
Latria, quid. 223
Lex Francorum. 113. 121
Lex Gundobada. 113. 117. Non eſt lex, ſed nex. 118
Legum contemptus exagitatur. 208. *& ſeq.*
Legum diverſitas obſiſtit unitati Chriſtianæ. 111. *& ſeq.*
Leproſi cur mittantur ad ſacerdotes, non autem ad medicos. 132
Levatitia aura. 145. 158. *& ſeq.* 162
Liber Sacramentorum. 263
Licitum videtur quod publicum eſt, id eſt, quod vulgò fit. 209
Litteræ XXII. apud Hebræos. 128

Loculi Chriſti in quos uſus expẽdebantur. 286. & ſeq.
Lucilius Balbus. 254
Lucus Valentinianorum incenſus. 67
Ludovicus Pius Imp. 1. 59. 105. 193. 269
Lugdunum. 60. 62
Lugdunenſis pagus. 61

M

Madianitæ, genus Abrahæ. 90
Magiſtri, id eſt, magiſtratus. 301. 306
Magonia, ficta regio à tempeſtariis. 146
Maledictiones infidelibus Iudæis impoſitæ. 95
Mali à bonis nunquam interficiuntur, niſi in bellis publicis & legalibus judicijs. 305
Malorum felicitas eſt temporalis. 321
Mancipia Iudæorum an baptizari poſſint aut debeant invitis dominis. 99. 192
Martyres abſque baptiſmate corporali ad vitam æternam tranſierunt. 187. Non occidendo, ſed moriendo, ſubdiderunt in fide mundum Chriſto. 114. Diligendi ſunt & venerandi tanquam diſcipuli Domini. 246. Eis tamen templa, ſacerdotia, ſacra, & ſacrificia conſtituere non oportet. 237. 263. Nam eorum memorias ob hoc tantùm celebrare debemus, ut poſteritas ad eorum imitationem hinc excitetur. 247. Et eorum reliquias ea mente honorare debemus, ut eum cujus ſunt martyres adoremus. 235
Mataras, teli genus. 316
Matfredus, vir præſtantiſſimus, magnæque apud Ludovicum Pium auctoritatis, laudatur. 207 Dei miniſter, & adjutor Imperatoris. 210
Memoria martyrum. 263. 267
Memorias ſanctorum ambitioſè honorare ob captandam gloriam popularem, reprehenſibile eſt. 245
Mendacium nullam habet eſſentiam. 148
Mens ſuperba cum vita laudabili, malum. 4
Mercatum publicum. 113
Mercata olim in ſabbatis ſolebant fieri. 64
Miniſter Imperatoris & Imperij. 207
Miracula in noſtra tempora durare permiſſa non ſunt, ne eorum conſuetudine frigeſceret genus humanum. 257
Miracula patrantur etiam

ab improbis ſacerdotibus, 124
Miracula Chriſtianorum à diabolo fieri garriunt Iudæi. 77
Miſſarum ſolemnia. 115. celebratio. 266
Miſſi Dominici. 60. & ſeq.
Miſſi de Palatio. 196
Molinus aſinus. 118
Mulierculæ ſuperſtitioſæ notantur, quæ fiduciam ſuam collocant in parvis evangeliis, in ligno crucis, & ſimilibus. 259
Mundi juventa & ſenectus 137
Munera aut perjuria finem rebus imponunt apud judices. 117

N

Nantuadenſes monachi inter ſe diſſident. 62
Nazareni, id eſt, Chriſtiani. 63
Nero Imperator perſecutionem movit adversùm Chriſtianos. 194. Ejus domeſtici & aulæ miniſtri ad fidem Chriſti converſi. 193
Neſtorij hæreſis. 5.8.42.
Nibridius Epiſcopus Narbonenſis laudatur. 102. 105.
Nomen novum in Apocalypſi, & in Iſaïa. 190
Nutrices Eccleſiæ, id eſt, parrochiales. 136

O

Oblationes quæ fiunt in Eccleſia, ſunt res pauperum; neque inventæ ſunt ad alendam quorundam cupiditatem & avaritiam. 206
Oeconomus in unaquaq; Eccleſia de proprio Clero eligendus, qui rerum eccleſiaſticarum curam ſuſcipiat. 288
Officia publica deferuntur ab iis qui Presbyteros domeſticos habent. 135
Orandum eſt in afflictionibus. 156
Orgelletana ſedes, cujus olim Epiſcopus Felix. 2
Ovis Dei relinquens paſtorem, aberrans à via qua præcedit aries, hæret in ſentibus, devoratur à lupis. 263
Ovis pia ſemper quærit bonum paſtorem. 219. Oves ſequuntur ſummè bonum paſtorem. 311
Oves & agni commendantur beato Petro à Chriſto. 212. 220
Oza punitur, qui arcam Domini ſublevare præſumpſerat. 130. 201
Ozias Rex lepra percuſſus ob contemptum ſacerdotum & uſurpationem ſacri miniſterij. 131. 201

P

Pagenſes. 135
Palatinorum uxores. 64
Panis vocabulo comprehenditur quicquid comedi poteſt. 292
Paracletus cur venire non potuit niſi poſt diſceſſum Chriſti. 243
Paſtor malus tolerandus eſt ab ovibus ut mercenarius ſedens in cathedra Moyſi. 219
Paſtores mali quid agant in Eccleſia. 219
Paſtorum & rectorum nomine intelligit Agobardus etiam Abbates, Præpoſitos, atque Preſbyteros. 220
Patientia maximè ad inimicos eſt neceſſaria. 319
Patres ſancti cuſtodiunt ſtatum Eccleſiæ. 229
Patriarchæ veteris teſtamenti, dicti ſunt Chriſti. 186. An fuerint Chriſtiani. 183
Paulianiſta. 15
Paulinus Epiſcopus Nolanus quendam Preſbyterũ objurgat, quòd ſuam uxoríſque imaginem ab eo petierit. 253
Paulus Apoſtolus nemini gravis fuit in prædicatione Evangelij. 82. & *ſeq.* Diſertior invenitur in Hebraïca lingua, quàm in Græca. 180
Paulus & Barnabas à ſe removent immolationem victimarum. 228
Paulus Samoſatenus. 183
Pauperum cura commendatur. 206. Eorum apud veteres Chriſtianos magna cura. 294. Fame necantur, dum laici convivia ex rebus eccleſiaſticis celebrant, hiſtrionéſq; ac mimos magno conducunt. 299. & *ſeq.*
Peccatum apud Hebræos eſt generis maſculini, apud Græcos feminini, apud Latinos autẽ neutrius. 173
Peccatur tribus modis, cogitatione, locutione, & actione. 308
Pecora occiſionis, id eſt, electi. 305
Peculatus eſt ſacrilegium. 287
Pelagij dogma reprehenditur. 171
Percuſſiones in corporibus. 198
Perfectorum eſt unum ſapere, non autem diverſa & adverſa. 318
Perjuria aut munera finem rebus imponunt apud judices. 117
Petra eccleſiaſticæ obſervationis. 105
Petro nomen inditum à Chriſto propter duritiam & hebetudinem ſenſus garriunt Iudæi.

76. Qua auctoritate eductus è carcere. 77. Prudenter vitat convivia Gentilium. 84. Ei Chriſtus commendat oves & agnos ſuos. 212. 220

B. Petri Baſilica uni Deo vero & vivo dicata eſt. 259

Photinianus. 15

Picturam aſpiciamus quaſi picturam vita, ſenſu, & ratione carentem. 265

Picturas in Eccleſia fieri non debere definierunt orthodoxi patres. 266

Pilatus aſſeritur præcepiſſe Iudæis ut Chriſtum adorarent. 77

Pipinus Rex, Karoli Magni pater. 269

Polycarpi Epiſcopi Smyrnenſis martyrium. 246

Pontifices & Reges Iudęorum cur ungebātur. 187

Populus jubetur obedire ſacerdotibus. 132. Et tamen populus juſtus magis dignus eſt æterna vita, quàm injuſti ſacerdotes. 129

Populus meritò conqueritur adversùs paſtorem, ob negligentiam prędicationis, vel impedimenta exemplorū malorum. 298

Porta regni cœleſtis anguſta eſt. 310

Portę inferi prævalere non poſſunt adversùs Eccleſiam. 106

Poſſeſſiones eccleſiaſticę. 282

Præcepta ex nomine Principis. 64

Prædicatores, quales eſſe debeant. 142. Qui quæſtus vel ambitionis cauſa prædicant, damnantur. 217

Prælatus quilibet præcipiens contemni non poteſt ſine damno inobedientiæ. 292

Prælatus abutens rebus eccleſiaſticis ad illicitos appetitus, damnationis æternæ pœnam incurrit. 299

Præpoſiti in Eccleſia cujuſmodi eſſe debeant, & à quibus vitijs abſtinere. 217. & ſeq.

Preſbyteri vilibus officiis mancipati in curiis magnatum. 134

Preſbyter domeſticus. 134

Preſbyteri proprij, id eſt, domeſtici. 135

Proceres Palatij. 98. 192

Profectus dicitur, ſi ad meliora quis tranſeat, non ad deteriora. 244

Providentia Dei aliquando abſolvit innocentes, & damnat noxios. 115

Provincia, Galliarum regio. 268

Pulvis ſparſus in Gallia creditus à Beneventanis, ex quo boves tan-

tùm morerentur, non cetera animalia. 163
Pulverem de pedibus excutere cur præceptum Apoſtolis. 82

Q

Q. Lucilius Balbus præclarè ſenſit de diis paganorum. 254

R

Racha, id eſt, firmamentum, ſecundùm Iudæos. 76
Reges & Pontifices Iudęorum cur ungebãtur. 187
Reges quoque ſunt rectores Eccleſiarum. 65
Regionalia Concilia reſpuuntur à quibuſdam, quòd Legati Romani ſeu Imperatoris non interfuerint in eorũ conſtitutione. 288
Regnis & Gentibus neceſſaria eſt judiciorum integritas. 117
Reiculæ. 114
Religio eſt cultus Dei. 224. Dicta à religendo. 226. vel à religando. 262
Res Domino conſecratæ debent cum magna reverentia cuſtodiri. 276
Rixæ & contentiones cumulant copiam flagitiorum. 314
Roma capta à Gotthis. 115
Romani pluſquam annis CLXX. deos ſine ſimulacro coluerunt. 256
Romani neoterici. 119

S

Saccata vina. 134
Sacerdos unus ſub capite ſummo. 123
Sacerdos fieri non poteſt, qui aliquo vitio laborat. 123. nec qui criminoſus eſt. 142. nec is qui viduam, repudiatam, vel meretricem, & non virginem duxerit. 274. Sacerdos vita & doctrina irreprehenſibilis eſſe debet. 143. Et ſacerdoti nequam & indocto non eſt obediendum. *Ibidem*. Aliàs populus tenetur obedire ſacerdotibus. 132. Sacerdotibus ſolis licet miniſtrare ſacramenta. 129. *& ſeq*. Poſſunt autem mali ſacerdotes rectè adminiſtrare bona. 140. Nam bona miniſtrando, ſibi tantummodo nocent, nec Eccleſiæ myſteria commaculant 142. Sacerdotes enim etiam mali operantur virtutes & miracula. 124.
Sacerdotes, cùm exaudiuntur à Deo, aut prædicando proſunt, non id debent tribuere ſuis meritis. 126

Digitized by Google

Sacerdotum quatuor genera. 143
Sacerdotum incertus & inſtabilis ſtatus ævo Agobardi. 282
Sacerdotum contemptores puniti à Deo. 131
Sacerdos, ſi quærat avocationem in rebus ſecularibus, non eſt ſacerdos ante oculos Dei, ſed deſtructor operis Dei, & adjutor Antichriſti. 215 & ſeq.
Sacerdos domeſticus. 134
Sacerdotes majoris ordinis. 135
Sacramenta per Chriſtum operata, nos ſalvāt præterita, patres verò veteris teſtamenti futura. 189
Sacramēta divina nec bonorum meritis meliorari, nec malorum perverſitate poſſunt deteriorari. 139
Sacramenta non poſſunt adminiſtrari à popularibus juſtis, ſed tantùm à ſacerdotibus. 129. & ſeq.
Sacramentorum liber. 263
Sacrilegij vocabulum varias habet ſignificationes. 287
Sacrilegos vocat Agobardus eos qui ſanctas vocant imagines. 244
Samaritanus cœleſtis, id eſt, Chriſtus. 311
Sancti Dei multa præſtare poſſunt. 156. Ob hoc exauditi à Deo ſunt in ſuis precibus, quòd abjecta de ſe ſenſerint, & peccaſſe ſe crediderint. 169
Sancti homines amandi & honorandi ſunt, ſed caritate, non ſervitute, 264. Honorandi propter imitationem, non autem adorādi propter religionem. 257
Sanctorum imagines omni genere conterendæ, & uſque ad pulverem ſunt eradendæ. 254
Sanctorum memorias ambitiosè honorare ob captandam gloriam popularem, reprehenſibile eſt. 245
Sanctitas tribui non poteſt imaginibus, cùm ſint res inanimatæ. 244
Sanguinē humanum fundi prohibet prima lex data hominibus. 320
Sanguines in plurali numero utrum dici poſſit. 172. & ſeq.
Sani in Eccleſia cuſtodiendi, infirmi verò ſanandi. 219
Sarraceni. 90. 115
Saülis modeſtia commemoratur. 168
Scripturæ ſanctæ laus. 180
Senior, id eſt, dominus. 63
Septimania, regio Galliarum. 268

Septuaginta interpretes, magnæ auctoritatis in Eccleſia. 175
Servos libertate donatos, præſertim Eccleſiæ delegatos, revocare in ſervitium non licet. 280
Siccitas aliquando impedit ne agricolæ ſeminare poſſint. 159
Sidon. 89
Sigiſmundus Burgundionem Rex ab Arrianiſmo ad catholicam converſus operâ Aviti Epiſcopi Viennenſis. 120
Simulacra deorũ qui primi poſuere, ideo fecerunt, ut populis metum adimerent, errorémque adderent. 256
Sol oriens adoratur. 259
Sortes legere de paginis evangelicis tolerabilius quàm ad dæmonia conſulenda concurrere. 258
Spem noſtram ponere non debemus in hominibus, ſed in Deo. 264
Spiritus apud Hebræos eſt feminini generis. 173
Spiritus ſanctus quid inſpiraverit Apoſtolis, cùm donum linguarum eis infudit. 177
Sponſus unus eſt, qui habet ſponſam. 211. 252
Sponſus & ſponſa, id eſt, Chriſtus & Eccleſia, quomodo tractandi à paſtoribus. 218
Superſtitioſi unde dicti. 255.
Sylveſtri Papæ Geſta. 252
Symmachus interpres ſacræ Scripturæ. 75. *& ſeq.*
Synagoga maculoſa, rugoſa, ac repudiata. 103
Synagogas novas extruere non licet Iudæis. 64. *& ſeq.*
Synodalia geſta pingebantur olim in Eccleſiis, ad memoriam rei geſtæ, & erroris proſtrati. 265

T

Talionis modum ſupergredi. 308
Tempeſtarij, id eſt, venefici, & ſortilegi, qui tempeſtates immittere creduntur. 145. 147. 149 152. *& ſeq.* 158. *& ſeq.* 161
Templum Dei eſt quiſquis præceptis ejus obtemperat. 319
Templa Dei ſumus, cùm boni ſumus. 241. 261
Templum non eſt conſtruendum in alicujus honorem, præter ſolius Dei vivi. 238. 259
Theodoretus Cyrri Epiſcopus. 6
Theodotio interpres ſacræ Scripturæ. 175
Theſauri ad quos uſus haberi debeant in Eccleſia. 287

Timorem & honorem debemus Deo. 290
Tolerare oportet in vita hominum ea quæ tolli non poſſunt. 270
Tonitrua & grandines vi hominum fieri, ſtultum. 145. *& ſeqq.*
Tractoria ſtipendialis. 61
Tributa ac vectigalia reddenda Principibus. 290
Tyrus. 89

V

Valentinianorum hæreſes. 68
Vectigalia & tributa reddenda Principibus. 290
Veritas quid ſit. 182
Veritas latens non poteſt monſtrari per res contrarias veritati. 301
Veritas judiciorum & rerum quærẽda eſt à Deo. 306
Veritatem Dei qui relinquit, in tenebris maneat neceſſe eſt. 274
Veritas amanda eſt, non verba. 4
Veritati percipiendæ maximè obſtat vita libidini dedita. 256
Vigilantij ſchiſma. 235
Vina ſaccata. 134
Vindicta fidelium non eſt in præſenti. 319
Virginitas animæ, fides incorrupta. 5. integra fides, ſolida ſpes, ſincera caritas. 233
Viſibilia nocent ad inviſibilia capienda. 242
Vita libidini dedita maximè obſtat veritati percipiendæ. 256
Viventi olus Epiſcopus Lugdunenſis. 70
Vnitas trahit mundum ad fidem. 312
Voventi, & tardè reddenti, tarditas reputabitur in peccatum. 279. Meliùs eſt autem non vovere, quàm poſt votum promiſſa non reddere. *Ibid.*
Vvala, magnæ apud Ludovicum Pium Imp. auctoritatis. 98. 192
Vxoris unius vir, quomodo intelligendum, ut ad ſacerdotium promoveri quis poſſit. 274

Z

Zeli rectitudinem quã nonnulli putant, cœcum furorem vocat Agobardus. 265

FINIS INDICIS.